

Elina Tolonen

Pahan ja pelon näyttämöllä

Oulun seksuaalirikokset hybridinä mediatapahtumana

Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus Comet
Tampereen yliopisto 2022
ISBN: 978-952-03-2429-2 (pdf)
<http://research.tuni.fi/comet>
Taitto: Riitta Yrjönen

Elina Tolonen

Pahan ja pelon näyttämöllä

Oulun seksuaalirikokset hybridinä
mediatapahtumana

Sisällysluettelo

Saatteeksi	5
1 Johdanto: uutisesta mediatapahtumaksi	6
1.1 Kärjistynyt ja ongelmakeskeinen maahanmuuttojulkisuus	9
1.2 Käsitteiden kirjoa: rasismi, rodullistaminen, kulttuuripuhe.....	14
1.3 Raportin rakenne, tutkimuksen aineistot ja menetelmät	19
2 Hybridin mediatapahtuman synty	23
2.1 Hybridi mediatapahtuma sai alkunsa vastajulkisuuksissa	24
2.2 Poliisi halusi herättää yhteiskunnallista keskustelua	32
2.3 Maltillinen uutisointi kasvoi pöhiseväksi informaatiotulvaksi.....	35
2.4 Lähestyvät vaalit ja järkytyksen performanssi	41
2.5 Asiantuntijat ja järjestöt vastakertomuksien tuottajina	48
2.6 Yhteenvedo: hybridin mediatapahtuman käsikirjoittajat ja konteksti.....	52
3 Kolmen sanomalehden Oulua käsittelevät sisällöt	56
3.1 Mitä on meneillään? Uutismedian Oulu-kehukset.....	58
3.2 Metaforat kehystämisen keinoina: Oulu pelon ja pahan näyttämönä	74
3.2.1 Konservatiivisen Suomen kehysten metaforat: henkilönä esitetty Suomi.....	75
3.2.2 Liberaalin Suomen kehysten metaforat: mystifioitu nettiympäristö	89
3.3 Oulun rikosjulkisuus sisälsi runsaasti kulttuuripuhetta	98
3.4 Kehysten haastamisen vaikeus: ulkomaalaistaustaiset kulttuuripuheen tuottajina	109
3.5 Yhteenvedo: tutkimaton metafora on ajattelun vastakohta	116
4 Mitä Oulun rikosjulkisuudesta voisi oppia? Nyt on aika puhua	120
4.1 Affektiivisen mediatapahtuman paradoksi: kun oikeastaan mikään keino ei toimi.....	122
4.2 Uutiskone mediamyrskyssä: kuka asettaa keskustelun agendan?	124
4.3 Journalismin sairausmallista kohti proaktiivista otetta.....	127
4.4 Polarisoivan keskustelun vastatoimet: poimi puhujat hiljaisten parista	131
4.5 Erilaisuuden tavoittamista: kuuntelua, kunnioittamista, ratkaisuja ja resilienssiä	135
4.6 Intersektionaalinen näkökulma: Miten seksuaalisesta väkivallasta voisi uutisoida monisävyisemmin?	141

Lähteet

Liitteet

Saatteeksi

Keväällä 2022 tätä tutkimusraporttia viimeistellessäni, törmäsin kotikaupunkini paikallislehdessä uuteen seksuaalirikosvyyhdistä, jossa yhtä paikkakuntalaista miestä epäiltiin yli 200:sta lapseen ja nuoreen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta. Teot ovat tapahtuneet vuoden 2014 jälkeen ja rikosnimikkeinä ovat muun muassa raiskaus, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalipalvelujen ostaminen, pakottaminen seksuaaliseen tekoon ja kiristäminen. Poikkeuksellisen suuressa rikoskokonaisuudessa on yli 128 asianomistajaa. Löysin tapauksesta joitakin uutisia myös valtakunnallisista sanomalehdistä, mutta rikosten määrästä huolimatta se ei ole kuitenkaan synnyttänyt erityisen mittavaa julkista keskustelua. Näin käy useimmille seksuaalirikostapauksille: teot järkyttävät asianosaisten elämää, saattavat koskettaa paikallista yhteisöä, mutta uutismedian sivuille ne päätyvät yleensä rutiininomaisiksi ja verraten lyhyiksi rikosuutisiksi.

Useimmista seksuaalirikoksista ei itse asiassa uutisoida millään tavalla, sillä rikosuhritutkimusten mukaan noin 90 prosenttia teoista ei koskaan päädy tutkittaviksi, rangaistaviksi tai rikostilastoihin. Se tavallinen, huomiota herättämätön seksuaalirikos tapahtuu yleensä kodin seinien sisäpuolella ja tekijä on uhrin tuntema henkilö: kaveri, tuttava, sukulainen tai kumppani. Muutama vuosi sitten netissä virinnyt #metoo-liike alkoi tuoda esiin seksuaalisen ahdistelun ja rikosten yleisyyttä. Useimmille naisille etupäässä toisten naisten jakamat tarinat eivät tulleet yllätyksenä. Miltei jokaisella naisella on asiasta omakohtaisia kokemuksia tai ainakin hän tuntee lähipiiristään henkilön, joka on joutunut seksuaalisen ahdistelun tai raiskauksen uhriksi. Näin myös allekirjoittanut.

Jotkut seksuaalirikostapaukset kuitenkin herättävät kosolti julkista keskustelua. Näin kävi Oulussa vuoden 2018 lopulla ja vuoden 2019 alussa. Paikkakunnalla tapahtui useita rikoksia, uhrit olivat alaikäisiä tyttöjä ja tekijät suurelta osin ulkomaalaistaustaisia miehiä. Oulun seksuaalirikosten yhteydessä seksuaalirikollisuus tulikin pitkälti kehystetyksi maahanmuuttoon tai turvapaikkapolitiikkaan kytkeytyväksi ongelmaksi.

Tämä raportti tarkastelee Oulun rikoksista kehkeytyneen mediatapahtuman vaiheita ja käytyä keskustelua niin journalismissa kuin muissa julkisuuksissa. Raportti pureutuu mediatutkimuksen näkökulmista niin seksuaalirikollisuuden, maahanmuuttojulkisuuden, rasismien, julkisen keskustelun polarisaation kuin hybridiin mediaympäristöön liittyvän vallan uudelleen järjestäytymisen kysymyksiin. Aiheet ovat monimutkaisia, politisoituneita ja herättävät helposti tunteita. Siitä huolimatta tai ehkä juuri siksi niistä on yritettävä puhua. Raportin tavoitteena on tarjota pohdinnan paikkoja kaikille aiheista julkista keskustelua käyville, mutta erityisesti virittää toimittajia miettimään omia työkäytäntöjään, sillä journalismin vastuu niin maahanmuutosta kuin seksuaalirikollisuudesta uutisoitaessa on huomattava. Journalismi on yhä valtaosalle ihmisistä ensisijainen rikostiedon lähde, mediatekstit luovat sosiaalista todellisuutta sekä tuottavat käsityksiä siitä, missä, milloin tai kenen toimesta seksuaalirikokset yleensä tapahtuvat.

Kiitos kollegoille Journalismien, median ja viestinnän tutkimuskeskus Cometissa tutkimustekstien kommentoinnista, kaikille tutkimukseen haastatelluille sparraavasta ajatusten vaihdosta sekä Helsingin Sanomien Säätiölle tutkimuksen rahoittamisesta.

Valkeakoskella, 5.4.2022

Elina Tolonen

I. Johdanto: uutisesta mediatapahtumaksi

Talvella 2019 Oulussa tuli ilmi suuri määrä alaikäisiin tyttöihin kohdistuneita seksuaalirikoksia, joista käyty keskustelu hallitsi usean viikon ajan suomalaista politiikan julkisuutta. Rikoksista epäiltyinä oli yhteensä 30 miestä, joista 21 oli ulkomaalaistaustaisia. Tapausten mediakäsittely oli niin mittavaa, että tuskin kukaan suomalainen tyystin välttyi Oulun rikoksia käsitteleviltä uutisilta. Julkinen tila täyttyi järkytystä ilmaisevista puheenvuoroista ja johtavat poliitikot kiirehtivät ottamaan tapauksiin kantaa tuomiten teot voimakkaasti. Tapaukset poikivat kriisikokouksia, Oulun kaupungille suunnattuja erityismäärärahoja turvallisuuden parantamiseksi, kansalais- ja lakialoitteita sekä mielenosoituksia. Tekijöistä suuri osa oli turvapaikanhakijoina tai kiintiöpakolaisina Suomeen tulleita miehiä ja rikokset yhdistettiin julkisessa keskustelussa ennen kaikkea maahanmuuttoon ja turvapaikkapolitiikkaan liittyväksi ongelmaksi.

Tämä tutkimusraportti perkaa Oulun seksuaalirikosten uutisointia ja rikoksista käytyä julkista keskustelua. Ajallisen etäisyyden turvin on hyvä palata tarkastelemaan, miten massiivinen julkinen keskustelu rakentui, miten journalistinen media Oulun rikosten uutisoinnista suoriutui ja millaisia merkityksiä julkisessa keskustelussa synnyttiin. Tapauksen analysointi on perusteltua paitsi rikosten saaman poikkeuksellisen laajan mediahuomion vuoksi, myös siksi, että seksuaalirikollisuuden, maahanmuuton tai rasismien teemat ovat vaikeita yhteiskunnallisia aiheita, jotka synnyttävät helposti poliittisia vastakkainasetteluja ja ovat kuumentaneet julkista keskustelua Oulun rikosten jälkeenkin. Lisääntyvän kansainvälisen muuttoliikkeen ja pakolaisuuden tahdittamassa globaalissa maailmassa näihin keskustelunaiheisiin liittyvän problematiikan ymmärtäminen on alati ajankohtaista ja tärkeää.

Tutkimusraportissa on kaksi sitä jäsentävää **juonetta**. Ensinnäkin raportti tarkastelee mediaetnografisella otteella havainnoiden sekä taustakirjallisuuteen tukeutuen Oulun rikosjulkisuuden syntyä, keskustelua määritelleitä toimijaryhmiä ja keskustelun rakentumista. Tässä tarkastelussa Oulun rikosjulkisuus ymmärretään esimerkiksi *hybridistä mediatapahtumasta* (Sumiala ym. 2018) eli hyvin laajan ihmisjoukon tavoittavasta *medioidun viestinnän tiheydestä* (Couldry & Hepp 2012), joka syntyy ja saa muotonsa uutismedian ja monien muiden julkisuuksien yhteistuotoksena.

Hybridille mediatapahtumalle on ominaista, että informaatiota tuotetaan ja jaetaan journalismin lisäksi myös muissa julkisuuksissa sosiaalisen median tileistä vasta- ja vaihtoehtomedioihin. Verkko-tiloissa julkista keskustelua käyville, valtaeliittiin kuulumattomilla ihmisillä on myös mahdollisuus vaikuttaa siihen, millainen tarinallinen kokonaisuus mediatapahtumasta muodostuu. Zizi Papacharissi (2015) kutsuu ilmiötä tapahtuman verkostoituneeksi kehystämiseksi (*networked framing*), sillä journalismi on vain yksi hybridin mediatapahtuman käsikirjoittajista ja se joutuu kilpailemaan muiden julkiseen keskusteluun osallistuvien toimijoiden kanssa huomiosta, viestintää seuraavien ihmisten ajasta ja tätä kautta myös symbolisesta vallasta. Tästä syystä koko digitaalinen mediaympäristöä on kuvailtu *huomiotalouden* (Davenport & Beck 2001) käsitteellä; vaikka periaatteessa jokainen voi osallistua sisältöjä tuottamalla julkiseen keskusteluun, kaikkien näkökulmat ja viestit eivät saa osakseen yhtä paljon huomiota.

Oulun seksuaalirikokset

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin systemaattisesti erilaisia mediasisältöjä, mutta siitä huolimatta Oulun rikostapahtumien kokonaisuus hahmottui hankalasti. Kevään 2019 lopulla Oulun poliisi kuitenkin tiedotti, että kyseisenä talvena poliisin tutkinnassa oli ollut yhteensä 29 seksuaalirikosta.

Rikoksista epäiltynä oli 30 henkilöä, joista 21 oli ulkomaalaistaustaisia, joko turvapaikanhakijoina tai kiintiöpakolaisina Suomeen tulleita miehiä.

Rikosten uhrin olivat pääasiassa alaikäisiä tyttöjä. Eniten huomiota sai tapaus, jossa yksi nuori tyttö oli joutunut kahdeksan seksuaalirikollisen uhriksi.

Vaikka kaikki Oulun rikostapaukset eivät liittyneet toisiinsa, teoissa oli samankaltaisuuksia. Uhreja esimerkiksi tavoiteltiin sosiaalisen median välityksellä ja tapausten yhteydessä keskusteltiin runsaasti groomingista eli lapsen tai nuoren manipulatiivisesta houkuttelusta seksuaaliseen hyväksikäyttöön.

Huomiotaloudessa tunteisiin vetoamisella ja sisältöjen affektiivisuudella on todettu olevan niin keskeinen merkitys, että nykyistä mediamaisemaa voidaan kuvata *affektiiviseksi julkisuudeksi* ja meitä joka puolella vastaantulevaa informaatiota *affektiiviseksi uutisvirraksi* (Papacharissi 2015). Ihmiset kokoontuvat yhteen mediaympäristössä nimenomaan erilaisten tunteiden ympärille. Tunteet määrittelevät mediatapahtuman syntyä, rakentumista sekä kestoja.

Erilaisissa mediatiiloissa vyöryvä, tunnepitoinen informaatio voi tehdä mediatapahtuman vaiheiden seuraamisesta vaikeaa. Näin kävi myös Oulun tapauksessa. Talvella 2019 satunnaisesti rikosuutisia seuraavasta saattoi tuntua, että tilanne oli hallitsematon ja uusia rikoksia paljastui kaiken aikaa. Kokonaisuudesta oli vaikea saada otetta. Uutismediat raportoivat aiheesta aktiivisesti ja verkkoalustoilla keskustelu velloi intensiivisenä ihmisten jakaessa huhuja ja mielipiteitä rikoksiin liittyen. Raportissa tuodaan esiin hybridin mediatapahtuman rakentumista seuraamalla kronologisesti käytyä keskustelua ja sen etenemistä erilaisissa julkisuuksissa. Hybridin mediatapahtuman dynamiikan ymmärtäminen on oleellista, sillä samat mediaympäristön lainalaisuudet ohjaavat hyvin erilaisten poliittisten kysymysten julkista käsittelyä ja vallan jakautumista tämän päivän yhteiskunnassa ja *hybridissä mediasysteemissä* (Chadwick 2017).

Toiseksi raportissa on kyse myös maahanmuuton ja median suhteen tutkimuksesta, jonka lähtökohdina toimivat vallan lisäksi myös yhdenvertaisuuden kysymykset: miten media esittää erilaisia ihmisiä

ja ihmisryhmiä sekä asettaa heidät tietynlaisiin arvoasetelmiin toisiinsa nähden. Luvussa kolme tarkastellaan kolmen sanomalehden (Helsingin Sanomat, Iltalehti ja Kaleva) rikoksia käsitteleviä sisältöjä ja tuodaan esiin yksityiskohtaiseen tekstianalyysiin nojautuvia havaintoja siitä, miten Oulun seksuaalirikokset julkisuudessa kehystettiin: millaisen kuvan uutistekstit piirsivät seksuaalirikollisuudesta, rikosten tekijöistä, ulkomaalaistaustaisista ihmisistä ja heidän vastinparinaan Suomesta ja suomalaisuudesta.

Raportin ote on varsin poikkitieteellinen ja se sijoittuu niin kulttuurintutkimuksen, journalismin tutkimuksen kuin politiikan tutkimuksen maastoihin.

Tampereen yliopiston Comet-tutkimuskeskus (ent. Journalismin tutkimusyksikkö) on tehnyt maahanmuuttojulkisuuteen liittyvää tutkimusta jo vuodesta 1999 lähtien. Cometin aikaisempi maahanmuuttojulkisuutta käsitellyt tutkimus on tarkastellut esimerkiksi uutisjournalismin ja sanomalehtien (esim. Raittila 2004 & 2009; Horsti 2005; Simola 2008), television (Horsti 2005; Maasilta 2010), aikakauslehtien (Pöyhtäri 2011) ja verkkojulkisuuden (Nikunen 2010; Horsti & Nikunen 2013; Maasilta 2011) tapoja esittää etnisyyttä, maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia. 2010-luvulla tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota myös journalistiseen työhön, mediatuotantoon, maahanmuuttajien omaan mediankäyttöön sekä diasporisiin yhteisöihin (Horsti & Nikunen 2013; Eide & Nikunen 2011; Nikunen 2015 & 2019). Lisäksi Tampereen ja Helsingin yliopistot toteuttivat yhteistyössä vuoden 2015 pakolaiskriisin mediakäsittelyä tarkastelevan tutkimuksen (Pantti 2016; Nikunen & Pantti 2018; Pöyhtäri 2018; Ojala & Pöyhtäri 2018, Pantti & Ojala 2019; Pöyhtäri ym. 2019), jonka havainnoille Oulun seksuaalirikosjulkisuutta käsittelevä raportti tuottaa myös luontevaa jatkoa.

Cometissa tehdyn maahanmuuttojulkisuutta käsittelevän tutkimuksen lisäksi hankkeessa on myös hyödynnetty esimerkiksi rasismista ja monikulttuurisuudesta (Keskinen ym. 2021; Rastas 2005; Hall 2019; VanDijk 2000; Bradley 2018; Pantti ym. 2019), sovittelujournalismista (Ahva & Hautakangas 2018), digitaalisesta aktivismista (Trere 2019; Carragee 2019; Tufekci 2013), polarisaatiosta (Brandsma 2017; Attila & Kangasoja 2020; McCoy & Somer 2021), seksuaalirikos uutisoinnista (Nilsson 2018; Aldridge 1995; Benedict 1992; Bonnes 2013), populismista (Hatakka 2019; Herkman 2015; Lähdesmäki 2017; Moffit 2015; Saresma 2018) ja verkon vastajulkisuuksista (Noppari & Hiltunen 2019; Noppari ym. 2019; Ylä-Anttila ym. 2019; Holm 2019) tehtyä aiempaa tutkimusta. Lähdekirjallisuutena on käytetty myös runsaasti kehystämistä ja metaforia käsittelevää metodologista kirjallisuutta ja aiheesta tehtyä tutkimusta liittyen etenkin maahanmuuttotematiikkaan.

Tutkimuksessa käytettyä taustakirjallisuutta ja viitekehystä yhdistää konstruktivistinen kuva maailmasta. Seksuaalirikos- tai maahanmuuttojulkisuuden analyysin nähdään olevan merkittävää siksi, että tekstien ajatellaan olevan *performatiivisia* (Austin 1962; Butler 1993). Julkiset tekstit paitsi kertovat tapahtumista ja heijastavat todellisuutta, myös rakentavat todellisuutta kuvallisilla ja sanallisilla valinnoilla.

Raportin tavoitteena on tarjota itsetutkiskelun ja pohdinnan paikkoja kaikille maahanmuutosta tai seksuaalirikollisuudesta julkista keskustelua käyville ja näiden aiheiden äärellä mahdollisesti myös epävarmuutta tunteville. Samalla kun raportti tekee näkyväksi, miten Oulun seksuaalirikoksista uutisoitiin ja millaisia merkityksiä mediateksteissä synnytettiin, pyrkimyksenä on myös ehdottaa toisin tekemisen tai ajattelun tapoja, avata käsitteiden ja kielikuvien merkityksiä ja näin toivottavasti tarjota välineitä myös rakentavammalle julkiselle keskustelulle. Erityisesti raportti pyrkii puhuttelemaan seksuaalirikollisuudesta tai maahanmuutosta kirjoittavia toimittajia ja virittää heitä miettimään, miten

journalismin pitäisi asemoida itsensä hyvin tunneintensiivisen hybridin mediaympäristön yhtenä toimijana.

Journalismin vastuu seksuaalirikoksista uutisoitaessa on huomattava, sillä valtaosalle ihmisistä uutismedia on yhä keskeisin rikostiedon lähde (Haara ym. 2017). Uutisointi vaikuttaa käsityksiimme siitä, millainen yhteiskunnallinen ongelma seksuaalirikollisuus on, missä rikollisuutta tapahtuu, kenellä on riski joutua rikoksen uhriksi tai millaisin toimenpitein rikollisuuteen tulisi reagoida. Aiemman tutkimuksen mukaan journalismissa seksuaalirikollisuuden esitykset uusintavat usein karkean stereotyyppisiä käsityksiä niin uhreista kuin rikosten tekijöistä. Lisäksi journalistisessa kuvastossa korostuvat helposti seksuaalirikollisuuden marginaaliset tapaukset: poikkeuksellisen väkivaltaiset teot, julkisissa tiloissa tapahtuvat raiskaukset tai tunnettuihin ihmisiin liittyvät rikokset. (Boshoff & Prinsloo 2015; Aldridge 1995; Chippindale & Horrie 1990; Cockbain 2013; O'Hara 2012; Holm 2018.)

Todellisuudessa seksuaalirikollisuus on kuitenkin tuskallisen tavallista ja sisältää hyvin monenlaisia tekoja. Valtaosa rikoksista tapahtuu kotiympäristöissä ja tekijä on uhrille ennalta tuttu henkilö (Oikeusministeriö 2012). Tuore valtioneuvosten selvitys (Vauhkonen ym. 2018) tuo esiin, että erityisesti lapsiin ja nuoriin kohdistuvat seksuaalirikokset poikkeavat usein huomattavasti stereotyyppisistä raiskauksevastoista. Teoista suuri osa on sen kaltaista seksuaalista hyväksikäyttöä, johon ei liity pakottamista tai fyysistä väkivaltaa. Tuomion saaneen seksuaalirikollisen ja alaikäisen nuoren välille on usein kehittynyt jonkinlainen vastavuoroinen tunnesuhde. Sekä rikoksen tekijä että uhri saattavat olla haavoittuvassa elämäntilanteessa ja hyväksikäyttösuhde voi syntyä vähitellen psykologisen läheisyyden, manipulaation ja esimerkiksi suuresta ikäerosta johtuvan epätasaisen valtasuhteen seurauksena. Tekijä voi luulla tekojen tapahtuvan yhteisymmärryksessä, eikä uhri välttämättä osaa tai pysty kommunikoidaan suostumuksen puuttettaan riittävästi. (em.) Etenkin raportin viimeisessä luvussa pohditaan, mitä Oulun seksuaalirikosjulkisuudesta olisi mahdollista oppia ja miten journalismissa voitaisiin käsitellä seksuaalirikollisuuden kaltaista monimutkaista ilmiötä monisävyisemmin ja ilmiön kokonaisuuden kannalta oikeasuhtaisesti.

1.1 Kärjistynyt ja ongelmakeskeinen maahanmuuttojulkisuus

”Suomessa todetaan silloin tällöin, että maahanmuutosta ei saa puhua. [– –] On hyvä tutkia itseään ja kysyä, onko kolmen vuoden aikana edes kysymyksiä voinut esittää ilman, että puhe tulkitaan rasismiksi. [– –] Oulu nostaa esiin sen keskustelun ytimen, josta Suomi katsoi syksyn 2015 jälkeen pois. Oulu on lupa ja velvollisuus puhua. Se on kuin todiste, joka osoittaa yhden puolen olleen oikeassa. Mutta onko Oulu todella sitä? Tämä on keskeinen kysymys, johon poliitikot joutuvat nyt valtavan paineen alla vastaamaan.” (HS, 14.1.2019)

Julkisessa keskustelussa Oulun seksuaalirikoksia käsiteltiin siis pitkälti maahanmuuttoon ja turvapaikapolitiikkaan liittyvänä ongelmana. Samankaltaista keskustelua on käyty niin Suomessa kuin muissa länsimaissa etenkin 2010-luvulta lähtien. Maahanmuuttajiin yhdistetty seksuaalirikollisuuden uhka on yksi keskeinen argumentti, jolla etenkin maahanmuuttovastaiset liikkeet ja kannatustaan kasvattaneet populistiset puolueet ovat perustelleet vaatimuksiaan tiukemmasta maahanmuuttopolitiikasta. Samalla he ovat tuottaneet käsitystä ”vaikenemisen kulttuurista” eli ajatusta siitä, ettei maahanmuuton ongelmista olisi luvallista puhua tai että ulkomaalaistaustaisten tekemistä seksuaalirikoksista

pyrittäisiin vaikenemaan. Teema on vahvasti politisoitunut ja jakaa tällä hetkellä suomalaista puoluekenttää ja sen äänestäjäkuntaa (Suuronen ym. 2020). Mikko Hautakankaan ja Laura Ahvan (2018) mukaan maahanmuuttokeskustelu onkin kenties tulehtunein esimerkki suomalaisen yhteiskunnan viime vuosien polarisoitumiskehityksestä. Tässä alaluvussa tarkastellaan lyhyesti yhteiskunnallista kontekstia, jonka osaksi Oulun seksuaalirikoksista käyty keskustelu asettui sekä sitä, miten journalistisissa on aiemman tutkimuksen mukaan maahanmuuttoaiheita käsitelty.

Maahanmuuttoteeman voimakas politisoituminen kytkeytyy Suomessa tunnetusti perussuomalaisen puolueen kasvutarinaan pienpuolueesta kansallismieliseksi, hallitusvastuutakin kantaneeksi puolueeksi. Puolueen vaalivoitot vuosina 2011 ja 2015 ponnistivat niin arvokonservatiivisuudesta kuin EU-, eliitti- ja maahanmuuttokriittisyydestä. Puolueen menestyksessä keskeinen merkitys on ollut verkossa tapahtuvalla maahanmuuttovastaisella liikehdinnällä ja sen organisoitumisella osaksi puoluetoimintaa. (Hatakka 2019; Horsti & Nikunen 2013; Pyrhönen 2015.) Erityisesti puolueen entisen puheenjohtajan Jussi Halla-ahon Scripta-blogilla on ollut huomattava sija suomalaisen maahanmuuttovastaisen aktivismin ja poliittisen liikehdinnän sanoittajana. 2000-luvun puolivälissä blogin kommenttiosio toimi maahanmuuttovastaisten aktivistien yhdistäjänä. Halla-aho on tuonut suomalaiseen keskusteluun monia maahanmuuttovastaisia käsitteitä (esim. islamisaatio, suvaitsevaisto, maahanmuuttokriittisyys) ja käsitellyt toistuvasti blogissaan maahanmuuttajia nimenomaisesti seksuaalirikollisuuden kehityksessä potentiaalisina raiskaajina. (Saresma & Tulonen 2020.)

Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa eli viitisen kuukautta Oulun seksuaalirikosten jälkeen, perussuomalaiset nousivat Halla-ahon johdolla Suomen toiseksi suurimmaksi puolueeksi. Perussuomalaisten menestys on pakottanut myös muut puolueet ottamaan ohjelmissaan kantaa maahanmuuttokysymyksiin (Borg 2012), ja puolueen suosion kasvu on jäsinyttänyt koko suomalaista poliittista järjestystä synnyttäen jakolinjan, jonka toiseen laitaan asemoituvat etenkin liberaali vasemmisto ja vihreät.

Samankaltaisia uusia poliittisia jakolinjoja ja puoluepoliittista järjestäytymistä on tapahtunut Suomen lisäksi myös muissa länsimaissa. Frances Fukuyama (2020) kutsuu kehitystä identiteettipolitiikan nousuksi, jossa maahanmuuton tai seksuaali-identiteetin kaltaiset sosiokulttuuriset kysymykset ovat alkaneet korvata perinteiset talouteen kytkeytyvät luokkakysymykset poliittisen toiminnan keskiössä. Suuri osa nykyistä poliittista kamppailua nationalismista islamismiin voidaan ymmärtää nimenomaan identiteettipolitiikan ilmenemismuodoiksi. Fukuyamasta kyse on eräänlaisen *kaunan politiikan* noususta: poliittisia ryhmiä yhdistää ajatus oman viiteryhmän loukatuksi tulemisesta. Poliittisella toiminnalla vaaditaan ryhmän arvokkuuden julkista tunnustamista. Samalla syy yksilöiden onnettomasta tilanteesta (tai oletusta uhasta) sälytetään joillekin ulkopuolisille tahoille.

2010-luvun globaali muuttoliike on voimistanut identiteettipolitiikan suosiota. Euroopassa eräänlaisena käännekohtana voidaan pitää vuotta 2015, jolloin maanosaan saapui arviolta 1.3 miljoonaa pakolaista ja siirtolaista. Eurooppaan kohdistuneen pakolaiskriisin¹ myötä kriittinen maahanmuuttopolitiittinen ajattelu ja maahanmuuttovastaisuus on valtavirtaistunut, teema on noussut laajemman poliittisen huomion kohteeksi, vahvistanut populististen puolueiden asemaa ja synnyttänyt eri Euroopan maissa myös maahanmuuttovastaista kansalaisaktivismia.

1 Vaikka julkisessa keskustelussa vuoden 2015 tapahtumiin viitataan yleisesti pakolaiskriisinä, ilmaisu ei ole ongelmaton, sillä kriisi on aina mediavälitteinen tulkinta tapahtumasta, jonka katsotaan olevan riittävän merkityksellinen kriisiksi (Moffit 2015). Lisäksi on hyvä kysyä sosiologi Zygmunt Baumanin (2015) tavoin, kenen kriisiin sanalla viitataan. Oliko kyse pakolaiseksi lähteneiden ihmisten hädästä vai heitä vastaanottavien maiden kriisistä?

Suomeen saapui vuonna 2015 noin 32 000 turvapaikanhakijaa. Vuoden 2015 tapahtumat toimivat keskeisenä viitepisteenä Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa ja niihin viitattiin toistuvasti julkista keskustelua reflektoivissa puheenvuoroissa. Myös Suomessa pakolaisten tulo synnytti maahanmuuttovastaisia aktivismia ja esimerkiksi verkkojulkisuuteen perustettiin useita kansallismielisiä ja maahanmuuttovastaisia vastamedioita. Amatöörivoimin tehtyjen verkkojulkaisujen lisäksi maahanmuuttovastainen aktivismi jalkautui paikoin myös kaduille: esimerkiksi *Rajat kiinni* -liike vaati rajavallvonnan palauttamista, *Soldiers of Odin* järjesti katupartioita ja *Suomi Ensin* -liike yli 100 päivää kestäneen mielenilmauksen Helsingin rautatienranta-alueella. (Noppari & Hiltunen 2018.) Reaktiona maahanmuuttovastaisen aktivismin kasvulle myös liberaali ja yhdenvertaisuutta ajava kansalaistoiminta voimistui. 2010-luvun loppupuoliskolla useissa suomalaiskaupungeissa järjestettiin yhdenvertaisuutta vaativia ja rasismia vastustavia mielenosoituksia ja antirasistiset aktivistit ovat perustaneet verkkojulkisuuteen myös omia yhteisöjään, esimerkiksi joulukuussa 2019 perustetun *Silakkaliikkeen*.

Etenkin verkkoympäristössä maahanmuutosta ja rasismista käyty keskustelu on ollut kiivasta, eikä ylilyönneiltä ole välttytty. Keskustelu on paikoin yltenyt ääripuueksi, maalittamiseksi ja häirinnäksi, jonka kohteeksi on valikoitunut aiheeseen kantaa ottaneita julkisia keskustelijoita, kuten poliitikoita, toimittajia, viranhaltijoita tai tutkijoita (Knuutila ym. 2019). Verkkoympäristössä erilaisia ideologioita edustavat, löyhästi organisoituneet aktivistiverkostot toimivat usein samanlaisilla periaatteilla, joihin kuuluu joukkovoiman hyödyntäminen toisella tavalla ajattelevien hiljentämiseksi. Esimerkiksi yhdenvertaisuutta ajavassa, ns. woke-aktivismissa² ilmiannetaan rasistiseen toimintaan tai kielenkäyttöön syyllistyneitä henkilöitä heidän työnantajilleen ja sidosryhmilleen.

Tällaisessa ympäristössä julkiseen keskusteluun osallistuminen on vaikeaa, sillä rakentaviksikin tarkoitetut puheenvuorot tulkitaan helposti kategorisesti poliittisten jakolinjojen ohjaamana. Juuri tästä syystä Frances Fukuyama (2020) näkee identiteettipoliittikan ongelmalliseksi: politiikan keskiössä olevista kysymyksistä voi olla miltei mahdotonta neuvotella. Digitaalisissa verkostoissa kärjekäs tai vihamielinen tyyli voi toimia myös poliittisen, taloudellisen tai henkilökohtaisen menestymisen resurssina. Polarisoituneessa ympäristössä maltillisuutta tai keskitietä aletaan ylipäänsä sietää huonosti (Brandsma 2017). Ihmisiä haastetaan valitsemaan puolensa ja jakolinjat alkavat helposti ohjata myös muista aiheista käytyä yhteiskunnallista keskustelua, mikä on ollut nähtävissä esimerkiksi COVID19-pandemian yhteydessä rokotevastaisuuden politisoitumisessa. Kärjekäs keskustelu vastakainasetteluineen saa helposti maltilliset vetäytymään, mikä kasvattaa affektiivisen polarisaation määrää entisestään. Maahanmuuttoaiheista tai rasismista käytyyn keskusteluun osallistuminen voi tuntua riskiltä ja herkkien aiheiden välttely helpommalta vaihtoehdolta.

Myös uutismedian toimittajat voivat kokea samoin. Ilmari Hiltusen, Aleksi Suurosen ja Reeta Pöyhtärin (2022) mukaan maahanmuutto, pakolaisuus ja rasismi ovat yleisin teema, johon liittyen suomalaiset toimittajat kokevat ulkoista vaikuttamista, painostusta tai häirintää. Jopa 16 prosenttia toimittajista on kertonut jättävänsä kokonaan tiettyjä juttuja tekemättä heihin kohdistuvan uhkailun vuoksi (em.). Toimittajat voivat kokea myös neuvottomuutta ja epävarmuutta maahanmuuttoon liittyvistä aiheista kirjoittaessaan. Markus Ojalan ja Reeta Pöyhtärin (2018) vuoden 2015 pakolaiskriisin uutisointia käsittelevässä tutkimuksessa toimittajat kertoivat, että he kokivat aiheen vaativan erityistä tasapainottelua. Toimittajat tunsivat, että heihin kohdistuu voimakkaita vastakkaisia odotuksia. Yhtäältä

2 Termi woke/ stay awake on otettu käyttöön 1940-luvulla afroamerikkalaisten rasisminvastaisessa aktivismissa. Sittemmin käsite on yleistynyt ja Oxford English Dictionaryn mukaan woke-adjektiivilla voidaan kuvata henkilöä, joka pyrkii olemaan hereillä vastustaessaan rasismia lisäksi kaikenlaisia eriarvoistavia rakenteita ja yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta. Woke-aktivismin kriitikot ovat alkaneet kutsua aktivismiin liittyviä lieveilmiöitä cancel-kulttuuriksi ja sittemmin käsitteet ovat nykyisessä polarisoituneessa ympäristössä myös politisoituneet. Ilmiön voi nähdä tämän ajan ostrakismina, joka tähtää henkilön ulossulkemiseen sosiaalisista verkostoista ja ammatillisista yhteyksistä. (Ng 2020.)

pakolaisaiheista kirjoittavia toimittajia ohjasivat perinteiset journalistiset ideaalit totuudenmukaisesta uutisoinnista, mutta he kantoivat myös huolta mahdollisten kriittisten näkökulmien synnyttämästä muukalaisvihamielisyydestä ja antidemokraattisten voimien vahvistumisesta yhteiskunnassa. Osa haastatteluista toimittajista tunsivat, että heidän oli mahdoton pysytellä tilanteessa puolueettomina, kun taas toinen joukko pyrki toimimaan neutraalisti tai jopa tietoisesti vältteli liian ”suvaitsevaisiksi” toimittajaksi leimautumista. Kaiken kaikkiaan toimittajien mielestä pakolaiskriisin synnyttämä tulehtunut asetelma muutti monien raportoinnin varovaksi. (em.)

Journalismin tutkimus ei kuitenkaan tue ajatusta, että toimittajien kokemat jännitteet olisivat johtaneet puhumattomuuteen maahanmuuton ongelmista. Päinvastoin 2000-luvun aikana uutisjournalismin kuvaston on todettu vähitellen muuttuneen ja painottavan tänä päivänä erityisesti maahanmuuttoon liittyviä haasteita ja ongelmia. Aiemman tutkimuksen mukaan maahanmuuttojulkisuutta synnytetään karkeasti ottaen kahdesta maahanmuuttajan arkkityypistä käsin: uutisissa esitetään maahanmuuttaja yleensä joko vaarallisena pahantekijänä tai avuttomana uhrina (Van Gorp 2009). Eurooppalaista uutisjournalismia hallitsevat erityisesti arkkityypit, joissa maahanmuuttajat esiintyvät joko taloudellisena, kulttuurisena tai turvallisuuteen liittyvänä uhkana (Erbel ym. 2018). Vielä vuosittain alussa maahanmuuttajat kuvattiin uutisjournalismissa usein vastaanottavan maan kannalta hyödylliseksi ryhmäksi ja tutkimuksessa journalistisen puhutavan muutosta onkin kuvailtu *monikulttuurisuuden kriisiksi* (Wertovec & Wessendorf 2010; Lentin & Titley 2011).

Tutkimuksen paikallistama ongelma liittyy turvapaikanhakijoiden rooliin maahanmuuttojulkisuuden keskiössä. Uutisissa käsitellään eniten turvapaikanhakijoita ja aihe nousee esille tavallisesti yksittäisten, voimakkaasti tunteita koskettavien tapahtumien, kuten terrori-iskujen, vaalien tai Oulun tapahtumien kaltaisten rikostapausten yhteydessä. Käsitys maahanmuuttajista hahmottuu uutisjournalismissa siis ensisijaisesti pakolaisuuden ja turvapaikanhakijoiden kautta. (Erbel ym. 2018.) Anna Simola (2008) huomauttaakin, että julkisen keskustelun ajatuksellinen maahanmuuttajakategoria ei yleensä

pidä sisällään yhdysvaltalaisista insinööriä, vaan maahanmuuttajuus yhdistetään tummaihoisiin pakolaisiin, joilla ajatellaan olevan myös sosiaalisia ongelmia.

Turvapaikanhakijat hallitsevat maahanmuuttoa käsittelevää julkisuutta ja heidät esitetään journalismissa tavallisesti joko taloudellisena, kulttuurisena tai turvallisuuteen liittyvänä uhkana.

Etenkin feministisessä ja postkolonialistisessa tutkimuksessa on arvosteltu maahanmuuttojulkisuuden arkkityypistä rakentumista. Tutkijat ovat kritisoineet uutisjournalismia kansallismielisen poliittisen retoriikan uusintamisesta, jonka he ovat nähneet muuttaneen julkista puhetilaa myös-

tämielisemmäksi rasismille. Tutkimuksessa nationalistisen retoriikan on todettu olevan voimakkaasti sukupuolittunutta: maahanmuuttovastaisessa argumentaatiossa korostetaan ulkomaalaistaustaisen miesten tekemiä seksuaalirikoksia, muslimityttöjen ympärileikkauksia, naisten pukeutumissääntöjä ja kunniaväkivaltaa etnisten vähemmistöjen parissa. Näiden esimerkkien avulla kansallismieliset toimijat ovat pyrkineet osoittamaan, että maahanmuuttajien elämäntapa uhkasi eurooppalaisina esitettyjä arvoja, kuten naisten oikeuksia, vähemmistöjen yhdenvertaisuutta ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. Tässä narratiivissa erityisesti muslimimiehet edustavat uhkaa läntisille yhteiskunnille. (esim. Keskinen 2012; De Hart 2017; Pirani & Smith 2016; Boulila & Carri 2017; Saesma 2018; Horsti 2018)

Tutkija Sara Farris (2017) kutsuu edellisen kaltaista tasa-arvoon vetoavaa maahanmuuttovastaista ja kansallismielistä retoriikkaa *femonationalismiksi* ja kritisoi argumentaatiota keinotekoiseksi, sillä kansallismieliset tahot ovat samanaikaisesti vastustaneet länsimaisen feminismin tasa-arvopyrkimyksiä. Kyse onkin julkisessa tilassa tapahtuvasta määrittelykamppailusta, jossa esimerkiksi tasa-arvon kaltainen käsite halutaan sanoittaa omaan poliittiseen ajatteluun sopivalla tavalla. Farrisin mukaan paljon julkisuutta saaneet seksuaalirikostapaukset, kuten esimerkiksi Saksan Kölnissä³ uudenvuoden yönä 2016 tapahtunut joukkoahdistelutapaus, ovat valtavirtaistaneet femonationalistista puhetapaa niin, että siihen tukeudutaan entistä useammin myös muissa kuin kansallismielisissä poliittisissa ryhmittymissä.

Kriittisen tutkimuksen mukaan maahanmuuttoa käsittelevän uutisjournalismin ongelmapainotus, eksotismi ja rasismi ohjaavat kiinnittämään enemmän huomiota esimerkiksi ulkomaalaistaustaisten tekemiin seksuaalirikoksiin kuin kantaväestön tekemiin vastaaviin rikoksiin (Salter & Dagistanli 2015). Esimerkiksi Tuija Saresma (2018) huomauttaa, että etniseltä taustaltaan suomalaiset miehet raiskaavat vuosittain Suomessa noin tuhat naista, mutta näistä tapauksista ei kehity vastaavia mediaskandaaleita kuin ulkomaalaistaustaisten tekemistä rikoksista.

Vaikka maahanmuuttoa käsittelevä uutisjournalismi on vahvasti ongelmapainotteista, uutisten esiin tuomat pakolaisuuden uhkakuvat eivät kuitenkaan edusta koko journalismin kirjoa. Toinen keskeinen maahanmuuton kehystämisen tapa journalismissa on humanitaarisuuden kehys, jonka puitteissa maahanmuuttajat esitetään usein arkkityyppisesti uhreina tai vaihtoehtoisesti sankareina, jotka ovat ponnistelujensa tuloksensa onnistuneet menestymään uudessa kotimaassaan. (Benson 2013.) Pentti Raittilan (2004) mukaan humanitaarisille kehyksille rakennetuissa jutuissa voi olla kyse eräänlaisesta ”suvaitsevaisuusjournalismista”, jonka tavoitteena on kompensoida etnisten vähemmistöjen kokemaa syrjintää. Tällaisten tavoitteiden ympärille on kehitetty myös uudenlaisia ohjelmaformaatteja ja lajityyppejä. Viime vuosina esimerkiksi kansainvälisissä, ajankohtaisohjelmaa ja viihdettä yhdistävissä tosi-tv-formaateissa on käsitelty pakolaisuutta ja monikulttuurisuutta niin, että ohjelman tavoitteena on ollut myötätunnon herättäminen (Nikunen 2018).

Vaikka maahanmuuttajista kirjoitetut myönteiset jutut olisi tehty sinänsä hyväntahtoisista lähtökohdista, maahanmuuton ja median tutkijoiden mielestä korostuneen positiivinenkaan lähestymistapa ei ole ongelmaton. Siinä missä uutisjournalismin vahvojen uhkakuvien voi nähdä saavan voimaa *ksenofobiasta* eli vieraan pelosta, positiivisten juttujen voi paikoin nähdä heijastelevan *ksenofiliaa* eli vieraan ihannoitua. Mikko Lehtosen (2015) mukaan ylenmääräinen ihailu voi olla samalla tavalla *toiseuttavaa* kuin ksenofobiakin.

Pakolaisaiheista tosi-tv:tä tutkinut Kaarina Nikunen (2018) toteaaakin, että vaikka yhteiskunnallinen populaariviihde on esimerkiksi ovat kasvattanut humanitaarisille järjestöille osoitettujen lahjoitusten määrää, pakolaiskysymystä tarkastellaan tällaisissa ohjelmissa pitkälti länsimaisten osallistujien tunteiden ja kokemusten välityksellä. Sarjoissa yritetään purkaa stereotyyppisiä käsityksiä pakolaisista, mutta ne päätyvät usein toistamaan yleistä. Samoin ajattelee Pentti Raittila (2004), jonka mukaan vähemmistöistä tietoisien positiivisiksi kehystetyt tarinat voivat myös vähentää näiden juttujen uskottavuutta. Raittila kannattaa tietoisien suvaitsevaisuuspyrkimysten sijaan parempaa *normaalijournalismia*.

3 Suuri joukko ulkomaalaistaustaisia miehiä syyllistyi naisten seksuaaliseen ahdisteluun Kölnissä uuden vuoden yönä 2016. Tapahtuma toi eurooppalaiseen julkisuuteen arabiankielisen termin *taharrush gatae*, joka kirjaimellisesti merkitsee julkisella paikalla tapahtuvaa seksuaalista joukkoahdistelua. Julkisuudessa termi kuitenkin vääntyi muotoon *game* ja synnytti harhaanjohtavia käsityksiä siitä, että kyseessä olisi eräänlaisesta Lähi-idän alueelle tyypillisestä seksuaaliahdistelupelistä. (Parikka 2018; Dahlgren 2017.)

1.2 Käsitteiden kirjoa: rasismi, rodullistaminen, kulttuuripuhe

Tutkimuskirjallisuuden mukaan maahanmuuttoaiheita käsittelevä journalismi on siis ollut paitsi ongelmapainotteista, myös kahtiajakautunutta ja sillä on ollut vaikeuksia käsitellä etnisiä vähemmistöjä heidän omista lähtökohdistaan käsin. Maahanmuuttojournalismin ja käydyn keskustelun ongelmat kiteytyvät myös hyväksyttävänä pidettävän puheen määrittelyihin. Minkälaista keskustelua voidaan esimerkiksi pitää asiallisena maahanmuuttopolitiikan kritiikkinä? Minkälainen puhe taas voidaan ymmärtää osoitukseksi rasismista tai stereotyyppisistä ennakkoluuloista?⁴ Miten rasismi tulisi ymmärtää, tunnistaa tai määrittellä? Rasismin viitekehys on automaattisesti läsnä puhuttaessa maahanmuuttajulkisuudesta, erilaisten merkityksenantojen sisältämistä arvotuksista ja valtasuhteista, ja näin myös analysoitaessa Oulun seksuaalirikosjulkisuutta.

Tässä alaluvussa käsitellään lyhyesti rasismin lisäksi muitakin maahanmuuttajulkisuuden tutkimuksessa käytettyjä käsitteitä, jotka ovat jäsentäneet myös Oulun seksuaalirikosjulkisuuden analyysiä. Luvussa avataan käsitteitä sen verran kuin on tarpeellista raportissa esitettyjen tulkintojen ymmärtämiseksi. Rasismi-käsitteen määrittelyistä käydään kiivasta keskustelua niin tiedeyhteisössä kuin sen ulkopuolella (Titley 2019). Tutkijat ovat lähinnä yksimielisiä siitä, että rasismi on hyvin aika- ja kontekstisidonnainen käsite. Esimerkiksi avointa rotusortoa ja orjakauppaa harjoittaneessa Yhdysvalloissa rasismi tulee ymmärretyksi eri tavoin kuin Suomessa, jonka kytkös kolonialistiseen historiaan liittyy lähinnä yli 600 vuotta kestäneeseen Ruotsi-Suomen aikaan.⁵ Näin tutkimuksessa puhutaankin usein rasismeista monikossa (Rastas 2005; Souto ym. 2015, Pantti ym. 2019) sekä kehoitetaan jokaista rasismista puhuvaa tutkijaa määrittelemään, mitä itse käsitteellä tarkoittaa (Puuronen 2011).

Käsitteiden avaaminen on tärkeää paitsi raportin tulkintojen ymmärtämiseksi, myös siksi, että Oulun seksuaalirikoksista käyty keskustelu heijasteli monin paikoin juuri käsitteiden äärellä tunnettua epävarmuutta. Oulun rikoksista kirjoittaneet toimittajat esittivät toistuvasti kritiikkiä, jonka mukaan rasismista huomauttamisella, ns. ”rasismikortilla”, pyrittiin tukahduttamaan kriittistä maahanmuuttoon liittyvää keskustelua (esim. MTV3 15.1.19; Lännen media 14.1.19; Iltalehti 13.1.19). Toimittajat saattoivat myös esittää, että ”käsitteiden pyörittelyyn juuttuneet” olisivat ryhmä ihmisiä, jotka kieltäytyvät näkemästä maahanmuutossa minkäänlaisia ongelmia (HS 8.12.18). Pelkästään rasismi-käsitteestä puhuminen on toiminut julkisen keskustelun kuumentajana myös Oulun tapahtumien jälkeen.

Historiallisesta taustastaan johtuen rasismi-sanaan liittyikin vahva tunnelataus ja se ymmärretään julkisessa keskustelussa helposti syytöksenä (Ahmed 2018), joka synnyttää spontaanisti rasismikortti-

4 Asetelma on synnyttänyt julkisuudessa käytävän merkityskamppailun sananvapauden määrittelyistä (Saresma & Tulonen 2020). Millainen julkinen puhe mahtuu yhteiskunnassa sananvapauden piiriin? Millainen puhe taas katsotaan epäsopivaksi tai sanktioitavaksi? Käydyssä keskustelussa myös sananvapauden käsite on politisoitunut. Etenkin maahanmuuttovastaiset ja laitoikeistolaiset toimijat ovat halunneet profiloitua laajan, jopa ultraliberalistisen sananvapauskäsityksen puolesta puhujiksi. Tällaisen sananvapauskäsityksen mukaan julkiselle puheelle ei saisi asettaa minkäänlaisia rajoituksia. Käsityksen kritiikot tuovat esiin, että ultraliberalistinen sananvapauskäsitys on hyvin mustavalkoinen, eikä sen yhteydessä puhuta muista demokraattisen yhteiskunnan arvoista tai oikeuksista (Titley 2020). Omar Khan (2020) huomauttaakin, että todellisuudessa vain hyvin harvat toimijat oikeasti kannattavat totaalista sananvapautta. Yleensä kyse on siitä, että kritiikin kohteena olevaa puhetta tai toimintaa ei itse pidetä tuomittavana tai esimerkiksi rasistisena.

5 Vaikka Suomessa ei ole suoraa kolonialistista historiaa, tutkijat huomauttavat, että yli 600 vuotta Ruotsin osana olleessa Suomessa on omaksuttu siirtomaa-ajalle tyypillisiä tapoja hahmottaa maailmaa (Lehtonen & Löytty 2007). Kolonialisuuden käsitteellä voidaankin kuvata koko globaalia valtarakennetta, joka on syntynyt monta sataa vuotta kestäneen kolonialismin aikana ja joka vaikuttaa eri puolella maailmaa niin taloudellisin, poliittisin, tiedollisin kuin asenteellisin hierarkkisin järjestyksin (Keskinen ym. 2021).

puheen tyyppisiä reaktioita. On varmasti totta, että rasismien kaltaista, paikoin inflaation kärsinyttä käsitettä voidaan käyttää huolimattomasti tai jopa tarkoitushakuisesti poliittisena leimakirveenä (esim. Song 2012; Saukkonen 2020; Zizek 2017). ”Rasismikorttiin” viittaaminen on kuitenkin merkki siitä, että käsitteitä ja niiden merkityksiä tulisi ”pyöritellä” enemmän, sillä rasismien esiin nostamisen voi ajatella vaientavan julkista keskustelua lähinnä silloin, jos henkilö ei ole itse varma siitä, onko hänen puheensa sopivaa.

Miten rasismi tulisi siis ymmärtää? Muuttoliikkeitä tutkiva Pasi Saukkonen (2020) kirjoittaa, että uusnationalismin tai rasismien vastustajat kutsuvat usein fasismiksi tai rasismiksi sellaista puhetta, jonka tulisi mahtua avoimeen demokraattiseen keskustelukulttuuriin. Hänestä julkisessa keskustelussa tulisi erottaa fasistinen uusnationalismi⁶ perustellusta monikulttuurisuuden tai maahanmuuttopolitiikan arvioinnista ja kritiikistä. Saukkonen toteaa, että maahanmuutolla ja muuttoliikkeillä on eittämättä niin myönteisiä kuin kielteisiä seurauksia sekä lähtömille että vastaanottaville maille, ja näistä näkökulmista tulee olla mahdollista puhua ilman, että sitä pidetään lähtökohtaisesti epäsovelia (ks. myös Ruist 2019).

Saukkosen toive on perusteltu, sillä demokraattisessa yhteiskunnassa mikään politiikan osa-alue ei voi olla avoimen keskustelun ulottumattomissa. Jako fasistiseen uusnationalismiin ja perusteltuun maahanmuuttopolitiikan kritisointiin on kuitenkin karkea. Se ei välttämättä auta käsitteiden äärellä epävarmuutta tuntevia, sillä vain pieni väestönosa identifioituu uusnationalistiseen tai fasistiseen liikehdintään. Jaottelu kuitenkin havainnollistaa hyvin arkista ymmärrystä rasismista: arkipuheessa rasismien ajatellaan usein tarkoittavan biologisiin rotuoppeihin perustuvaa, ihonväriin perustuvaa avointa syrjintää sekä vihamielistä ja jyrkkää retoriikkaa. Juuri tästä syystä rasismista puhuminen voi tuntua kovalta kritiikiltä tai syytökseltä. Rasismi yhdistetään lähinnä poliittisten ääriliikkeiden, totalitarististen hallintojen tai vanhojen siirtomaavaltiojen ongelmaksi. Suomalaisen valkoinen enemmistö saattaa vilpittömästi ajatella, ettei rasismi tai ”rotusorto” olisi suomalaisen yhteiskunnan ongelma tai että eläisimme jo *rasismien jälkeistä aikakautta*. Samaan aikaan rasismiin arjessaan törmäävät, etnisiin vähemmistöihin kuuluvat ajattelevat rasismien elävän ja voivan hyvin (Titley 2019). Gavan Titleyn (2019) mukaan osin käsite-epäselvyyksistä johtuen elämme todellisuudessa, jossa rasismi on samanaikaisesti (joidenkin ihmisten mielestä) läsnä kaikkialla ja (toisten ihmisten mielestä) ei missään.

Tutkimuksessa rasismien käsitettä lähestytään yleensä hienovaraisemmin ja pyritään paikallistamaan, millaisia ilmenemismuotoja rasismilla on nykyisessä yhteiskunnassa, jossa avoin etnisten ryhmien syrjintä ei yleensä ole hyväksyttyä. Biologisiin rotuoppeihin perustuvaa rasismia kutsutaan tutkimuksessa *vanhaksi tai klassiseksi rasismiksi* (Balibar 1991). *Kulttuuri-* tai *uusrasismien* (Balibar 1991, Warren 2013) käsitteellä taas viitataan *puhe- tai toimintatapoihin, joilla tuotetaan eroja ja eriarvoisuutta etnisten ryhmien ja kulttuurien välille*. Kulttuurirasismissa on kyse etnisiin ryhmiin liitetystä myyteistä, negatiivisista stereotyyppioista ja toiseuttamisesta, jolla etnisiä ryhmiä tai vähemmistöjen edustajia marginalisoidaan yhteiskunnassa. Kulttuurirasismia ovat myös mediaesitysten sisältämät eriarvoistavat merkityksenannot, jotka ovat läsnä uutisteksteissä usein niin hienovaraisesti, ettei niitä ole helppo huomata.

Kulttuurirasismien lisäksi tutkimuksessa puhutaan myös esimerkiksi *arjen rasismista*, jolla viitataan rasismien kokijan näkökulmiin, sekä *rakenteellisesta rasismista*, jolla taas tarkoitetaan instituutioiden toimintamalleiksi vakiintuneita eriarvoistavia käytäntöjä. Rasismi on läsnä yhteiskunnassa siis hyvin monella tavalla, eikä se ole läheskään aina tietoisista, ideologista tai ohjelmallista ajattelua, vaan päinvastoin läsnä opittuina ennakkoluuloina, ilmaisutapoina tai toimintamalleina, jotka voivat vakiintua yhteisöjen tavoiksi, vaikka niissä toimivat ihmiset eivät sinänsä olisi rasisteja (Puuronen 2011).

⁶ Saukkonen (2020) ymmärtää fasismiksi sellaisen ajattelun, joka pyrkii lakkauttamaan oman ulkopuolensa ja näkee erilaisen ajattelun vihollisena.

Nykyisessä tutkimuksessa rasismi-käsitteellä viitataan yleensä niin klassisen rasismi-käsitteen kuin kulttuurirasismi-käsitteen sisältämään ymmärrykseen rasismista. Kulttuurieroja korostavan rasismin nähdään olevan jatkoa vanhalle, biologisia eroja korostavalle rasismille ja nykyisin nämä käytännöt sekä puhutavat ovat kietoutuneet yhteen. Esimerkiksi Anna Rastas (2005) toteaa rasismin käsittävän kaikki ”valta- ja alistussuhteita tuottavat ajattelu-, puhe- ja toimintatavat, joissa jonkun ryhmän (oletettu tai todellinen) ominaisuus, olipa se biologinen tai kulttuurinen, esitetään olemukselliseksi ja muuttumattomaksi”.

Myös Suvi Keskinen (2021) kumppaneineen ymmärtävät rasismin hyvin laajasti yhteiskunnan lävistäväksi valtajärjestelmäksi, joka risteää monien muiden valtajärjestelmien, kuten kapitalismin, kanssa.

Näin rasismi ei paikallistukaan vain ilmeistä eriarvoisuutta ajavan fasistisen retoriikan osaksi, vaan voi olla tai

olla olematta läsnä myös perustelluissa ja näennäisesti asiallisissa puheenvuoroissa huomaamattomina ja sosiaalisesti opittuina puhetapoina. Oulun seksuaalirikosjulkisuuden tekstianalyysissä on kyse tällaisten ilmaisujen paikallistamisesta ja näkyväksi tekemisestä. Rasismista puhuminen Oulun seksuaalirikostapausten yhteydessä ei tietenkään tarkoita, etteivätkö rikoksista tuomitut olisi syyllisiä tekoihinsa. Rasismin tarkastelu Oulun rikostapauksen yhteydessä on perusteltua siksi, että yhteiskunnassa vallitsevat moraalikoodistot, ydinarvot ja erilaiset kulttuuriset luokittelut tulevat helpommin näkyviksi poikkeustilanteissa (Brenton 2012). Oulun seksuaalirikosten kaltaisella kriisillä on potentiaalia paljastaa rutiininomaisista käytännöistä ja puhetavoista piirteitä, jotka tavallisissa tilanteissa jäisivät huomaamatta (Fairclough 1992; Carvalho 2010).

Tiedeyhteisössä on kuitenkin myös kiistelty siitä, tulisiko kulttuurieroja korostavaa puhetta kutsua rasismiksi, jos ajattelulla ei ole selviä yhtymäkohtia biologisiin rotuoppeihin tai kolonialistiseen historiaan (Siebers & Dennissen 2015). Esimerkiksi Grillo (2003) puhuu rasismin sijaan *kulttuuriessentialisesta puheesta*, jossa maailman korostetaan jakautuneen pysyviin kulttuurisiin yhteisöihin. Kulttuuriessentialismin ajatus ei välttämättä sisällä sortoa tai alistamista – itse asiassa myös monikulttuuriset näkemykset voivat rakentua ajatuksille pysyvistä kulttuurisista yhteisöistä.

Kulttuurifundamentalismin (Stolcke 1995) käsite on astetta jyrkempi. Käsitteellä kuvataan asennetta, jonka mukaan toisistaan eroavat kulttuurit ovat yhteensopimattomia ja eri kulttuureita edustavista yhteisöistä tulee näin automaattisesti uhkia toisilleen. Salina Abji (2019) kumppaneineen käyttävät puolestaan *kulttuuripuheen* käsitettä. He kuvailevat kulttuuripuheeksi narratiivia, jossa väkivalta, rikokset ja muut yhteiskunnalliset ongelmat esitetään tiettyihin kulttuureihin erottamattomasti kuuluvina piirteinä. Tämän kaltainen puhe on tavallista esimerkiksi uuden oikeistolaisen liikehdinnän parissa.

Rasismin pohdinta Oulun seksuaalirikosten yhteydessä on tärkeää, sillä kriiseillä on potentiaalia nostaa esiin rutiininomaisista käytännöistä piirteitä, jotka tavallisissa tilanteissa jäisivät huomaamatta.

Kulttuuripuheen määritelmä muistuttaa sisällöllisesti *rodullistamisen* käsitettä. Rodullistaminen voidaan ymmärtää prosessiksi, jossa tiettyyn etniseen ryhmään yhdistetään pysyviä oletuksia, ennakkoluuloja ja käsityksiä siitä, että tietyt yhteiskunnalliset ongelmat olisivat tälle ryhmälle ominaisia. Esimerkiksi raikausten yhdistäminen mustiin nuoriin miehiin tai prostituution liittäminen venäläisiin naisiin on näiden yhteiskunnallisten ongelmien rodullistamista. (Puuronen 2011.) Rodullistamisen käsitteeseen liittyy kiinteästi *rodun* käsite. Vaikka suomalaisessa tutkimuksessa ja rasismien vastaisessa keskustelussa on tavattu puhua mieluummin *etnisyydestä* tai *etnisistä ryhmistä* kuin rodusta, uudemmassa kriittisessä tutkimuksessa on pyritty tuomaan myös rodun käsite suomalaiseen keskusteluun. Rotua ei tässä keskustelussa kuitenkaan ymmärretä ihmisen biologiseksi ominaisuudeksi, vaan sosiaalisesti tuotetuksi luokittelujärjestelmäksi, jonka avulla oikeutetaan eriarvoisia sosiaalisia suhteita. Rodun ja rodullistamisen käsitteisiin yhdistyy keskeisesti myös *valkoisuuden* käsite, jolla viitataan näkymättömään ja itsestään selvänä pidettyyn normatiiviseen lähtökohtaan ja ideaaliin yhteiskunnassa. (Keskinen ym. 2021.)

Tutkimuksessa on esitetty lukuisia syitä, miksi rodullistaminen ja kulttuuripuhe ovat ongelmallisia. Ensinnäkin rodullistaminen vääristää etniseen ryhmään yhdistetyn yhteiskunnallisen ongelman ymmärtämistä, sillä rodullistettaessa huomio suunnataan yhteiskunnan rakenteellisista tekijöistä ja valtaväestön toiminnasta vähemmistöjen toimintaan (Van Dijk 2000). Esimerkiksi seksuaalirikollisuutta rodullistettaessa huomiota kiinnitetään ensisijaisesti tietyn etnisen ryhmän tekemiin seksuaalirikoksiin sen sijaan, että tarkasteltaisiin seksuaalirikollisuutta kokonaisuutena. Myös tästä syystä rodullistavien puhetapojen tunnistaminen on tärkeää: kyse on paitsi ihmisten yhdenvertaisuuden puolustamisesta ja yhteiskunnallisten valtasuhteiden näkyväksi tekemisestä myös ongelmanratkaisusta. Jos esimerkiksi seksuaalirikollisuudelle etsitään selityksiä etnisestä taustasta tai stereotyyppioista, ei ole todennäköistä, että ongelmiin löydetään toimivia ratkaisuja.

Rodullistaminen ja kulttuuripuhe ovat myös tehokas keino marginalisoida vähemmistöjä. Vaikka tämän kaltaista puhetta ei ymmärtäisi varsinaiseksi rasismiksi ja vaikka puheessa ei välttämättä kannusteta eriarvoiseen kohteluun tai avoimeen väkivaltaan, se *toiseuttaa* helposti puheen kohteeksi joutuvia. Kulttuuripuheessa ihmisiä niputetaan yksinkertaisten tiettyjen ryhmien jäseniksi ja näihin ryhmiin liitetään ei-toivottuja piirteitä.

Tutkimuksessa on pyritty kyseenalaistamaan kulttuuripuhetta tuomalla esiin, että sanan selitysvaima on monella tavalla huono. Kulttuuripuheeseen on yleensä sisäänrakennettu hyvin antropologinen kulttuurikäsite: kulttuuri ymmärretään pysyväksi ja ihmisen elämäntapaa jäsentäväksi asiaksi. Kulttuuripuhe implikoi, että kulttuurilla olisi kyky jopa ohjelmoida tietyllä alueella tai etnisen ryhmän parissa kasvanutta ihmistä. (Hannerz 2003.) Tällaisen kulttuurikäsitteen ongelmallisuuden huomaa välittömästi, jos sitä soveltaa itseensä. Tuskin kukaan Suomessa syntynyt allekirjoittaisi ajatusta, että suomalainen kulttuuri ohjelmoisi hänen toimintaansa. Tästä huolimatta ajattelua sovelletaan helposti ”eksoottisiin kulttuureihin”, aivan kuin niillä olisi enemmän valtaa jäseniinsä kuin ”länsimaisilla kulttuureilla” (Rastas 2005).

Toinen kulttuuripuheen ongelma liittyy sen sisältämään ajatukseen tietyn alueen kulttuurin yhdenmukaisuudesta. Stuart Hall (2019) painottaa, että tällainen ajattelu on harhaanjohtavaa, sillä kansalliset kulttuurit eivät ole yhtenäisiä tai noudata kansallisvaltioiden rajoja. Hall kirjoittaa, että niin ulkoisten sotien kuin sisäisten kamppailujen tuloksena syntyneet kansallisvaltiot sisältävät aina monia kulttuureita, eikä esimerkiksi Länsi-Euroopassa ole olemassa yhtään kansakuntaa, joka koostuisi vain yhdestä kansasta, kulttuurista tai etnisyydestä. Kaikki valtiot ovat lähtökohtaisesti kulttuurisia hybridejä.

Kukaan tietystä maassa asuva ei myöskään edusta maansa valtavirtaisen kulttuurin kaikkia piirteitä. Kansallisten kulttuurien sisällä myös lukuisat muut tekijät, kuten yhteiskuntaluokka, koulutus, taloudellinen asema, uskonto, ikä, sukupuoli tai seksuaalinen suuntautuminen vaikuttavat ihmisten tapaan hahmottaa maailmaa. Kaikki ihmiset identifioituvatkin vääjäämättä useamman kuin vain yhden sosio-kulttuurisen ryhmän jäseneksi. (Markus & Kitayama 2009.)

Edellä esitetyt seikat osoittavat, että kulttuuripuhe edustaa varsin laiskaa ajattelua (Piller 2011) ja siihen turvaudutaan ennen kaikkea siksi, että se on helppoa. Kulttuuripuheen tarjoamat selitykset tuntuvat intuitiivisesti oikeilta etenkin silloin kun ihmisillä on tarve ymmärtää jotakin toista sosiaalista ryhmää heitä itseään uhkaavassa tai vaikeassa tilanteessa (Yzerbyt ym. 1997). Kriisitilanteissa etsitään nopeita vastauksia. Sen sijaan, että ihmisten toimintaa ja heidän välisiään eroavaisuuksia pyrittäisiin selittämään esimerkiksi sosioekonomisista eroista tai taloudellisesta epätasa-arvosta johtuviksi, tartutaan kulttuuripuheen tarjoamiin yksinkertaisiin vastauksiin ja samalla tullaan puhuneeksi ihmisryhmien välisistä eroista kuin ne olisivat annettuja ja pysyviä. Filosofit Slavoj Žižek (2008) kutsuu tämän kaltaista sosioekonomisten erojen kutistamista kulttuurieroiksi termillä *politiikan kulttuurisaatio*. Tutkija Alana Lentin (2014) käyttää samasta ilmiöstä termiä politiikan jälkeisyys (*post-political*).

On tärkeää huomioida, ettei kulttuuripuheen kritiikki tarkoita, etteikö ihmisten välillä katsottaisi voivan olla eroja. Olli Löytty ja Mikko Lehtonen (2004) toteavat, että esimerkiksi maahanmuuttajat ja kantaväestö voivat olla monella tavalla erilaisia, mutta toisilleen vastakkaisiksi heidät voidaan nähdä vain tietyn ideologian ohjaamana. Ihmisryhmillä on kiistatta erilaisia traditioita, tapoja ja uskomuksia. Näitä eroja ei tulisi kuitenkaan käsitellä kulttuurin kaltaisten essentialististen käsitteiden kautta, jotka korostavat erojen pysyvyyttä ja ovat usein niin abstrakteja, etteivät keskustelijat voi tietää, mitä toiset käsitteellä edes tarkoittavat.

Michael Morris (2014) toteaa, että esimerkiksi puhe tietyille kulttuureille tai valtioille tyypillisistä arvoista edustaa tämän kaltaista harhaanjohtavaa ja abstraktia puhetta, joka ei vie keskustelua eteenpäin. Morris huomauttaa, että eri valtioiden julkilausumat arvot ovat yleensä hyvin samankaltaisia, kun taas samassa valtiossa asuvien ihmisten arvot eroavat huomattavastikin toisistaan. Koska arvo-puhe on abstraktia, ihmiset voivat lisäksi ymmärtää samalla tavalla nimetyn arvon, kuten tasa-arvon, hyvin eri tavoin. Morrisin mukaan arvokeskustelun sijaan ihmisryhmien samanlaisuuksia ja erilaisuuksia olisikin rakentavaa tarkastella kiinnittämällä huomiota esimerkiksi kieleen, käsitteisiin, uskomuksiin tai konkreettisiin sosiaalisiin normeihin, jotka kaikki synnyttävät yhteisiä tulkintamalleja. Toisin kuin yleistävän kulttuuri-sanankäyttö, uskomuksista tai normeista puhuminen tuo esiin, että tietyssä yhteiskunnassa tai ryhmässä tietynkaltaista toimintaa tai käytöstä kumpuaa ihmisten välisistä suhteista ja vuorovaikutuksesta, eikä se ole etniseen ryhmään kuuluvan ihmisen pysyvä ominaisuus.

Kulttuuripuheen kritiikissä arvostellaan siis yksinkertaistavia, vastakkainasettelua tuottavia, kaksijakoisia ja arvoasetelmia tuottavia kategorioita. Yleistysten sijaan etnisten ryhmien välisiä eroja tulisi tarkastella muuttuvina, moninaisina ja myös etniset rajat ylittävinä ja niistä riippumattomina (Keskinen 2005).

Seuraavien lukujen media-aineistojen analyysi nojautuu tässä alaluvussa esitetylle ymmärrykselle rasismista ja raportissa käytetään etenkin kulttuuripuheen ja rodullistamisen käsitteitä. Maahanmuuttoon ja turvapaikkapolitiikkaan painottuneen Oulun seksuaalirikosjulkisuuden nähdään raportissa olevan esimerkki seksuaalirikollisuuden rodullistamisesta.

1.3 Raportin rakenne, tutkimuksen aineistot ja menetelmät

Tämä tutkimusraportti koostuu neljästä osasta. Kaikissa osioissa käytettyjä tutkimusaineistoja koottiin ensisijaisesti 30.11.2018–31.1.2019 välisenä aikana eli noin kahden kuukauden ajan Oulun seksuaalirikosten tultua julkisuuteen. Tämän jälkeen käytyä keskustelua seurattiin havainnoiden ja kursorisesti vuoden 2019 loppuun.

Luvussa kaksi tuodaan esiin Oulun seksuaalirikosjulkisuuden vaiheita niillekin, jotka eivät uutisia joulukuussa 2018 ja tammikuussa 2019 intensiivisesti seuranneet. Luvussa Oulun rikosjulkisuutta tarkastellaan tietyssä poliittisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa syntyvänä hybridinä mediatapahtumana, jonka vaiheita voi seurata aikajanalta.

Hybridin mediatapahtuman jäsentämisessä on hyödynnetty etenkin Johanna Sumialan ja kumppaneiden (2018) tekemää tutkimusta, jossa he hahmottavat mediatapahtuman rakentumista viiden englanninkielisen A:n ohjaamana. Nämä ovat:

1. actors (toimijat)
2. affordanssit (tarjouma)
3. attention (huomio)
4. affektit ja
5. acceleration (kiihtyminen).

Luvussa kaksi selvitetään ja tuodaan esiin esimerkkejä julkiseen keskusteluun osallistuneista ja sitä määritelleistä toimijaryhmistä. Hybridissä mediaympäristössä institutionaalisten ja virallisten toimijoiden, kuten journalismin tai viranomaisten, lisäksi keskusteluun osallistuu ja sitä ohjaa suuri joukko muita toimijoita – sekä yksilöitä että kollektiiveja – joilla kaikilla on erilaisia pyrkimyksiä. Lisäksi ihmis-toimijoihin vaikuttaa teknologinen ympäristö ja sen monimutkainen laskennallinen ja algoritminen logiikka, joka nostaa käyttäjien nähtäville sellaisia sisältöjä, joista heidän otaksutaan käyttöhistoriansa perusteella pitävän (Bucher 2018).

Tässä tutkimushankkeessa keskusteluun osallistuneita toimijoita ei ole tarkasteltu systemaattisesti sosiaalisen median verkostoja ja sisältöjen kiertoa kartoittavan data-analyysin avulla. Tutkimusotetta voi sen sijaan kuvailla *digitaaliseksi etnografiaksi* (Maly 2019): keskusteluja on havainnoitu tarkasti ja mahdollisimman reaaliaikaisesti seuraamalla suurta joukkoa sanomalehtiä, sähköisiä viestintävälineitä, verkkosivustoja ja sosiaalisen median alustoja. Käytyä keskustelua on jäljitetty *käänteisellä lumipallomenetelmällä* (Titley 2019b) eli seuraamalla toimijoiden jättämiä *digitaalisia jalanjälkiä* ja heidän mainitsemiaan lähteitä ja linkkejä (Deem 2019). Hankkeessa digitaalisella etnografialla hankittiin aineistoja viranomaislähteistä kuten poliisin tiedotteista, sisältöanalyysin kohteena olleiden lehtien lisäksi laajasti myös muusta journalistisesta julkisuudesta, maahanmuuttovastaiseksi tiedetystä vastajulkisuudesta (esim. MV-lehti, Kansalainen, Homma-foorumi, sosiaalisen median vaikuttajat), Facebookin Oulun puskaradio -keskusteluryhmästä sekä poliitikkojen ja asiantuntijoiden sosiaalisen median profileista. Mediatapahtuman kuvaus on näin laadullista ja deskriptiivistä. Sen pyrkimyksenä on tehdä näkyväksi tapahtuman logiikkaa ja liikettä – siis jäljittää missä mediatapahtuma sai alkunsa, seurata keskustelun kulkua alustalta toiselle, sekä esittää esimerkkejä keskeisistä toimijaryhmistä, jotka määrittivät tapahtuman etenemistä.

Luvussa esitetään myös esimerkkejä, miten erilaiset toimijaryhmät hyödynsivät teknologian tarjoamia mahdollisuuksia eli affordansseja oman viestintänsä tehostamisessa. Affordanssin eli tarjouman käsitettä käytetään teknologian ja ihmisen välisen suhteen tutkimuksessa, ja sillä viitataan yhtäaikaisesti sekä ympäristön että ihmisen ominaisuuksiin. Käytännössä affordanssi-käsitteellä halutaan tuoda ilmi, että sama mediaympäristö tai palvelu antaa eri toimijoille erilaisia mahdollisuuksia riippuen heidän omista kyvyistään tai toimintatavoistaan. Luvussa kiinnitetään erityistä huomiota myös affektien merkitykseen mediatapahtuman moottorina, sillä juuri ne pitkälti ohjaavat mediatapahtuman volyymiä ja kestoja. Affektit voidaan tässä yhteydessä ymmärtää enemmän ihmisten vuorovaikutuksessa syntyvinä sosiaalisina käytäntöinä kuin yksittäisen ihmisen tunnetiloina (Ahmed 2018). Luvussa kaksi tuodaan esiin, miten Oulua käsittelevässä julkisessa keskustelussa törmäsivät toisiinsa niin tietoisesti rakennetut, tunteisiin vetoavat poliittiset mediastrategiat kuin rikoksista järkyttyneiden kansalaisten spontaanit tunnereaktiot.

Tutkimusraportin luvussa kolme tarkastellaan ammattimaisen uutisjournalismin suoriutumista Oulun rikosten käsittelystä. Luvussa analysoidaan kolmen sanomalehden uutisointia: *Helsingin Sanomat* edustaa aineistossa valtakunnan julkisuutta, joka on myös poliittisten päättäjien laajasti seuraama uutismedia; *Ilta-lehti* edustaa verkossa vapaasti luettavissa olevaa ilta-päivälehtijulkisuutta ja *Kaleva* puolestaan Oulun seudulla ilmestyvää sanomalehteä, jolla alueellisena tiedotusvälineenä oli erityinen intressi käsitellä paikkakunnalla tapahtuneita rikoksia.

Hankkeen tutkimusapulainen etsi sanomalehdistä ja niiden verkkoarkistoista Oulun seksuaalirikoksia käsittelevät mediatekstit käyttämällä hakusanoja Oulu, seksuaalirikos, maahanmuutto, hyväksikäyttö ja raiskaus. Noin kahden kuukauden ajanjaksolta Helsingin Sanomista löytyi 67, Ilta-lehdestä 57 ja Kalevasta 92 Oulun rikoksia käsittelevää mediatekstiä. Lehtien verkkosivuilla julkaistuja videoita ei otettu työekonomisista syistä analyysin kohteiksi. Uutistekstien lisäksi analysoitaviksi on valittu myös lehtien mielipiteelliset ja ei-journalistiset tekstit, kuten kolumnit, kommentit, analyysit, pääkirjoitukset ja yleisönosastokirjoitukset. Journalistista ja ei-journalistista aineistoa ei analyysivaiheessa pyritä erityisesti erittelemään, sillä uutismedian eettinen vastuu ulottuu kaikkiin alustoilla julkaistuihin sisältöihin – myös yleisönosastokirjoituksiin tai kommenttipalstoihin (Kuutti 2014).

Uutismedian suoriutumisen analyysissä tarkastellaan, millaisten kehysten puitteissa journalismissa hahmotettiin Oulussa tapahtuneita seksuaalirikoksia. Mediatutkimuksessa kehystämällä tarkoitetaan Robert Entmanin (1993) mukaan toimintaa, jossa havaitusta asiasta valitaan esitettäväksi tietyt puolet, jotka tehdään näkyviksi painottamalla tekstissä tietynlaisia ongelmanmäärittelyä, tulkintaa, moraalista arviota tai toimintasuositusta. Kehyksiä analysoidaan sekä määrällisesti että laadullisesti. Määrällisessä analyysissä esitellään havaintomatriisin avulla kolmen sanomalehden keskustelua hallinneet tulkintakehykset sekä tuodaan esiin myös eri lehtien välisiä eroja. Laadullisessa tarkastelussa keskitytään kehystämisen keinoihin kiinnittämällä huomiota erityisesti kehystämistä ohjanneisiin metaforiin.

Mediatekstien lisäksi aineiston analyysissä tarkastellaan myös merkityksiä tuottavaa kuvankäyttöä. Kuva-analyysissä tuodaan lähinnä esiin kiinnostavia kuvankäytöllisiä esimerkkejä ja niiden tulkintamahdollisuuksia, jotta voitaisiin tuoda usein erilleen jäävää kuva- ja tekstianalyysiä samaan tutkimusyhteyteen. Visuaalisten kehysten tarkastelu muistuttaa tekstien tarkastelua: huomiota kiinnitetään näkökulmaan tai kohtaukseen, joka kuvassa on valittu esitettäväksi. Visuaalinen kehystys jatkuu myös kuvan käsittelyn prosesseissa rajauksien ja muiden kuvan muokkaamisen tekniikoiden avulla (Coleman 2009). Visuaalisessa kehystyksessä voidaan myös hyödyntää metaforisuutta (Schilperoord 2018).

Uutismedioissa julkaistujen sisältöjen kehysten määrittely ja analyysi edellyttää aina tulkintaa. Kehykset eivät ole tekstin ominaisuuksia sinänsä, vaan merkitykset syntyvät lukijan ja tekstin välisessä kohtaamisessa. Tässä raportissa tekstien tuottamia merkityksiä on tarkastellut tutkija, joka on luonut katseita mediateksteihin omista lähtökohdistaan ja konteksteistaan käsin (ks. Pietilä 1995, Lehtonen 1998). Tutkijakatseen toivotaan virittävän raportin lukijoita pohtimaan vastaavasti tekstien kehyyksiä ja merkityksiä omista lähtökohdistaan.

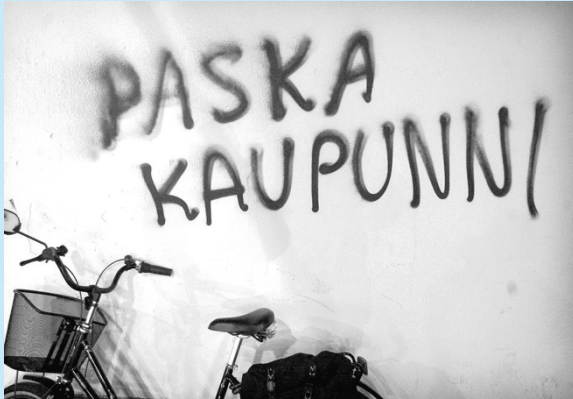
Tutkimusraportin viimeisessä luvussa neljä pohditaan, mitä Oulun seksuaalirikosjulkisuudesta olisi mahdollista oppia. Luvussa kiinnitetään huomiota erityisesti journalismin tapoihin uutisoida vaikeista yhteiskunnallisista aiheista, kuten seksuaalirikollisuudesta tai maahanmuutosta. Vaikka tutkimushankkeen lähtökohdat ovat Oulun seksuaalirikosten uutisoinnissa, raportin lopulla pyritään laajentamaan katsantoa ja tarkastelemaan myös mahdollisia toisin tekemisen tai ajattelun tapoja.

Media-aineistojen analyysin lisäksi tutkimushankkeessa on haastateltu (n=15) Oulua käsittelevään julkiseen keskusteluun osallistuneita henkilöitä tai toimijoita, jotka ammattiasemansa vuoksi pohtivat maahanmuuton, rasismien, seksuaalirikollisuuden tai polarisaation teemoja. Anonyymeina esiintyviin haastateltuihin viitataan raporttitekstissä toimijuutta tai ammattiasemaa ilmaisevalla yleisellä nimikkeellä. Haastateltavat olivat poliitikkoja, viranomaisista, kansalaisia(-aktivisteja), asiantuntijoita ja toimittajia. Haastatteluissa esiin tulleita näkökulmia ja havaintoja hyödynnetään etenkin yhteenvetoluvussa, mutta myös muissa raportin luvuissa, siltä osin kuin ne liittyvät käsiteltävän luvun teemaan ja sisältöihin.

Ennen lukujen kaksi ja kolme empiirisen analyysin lukemista on hyvä varautua siihen, että osa raportin aineistoesimerkeistä voi olla loukkaavia tai rasistisia. Aihepiiriä käsittelevän tutkimuksen haasteena onkin, että se saattaa tahtomattaan päätyä uusintamaan sellaista rasistista kielenkäyttöä tai lisätä sellaisten toimijoiden suosiota, joita se esittää kritisoivansa (ks. esim. Phillips 2018). Periaatteessa mikä tahansa rasistisen diskurssin uudelleenartikulointi voi vahvistaa ilmiötä, eikä tutkimusteksti tee tästä poikkeusta. Raporttia kirjoitettaessa riskistä on oltu tietoisia (ks. McKinnon ym. 2016) ja tästä syystä aineistoesimerkkien määrää on rajoitettu, eikä kaikkein loukkaavampia tai räikeimpiä esimerkkejä esitetä. Puhetapoja ja kielenkäyttöä käsittelevässä tutkimuksessa autenttisten tekstien näyttäminen on kuitenkin jossain määrin välttämätöntä.⁷ Aineistoesimerkkejä on myös mahdollista heijastaa identiteettipoliittisessa merkityskamppailussa usein esitettyyn väitteeseen siitä, että sananvapaus olisi uhattuna nykyisessä yhteiskunnassa eikä maahanmuuttoon liittyvistä ongelmista olisi mahdollista puhua julkisesti. Aineistoesimerkkien avulla on mahdollista hahmottaa, millaista keskustelua sananvapaus tällä hetkellä mahdollistaa, millainen puhe mahdollisesti valtavirtaistuu yhteiskunnassa sekä pohtia myös tällaisen puheen vaikutuksia (Colley & Moore 2020).

7 Tutkimuseettisistä ja tietosuojasäilytyksistä verkkotiloissa kirjoitettuja kommentteja on joiltain osin (sanajärjestys, sanavalinnat) muutettu niin, ettei niiden paikallistaminen hakukoneella olisi mahdollista. Samasta syystä niiden esitysajankohtaa ei mainita. Näin on tehty siitä huolimatta, että kirjoittajat ovat saattaneet toimia nimimerkeillä. (ks. Massanari 2018).

Oulusta tuli maahanmuuttovastaisen politiikan hyödyke

Lähde: Kaleva/ Peura Pekka.

Oulun seksuaalirikoksista syntyneen hybridin mediatapahtuman kokoluokkaa havainnollistaa se, että niin uutisteksteissä kuin verkkokeskusteluissa rikoksiin alettiin viitata yksinkertaisesti sanalla Oulu. Verkkokeskusteluissa "Tapahtui Oulut"-ilmaisulla viitattiin myös muissa kaupungeissa ulkomaalaistataustaisten tekemiin seksuaalirikoksiin. Journalismissa saatettiin esittää kysymyksiä, miten "uusi Oulu" olisi mahdollista välttää. Tämänkaltaisen puhetapa synnyttää vähitellen rodullistetun, paikkasidonnaisen kuvaston, jossa seksuaalirikollisuus ja maahanmuutto vakiintuvat yhtenäiseksi ongelmaksi – "Ouluksi". Maahanmuuttovastaisessa ideologiassa Oulusta onkin kehittynyt hyödyke, jota käytetään yhä argumentoidessa maahanmuuttoon liittyvistä uhkakuvista samaan tapaan kuin puhutaan esimerkiksi "Ruotsista" epäonnistuneen maahanmuuttopolitiikan symbolina (ks. Titley 2019b).

Oulun nimeä esiin nostava, massiivinen julkisuus merkitsi kaupungille mainehaittaa. Kaleva käsitteli asiaa poimimalla juttunsa kuvitukseksi Kauko Röyhkän lyriikasta poimitun, Oulun kaupunkia jo 1980-luvulta asti koristaneen graffitin, jossa lukee "Paska kaupunki". Päästäkseen negatiivisesta julkisuuskuvasta kaupunki ryhtyi syksyllä 2019 vastatoimiin. Oulun kaupunki kustansi verkkojulkaisu Must Readille kaupungin asioihin keskittyvän kirjeenvaihtajan sekä perusti Mun Oulu -nimisen verkkojulkaisun, jonka tarkoituksena oli tuoda esille myönteisiä uutisia (Yle 4.9.2019).

2. Hybridin mediatapahtuman synty

Mediatapahtumat eivät synny tyhjiössä. Tietyt olosuhteet tekevät niiden syntymisen otolliseksi – toisenlaisessa yhteiskunnallisessa tai poliittisessa tilanteessa vastaava mediatapahtuma voi jäädä kehittymättä. Poliitikantutkija Brendan Nyhanin (2017) mukaan tutkimuksessa tulisikin aina jäljittää tapahtumasarjoja, joiden seurauksena erityinen tapahtuma ilmaantuu poliittiseen julkisuuteen.

Tässä luvussa jäljitetään digitaalisen etnografian keinoin Oulun seksuaalirikosjulkisuuden syntyä ja tarkastellaan rikosjulkisuutta ajallisen ja yhteiskunnallisen kontekstin osana. Luvussa seurataan käydyn keskustelun vaiheita erilaisilla media-alustoilla journalismista vastamedioihin ja sosiaalisen median keskusteluryhmiin. Käytettyjä aineistoja ja menetelmää on selitetty tarkemmin luvussa 1.3.

Luvussa tarkastellaan keskustelua määritelleitä toimijaryhmiä ja sitä, miten he kilpailivat yleisön huomiosta hyvin tunneintensivisessä mediaympäristössä, jota Zizi Papachirissin (2015) mukaan voidaan kuvata *affektiiviseksi julkisuudeksi*. Huomiota kiinnitetään erityisesti tunteiden ja affektien merkitykseen, sillä tunteisiin vetoamisen on todettu olevan keskeistä hybridin mediaympäristön muodostamassa huomiotaloudessa. Kukaan julkiseen keskusteluun osallistuva ei ole tunteille immuuni, vaan tunteet kiertävät, synnyttävät merkityksiä, muuttavat Sara Ahmedin (2018) mukaan sanoja ”tahmaisiksi” ja ohjaavat mediatapahtuman rakentumista ja kestoa.

Luvun pyrkimyksenä on avata mediatapahtuman dynamiikkaa ja politiikan julkisuuden rakentumista hybridissä mediaympäristössä, jossa niin viralliset kuin epäviralliset toimijaryhmät osallistuvat julkisen keskustelun agendan rakentamiseen. Lukua voi näin tarkastella kuvauksena siitä, miten valta sekä keskustelua määrittävät kehykset hybridissä mediaympäristössä rakentuvat.

Kehysten tuottamiseen osallistuneita toimijaryhmiä tarkasteltaessa on myös mahdollista löytää selityksiä, miksi juuri Oulun seksuaalirikoksista kehittyi massiivinen hybridi mediatapahtuma. Vaikka Oulussa tuli ilmi useita nuoriin tyttöihin kohdistuneita rikoksia, rikokset tai niiden määrä eivät vielä itsessään selitä mediatapahtuman syntyä. Seksuaalirikoksia tapahtuu Suomessa valitettavasti kaiken aikaa: Tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilaston (2020) mukaan vuonna 2019 Suomessa tehtiin 1056 raiskausrikosta ja lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia tilastoitiin 1138 kappaletta. Näistä rikoksista valtaosa oli etniseltä taustaltaan suomalaisten tekemiä ja vain harvoista rikoksista uutisoitiin mittavasti.

Myös ulkomaalaistaustaisten miesten tekemiä seksuaalirikoksia oli käsitelty julkisuudessa jo ennen Oulun tapahtumia. Esimerkiksi Reeta Pöyhtäri (2018) kirjoittaa, että journalismissa uutisoitiin varsin runsaasti vuonna 2016 pääministeri Juha Sipilän kotiseudulla Kempeleessä tapahtuneesta raiskauksesta, josta epäiltiin kahta turvapaikanhakijana Suomeen tullutta miestä. Pääministeri kutsui rikosten johdosta hallituksen kriisikokoukseen ja uutisissa välitettiin poliitikkojen ja kansalaisten järkyttyneitä tunteita. Tuija Saresma (2019) kutsuu Kempeleen raiskaustapauksesta kirjoittelua jopa mediapaniikiksi.

Oulun seksuaalirikosjulkisuus aikajana

Marraskuu 2018

- 22.11.** Kansalainen uutisoi 16.–17.11. Oulussa tapahtuneesta ulkomaalaistaustaisen tekemästä seksuaalirikoksesta.
- 23.11.** Kaleva uutisoi rikoksesta mainitsematta tekijöiden ulkomaalaistaustaa.
- 27.11.** Junes Lokka julkaisi Facebookissa saamansa viestin, jonka mukaan kaksi tyttöä oli joutunut Oulun Tuirassa seksuaalirikoksen uhriksi.
- 27.11.** Vastamediasivusto PT-media uutisoi Lokan päivityksen otsikolla: Oulussa liikkeellä useampia ahdistelijoita?
- 30.11.** Junes Lokka julkaisi Facebookissa kärkeäoikeuden juttuluettelon, jossa sanotaan 6–8 ulkomaalaistaustaisen miehen olevan epäiltyinä paikkakunnalla tapahtuneista seksuaalirikoksista.
- 30.11.** PT-media uutisoi miesten pidätyksestä. Kärkeäoikeuden juttuluettelo nimineen jaettiin laajasti Twitterissä, Hommafoorumilla, Murha-infossa ja Facebookin Oulun puskaradio -ryhmässä, johon kuului yli 18 000 jäsentä.

Tammikuu 2019

- 3.1.** Poliisi tiedotti, ettei tiedä yhden uhrin itsemurhasta.
- 5.1.** Eduskunnan puhemies Risikko sanoi haluavansa helpottaa rikokseen syyllistyneiden oleskeluluvan purkamista.
- 9.1.** Vastamedia PT-media uutisoi itsemurhan tehneestä uhrista.
- 11.1.** Poliisi tiedotti neljästä uudesta seksuaalirikoksesta ja vahvisti yhden uhrin kuolleen.
- 12.1.** Pääministeri Sipilä ja sisäministeri Mykkänen vierailivat Oulussa. Sipilä kohahdutti sanomalla, ettei Oulun uhrimäärä ole poikkeuksellisen korkea verrattuna maan vuosittaisiin tilastoihin.
- 13.1.** Helsingin poliisi tiedotti Helsingissä tapahtuneesta, ulkomaalaistaustaisen tekemästä seksuaalirikoksesta.
- 14.1.** Valtiovarainministeri Orpo lupasi Oululle miljoonatuenn turvallisuuksien parantamiseksi.
- 14.1.** Kaleva kirjoitti, että Ylen monikulttuurisuustavoite on estänyt puolueettoman maahanmuuttouutisoinnin.
- 15.1.** Kansalaisaloite seksuaalirikoksista saaneiden karkottamisesta sai 50 000 allekirjoitusta ja eteni eduskuntaan.
- 15.1.** Brittiläinen kohutoimittaja Katie Hopkins tuli Suomeen tekemään juttua Oulun rikoksista.
- 15.1.** Hallituspuolue siniset vaati poikkeuslakia, joka mahdollistaisi seksuaalirikosten palauttamisen, vaikka heitä uhkasi kuolemantuomio.
- 15.1.** Oikeusministeri Antti Häkkinen tiedotti oikeusministeriön käynnistäneen seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen.
- 15.1.** Hallitus tiedotti priorisoivansa kolmen seksuaalirikoksia torjuvan lakihankkeen edistämistä ennen vaalikauden loppua.
- 18.1.** PS-kansanedustaja Mika Niikko teki kirjallisen kysymyksen vakaviin seksuaalirikoksiin syyllistyneiden kemiallisesta kastroituksesta.
- 19.1.** 23 ihmisoikeusjärjestöä kritisoi kannanotossaan Oulusta käytyä keskustelua muukalaisvihamielisyydestä.
- 25.1.** Oulun kärkeäoikeus vangitsi ulkomaalaistaustaisen miehen Raahessa tapahtuneesta raiskauksesta.
- 28.1.** Oulun kaupunki järjesti asukkaille turvallisuusinfotapahtuman.
- 28.1.** Junes Lokka kehotti oululaisia hoitamaan ongelman omin käsin, ilman poliisin apua.

Joulukuu 2018

- 1.12.** Poliisi tiedotti Oulussa tapahtuneesta seksuaalirikosten sarjasta, josta epäiltyinä oli 6–8 ulkomaalaistaustaista miestä.
- 1.12.** Tutkimukseen kohteena olevat sanomalehdet, HS, IL ja Kaleva uutisoivat asian poliisitiedotteen pohjalta.
- 2.12.** Oulun PS julkaisi tiedotteen, jossa se vaati kaupungilta nopeita toimia seksuaalirikollisuuden torjumiseksi.
- 3.12.** PS:n puheenjohtaja Jussi Halla-aho kutsui Facebookissa Oulun rikoksia lapsiraiskauksiksi ja Suomen uutiset julkaisi kärkeäoikeuden juttuluettelon.
- 3.12.** Kaleva kysyi some-keskusteluihin viitaten, onko Oulussa meneillään ulkomaalaisten tekemä raiskausaalto.
- 4.12.** Poliisi tiedotti toisen kerran varoittamalla nuoria tyttöjä ulkomaalaistaustaisista miehistä somessa.
- 4.12.** MV-lehti kutsui Oulua Suomen raiskauspääkaupungiksi.
- 4.12.** PS-eduskuntavaaliehdokas Sebastian Tynkkynen syytti Facebookissa uutismediaa maahanmuuttajien rikosten peittelystä.
- 4.12.** Sisäministeri Kai Mykkänen (kok.) vaati tiukempaa seulaa kansalaisuuden myöntämisessä. Presidentti Sauli Niinistö totesi rikosten ”järkyttävän jokaista, jolla on rahtuakaan inhimillisyyttä”.
- 5.12.** Pääministeri Juha Sipilä kommentoi rikoksia järkyttäväksi.
- 6.12.** Tamperelainen Salla Al-Jewari käynnisti kansalaisaloitteen seksuaalirikoksista tuomitun karkottamisesta.
- 10.12.** Oulun PS järjesti ”Oulu herättää Suomen” -mielenosoituksen.
- 11.12.** Poliisi julkaisi kuvan ja tunnistetiedot yhdestä epäillystä. Hänet pidätettiin muutama tunti myöhemmin Saksassa.
- 12.12.** Sisäministeriö käynnisti valmistelun seksuaalirikosten ja maahanmuuttajataustaisten rikollisuuden torjunnan lisätoimista.
- 13.12.** Uutismediassa kerrotaan uudesta seksuaalirikostapauksesta.
- 14.12.** PS kertoi haastaneensa oppositiopuolueet välikysymyksen tekemiseen turvapaikkapolitiikasta.
- 18.12.** Poliisi tiedotti, että Saksassa pidätetty epäilty on vahingossa vapautettu.
- 19.12.** Poliisi tiedotti ulkomaalaisiin kohdistuneesta uhkailusta Oulussa ja kehotti kansalaisia säilyttämään maltin.
- 20.12.** Internetissä alkoi levitä huhu yhden uhrin kuolemasta.
- 25.12.** Oulun muslimiyhteisön moskeijaan heitettiin savukranaatti.
- 31.12.** Presidentti Niinistö kehotti uudenvuodenpuheessaan maahanmuuttajayhteisöä kaitsemaan omiaan.

Helmikuu 2019

- 2.2.** Perusuomalaiset lähti eduskuntavaaleihin teemalla ”Äänestä Suomi takaisin”.
- 5.2.** Oulu kertoi lopettavansa maahanmuuttajien päiväkotivierailut.
- 11.2.** Poliisi tiedotti tutkivansa kahta uutta seksuaalirikosta Oulussa.
- 26.2.** Ensimmäisen seksuaalirikoksista epäilyn oikeuskäsittely alkoi kärkeäoikeudessa suljetuin ovin.

Oulun seksuaalirikoksista syntyneen hybridin mediatapahtuman etenemistä on mahdollista hahmottaa Oulun seksuaalirikosjulkisuus aikajanan avulla (kuva 1.) jossa esitetään kronologisesti esimerkkejä käydystä keskustelusta, toimijoista ja keskustelun teemoista. Aikajana käsittää vuoden 2018 marraskuun ja vuoden 2019 helmikuun välisen ajanjakson, jota tässä tutkimuksessa ensisijaisesti tarkasteltiin. Tämän jälkeen keskustelun kulkua esitellään seuraavissa alaluvuissa toimijaryhmittäin.

Aikajanalta poimitut esimerkit edustavat vain murto-osaa rikoksia käsitelleestä julkisuudesta. Kuitenkin kursorinen kuva havainnollistaa keskustelun etenemistä erilaisissa julkisuuksissa, keskusteluun osallistuneita toimijoita sekä tapahtuman nopeaa kiihtymistä, laatua ja runsautta. Rikostapaukset olivat esillä julkisuudessa parin ensimmäisen kuukauden aikana päivittäin.

Aikajanan ulkopuolelta voi todeta, että maaliskuussa 2019 käräjäoikeudessa luettiin ensimmäiset Oulun rikoksia käsittelevät tuomiot. Maaliskuussa Oulun poliisi summasi, että sen tutkinnassa oli ollut 30 seksuaalirikosepäilyä, joista yhdeksän kohdistui kantasuomalaisiin henkilöihin. Eniten julkista huomiota saanut rikos, jossa kahdeksaa epäiltyä syytettiin saman uhrin hyväksikäytöstä, eteni käräjäoikeuteen huhtikuussa 2019. Huhtikuun ja kesäkuun välisenä aikana kaikki tämän rikostapauksen epäillyt saivat tuomiot joko törkeästä seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä raiskauksesta tai molemmista rikoksista. Laajimman rikoskokonaisuuden oikeuskäsittelyn jälkeen julkinen mielenkiinto tapausta kohtaan laski ja valtavirtainen uutisointi aiheesta vaimeni.

2.1. Hybridi mediatapahtuma sai alkunsa vastajulkisuuksissa

Marwan Kraidy (2005) esittää, että hybridille mediatapahtumille on usein tyypillistä fragmentaatio, poleemisuus ja ruohonjuuritasolta ylöspäin suuntautuva liike. Kraidyn väite todentuu hyvin Oulun seksuaalirikoksista kehittyneitä mediatapahtumaa tarkastellessa – aikajanakuva (kuva 1.) osoittaa, että rikostapauksista alettiin ensimmäisenä jakaa tietoa internetin epävirallisissa vastajulkisuuksissa.

Vastajulkisuuden merkitys hybridin mediatapahtuman synnyssä on tärkeä huomioida, sillä se osoittaa, etteivät politiikan julkisuus tai uutiset rakennu enää vain perinteisen politiikan uutissyklin puitteissa, vaan myös eliitin ulkopuolisilla tahoilla on entistä suurempi mahdollisuus vaikuttaa julkisen keskustelun agendan asettamiseen. Andrew Chadwick (2017) toteaa, että hybridissä mediaympäristössä valta on heillä, jotka pystyvät menestyksekkäästi luomaan ja ohjailemaan informaatiovirtoja.

Ensimmäiset talvella 2018 Oulussa tapahtuneita seksuaalirikoksia käsittelevät tekstit oli mahdollista jäljittää kansallismielisenä profiloituvaan vastamedia Kansalaiseen (22.11.2018). Laajempi keskustelu lähti kuitenkin liikkeelle muutama päivä myöhemmin oululaisen, maahanmuuttovastaisesta kirjoittelusta tunnetun kunnallispoliitikon Junes Lokan julkaistessa Facebook-profilissaan yksityishenkilöltä saamansa tiedon, että Oulun Tuirassa kaksi tyttöä oli joutunut ulkomaalaistaustaisen miehen tekemän seksuaalirikoksen uhreiksi. Lokka on maahanmuuttovastaisessa verkkoaktiivisissa erityisesti YouTube-kanavansa kautta tunnetuksi tullut henkilö, joka nousi kunnallispolitiikkaan vuonna 2017.

Marraskuun viimeisenä päivänä Lokka julkaisi lisätietoja kertoen, että Tuiran rikosten lisäksi Oulun poliisi selvittää myös toista paikkakunnalla tapahtunutta seksuaalirikoskokonaisuutta, josta epäillään 6–8 ulkomaalaistaustaista miestä. Tämän Facebook-viestinsä yhteydessä Lokka julkaisi Oulun käräjäoikeuden rikoskokonaisuutta käsittelevän juttuluettelon, joka sisälsi ulkomaalaistaustaisten epäiltyjen nimet. Käräjäoikeuden juttuluettelo ponnahti viraaliksi: vielä saman päivän aikana epäiltyjen nimet sisältävää luetteloa jaettiin esimerkiksi Twitterissä, maahanmuuttovastaisessa Homma-foorumissa, rikostapausten käsittelyyn keskittyneessä Murha.info:ssa ja Facebookin Oulun puskaradio -ryhmässä.

Junes Lokan toiminta on esimerkki ilmiöstä, jota Zeynep Tufekci (2013) kutsuu verkostoituneeksi mikrojulkisaktivismiksi (*networked microcelebrity activism*). Hybridin mediaympäristön mahdollistamissa aktivistiverkostoissa joistakin henkilöistä tulee keskustelun solmukohtia ja viiteryhmänsä tuntemia julkimoita, joihin keskustelua seuraavat kansalaiset ja kanssa-aktivistit ottavat yhteyttä saattaakseen kokemansa asiat laajemman huomion kohteeksi.

Junes Lokan edustama maahanmuuttovastainen ja kansallismielinen verkkoaktivismi on Suomessa jo vakiintunut ilmiö. Ajattelu alkoi kerätä kannatusta 2000-luvun puolessa välissä esimerkiksi Suomen Sivun sivustolla ja perussuomalaisten puheenjohtajaksi edenneen Jussi Hallo-Ahon Scripta-blogin kommenttiosioissa. Vuonna 2008 Scripta-blogin yhdistämät aktiivit perustivat oman maahanmuuttovastaiseen politiikkaan keskittyvän keskustelualustan – Homma-foorumin. (Hannula 2011.) Vuoden 2015 jälkeen maahanmuuttovastaisen aktivismin verkostoja ovat täydentäneet vastamediajulkaisut (esim. Kansalainen, Oikea Media, UMV-lehti, Nykysuomi, Patriootti), joista suurin osa on perustettu Eurooppaan kohdistuneen pakolaiskriisin motivoimina. Julkaisujen linjat vaihtelevat avoimen rasistisesta arvokonservatiiviseen ja niitä yhdistää etenkin päättäjiin ja eliitteihin kohdistettu epäluottamus. Vastamediajulkaisujen sisältötuotanto rakentuu ensisijaisesti journalismista poimituille uutisille, joita uudelleen kehystetään julkaisun agendaan sopivalla tavalla. (Noppari & Hiltunen 2018.) Näin ne yhtäältä lainaavat journalistisen median uskottavuutta edistäessään esimerkiksi ulkomaalaisvastaisuutta (Farkas & Neumayer 2020), vaikka toisaalta pyrkivät herättämään myös vahvaa epäluuloa journalistista uutismediaa kohtaan. Vastajulkisuudessa Junes Lokan tai vastamedioiden kaltaisia toimijoita eivät rajoita journalismia säätelevät eettiset ohjeistukset, jotka kehottavat pidättäytymään esimerkiksi rikosepäilyjen nimien julkaisemisesta. Maahanmuuttovastaiselle aktivismille onkin tyypillistä, että ne tuovat esiin tietoa rikosepäilyjen taustoista piittaamatta yksityisyydensuojasta ja väittävät uutismedian pimittävän tietoa tahallaan. (Noppari & Hiltunen 2018.)

Vastajulkisuudeksi voidaan puolestaan ymmärtää kaikki valtavirtaista keskustelua haastamaan pyrkivä julkinen keskustelu, jossa pyritään tuomaan esiin näkökulmia, joita esimerkiksi journalismin ei koeta käsittelevän. Nancy Fraserin (2009) klassikkotekstin mukaan, (vallattomien) vastajulkisuudessa on yleensä kyse yhteiskunnassa marginalisoitujen ryhmien yhteen tulemisesta. Tutkimuksessa onkin tavattu tarkastella enemmän demokratian kannalta myönteisiksi ajateltuja vastajulkisuuksia, kuten esimerkiksi rodullistettujen ryhmien julkisuuksia, mutta Fraser painottaa, että vastajulkisuuksia rakentuu kaikenlaisten aiheiden ympärille, joista osa voi olla myös vihamielisiä tai antidemokraattisia. Uudemmassa tutkimuksessa on tuotu esiin, että myös vallakkaat ja etuoikeutetut käyttävät vastajulkisuutta kamppaillakseen valtavirtajulkisuudessa vakiintuvista mielipiteistä ja haastavat jopa alistettujen ryhmiä (Holm 2019). Vastajulkisuuksissa voivat siis toimia hyvin erilaiset ryhmät tavoitteenaan vaikuttaa julkiseen keskusteluun.⁸

Kun Oulun seksuaalirikoksista käytyä julkista keskustelua havainnoi kronologisesti, käy selväksi, että vastajulkisuuksien maahanmuuttovastaiset aktivistit toimivat julkisen keskustelun primääreinä määrittelijöinä. He asettivat käydylle keskustelulle lähtökehyksen (Hall 1978), jossa Oulun seksuaalirikosten nähtiin todentavan, että tietyt etniset ryhmät, maahanmuutto ja harjoitettu turvapaikkapolitiikka tuottaisivat automaattisesti seksuaalirikollisuuden kaltaisia ongelmia. Julia Sonnevend (2016) toteaaakin, että jokaisen mediatapahtuman taustalla on löydettävissä joukko taustaoletuksia ja kertomuksellinen kehikko, jota vasten tapahtuma tulkitaan. Maahanmuuttovastaisen aktivistien parissa kertomuksen ytimen muodostaa käsitys läntisen maailman ja kolmannen maailman maiden välisestä sovittamattomasta kulttuurierosta, jonka seurauksena maahanmuuttajat syyllistyvät seksuaalirikoksiin

8 Vaikka Suomessa vastajulkisuudella viitataan lähinnä kansalaisaktivisteihin tai amatööri-julkaisuihin, on hyvä huomata, että globaalissa mediaympäristössä on viime vuosina syntynyt myös ammattimaista laitoikeistolaista uutistoimintaa, jonka tuottamat sisällöt ja merkityksenannot kiertävät transnationaaleissa verkostoissa ja vastajulkisuuksissa (Titley 2019b).

Vastajulkisuuksissa Lokan viestintää juhlittiin onnistumisena

Vapaan median Pulipeni-palkinto Junes Lokalle

20/02/2019 Pi-media.org toimitus Etusivu / Uncategorized 24 kommenttia

Oululaiselle kaupunginvaltuutetulle ja eduskuntavaaliehdokkaalle Junes Lokalle on myönnetty ensimmäinen Pulipeni-palkinto.

Raadin arvion mukaan Lokka on monessa asiassa ollut oikeassa, vaikka väitteiden mukaan väärässä. Lokan voiton ansioksi laskettiin mm. se, että ilman Lokkaa Oulun seksuaalirikostapaukset eivät olisi saaneet sellaista huomiota kuin nyt ovat saaneet. Niin ikään Lokkaa kohtaan on suunnattu massiivinen mustamaalauskampanja, joista on poikunut oikeustapauksia. Esimerkiksi Yleisradion toimittaja Johanna Vehkoo joutui syytteen kunnianloukkauksesta sen jälkeen kun hän oli panetellut Lokkaa. Vehkoo oli panetellut Lokkaa rasistiksi ja faasistiksi. Vehkooa vastaan istutaan oikeutta keuhkilla.

Esa Paloniemi (ps.) @teer... · 2 h ✓

Vastauksena käyttäjälle @veitera

Samoin kuin Jeesus ajoi
rahanvaihtajat Jerusalemin
temppelistä, Junes Lokka ajoi matut
kauppakeskus Valkeasta. J-lo ja
Tiina ovat sankareita #Oulu
#vaalit2019

2

5

13

Kuvat 2 & 3: Maahanmuuttovastaisten aktivistien parissa Junes Lokan toimintaa pidettiin viestinnällisenä onnistumisena. Helmikuussa 2019 vastamediajulkaisu PT-media lanseerasi journalistisista saavutuksista myönnettävää Pulitzer-palkintoa ironisessa tyyliä imitoivan Pulipeni-palkinnon ja myönsi sen Lokalle Oulun seksuaalirikosten paljastamisesta ja saattamisesta laajan huomion kohteeksi.

Verkossa organisoituvan maahanmuuttovastaisen aktivismin ja perussuomalaisen puolueen retoriikan samankaltaisuudesta ja toimijaverkostojen osittaisesta limittymisestä kertoo se, että jotkut perussuomalaiset poliitikot kiittivät Lokkaa julkisissa viesteissään yhdistäen tapahtumat aihetunnisteena myös lähestyviin eduskuntavaaleihin. Näin teki esimerkiksi kunnallispoliitikko Esa Paloniemi Twitterissä käyttäen maahanmuuttajista maahanmuuttovastaisessa verkkoaktivismissä lanseerattua käsitettä matu (maahantunkeutuja).

Vastajulkisuuksissa Lokan sanottiin myös vaikuttaneen siihen, että poliisi päätti tiedottaa tammikuussa 2019 yhden Oulun seksuaalirikosten uhreista päätyneen itsemurhaan. Joulukuun lopulla 2018 vastajulkisuuksissa alkoi levitä huhu yhden uhrin itsemurhasta. Poliisi kumosi ensin huhun julkisesti, mutta muutama päivä myöhemmin vahvisti tiedon itsemurhasta olleen totta. Junes Lokan kumppani ja kanssa-aktivisti Tiina Wiik kirjoitti amatöörivoimin julkaistussa, traditionalistiseksi itseään kutsuvassa Sarastus-lehdessä (2019), että Lokka olisi suoralla yhteydenotollaan saanut poliisin tuomaan tiedon julki uhaten tuovansa asian itse muuten julkisuuteen Oulun kaupunginvaltuuston kokouksessa.

uusissa kotimaissaan. Tätä narratiivia ei kerrota vain suomalaisten maahanmuuttovastaisten aktivistien parissa, vaan se on laajasti omaksuttu selitys kansainvälisessä uusoikeistolaisessa politiikassa. Puhetaan hyödyntävät niin populistiset poliitikot kuin verkkoaktivistit kaikissa länsimaissa. (Ylä-Anttila ym. 2019.)

Valmis tulkintakehikko ja toimintansa vakiinnuttaneet maahanmuuttovastaiset aktivistiverkostot edesauttoivat Oulun rikoksia koskevan yhdenmukaisen näkemyksen nopeaa leviämistä. Lännen ja kolmannen maailman maiden kulttuurieroja tähdentävässä narratiivissa Oulun rikokset nähtiin eräänlaisen profetian täyttymyksenä maahanmuuttoon liittyvästä seksuaalirikollisuuden uhasta, josta maahanmuuttovastaiset toimijat katsoivat varoittaneensa jo vuosia:

“... me varotettiin tästä jo aikoja sitten, mutta kukaan ei halunnut meitä kuunnella. Millon oikein olisi sopiva hetki sanoa, että pedofiilit ja kurkunleikkaajat pitäisi pitää poissa Suomen kaduilta.” (kommentti Oulun rikoksia käsittelevässä ketjussa, Homma-forum, 2018)

“Joko suvakille pikkuhiljaa selviäisi kulttuurierot kolmannen maailman ja lännen välillä. Tai millainen se moneen kertaan varoitettu raiskausaalto olisi. No eipä tietenkään selviä – halutaan vain lisää hiekkanepparia ja nepparia sisään. White privileged -sikäkin saaosansa, kun tyttäret uhrataan monikulttuuri-ideologian alttarille.” (kommentti Oulun rikoksia käsittelevässä ketjussa, Homma-forum, 2018)

Maahanmuuttovastaisten vastajulkisuuksien sisällöille olivat ominaisia voimakkaat tunneilmaisut sekä paikoin avoimen rasistinen ja vihamielinen retoriikka. Tuomas Ylä-Anttila ja kumppanit (2019) kuvailevat diskursiivista tyyliä vulgaariksi ja sanovat sille olevan tyypillistä esimerkiksi liioiteltujen viholliskuvien tuottamisen, auktoriteettien kyseenalaistamisen, käsitteistä käydyn kamppailun ja enemmistöjen uhriuttamisen. Liioittelevasta tyylistä antoi esimerkin ehkä suomalaisen vastamediakentän tunnetuin julkaisu, MV-lehti, joka jo ensimmäisen uutisen tullessa julkisuuteen antoi ymmärtää, että Oulussa ilmi tulleet rikokset olisivat vain ”jäävuoren huippu”:

“Onko Oulussa liikkeellä ulkomaalaisista koostuva, lapsia raiskaava jengi ja jos on, kuinka paljon vastaavia tapauksia todellisuudessa on ja kuinka paljon uhreja lopulta löytyy? Se on ainakin varmaa, että tämä lapsia raiskaava apinalauma on saatava pysyvästi telkien taakse ja mieluiten pois Suomesta. Ne poliitikot, jotka tällaisia rikollisia maahamme laskevat on laitettava vastuuseen teoistaan.” (MV-lehti, 1.12.2018)

Vastajulkisuuksien kerronnalle olivat lisäksi tyypillisiä erilaiset uudelleen nimeämisen ja ironian taktikat, joiden avulla voidaan vahvistaa samanmielisten yhteisöä ja erottautua uutismedian puhetavoista (Nikunen 2015). Ironiaa hyödyntävät satiiriset esitystavat ovat tehokas keino vedota tunteisiin ja valtavirtaistaa marginaalista ajattelua, sillä satiiri esittää olevansa samanaikaisesti vakavasti otettavaa (poliittista) ja kepeää huumoria. Näin esimerkiksi aggressiiviset poliittiset kannat voidaan esittää sosiaalisesti hyväksyttävämmässä muodossa. (Caron 2016; Greene 2019.) Ironisesta satiirista tai karnevalistisesta huumorista onkin tullut yksi keskeinen digitaalisessa aktivismissä käytetty tyyliilaji, jota hyödynnetään esimerkiksi kuvallisissa tai sanallisissa meemeissä (Vainikka 2016).

Oulun rikosjulkisuudessa muun muassa MV-lehden käyttämästä termistä ”raiskauspääkaupunki” syntyi tämänkaltaisen sanallinen meemi, johon saattoi törmätä esimerkiksi Suomi24-keskustelupalstalla, Homma-foorumilla, Twitterin aihetunnisteena tai analysoitujen uutisten kommenttikentissä. MV-lehti toisti ilmaisua leimallisesti useissa seksuaalirikoksia käsittelevissä jutuissaan samalla viestien, että journalistinen uutismedia pyrkisi peittelemään tapahtumia:

*”Oulu, Suomen **raiskauspääkaupunki** taas maailmankartalla. **Kotimaiset hörhömediat vaikenevat.**”* (MV-lehti, 7.2.2019)

*”Suomen **raiskauspääkaupungin pedaririkosvyyhdistä** tuomio: matu raikasi 14-vuotiaan metsässä, **palkkioksi pari vuotta paapomista**”* (MV-lehti, 26.3.2019)

Vaikka kaikki raiskauspääkaupunki-sanaa käyttävät eivät aktiivisesti mieti sanojen synnyttämiä merkityksiä, eivätkä sanoihin kiinnittyvät affektit ole useinkaan tietoisia (Massoumi 2005), digitaalisessa aktivismissa ja meemisodankäynnissä pyritään tarkoituksellisesti synnyttämään tunteisiin vetoavia esityksiä, joiden huomioarvo mediaympäristössä olisi mahdollisimman suuri. Huomion saavuttamiseksi pelkkä sisältöihin keskittyminen ei kuitenkaan riitä: parhaiten menestyvät toimijat, jotka ymmärtävät, millaisia toimintamahdollisuuksia itse mediaympäristö ja sen haavoittuvuudet sekä potentiaalit tarjoavat käyttäjälle. Emiliano Treré (2019) toteaa, että informaatiovirtojen ohjailussa hybridissä mediaympäristössä toimivat aktivistit hyödyntävätkin kekseliäästi algoritmien logiikkaa. Ilmiöstä on puhuttu niin *algoritmiaktivismina* (Maly 2019) kuin *huomiohakkerointina* (Lewis & Marwick 2017). Kyse ei ole perinteisestä hakkeroinnista, jossa murtauduttaisiin tietojärjestelmiin, vaan digitaalisen mediaympäristön affordanssien tuntemisesta tavalla, joka mahdollistaa oman viestin näkyvyyden kasvattamisen. Huomiohakkerit voivat esimerkiksi perustaa anonyymejä trollitilejä, joiden avulla he voivat nostaa käyttämänsä aihetunnisteet suosituimpien keskustelunaiheiden listalle ja näin antaa vaikutelman tietyn aiheen suosiosta. Keskustelua voidaan myös tarkoituksellisesti käydä eri tyyllilajeissa eri alustoilla ja esimerkiksi syöttää anonyymeihin palveluihin räikeimpiä väitteitä ja huhuja, jotka leviävät vihjeinä toisille sosiaalisen median alustoille ja vaikuttavat muuallakin käytävän keskustelun tunnerekisteriin.

Huomiohakkeroinnin ja digitaalisen aktivismin pyrkimyksenä on usein synnyttää vaikutelma spontaanista keskustelusta ja esittää, että kyse olisi laajasta yleisestä mielipiteestä (Knuutila ym. 2019). Jotta yleisö reagoisi tehtyihin avauksiin, heitä pyritään ruokkimaan tunteellisilla sisällöillä. Lisäksi pyritään synnyttämään ihmisiä mobilisoida moraalisia shokkeja myös heissä, jotka eivät välttämättä muuten jakaisi aktivistien arvomaailmaa tai tavoitteita (Lindholm & Lundbom 2010). Vastajulkisuuksissa toimivien aktivistien materiaaliset resurssit ovat yleensä rajallisia, mutta heidän valttikorttejaan ovat nopeus, reaaliaikaisuus ja tunteet. Verkkoaktivismissa sisältöjä tuottavat ovat vuorovaikutuksessa seuraajiensa kanssa ja nopeat vastaukset resonoivat ajallisesti käyttäjien senhetkisiin tunnetiloihin. Näin vuorovaikutus tarjoaa seuraajille nopeita symbolisia palkintoja. (Chadwick 2017.) Kyse on eräänlaisesta *propagandan*

Huomiohakkerit osaavat kasvattaa omien viestiensä näkyvyyttä ja antavat vaikutelman tietyn keskustelunaiheen suosiosta.

Ilmaisut ja tunteet kiertävät: raiskauspääkaupungista syntyi sanallinen meemi

Koska hybridissä mediaympäristössä poliittisten viestien kierrättäminen meemien avulla on niin tehokasta, että tutkimuksessa on puhuttu jopa *meemisodankäynnistä* (Maly 2019), pohditaan hetki, mihin Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa käytetyn raiskauspääkaupunki-meemin teho perustuu.

Eliisa Vainikka (2016) toteaa, että hybridissä mediaympäristössä kaikki tekstit, kuvat ja niiden käyttökontekstit ovat jatkuvasti kiihtyvässä liikkeessä. Meemeiksi päätyviä ilmaisia kierrätetään verkkotiloissa yli valtiorajojen, ja ne ovat *globaaleja* eli samanaikaisesti globaaleja ja paikallisia (em.). Raiskauspääkaupunki-termikään ei ole uusi. Esimerkiksi YK:n edustajat ja toimittajat ovat kutsuneet vuosikymmeniä sotien riepomaa Kongon kansantasavaltaa maailman raiskauspääkaupungiksi, sillä maassa brutaalien seksuaalirikosten tilastot ovat maailman korkeimpia (esim. UN News 2010, The Guardian 2015). Viime vuosina raiskauspääkaupunki-termiä on kuitenkin alettu käyttää erityisesti populististen oikeistopoliitikkojen retoriikassa ja sanan käyttötarkoitus on muuttunut: termillä on kuvailtu useita eurooppalaisia kaupunkeja, joissa on tullut ilmi ulkomaalaistaustaisten tekemiä seksuaalirikoksia. Esimerkiksi brittien EU-eroa ajaneen UKIP-puolueen Nigel Farage kutsui vuonna 2017 ruotsalaista Malmön kaupunkia Euroopan raiskauspääkaupungiksi (Titley 2019b). Kansainvälisistä oikeistopopulistisista verkostoista termi on omaksuttu käännöksenä suomalaiseen maahanmuuttovastaisten sanastoon.

Maahanmuuttovastaisessa retoriikassa raiskauspääkaupunki-termin käyttö on symbolista, eikä sillä pyritä kuvaamaan tosiasiallista raiskausten määrää alueella. Esimerkiksi Suomessa niin Helsingissä, Tampereella kuin Espoossa esiintyy enemmän seksuaalirikollisuutta kuin Oulussa. Sanan symbolinen teho rakentuu affekteista, joita sana synnyttää ja jotka siihen tarttuvat. Sara Ahmedin (2019) mukaan affektit tekevät asioista tahmaisia (*sticky*). Mitä tahmaisempi sanasta tulee, sitä intensiivisemmin se kerää huomiota ja sitä enemmän sitä jaetaan. Kyse on itseään ruokkivasta kierteestä, sillä mitä enemmän sanaa kierrätetään, sitä affektiivisempi siitä edelleen tulee.

Tunteisiin vetoavat ilmaisut eivät synny sattumalta, vaan ne ponnistavat kulttuurisesti ja historiallisesti jaetuista käsityksistä ihmisestä tai yhteiskunnasta (Rantasila 2018). Raiskauspääkaupunki-ilmaisun tahmaisuuuden voi nähdä kumpuavan pääkaupunki-sanan merkityksestä valtiollisen ajattelun ytimessä. Kansallisvaltion pääkaupunki on poliittisen ja taloudellisen vallan keskus, jossa sijaitsee yleensä myös tunnettuja ja historiallisia rakennuksia, muistomerkkejä ja monumentteja. Pääkaupunki onkin kansallisvaltion ylpeyden aihe, joka synnyttää jo itsessään voimakkaita tunteita. Pääkaupungissa sijaitsevat valtaa käyttävät instituutiot tekevät pääkaupungista lisäksi kansallisen politiikan ja päätöksenteon symbolin.

Raiskauspääkaupunki-ilmaisun voi ajatella vetoavan erityisesti ihmisiin, joiden maailmankuvassa kansallisvaltiolla on keskeinen sija. Raiskaus-sanan yhdistäminen kansallisvaltion keskeiseen symboliin riisuu sanan sen tavanomaisista merkityksistä ja ehdottaa, että ylpeyden sijaan olisi syytä tuntea *häpeää, pelkoa ja kiukkua*: epäonnistunut politiikka on mahdollistanut raiskausrikokset ja samalla valtiollinen symboli on tullut tahratuksi. Oulun uudelleennimeämisen raiskauspääkaupungiksi voi nähdä myös sisältävän uudelleennimeämisestä kumpuavia ironisia elementtejä, sillä Oulu oli rikosten ajankohtana käynnistänyt näkyvästi haun Euroopan kulttuuripääkaupungiksi.

Viraaliksi päätyneen raiskauspääkaupunki-ilmaisun affektiivisuus on esimerkki siitä, miten hybridi mediaympäristö täyttyy sekä suoraan nimetyistä että sanoihin epämääräisesti tarttuneista tunteista. Tunnettuihin meemeihin kiinnittyneet affektit voivat ohjata kokonaisten verkko yhteisöjen mielenmaisemaa.

demokratisoitumisesta (Trere 2019), sillä aiemmin vastaavaa mielipiteiden ja tunteiden manipulointia ovat pystyneet toteuttamaan lähinnä valtiolliset toimijat. Lopputuloksena on verkkokeskustelu, jossa on vaikea erottaa suunnitelmallisesti keskustelua ohjaamaan pyrkiviä toimijoita heistä, jotka reagoivat tunnesyötteisiin spontaanisti.

Hybridin mediaympäristön affordanssien tuntemisen avulla aktivismin vaikuttavuus kasvaa helposti moninkertaiseksi. Ico Maly (2019) kirjoittaa, että digitaalisen median avulla aktivistien on mahdollista kasvattaa verkon ulkopuolisessa maailmassa pientä joukkoa houkutelleista tempauksista laajoille yleisöille markkinoituja digitaalisia spehtaakkeleja ja kätkeä se, että liikkeen kyky mobilisoida ihmisiä verkon ulkopuolella on usein verraten vähäistä.

Synnyttääkseen mielikuvia yleisestä mielipiteestä, aktivistien on mieluusti siirrettävä keskustelu palveluihin ja ryhmiin, jotka eivät ole leimallisesti tiettyä ideologiaa kannattavan joukon käyttämiä. Näin puheenaiheella on suurempi mahdollisuus nousta valtavirtaiseen julkisuuteen ja journalismiin. Tähän tarkoitukseen sopivat esimerkiksi yleiset keskustelupalstat tai Facebookin puskaradio -ryhmät, jotka eivät ole lähtökohtaisesti maahanmuuttovastaisia, vaan hyvin kirjavia paikallisen keskustelun areenoita.

Facebookin Oulun Puskaradio -ryhmässä seksuaalirikoksista kertova, epäiltyjen nimet sisältävä kärkeäoikeuden juttuluettelo jaettiin samana päivänä kuin Junes Lokka julkaisi sen omassa Facebook-profilissaan. Oulun puskaradio -ryhmään kuuluu yli 18 000 jäsentä ja seksuaalirikoksia käsittelevä ensimmäinen viesti muistutti maahanmuuttovastaiden vastamedioiden retoriikkaa: siinä annettiin ymmärtää, että Oulussa olisi meneillään ”törkeiden seksirikosten aalto”, josta uutismedia vaikenee. Avaus synnytti ryhmässä 183 kommentin pituisen keskusteluketjun.

Oulun seksuaalirikoksia käsittelevissä vastajulkisuuksissa törmäsivät ja punoutuivat siis yhteen tietoisesti synnytettyt, tunteisiin vetoavat ja maahanmuuttovastaisia politiikkaa edistävät mediastrategiat ja käydystä keskustelusta spontaanisti virinneet tunnereaktiot. Keskusteluun osallistui toimijoita, jotka olivat mukana maahanmuuttovastaisessa verkkoaktivismissa ja/tai joilla oli selkeitä poliittisia tavoitteita. Esimerkiksi rikokset verkkojulkisuuteen tuonut Junes Lokka, Suomen kansa ensin -puoluetta edustanut Marco de Wit ja MV-lehden perustaja Ilja Janitskin pyrkivät hyödyntämään seksuaalirikoksista syntyneitä kohua ja maahanmuuttovastaisissa vastajulkisuuksissa saamaansa huomiota pyrkimällä vuonna 2019 eduskuntaan. Myös monet perussuomalaisen puolueen ehdokkaat hyödynsivät näkyvästi Oulun seksuaalirikoksia omissa sosiaalisen median vaalikampanjoissaan.

Vastajulkisuuksissa käytyihin keskusteluihin osallistui kuitenkin paljon myös heitä, jotka eivät erityisesti julkituoneet maahanmuuttovastaisia ajatuksia, vaan ainoastaan spontaania järkytystään lapsiin kohdistuneista rikoksista. Koska käyty keskustelu oli moniäänistä, ilmaistut tunteet myös haastoivat toisiaan. Esimerkiksi Oulun puskaradio -ryhmässä seksuaalirikoksia käsittelevissä keskusteluketjuissa pyrittiin myös kyseenalaistamaan maahanmuuttovastaisia ajattelua ja rikosepäiltyjen nimien julkittuontia:

*”Tekisitte myös **haloon** kantasuomalaisten tekemistä raiskauksista. Voin antaa paria nimeä, nii voitte mennä porukalla ovien taakse.”* (Facebook Oulun puskaradio, keskusteluketju Oulun seksuaalirikoksista)

*”**Tämmöistä ei saa jakaa** ennen tuomioiden antamista! Voi syyllistyä kunnianloukkauksen.”* (Facebook, Oulun puskaradio, keskusteluketju Oulun seksuaalirikoksista)

2.2. Poliisi halusi herättää yhteiskunnallista keskustelua

Reetta Pöyhtäri (2018) kirjoittaa, että sosiaalisen median ”kansankäräjät” vaikuttavat helposti poliisin tiedotuslinjaan: poliisi on taipuvaisempi tiedottamaan asioista, joiden se katsoo olevan muutenkin esillä sosiaalisen median keskusteluissa. Näin kävi myös Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa. Aikajanakuva (kuva 1.) osoittaa, että vain päivä sen jälkeen, kun Junes Lokka oli julkaissut käräjäoikeuden juttulistan omassa Facebook-profilissaan, Oulun poliisi osallistui julkiseen keskusteluun julkaisemalla ensimmäisen asiaa koskevan tiedotteensa.

Ensimmäisessä tiedotteessa poliisi vahvisti verkkojulkisuuksissa esitetyt tiedot siitä, että epäillyt olivat ulkomaalaistaustaisia miehiä:

”Oulun poliisilaitoksella on käynnistetty rikostutkinta törkeään lapsen kohdistuneen seksuaalirikokseen liittyen, jossa on rikoksesta epäiltyinä useita ulkomaalaistaustaisia henkilöitä. Rikosnimikkeitä ovat törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja törkeä raiskaus. Epäillyt teot ovat kohdistuneet alaikäiseen tyttöön kuluvaan vuoden aikana. Oulun käräjäoikeus on vanginnut keskiviikkona poliisin vaatimukseen perustuen seitsemän mieshenkilöä tutkintavankeuteen.” (Oulun poliisi, 1.12.2018)

Vain kolme päivää myöhemmin poliisi täydensi ensimmäistä tiedotettaan korostamalla ulkomaalaistaustaisten tekijöiden lisäksi verkkoympäristön vaarallisuutta. Toisessa tiedotteessa puhuteltiin erityisesti nuoria tyttöjä ja näiden vanhempia:

”Poliisi kehottaa erityisesti nuoria tyttöjä ja nuorten vanhempia tarkkaavaisuuteen sosiaalisessa mediassa. Viime aikoina Oulun seudulla on tullut ilmi tapauksia, joissa ulkomaalaistaustaiset, usein suomen kieltä taitamattomat miehet ovat houkutelleet selvästi itseään nuorempia alaikäisiä tyttöjä kanssaan kontaktiin. Pahimmillaan kontaktit ovat johtaneet vakaviin seksuaalirikoksiin.” (Oulun poliisi, 4.12.2018)

Hankkeen tutkimusajanjaksolla joulukuussa 2018 ja tammikuussa 2019 Oulun poliisi tiedotti Oulun seksuaalirikoksiin liittyvistä asioista 10 kertaa. Kahden kuukauden ajanjaksolla määrää voi pitää suurena, sillä poliisi ei yleensä tiedota aktiivisesti tutkinnassa olevista seksuaalirikoksista suojellakseen uhreja ja näiden läheisiä. Poliisilta penättiinkin julkisuudessa useaan otteeseen perusteluja poikkeuksellisenä pidetylle viestintälinjalle. Ensimmäisen kerran poliisin tiedottamista haastettiin jo ensimmäisen tiedotteen julkaisupäivänä, jolloin esimerkiksi Ilta-Sanomien Oulun alueen toimittaja tiedusteli, oliko käyty verkkokeskustelu vaikuttanut poliisin tiedottamiseen:

*”Miksi asiasta tiedotettiin vasta nyt, kun vangitseminen tapahtui jo keskiviikkona? Oliko taustalla esimerkiksi sosiaalisen median keskustelu?
– Pohdimme tarkkaan tiedottamisen ajankohtaa jutun laadun takia. Tällaisissa tapauksissa tiedottamisen linjassa pitää olla varovainen, sillä on tärkeä suojella rikoksen uhria. Kun esimerkiksi käräjäoikeuden seinällä on nähtävissä vangitsemisen tietoja, on tärkeää antaa oikeita tietoja, rikosylikomisario Kiiskinen kertoo.”* (IS, 1.12.2018)

Yllä olevassa Ilta-Sanomien sitaatissa poliisi ei suoraan vastaa verkkojulkisuutta käsittelevään kysymykseen, vaan antaa ymmärtää, että poliisin viestinnästä olisi päätetty rikostutkinnan ehdoilla ja aikataulussa. Tätä näkemystä poliisiviranomaiset toistivat useimmissa julkisissa puheenvuoroissaan, kunnes noin vuosi rikostapausten jälkeen he viimein myönsivät aikaistaneensa tiedottamisen aikatauluja vastajulkisuuksissa käytyjen keskustelujen vuoksi (Yle, 4.12.2019).

Poliisin pyrkimys korostaa päätöstensä autonomisuutta on kiinnostavaa, sillä poliisin viestintästrategiassa (Poliisi, Viestintä 2013–2018) huhujen ja väärän tiedon leviämisen torjunta määritellään yhdeksi poliisin viestinnälliseksi tehtäväksi. Tästä lähtökohdasta voisi ajatella, että poliisin olisi ollut helppo myöntää reagoineensa aiheita käsitteleviin verkkokeskusteluihin tiedottamista aikaistamalla. Pääinvastaisen ratkaisun voi nähdäkin heijastavan sitä, miten hybridi mediaympäristö tuottaa poliisin kaltaiselle viranomaiselle kaksi kilpailevaa imperatiivia. Yhtäältä poliisi pyrkii verkon välityksellä vastaamaan viranomaistoiminnalle asetettuihin avoimuuden ja läpinäkyvyyden odotuksiin. Sosiaalista mediaa käytetään poliisin rikostorjunnassa ja esitutkinnassa, sen avulla pidetään yhteyttä kansalaisiin, kierrätetään informaatiota ja pyritään myös kirkastamaan imagoa omien toimintaresurssien parantamiseksi. Toisaalta poliisi vastaa lainvalvonnasta ja muodostaa oikeuden jakamisesta vastaavien tuomioistuinten kanssa rikostenkäsittelyjärjestelmän, jonka legitimizeetti edellyttää vahvaa riippumattomuutta ja oikeudenmukaisuutta. Tähän ideaaliin voi olla vaikea sovittaa ajatusta, että verkkojulkisuudessa kädyt keskustelut vaikuttaisivat viranomaisten päätöksiin tai tiedotuksen linjauksiin.

Oulun seksuaalirikosjulkisuutta seuratessa oli kuitenkin ilmeistä, että nykyisen kaltainen verkkojulkisuus merkitsee poliisille toimintaympäristöä ja työskätkä, joka viranomaisen on enenevästi otettava huomioon. Journalismissa esiintyessään poliisi pyrki toistuvasti puhuttelemaan verkossa kokoontuvia kansalaisia. Usein poliisin puheenvuorojen pyrkimyksenä oli suitsia julkisessa keskustelussa viriäviä tunteita, jotka voisivat synnyttää epäjärjestystä ja mahdollisesti myös rikollisia tekoja. Anna Rantasila (2021) kutsuu tämän kaltaista toimintaa *affektiiviseksi kurinpidoksi*:

*”(Rikosylikomisario) Kiiskinen on huolissaan **oululaisten keskustelupalstoista**, joissa **ei välitetä faktoista**, vaan **levitellään oletuksia ja tunteita**. – Ymmärrän tämän olevan herkkä asia, joka herättää paljon tunteita, mutta tilastollisesti **tässä ei ole kysymys mistään piikistä**, vaan ikävistä yhteensattumista. Huolestuttaahan se, että **keskustelu on lähtenyt laukalle ja ylilyöntejä on havaittavissa**.” (IS, 3.2.2019)*

Affektiivisen kurilla tarkoitetaan kertomuksellisia ja retorisia valintoja, joilla tapahtumiin kytkeytyviä tunteita pyritään hallinnoimaan. Yleisöä kutsutaan usein etäännyttämään itsensä liian voimakkaasti tuntevasta joukosta, joiden reaktiot voidaan kuvata häpeällisinä. (Rantasila 2021.) Affektiivisena kurinpitäjänä poliisi siis toi ilmi seuraavansa vastajulkisuuksissa käytyä keskustelua, nimesi osan kansalaisten tunteista ymmärrettäväksi ja legitimeiksi, mutta kuitenkin muistutti ihmisiä tunteiden hallinnan tärkeydestä.

Affektiivisen kurinpitäjän roolin lisäksi poliisi osallistui seksuaalirikoksista käytyyn julkiseen keskusteluun kiistatta myös tunteiden tuottajana. Julkisessa keskustelussa Oulun poliisin valitsemaa viestintälinjaa sekä kiitettiin että kritisoitiin. Kritiikissä tuotiin esiin, että poliisin Oulun rikoksia käsittelevä viestintä olisi ollut poikkeuksellisen aktiivista ja toiminut keskeisenä tunteellisen keskustelun polttoaineena. Tässä hankkeessa analysoiduissa lehdissä poliisi oli eniten journalismissa esiintynyt toimijaryhmä ja ohjasi näin merkittävästi julkisen keskustelun rakentumista. Lisäksi nimenomaisesti poliisin viestintä siirsi keskustelun vastajulkisuuksista valtavirtaiseen julkisuuteen.

Poliisiin kohdistunut kritiikki oli paikoin kovasanaista. Esimerkiksi rikostoimittaja Päivi Happonen (Yle, 18.1.2019) kutsui Yleisradion blogissaan Oulun poliisin viestintää muiden poliisilaitoksen linjasta poikkeavaksi ”tiedotuskampanjaksi”, joka lietsoi pelkoa:

”Mitä huonoa Oulun poliisi on saanut aikaan? Paljonkin. Monen mielikuvissa Oulusta on tullut pahuuden pesä, jossa turvapaikanhakijat raiskaavat lapsia minkä ehtivät. Poliisin tiedottaminen on lietsonut pelkoa, kauhua ja vihaa myös muualla kuin Oulussa.” (Yle, 18.1.19)

Jännitteistä poliittista tilannetta sekä julkisen keskustelun monikerroksellista rakentumista hybridissä mediaympäristössä havainnollistaa hyvin se, miten Päivi Happonen kertoi Oulun poliisia käsitelleen blogitekstin synnyttäneen häneen itseensä kohdistuneen vihakampanjan (Journalisti 1/2019). Happonen koki, että Oulun poliisin olisi maalittanut häntä, sillä poliisi kiisti Twitter-tilillään (20.1.2019) Happonen esittämän tiedon siitä, että Oulun poliisissa olisi pohdittu ”tiedottamisen menneen liian pitkälle” ja vaati samassa yhteydessä Happosta paljastamaan lähteensä. Myöhemmin Oulun poliisi teki Yleisradiolle vielä virallisen oikaisupyynnön, joka ei kuitenkaan johtanut jatkotoimiin.

Verkkokeskusteluissa Oulun poliisin tiedotuspolitiikkaa kritisoitiin jopa tarkoitushakuisen poliittiseksi. Vastaavia syytöksiä poliisi-instituution politisoitumisesta on aika ajoin esitetty poliittista kenttää halveksivan liberaali–konservatiivi-jakolinjan kummaltakin puolelta (Nurminen 2020). Niin uutismediaan kuin poliisin kaltaisiin keskeisiin instituutioihin kohdistuvan epäluottamuksen lisääntymistä voi osin ymmärtää ns. *hostile media* -ilmiöstä tehtyjen tutkimusten avulla: vastakkainasettelujen rytmittämisessä ympäristössä poliittisesti aktiiviset ihmiset tulkitsevat helposti samojen uutisten (tai muiden julkisten toimijoiden) olevan puolueellisia ja juuri heidän ajattelulleen haitallisia (Vallone ym. 1985).

Yleisellä tasolla poliisin tiedottamista säätelevät etenkin esitutkinta- ja julkisuuslait. Poliisin viestintästrategiassa (Poliisi, Viestintä 2013–2018) painotetaan, että poliisin tiedottamisen tulisi olla tasapuolista ja oikea-aikaista, eikä se saa leimata tai halventaa yksittäisiä ihmisiä tai erityisryhmiä. Viestinnässä tulisi myös välttää poliittisesti latautuneita viestejä. Poliisi voi tiedottaa esitutkinnassa olevista asioista, jos julkisuudesta katsotaan olevan hyötyä rikoksen selvittämisessä, uuden rikoksen ehkäisyssä tai jos asia on herättänyt poikkeuksellisen paljon yleistä mielenkiintoa ja se katsotaan yhteiskunnallisesti merkittäväksi. Vuonna 2015 poliisihallitus ohjeisti, ettei poliisin tulisi tiedottaa epäiltyjen turva- paikkastatuksesta yksittäisten rikosten yhteydessä. Poliisilla on kuitenkin lupa käyttää ulkomaalainen sanaa, mikäli se edistää rikoksen selvittämistä. (Asunta & Seppänen 2020.)

Oulun seksuaalirikostapauksiin liittyi vaiheita, jolloin tiedottamiselle ja epäillyn taustan julkituonnille oli ilmeisiä rikostutkinnallisia perusteita. Esimerkiksi joulukuussa poliisi julkaisi yhden seksuaalirikoksesta epäillyn nimen ja kuvan, koska hänen epäiltiin paenneen. Tuntomerkkien julkaisemisen jälkeen epäilty saatiinkin kiinni Saksassa. Hänet vapautettiin vahingossa muutama päivä myöhemmin, mutta pidätettiin uudelleen tammikuussa 2019. Kaikista näistä vaiheista poliisi myös tiedotti julkisuuteen. Sen sijaan poliisin esittämä perustelu siitä, että tiedottamisella olisi pyritty ennaltaehkäisemään vastaavien rikosten syntyä, oli ristiriitaista, sillä samanaikaisesti poliisi korosti, ettei Oulun rikoksissa olisi kyse ”ilmiöstä” eli laajemmasta rikosten sarjasta tai yleisestä riskistä, jota olisi julkisuutta hyväksikäyttäen torjuttava (Kaleva, 3.12.2018).

Miltei vuosi tapahtumien jälkeen tiedotusvastuussa ollut rikosylikomisario Markus Kiiskinen kuvaili poliisin valitsemaa tiedotuslinjaa poikkeuksellisen avoimeksi, mutta valittua toimintatapaa pidettiin

yhä yleisesti onnistuneena. Hän toi esiin, että viestintälinjalla oli takanaan ministeritason tuki ja sen perustavoitteeksi määriteltiin rikostentorjunta:

*” – Aihe oli erittäin hankala ja vaativa. Se **sisälsi niin sanotusti pahimmat elementit eli lapset, törkeät seksuaalirikokset sekä ulkomaalaistaustaiset**, jotka kombinaationa aiheuttivat hyvin tunteikkaita reaktioita. Tiedonjano oli medialla ja ihmisillä kova, hän arvelee. Poliisi yritti viestiä aiheesta mahdollisimman hienotunteisesti ja pidättyvästi, mutta kuitenkin yleisöä palvellen. **Poikkeuksellisen avoimelle tiedotuslinjalle oli Kiiskisen mukaan hyvät perusteet: uusien rikosten ennalta estäminen.**” (IS, 30.10.2019)*

Oulun poliisin apulaispoliisipäällikkö Arto Karnaranta puolestaan toi esille, että valitulla tiedotuslinjalla oli myös selkeän yhteiskunnallisia tavoitteita: poliisin toiveissa oli ”nostaa julkista keskustelua aiheesta, josta normaalisti vaietaan” (HS, 29.1.2019).

2.3 Maltillinen uutisointi kasvoi pöhiseväksi informaatiotulvaksi

Oulun poliisin tiedotettua seksuaalirikoksista aihe eteni vastajulkisuuksista valtavirtaiseen julkisuuteen ja siihen tarttuivat välittömästi kaikki suomalaiset keskeiset uutismediat. Aikajanakuva (kuva 1.) osoittaa, että poliisin ensimmäinen tiedote ylitti julkaisukynnyksen myös tässä tutkimuksessa analysoiduissa lehdissä. Ensimmäiset aihetta käsitelleet uutiset olivat lyhyitä ja pelkistettyjä rikosuutisia:

”Seitsemän vangittiin Oulussa epäiltyinä törkeästä lapsen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta – rikoskomisario HS:lle: tekoja on useita” (HS, 1.12.2018)

”Poliisi tutkii lapsen kohdistunutta törkeiden seksuaalirikosten sarjaa Oulussa – seitsemän miestä on vangittu” (Kaleva, 1.12.2018)

”Seitsemän miestä vangittu Oulussa epäiltyinä alaikäisen tytön törkeästä raiskauksesta” (IL, 1.12.2018)

Helsingin Sanomien, Iltalehden ja Kalevan uutisointia eritellään tarkemmin seuraavassa luvussa kolme. Tässä alaluvussa pohditaan yleisemmällä tasolla hybridin mediaympäristön vaikutusta uutisointiin ja journalismin paikkaa affektiivisessä julkisuudessa.

Jo ensimmäisistä Oulun seksuaalirikoksia käsittelevissä lyhyistä uutisista voi nähdä, miten hybridi mediaympäristö on muuttanut rikosuutisointia: tutkitut sanomalehdet toivat välittömästi esille poliisitiedotteen mukaisesti, että epäillyt olivat ulkomaalaistaustaisia. Helsingin Sanomissa ja Kalevassa teki-jöiden tausta mainittiin ensimmäisessä tapausta käsittelevässä uutisessa. Iltalehden ensimmäisessä uutisessa taustaa ei tuotu esiin, mutta 3.12.2018 julkaistussa jutussa ulkomaalaistausta mainittiin.

Ennen 2010-lukua journalismissa pyrittiin välttämään rikosepäiltyjen etnisen taustan esilletuomista, mikäli taustan kertominen ei ollut oleellista epäiltyjen kiinniottamisen tai rikoksen tutkinnan kannalta. Pidätettyjen henkilöiden etnisen taustan maininta nähtiin tarpeettomaksi ja vahingolliseksi, sillä se saattaa perusteettomasti leimata kokonaisia ihmisryhmiä. Myös suomalaisen journalistikunnan eettinen ohjeistus, Journalistin ohjeet⁹, ottaa kantaa etnisen taustan esille tuomiseen todeten, ettei

9 https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/.

jutuissa esiintyvien henkilöiden etnistä alkuperää, kansallisuutta, sukupuolta, seksuaalista suuntautumista, vakaumusta tai muuta näihin verrattavaa ominaisuutta tulisi tuoda esiin asiaankuulumattomasti tai halventavasti. Lisäksi ohjeissa korostetaan rikosuutisoinnin yhteydessä tarvetta suojella uhria ja tämän yksityisyyttä.

Journalistin ohjeiden suositukset jättävät tilaa tulkinnalle. Ohjeita on ennen 2010-lukuakin kierretty esimerkiksi kertomalla epäsuorasti rikosepäilyjen taustoista tai antamalla etnisyyteen liittyviä vihjeitä kuvailemalla vaikkapa epäilyjen suomen kielen taitoa (Horsti 2002; Raittila & Kuttilainen 2000). Tänä päivänä kiertoilmaukset ovat harvinaisia. Reeta Pöyhtärin (2018) mukaan nykyisessä raiskausuutisoinnissa epäilyjen etninen tausta tuodaan tavallisesti esiin välittömästi: uutisissa kerrotaan suoraan, onko epäilty ulkomaalaistaustainen vai etniseltä taustaltaan suomalainen. Syyteharkintavaiheessa uutismediat tarjoavat yleensä täsmäntävää tietoa epäilyistä kertoen hänen kansalaisuutensa tai turvapaikkahakijastatuksen. Tuomion antamisen jälkeen uutismedia tuo usein esille myös tekijän nimen, jos tekijä on ollut täysi-ikäinen. (em.)

Toimittajien ammattikunnan parissa käydyissä keskusteluissa linjamuutoksen on nähty johtuvan niin mediaympäristön kuin poliittisen ympäristön muuttumisesta. Näitä argumentteja tuotiin esiin myös Oulun seksuaalirikoksia käsittelevässä journalistipuheessa. Kun esimerkiksi kulttuuritoimija Kaarina Hazard kyseenalaisti Pyöreä pöytä -ohjelmassa (Yle, 5.12.2018) Oulun rikosepäilyjen ulkomaalaistaustan esille tuomisen journalismissa, toimittaja Ruben Stiller puolsi ratkaisua todeten, että nykyisessä ympäristössä kertomatta jättämisellä olisi ollut negatiivisia seurauksia:

*”Jos perinteinen media ei olisi maininnut sitä, että niin olisi käynyt niin, että olisi keksitty kaiken maailman **konspiraatioteorioita**. [– –] Mä en usko, että se tässä tilanteessa olisi johtanut mihinkään hyvään. [– –] Tämähän **johtuu ihan siitä yhteiskunnallisesta keskustelusta, joka liittyy maahanmuuttoon**. Sehän se syy on. Mutta tässä tilanteessa se oli oikea teko. Me oltaisiin jouduttu entistä pahempaan **huhumyllyyn**.” (Yle, 5.12.2018)*

Ilta-Sanomien päätoimittaja Tapio Sadetoja puolestaan totesi muutama vuosi sitten, että rikosepäilyjen etnisestä taustasta kerrotaisiin uutisissa siksi, että taustan esiintuonti olisi yleistynyt poliisitiedotteissa (Journalisti 1/2016). Sadetojan mukaan toimituksissa tämä on tulkittu toiveeksi julkaista rikosepäilyjen etnisyydestä kertova tieto myös journalismissa. Lisäksi Sadetoja totesi, että vuoden 2015 pakolaiskriisin tapahtumat ja turvapaikanhakijoiden määrän kasvu on tehnyt rikosten tekijöiden etnisyydestä uutisoitavaa tietoa, josta yleisön olisi syytä tietää.

Myös aiemman tutkimuksen mukaan poliittisen ympäristön muuttuminen, hybridin mediaympäristön viestintämahdollisuudet ja maahanmuuttovastainen verkkoaktivismi ovat muuttaneet virallisten toimijoiden linjauksia ja puhetapoja. Kaupallisella logiikalla operoivalle journalismille linjan muuttamisessa on kyse myös opportunistista ja hybridissä mediaympäristössä syntyneestä kilpailuasetelmasta (Ekman & Krzyzanowski 2021; Farkas & Neumayer 2020), sillä mediayleisön tiedetään osaavan etsiä verkossa vaihtoehtoisten lähteiden äärelle etsimään informaatiota itseään kiinnostavista rikosaiheista, mikäli valtavirtaiset uutismediat eivät sitä tarjoa.

Toinen Oulun seksuaalirikosjulkisuutta tyypitellyt hybridin mediatapahtuman piirre oli uutisoinnin kiihtymisen nopeus (ks. Sumiala ym. 2018). Lyhyistä ja pelkistetyistä rikosuutisista kehittyi muutamassa viikossa informaatiovyöry, joka tammikuussa 2019 oli niin runsasta, että mediatutkija Anu Koivunen (Suomen Kuvalehti 2019) arvioi journalismin menettäneen suhteellisuudentajunsa. Koivusen

Vaikka Oulun rikoksia käsiteltiin journalismissa erittäin runsaasti, samaan aikaan vastajulkisuuksissa käytiin huomiokilpailua väittämällä, että uutismedia yrittäisi peitellä tai vähätellä tapahtunutta.

mukaan tammikuussa yhden viikon aikana esimerkiksi Yleisradion verkkosivuilla julkaistiin 50 Oulun seksuaalirikoksia käsittelevää juttua sen lisäksi, että aihe oli esillä kaikissa keskeisissä Yleisradion ajankohtaisohjelmissa. Ilta-Sanomat nosti aiheen kanteensa seitsemänä peräkkäisenä päivänä ja Iltalehti teki aiheesta erikoispainoksen. (em.) Uutisten suuri määrä merkitsi jo itsessään tapauksen poikkeukselliseksi.

Uutisoinnin runsaalle määrälle oli toki myös perusteita. Kyseisenä talvena paljastui useita rikoksia, poliisi tiedotti niistä aktiivisesti, rikoksiin liittyen tehtiin alueellisella ja valtakunnallisella tasolla monia poliittisia aloitteita ja

kaikki eturivin poliitikot ottivat rikoksiin toistuvasti kantaa. Journalistin ohjeet kehottavat seuraamaan aktiivisesti aihetta, josta uutisointi on aloitettu ja monien vaiheiden voi ajatella kuuluvan luontevasti uutisten seurantaan. Lisäksi journalismissa pyrittiin monipuolistamaan keskustelua esimerkiksi asian-tuntijahaastatteluilla ja syventävätkin näkökulmat lisäsivät Oulua käsittelevien uutisten runsautta.¹⁰

Perusuutistuotannon lisäksi mediatila kuitenkin täyttyi myös toimittajien tuottamista ei-journalistisista sisällöistä: kolumneista, kommenteista ja poliittisista analyyseistä, joissa eriteltiin käytyä keskustelua, otettiin kantaa maahanmuuttouutisointiin tai spekuloidiin poliittisella tilanteella. Näiden kolumnigenreen kuuluneiden sisältöjen voi nähdä muodostaneen uutistuotannon ympärille tahmaisen ja leviävän rihmaston, sillä juuri kantaaottavat ja tunteita herättävät sisällöt houkuttelevat kommentointiin ja jakamiseen. Hybridin mediaympäristön on todettu lisänneen tämänkaltaisen kantaaottavan journalistisen sisällön osuutta. Bruns ja Nuernberg (2019) toteavat, että ilmiö kertoo siitä, miten sosiaalisen median logiikka on alkanut läpäistä journalismin tuotantoa. Kyse on journalismin osallistumisesta huomiokamppailuun tilanteessa, jossa sosiaalisen median alustoista on tullut merkittävä uutisten kuluttamisen alusta ja jossa algoritmit suosivat tunteellista ja sensaationhakuista sisältöä (Raine & Andersson 2017).

Kolumnigenren lisäksi Oulun mediatapahtuman kiihdyttäjinä toimivat myös toimittajien sosiaalisen median tilit, joiden avulla he markkinoivat juttujaan ja ottivat kantaa seksuaalirikoksiin, maahanmuuttoon ja aiheesta käytyyn keskusteluun. Toimittajien some-tekstit ovat kiinnostava tiedontuotannon muoto, sillä kirjoittelu sijoittuu työ-, ammatti- ja yksityisroolien vaihteleviin ja epämää räisiin puitteisiin (Vainikka 2014). Yleisö seuraa usein toimittajien sosiaalisen median tilejä samankaltaisena tiedontuotantona kuin julkaistua journalismia, eikä välttämättä tee selväpiirteistä eroa näiden kahden välille (Lee 2015). Tästä syystä Ulrika Hedman (2016) toteaa, että hybridissä mediaympäristössä myös journalisti hänen tuottamansa sisällön lisäksi voitaisiin ymmärtää journalismiksi.

Oulun seksuaalirikoksia käsittelevät kantaaottavat journalistiset tekstit ja toimittajien sosiaalisen median kannanotot piirsivät kuvan suuntaa muuttavasta momentumista maahanmuuttoa käsittelevässä julkisessa keskustelussa ja journalismissa. Kriisi- tai onnettomuusjournalismille onkin tyypillistä,

¹⁰ Raportin loppuluvussa pohditaan tarkemmin sitä, onko keskustelun monipuolistamisen pyrkimys lopulta toimiva käsittelytapa hybridin mediatapahtuman kokonaisuudessa ja millaisia seurauksia sillä voi olla.

että se korostaa tapahtumien dramaattisuutta ja ainutkertaisuutta. Samalla pyritään ymmärtämään poikkeuksellisia esitettyjä tapahtumia ja etsimään syyllisiä moraalisen paheksunnan ja närkästyksen kohteiksi (Koljonen 2013). Oulun seksuaalirikosten synnyttämässä kriisitunnelmassa toimittajat paikallistivat yhdeksi syylliseksi ”vaikenemisen kulttuurin” eli ajatuksen tukahtuneesta julkisesta keskustelusta, jossa maahanmuuton ongelmia ei olisi käsitelty tarpeeksi tai niihin ei olisi varauduttu.

Osa toimittajista näki, että ”puhumattomuus” johtuisi ensisijaisesti maahanmuuton haittavaikutuksilla ”märehtivistä” perussuomalaisista, jotka tekevät asiallisen keskustelun aiheesta muille osapuolille vaikeaksi. Näissä puheenvuoroissa rohkaistiin kaappaamaan maahanmuutto aiheena perussuomalaisilta ja maahanmuuttovastaisilta liikkeiltä laajemman yhteiskunnallisen keskustelun kohteeksi ja löytämään tapoja myös kriittisen maahanmuuttopoliittisen debatin käymiseksi:

”RS: Se, että **perussuomalaisten joukossa on heitä, jotka märehtivät tällä asialla ja käyttävät sitä poliittisesti hyväksi, ei seuraa minun mielestäni sitä, etteikö meidän olisi relevanttia puhua yhteiskunnallisessa keskustelussa, miksi tietyn maahanmuuttajaryhmän, joka tulee tietyltä alueelta, miksi heidän seksuaalirikoslukunsa ovat tilastollisen vakiinninkin jälkeen muistaakseni kymmenkertaiset.**
PAS: Juuri näin, **ettei jätetä sitä pelkästään perussuomalaisten havainnoksi.**
KH: Juuri näin. **Siksi tästä pitää meidänkin puhua. Pitää löytää yhteisiä tapoja puhua.**” (Yle 5.12.18)

”[– –] **Euroopan maahanmuuttovastaiset liikkeet olivat omineet aiheen itselleen.**
[– –] Tervetulokulttuurin ja tämän retoriikan mittelo kesti vuosia. [– –] Moni positiivinen ja negatiivinen ilmiö sai vuosien aikana muhia rauhassa, koska suomalaiset – myös useimpien puolueiden poliitikot ja media – katsoivat muualle. [– –] Se, miksi Oulu nyt on symboli, selittyy tällä historialla. **Oulu on lupa ja velvollisuus puhua.**” (HS, 14.1.2019)

Toinen joukko toimittajia kuitenkin nimesi julkisen keskustelun tukahduttajiksi ainakin jollain varuksilla vasemmistolaisen, liberaalin ja antirasistisen liikehdinnän, joiden esittämä rasismikritiikki hiljentäisi muita yhteiskunnallisia keskustelijoita. Näissäkin puheenvuoroissa ounasteltiin, että Oulun seksuaalirikokset merkitsisivät repeämää suomalaisessa maahanmuuttokeskustelussa:

”Tilastojen kärjessä ovat irakilaiset ja afganistanilaiset. Maat kattavat ylivoimaisesti suurimman osan turvapaikkahakemuksista. [– –] **Vaikuttaa siltä, että tämä on asia, josta monet vasemmalle kallellaan olevat arvoliberalit ovat Oulun tapahtumien jälkeen halunneet vaieta.** [– –] tiettyjen maahanmuuttajaryhmien suuri ylliedustus seksuaalirikostilastoissa on silti todellisuutta. On **erikoista, että tämä ei herätä keskustelua.** Viime vuosina **maahanmuuttovastaiset tahot ovat toistuvasti väittäneet, että maahanmuuton ongelmista ei uskalleta Suomessa puhua.** Oulun tapahtumien jälkeen käyty keskustelu tai pikemminkin sen puute vahvistavat vaikutelmaa, että **väitteessä piilee ainakin osatuuus.**” (HS 4.2.2019)

”**Tiukempaa maahanmuuttopoliittikkaa vaatineet on tähän saakka leimattu suvaitsemattomiksi, natseiksi tai fasisteiksi. Maahanmuuton ongelmista puhuminen on ollut epäasiallista, kun muiden puolueiden kirjoittamattomana tai kirjoitettuna tavoitteena on ollut monikulttuurisuuden edistäminen ja samalla silmien sulkeminen maahanmuuton**

ongelmilta. Puolueetonta tietoaakin on ollut vaikea saada, kun esimerkiksi Ylen julkilausuttu tavoite on vuoteen 2017 saakka ollut monikulttuurisuuden edistäminen." (Lännen Media, 14.1.2019)

"Aiheesta olisi pitänyt jo silloin, tai itse asiassa jo paljon aikaisemmin, käydä normaali yhteiskunnallinen keskustelu. [– –] Maahanmuuttokeskustelu kuitenkin padottiin vaikenemalla tai kuitattiin rasismisyytöksillä, jos joku rohkea halusi nostaa ongelmia esiin. [– –] Ei taitanut tulla ilmastovaaleja, vaan tuli maahanmuuttovaalit. On äärimmäisen valitettavaa, että sen täytyi tulla näin raskaiden kokemusten jälkeen." (IL, 13.1.2019)

Edellisen kaltainen toimittajien tuottama metakeskustelu julkisen keskustelun määrästä ja laadusta on ollut leimallinen piirre suomalaiselle maahanmuuttokeskustelulle. Karin Cruz kumppaneineen (2011) kirjoittivat jo yli 10 vuotta sitten, että maahanmuuttokeskustelulle on merkittävällä tavalla ominaista, että se kiertyy käsittelemään ensisijaisesti käytyä keskustelua. Maahanmuuttovastaiset tahot tuottavat näkemystä "vaikenemisen kulttuurista" ja toiset tahot pohtivat, ovatko maahanmuuttovastaisen esittämät arvioit kritiikkiin verhottua rasismia ja ksenofobiaa. (em.) Tämä asetelma näkyi myös Oulun rikoksia käsittelevissä toimittajapuheenvuoroissa. Aiemmasta poiketen ajatus "puhumattomuudesta" oli kuitenkin jossain määrin valtavirtaistunut todellisuuden tarkastelun lähtökohtana.

Käsitys vaikenemisen kulttuurista on kiinnostava ympäristössä, jossa hallitusvastoutakin kantaneen perussuomalaisen puolueen keskeinen ja toistuvasti esiin tuotu viesti liittyy nimenomaan maahanmuuton ongelmiin. Gavin Titley (2021) toteaa, että "hiljaisuus" maahanmuuton ongelmista on usein tavattoman äänekkästä. Puhumattomuuden ajatuksen toistamisen keskustelun lähtökohtana voi nähdä heijastelevan useita kehityskulkuja. Yhtäältä kyse voi olla populistisen retoriikan valtavirtaistumisesta tai jopa "populistisesta käänteestä", josta tutkimuksessa on puhuttu muiden pohjoismaiden uutismedioihin liittyen vuoden 2015 jälkeen (Farkas & Neumayer 2020; Ekman & Kryzanowski 2021). Toisaalta ajatus puhumattomuudesta heijastelee myös hybridin mediaympäristön informaatiotulvan muuttamaa sosiaalisen elämän aikajännettä: ajattelusta ja muistamisesta tulee yhä lyhytjänteisempää uusien kohujen pyyhkiessä nopeassa tempossa tieltään vanhat aiheet (Terranova 2012). Tuloksena on eräänlaista *kulttuurinen amnesia*, jossa vuonna 2018 Oulun rikoksista keskusteltaessa ei enää muisteta esimerkiksi pari vuotta aiemmin mittavasti julkista huomiota saanutta Kempeleen seksuaalirikoskohtaa (ks. Pöyhtäri 2018; Saresma 2019).

Toki kantaaottavista puheenvuoroista löytyi myös puhumattomuutta kyseenalaistavia tekstejä, joissa provokatiivisellakin tavalla pyrittiin horjuttamaan seksuaalirikosten ja maahanmuuttopolitiikan yhteen liittämistä. Näissä teksteissä problematisoitiin myös käydyn keskustelun sukupuolittumista:

"Viime päivien keskustelun perusteella näyttää siltä, että suomalaisten miesten tekemät seksuaalirikokset olisivat hyväksyttävämpiä kuin maahanmuuttajien. Onko niin, että vain suomalainen saa raiskata suomalaisen? [– –] Tällä hetkellä käytävässä keskustelussa kiusaa eniten se, että useat miehet vaativat kovalla äänellä rangaistuksia ulkomaalaistaustaisille raiskaajille. Kun joku mainitsee sen tosiasian, että suomalainenkin raiskaa, alkaa kiukuttelu siitä, että asia on epäolennainen, koska nyt ilmi tulleet tapaukset ovat niin törkeitä. Lähes jokaisella naisella on jonkinlaisia kokemuksia lähentelystä ja iholle tulemisesta." (IL, 16.1.2019)

*”Uhrin kannalta ei ole kuitenkaan eroa, raiskaako hänet islaminuskoinen maahanmuuttaja, tapauskovainen luterilainen, katolinen rippi-isä tai lestadiolainen seurakunnan vanhempi. **Soldiers of Odinin** tapaiset nahkapäät kehuvat Suomen ja muun Euroopan kaduilla vartioivansa naisten turvallisuutta. **Heidän julistuksensa eivät poikkea Isisin sotilaiden tai minkä tahansa lahkoon saarnoista.** Nämä porukat eivät ole huolissaan naisten asemasta. Pohjimmiltaan he haluavat kontrollia. **Raiskata itse omat naisensa. Yksinoikeudella.**” (IS, 28.1.2019)*

Toimittajien kantaaottavat tekstit olivat tyylillisesti kärjistäviä ja paikoin jopa hyökkäviä. Julkisudessa saatettiin esimerkiksi haastaa nimeltä mainiten otaksuttavasti toisella tavalla ajattelevia ja näin luoda keskustelulle koukkuja, joihin toisten olisi vaikea olla tarttumatta. Tämä on tietenkin kommentaarisen genren pyrkimys: kärkevien tekstien tarkoitus on ”luoda pöhinää”, kuten Ruotsalainen ja Heinonen (2016) verkkokulttuurin toimintatavat sisäistäneitä mediatoimijoita kuvaavat:

*”Hävetkää kaikki **saatanan viisastelijat.** Oulussa on raiskattu lapsia, ja te alatte tehdä sillä politiikkaa ja esitellä omaa moraalianne ja omien hatarien maailmanselitystenne todenmukaisuutta. **Hävetkää!** [– –] **Ollaan nyt saatana edes kolme sekuntia älyllisesti rehellisiä.** Tai edes kaksi. On aivan **selvä tilastollinen fakta, että ulkomaalaistaustaiset miehet ovat todella yliedustettuja raikaustilastoissa. Samoissa kulttuureissa naisten yleensä halutaan pukea säkkiin ja kieltää tältä samat oikeudet kuin miehiltä niin arjessa kuin oikeusistuimissakin. Ja kyllä se vaan on **Kaarina Hazard ja muut** niin, että maahanmuuttajat tekevät enemmän raikauksia Suomessa.**” (IL, 7.12.2018)*

Hybridin mediaympäristön on todettu suosivan edellisen kaltaisen pöhisevän viestintätyylin hallitsevia toimijoita. He onnistuvat luomaan itsestään tunnistettavia toimittajabrändejä mediaympäristössä, joka on enenevästi alkanut omaksua ns. keskustelevalta journalismin (Marchionni 2015) ihanteita, joiden mukaan toimittaja ei ole yleisön yläpuolelle asettuvan instituution osa tai neutraali tiedonvälittäjä vaan yksilö ja persoona toisten joukossa.

Toimittajien kantaaottaville teksteille oli tyypillistä myös paikoin poikkeuksellisenkin voimakas affektiivinen kehystys. He saattoivat kuvailla niin rikosten kuin rikoksia seuranneiden poliittisten toimien tai protestien heissä herättämiä tunteita hyvin yksityiskohtaisesti ja kehollisesti:

*”Tulin juuri perussuomalaisten järjestämästä mielenilmauksesta, jossa toivotettiin maahanmuuttajat alimpaan helvettiin. [– –] **Pelkään** koko ajan, että joku alkaa käyttäytyä väkivaltaisesti. **Vilkuilen** jatkuvasti ympärilläni ja menen **varmuuden vuoksi** seinän viereen seisomaan. [– –] Tätä kirjoittaessani ei **henki oikein kulje. Tunne** on samanlainen kuin olisin selvinnyt **täpärästi hirvikolarista. Vapina** on vahvasti läsnä, **eivätkä sormet tahdo oikein löytää** oikeita kirjaimia. [– –] Ja silti, olen yhä edelleen **sokissa** siitäkin, mitä nuoret turvapaikanhakijamiehet tekivät noille pienille tytöille. Eikö **ihmisyyden hautajais-** **ten kellot** soineet missään?” (Demokraatti, 10.12.2018)*

Oulun rikoksia käsittelevät tunteelliset tekstit löysivät luontevasti tukijansa ja paheksujansa rikosjulkisuutta seuranneesta yleisöstä. Maahanmuuttovastaiset aktivistit suosivat tekstejä, joiden katsottiin kritisoivan harjoitettua turvapaikkapolitiikkaa ja maahanmuuttokeskustelua – rasismia vastustaneet aktivistit taas paheksuivat samoja tekstejä perussuomalaisen retoriikan omaksumisesta. Tällaisten tarttumapintojen tuottaminen on tietenkin pöhisevien tekstien tarkoituskin. Pöhisevä journalistinen kolumnigenre on kuitenkin monestakin syystä ongelmallinen – eikä vähiten siksi, että kärjekäs puhe-kulttuuri voi huomaamattakin imeä vaikutteita erilaisista äärisanastoista, argumenteista tai rajadiskursseista (*borderline discourses*) (Krzyżanowski & Ledin, 2017) ja näin normalisoida niiden kantamia merkityksiä.

Oulun seksuaalirikoksia käsittelevässä affektiivisessä uutisvirrassa journalismi ja etenkin toimittajien kantaottavat sisällöt toimivat siis keskeisinä tunneintensiteetin tuottajina. Kuitenkin toisissa yhteisissä ja juttutyypeissä journalismi toimi poliisiviranomaisten tavoin myös tunnekurin tuottajana. Journalismin suhdetta affekteihin leimaakin kaksoissidos. Yhtäältä kaupallinen journalismi pyrkii tuottamaan yleisössä voimakkaita tunteita sitouttaakseen heitä tuotteidensa lukijoiksi – toisaalta liialliset ja arvaamattomalla tavalla purkautuvat tunteet saattaisivat uhata journalismin toimintaedellytyksenä pidettävää vakaata yhteiskuntajärjestystä ja demokratiaa. Niinpä journalismi tunteita tuottaessaan myös pyrkii nimeämään osan tunteista ei-toivottaviksi ja kehotti toistuvasti Oulun rikoksia käsittelevissä teksteissään ihmisiä myös tunteiden hallintaan:

*”Laajan julkisuuden ja **toverituomioistuinten ei kuitenkaan pidä lietsoa pelkoa**, vaikka kyse on kuohuttavasta asiasta. **Tolkku** on hyvä säilyttää tässäkin asiassa.”* (Kaleva, pääkirjoitus, 7.12.2018)

*”Me muut tarvitsemme **sisäistä lujuutta ja malttia**. Jos menetämme ne, menetämme paljon muutakin.”* (Kaleva, pääkirjoitus, 13.1.2019)

2.4 Lähestyvät vaalit ja järkytyksen performanssi

Uutismedian aiheelle antama runsas huomio nostaa aiheen tavallisesti myös poliittiseen keskusteluun. Luvun alun aikajanalta (kuva 1.) voi nähdä, etteivät ensimmäiset Oulun seksuaalirikoksia käsitelleet lyhyet uutiset synnyttäneet välittömästi laajaa poliittista keskustelua. Aihe kuitenkin löytyi poliittisen julkisuuden keskiöön nopeasti sen jälkeen, kun perussuomalaiset nostivat rikokset kärkevästi esiin sosiaalisen median kanavissaan.

Oulun perussuomalaiset (2.12.2018) julkaisivat heti poliisitiedotteen julkaisemisen jälkeisenä päivänä kannanoton, jossa he vaativat kaupungilta nopeita toimia seksuaalirikollisuuden torjumiseksi ja nuorten suojelemiseksi. Perussuomalaisten puheenjohtaja Jussi Halla-aho puolestaan kutsui Facebook-profilissaan (3.12.2018) Oulussa tapahtuneita rikoksia ”lapsiraiskaussumaksi” ja esitti, että suurin osa vastaavista tapauksista jäisi uutisoimatta median ”vastuullisuuden” vuoksi. Lisäksi Halla-aho kritisoi presidenttiä ja hallitusta siitä, että nämä vaikenisivat ongelmasta. Kyseistä Halla-ahon päivitystä on jaettu sosiaalisessa mediassa noin 1200 kertaa. Samana päivänä perussuomalaisten puoluelehti Suomen uutiset (3.12.2018) julkaisi juttunsa kuvituksena vastajulkisuuksissa kiertäneen käräjäoikeuden juttulistan peittäen ainoastaan seksuaalirikoksista epäiltyjen sukunimet.

Perussuomalaisten kannanottojen jälkeen muiden puolueiden poliitikot ottivat näkyvästi kantaa Oulun tapahtumiin, ja aihe nousi useaksi viikoksi politiikan julkisuuden asialistan kärkeen. Vaikka tapahtumia kronologisesti seurattessa näyttää siltä, että muiden puolueiden kannanotot olisivat syntyneet vastauksena perussuomalaisten kannanottoihin, todellisuudessa kannanotot syntyvät tietenkin poliittisen kokonaisharkinnan tuloksena. Jussi Halla-aho on julkaissut useita vuosia maahanmuuttoa käsitteleviä provokatiivisia tekstejä, eivätkä kaikki perussuomalaisten avaukset synnyttäneet laajaa poliittista keskustelua. Oulun rikokset kuitenkin tapahtuivat vain viitisen kuukautta ennen vuoden 2019 eduskuntavaaleja. Vaalien aatonaattona ja maahanmuuttokysymykseksi kehystettynä rikosten politisoituminen ei ole yllättävää, sillä vaalit toimivat politiikan julkisuudessa eräänlaisena *diskursiivisena momenttina* (Herkman 2015), jolloin halutaan kärjistää esiin poliittisen ajattelun eroavaisuuksia.

Oulun rikosten politisoitumista edisti kiistatta myös jännitteinen poliittinen tilanne. Vuonna 2017 perussuomalaisten pitkäaikainen puheenjohtaja Timo Soini oli jättänyt tehtävänsä ja kesäkuun puoluekokouksessa uuden puoluejohdon valinta johti eduskuntaryhmän hajoamiseen: 20 kansanedustajaa ja kaikki ministeritehtävissä olleet puolueen johtohahmot erosivat perussuomalaisista ja jatkoivat pääministeri Juha Sipilän (kesk.) keskusta-oikeistolaisessa hallituksessa sininen tulevaisuus -puolueena (myöh. siniset). Eduskuntaryhmän hajoamisen jälkeen perussuomalaisten kannatus putosi noin 10 prosenttiin. Koska puolue oli kuitenkin kyennyt kaksissa edellisissä eduskuntavaaleissa nostamaan kannatustaan merkittävästi juuri ennen vaaleja, Oulun rikosten tultua julkisuuteen toimittajat alkoivat poliittisissa analyyseissä spekuloida ”vastajytkyn” mahdollisuudella. Ulkomaalaistaustaisten tekemien seksuaalirikosten povattiin lisäävän Jussi Halla-ahon johtaman puolueen kannatusta ja nostavan maahanmuuton keskeiseksi vaaliteemaksi. On ilmeistä, että vaalien lähestyessä ja poliittisten analyysien povatessa menestystä perussuomalaisille, toisten puolueiden poliitikot kokivat painetta ottaa voimakkaasti kantaa Oulun rikoksiin. Näin uutismedian voi nähdä poliittisilla ennusteillaan ei vain kuvailleen, vaan myös synnyttäneen poliittista todellisuutta (Henricks & Vestergaard 2019).

*”Oulun järkyttävän seksuaalirikoksen paljastuminen tekee huhtikuun eduskuntavaaleista **maahanmuuttovaalit**. Tämä aiheuttaa ongelmia kaikille puolueille lukuun ottamatta perussuomalaisia. **Jussi Halla-ahon perussuomalaiset ovat nyt kotikentällään** –.”* (Savon Sanomat, 14.1.2019)

*”Kevään eduskuntavaalien agendalle piti nousta ennen kaikkea koulutus ja terveydenhuolto, mutta nyt vaalien agenda on muuttunut. **Vaaleilla on vain yksi teema: maahanmuuton mukanaan tuoma räikeä turvattomuus**. Tämä teema sataa muiden puolueiden kannalta ikävästi **perussuomalaisten laariin**. Puolue on pitänyt maahanmuuttoa ja siihen liittyviä uhkakuvia esillä jo vuosikausia, joten puolueen sanoma on raikaustapausten jälkeen äänestäjien mielestä uskottava.”* (Talouselämä, 14.1.2019)

*”Nyt kuitenkin näyttää siltä, että **persupaniikki** kääntää kohdevalon Suomen maahanmuuttopolitiikkaan ja **vastajytky** on valmis. Persupaniikista valtapuolueet saavat syyttää itseään. Puolueet ovat tietoisesti pyrkineet kääntämään poliittisen keskustelun painopisteen maahanmuutosta muihin ajankohtaisiin kysymyksiin. Nyt **maahanmuutto-teemaa ei voi kuitenkaan enää väistää**.”* (Demokraatti, 18.1.2019)

Poliitikkojen Oulua käsittelevät vahvat kannanotot päättyivät journalismiin otsikkotasolla ja vaikuttivat merkittävästi siihen, millaisen tunnerekisterin kautta tapahtumat tulivat julkisuudessa kehystetyiksi:

*”Lapsiin ja nuoriin kohdistuneet seksuaaliset rikokset ovat **iljettäviä ja tuomittavia**” – Rinne **järkytti** Oulun epäillyistä raiskauksista”* (Demokraatti, 5.12.2018)

*”Pääministeri Sipilä lausuu Oulun seksuaalirikoksista – **”epäinhimillinen teko, jonka pahuutta ei voi käsittää**”* (Kaleva, 5.12.2018)

*”Presidentti Niinistö MTV:lle Oulun epäillyistä seksuaalirikoksista: **”Järkyttävät** meitä täydellisellä **epäinhimillisyydellään**”* (IL, 4.12.2018)

Voimakkaita tunteita esiintuovan poliittisen puheen voi ymmärtää olevan ainakin osin taktista ja Oulun rikosten yhteydessä sitä voi Sara Ahmedia (2018) mukaillen kuvata *järkytyksen performansiksi*. Ahmed kuvailee *loukkaantumisen performanssiksi* brittiläisen National Frontierin tapaa puhua

maahan tulevista turvapaikanhakijoista. Tässä äärioikeistolaisessa narratiivissa Britannian kuvataan olevan helppo uhri maahan tunkeutuville siirtolaisille. Samalla tuotetaan käsitystä valkoisista briteistä ”meinä”, joiden tulee henkilökohtaisesti loukkaantua maahanmuuttajien toiminnasta. Performatiivisuudella tässä yhteydessä tarkoitetaan, että niin loukkaantuminen kuin järkytys ovat kielellisesti ja diskursiivisesti tuotettuja, eivät niinkään luonnollisia tai olemuksellisia (ks. Butler 1997).

Poliittisen tunnepuheen taktisuudesta puhui kiertelemättä myös tässä tutkimushankkeessa haastateltu silloisen hallituspuolueen poliitikko, jonka lainaus löytyy oheisesta laatikosta. Hänen mukaansa Oulun rikoksia käsittelevällä tunnepuheella pyrittiin ennakolta vastaamaan niin toimittajilta kuin poliittisilta vastustajilta, etenkin perussuomalaisilta, tulevaan kritiikkiin. Poliittisen tunnepuheen tehtävä oli myös synnyttää luottamusta äänestäjissä ja lisätä heidän uskoaan siihen, että poliitikko ottaa tapahtuneet rikokset riittävän vakavasti toimiakseen. Tunteita ilmaisemalla poliitikot siis pyrkivät synnyttämään yhteyden itsensä ja oletuksellisesti järkyttyneiden kansalaisten välille. Vaikka politiikasta puhutaan mielellään rationaalisen toiminnan alueena, juuri tunneyhteyden synnyttäminen äänestäjiin on politiikassa keskeinen vallan saavuttamisen väline (Marshall 1997).

”Mun maailmankuvassa tämä oli yksittäistapaus. Eihän tästä nyt pitäisi megalomaanisia viivoja vetää, eikä saisi mennä överiksi. [– –] Mutta tiedän, että jos en olisi suostunut sanomaan muuta kuin – – tyynnyttelemään ja vähättelemään, mittasuhteiden ja faktojen kautta tätä asiaa, niin kyllä se olisi johtanut selkeään kritiikkiin. Paitsi perussuomalaisia lähellä olevilta tahoilta, myös valtamedian pääkirjoitusten taholta, – – että me ollaan toimettomia ja annetaan lieveilmiöiden levitä. [– –]

Virkamiesviestintähän on immuunimpi tällaiselle tunteiden lietsonnalle, johon pitää reagoida. Sehän ei ole poliisijohtajalle ongelma sanoa, että tilastojen nojalla tähän ei tarvitse kiinnittää huomiota, mutta poliitikolle se on. [– –] Koska perusongelma valtaapitävillä poliitikoilla, että moni ihminen ajattelee, että ne elää jossain kuplassa, eikä ymmärrä minua, siis äänestäjää. Silloin [korostuu] tällainen inhimillinen samastuttavuus.

Sen tunnekontaktin kautta syntyy luottamus toisen motiiveihin [– –]. Se varmaan johtaa siihen, että poliitikot, jotka tekevät tätä ammattia vähän aikaa, alkavat alitajuisesti tuomaan aina ensin esiin jotain henkilökohtaista.”

(Haastattelu, poliitikko)

Haastateltu poliitikko toi esiin, että poliittisen toimijan on miltei mahdotonta osallistua tunteelliseen keskusteluun vain faktoja korostavilla puheenvuoroilla. Se voisi tällaisessa puhetilassa merkitä poliittista riskiä. Oulun seksuaalirikosjulkisuus osoittaa arvion oikeaksi, sillä pääministeri Sipilän todennäköisesti tasapainottavaksi tarkoitettu puheenvuoro, jossa hän totesi, ettei Oulun seksuaalirikosten uhrimäärä itse asiassa ollut poikkeuksellisen korkea verrattuna koko maan vuosittaisiin seksuaalirikos-tilastoihin (IL, 12.1.2019), kääntyi nopeasti Sipilää vastaan ja häneen kohdistettiin voimakasta kritiikkiä. Reagointi Sipilän puheenvuoroon on esimerkki ilmiöstä, jota Sara Ahmed (2018) kutsuu *inhon taloudeksi*; jos voimakkaasti tunnepitoisessa keskustelussa joku toimija yrittää ”vetäytyä kauemmas” kollektiivisesti ilmaistusta inhon tai vihan tunteista, häneen itseensä kohdistetaan helposti inhoa. Inhon talo-

udessa yhteisö vahvistaa ja oikeuttaa tunnettaan inhon alkuperäistä kohdetta kohtaan inhotessaan inhoa kritisoiavaa. Vahvojen tunteiden sävyttämä julkinen keskustelu haastaa siis poliittisia toimijoita ottamaan asiaan kantaa vastaavassa tunnerekisterissä.

Hybridissä mediaympäristössä valtaa käyttävät usein ne tahot, jotka ensimmäisenä pystyvät määrittelemään käydyn keskustelun tunnerekisterin.

Järkytyksen performanssissa kilpailtiin tunneilmaisun autenttisuudesta: keiden järkytystä, paheksuntaa tai kiukkua ilmaisevat poliittiset puheenvuorot olisivat tosia ja uskottavia, keiden taas eivät. Maahanmuuttovastaisen politiikan itselleen paaluttaneet perussuomalaiset pyrkivät paljastamaan politiikan tekemisen keinotekoisien ja pelillisen luonteen viestimällä, että toisten puolueiden puhe turvapaikkapolitiikan puutteista tai ilmaistu järkytys tapahtuneista seksuaalirikoksista olisi epäaitoa ”persuntorjuntaa”, kuten puheenjohtaja Jussi Halla-Aho Facebook-sivullaan (2.1.2019) hallituspuolueiden verraten kovia ulostuloja kuvasi. Näin perussuomalaisten retoriikassa toisia puolueita

kritisoitiinkin samaan aikaan yhtä luontevasti niin puhumattomuudesta kuin puhumisesta. Vaikka poliittinen konteksti ja myös tässä hankkeessa haastatellun poliitikon edellä esitetty sitaatti todentavat, että osa poliittisesta tunnepuheesta oli tosiaan taktista, on hyvä huomioda, että myös perussuomalaiset toteuttavat tätä taktisuutta omissa voimakkaasti tunteisiin vetoavissa viesteissään.

Oulun seksuaalirikoksia käsittelevän järkytyksen performanssin voikin nähdä ilmentävän poliittista todellisuutta *postemotionaalisessa yhteiskunnassa* (Mestrovic 1997), jossa poliitikkojen uskottavuus mitataan sillä, kuinka uskottavalla tavalla he onnistuvat esittämään tunteita. Stjepan Mestrovic (em.) on käsitellyt tunteiden valjastamista erityisesti markkinoinnin välineeksi ja ymmärtää tunteiden jälkeisen yhteiskunnan täyttyvän ylenpalttisesti erilaisista emootioista, jotka kuitenkin ovat massatuotettuja ja simuloituja. Postemotionaalinen yhteiskunta on itsessään speaktaakkeli, jossa asioiden totuudellisuus tulee vahvistaa keinotekoisilla tunteilla. Hybridissä mediaympäristössä autenttisilta vaikuttavien tunteiden tuottamisesta on tullut poliittisessa kampanjoinnissa entistäkin tärkeämpää, sillä autenttisuuden ajatus on verkkoympäristössä ja internet-kulttuurissa keskeinen arvo (Enli 2016).

Perussuomalaisten, kuten aina oppositioasemassa olevan puolueen, haasteena oli löytää virallisia alustoja, joilla he olisivat hallituspuolueiden ”järkytyksen performanssia” voineet haastaa. Vaikka perussuomalaisten on nähty eräällä tavalla kaapanneen maahanmuuttoaiheet itselleen (Maasilta 2018) ja puolueen edustajille annetaan helposti myös journalismissa asiantuntijahaastateltavan asema maahanmuutosta puhuttaessa (Perälä & Niemi 2018), tässä hankkeessa analysoiduissa sanomalehdissä perussuomalaisille ei annettu kovinkaan paljon tilaa määritellä Oulun rikoksia käsittelevää julkista keskustelua. Seuraavassa taulukossa 1. eritellään tutkituissa sanomalehdissä esiintyneitä poliittisia toimijoita. Taulukko osoittaa, että uutismediassa nojattiin hyvin perinteisellä tavalla hallituslähteisiin. Poikkeuksen tekivät hallituspuolue siniset, jotka saivat sanomalehtiteksteissä yhtä paljon tai vähemmän tilaa kuin perussuomalaiset.

Taulukko 1. Eri puolueiden esiintyminen Oulun seksuaalirikoksia käsittelevissä mediateksteissä

% (yhdessä jutussa saattoi esiintyä useamman puolueen edustajia)	Ilta-lehti (n=57)	Helsingin Sanomat (n=67)	Kaleva (n=92)
Perussuomalaiset	1	4	5
Kokoomus	10	13	11
Keskusta	7	9	15
Siniset	0,5	3	5
SDP	2	3	2
Vasemmistoliitto	0	3	4
Vihreät	1	3	1
KD	0,5	1	2
RKP	0	1	1
Ei puolueyhteyttä	77	84	67

Tutkimusajanjaksolla perussuomalaiset pyrkivät synnyttämään agendansa mukaista keskustelua esimerkiksi ehdottamalla joulukuun puolivälissä 2018 toisille oppositiopuolueille yhteisen välikysymyksen tekoa hallituksen turvapaikkapolitiikasta. Muut oppositiopuolueet eivät välikysymykseen kuitenkaan lähteneet. Oulun seksuaalirikoksista keskustellessaan perussuomalaiset käyttivätkin aktiivisesti hyväkseen sosiaalista mediaa ja puolueen omaa verkkolehteä.

Perussuomalaiset kampanjoivat kulttuurihäirinnän ja visuaalisen protestoinnin keinoin

Vuoden 2019 eduskuntavaaleja on kuvattu suurimmaksi askeleeksi kohti internet-vaaleja Suomessa (Stranberg & Borg 2020). Sosiaalista mediaa hyödyntävien ehdokkaiden määrä kasvoi erittäin suureksi ja kansalaiset etsivät verkosta tietoa äänestyspäätöksensä tueksi. Journalismissa vähemmistöön jääneenä oppositiopuolueena myös perussuomalaiset rakensivat vaalikampanjaansa sosiaalisessa mediassa ja kampanjoinnissa lainattiin muotoja niin kulttuurihäirinnästä kuin vastamainonnasta. Aleksi Knuutilan ja Salla-Maaria Laaksosen (2020) mukaan perussuomalaiset olivat Facebookissa aktiivisimmin viestinyt puolue.

Oulun seksuaalirikokset olivat monen perussuomalaisen ehdokkaan vaalikampanjan keskiössä. He jakoivat aihetta käsitteleviä uutisia ja kyseenalaistivat hallituspuolueiden viestejä. Tehokkaana kyseenalaistamisen tapana toimivat esimerkiksi ironista huumoria välittävät meemit, joissa hallituspuolueiden edustajia esitettiin naurettavassa valossa. Kansanedustaja Sebastian Tynkkynen nosti meemikampanjointinsa kärkeen keskustelun tahmaiseksi solmukohdaksi muuttuneen pääministeri Sipilän. Facebook-profiilissaan (14.1.2019) Tynkkynen rakensi Sipilästä Bird Box -kauhuelokuvan mainosjulisteen ja kehotti lähettämään meemin kaikille, joiden mielestä elokuva (ts. Sipilän johtama Suomi, jossa pääministeri lupasi talonsa turvapaikanhakijoiden käyttöön) olisi pelottava tulevaisuudenkuva.

Toistuva teema perussuomalaisten kampanjoinnissa oli "vaikenemisen kulttuuri" eli väite siitä, että niin journalismi kuin poliittiset vastustajat tietoisesti välttelisivät seksuaalirikoksista puhumista. Tämän teeman euroedustaja Laura Huhtasaari nosti esille Twitterissä heti joulukuun alussa samalla esittäen, että tekojen aikaan 12–13-vuotias uhri olisi ollut vasta 10-vuotias. Perussuomalaiset naiset jatkoivat kampanjointia "vaikenemisen kulttuurista" julkaisemalla (12.12.2018) sosiaalisessa mediassa kuvan puolueen naispoliitikoista suut teipillä suljettuina. Teippikuva on hyvä esimerkki kulttuurihäirintää ja performatiivista politiikkaa hyödyntävästä tavasta muokata jotakin tuttua ideaa kriittisten tarkoituksien esilletuomiseksi (Tamminen 2013). Tätä visuaalisen protestoinnin keinoa on aiemmin käytetty monissa vähemmistöjen oikeuksia puoltavissa kampanjoissa, joissa teipillä suljetut suut ovat symboloineet marginaalisten ryhmien äänettömyyttä yhteiskunnassa. Perussuomalaisten naisten kuvassa merkitykset ja valtasuhteet käännetään päinvastaisiksi, sillä kuvassa hiljennetyksi tulee vähemmistöjen sijaan enemmistö: etnisesti suomalaiset, valkoiset ja keskiluokkaaiset ihmiset.

TUNNE TEIPPISI
Porkkanateippi ei ole ilmastointiteippi.

Perussuomalaiset naiset julkaisivat valokuvan, jossa he ovat sulkenet suunsa teipillä ja näyttävät maahanmuuttajien tekemiä seksuaalirikoksia vastustavaa kyttiä. Poliitikassa tarvitaan kaikenlaisia mielipiteitä, mutta faktojen pitää olla oikein.

Kyllin tekaisi väitetään, että naiset ovat sulkenet suunsa ilmastointiteipillä, mutta näinhän se ei ole. Kysymyksessä on suojausteippi eli porkkanateippi. Alla opiksi ja ojennukseksi tärkeimpiä teippityyppejä.

— Lauri Mäkelä

Persunaalit sulki suunsa.

TA VASKE

SUOJAUSTEIPPI eli porkkanateippi, jota käytetään esimerkiksi suojapöyhien kiinnittämiseen herkillä pinoilla. Teippi on helppo irrottaa, eikä se jätä jälkeä yhtä helposti kuin muut teipit.

PAKKAUSTEIPPI joka on perusteippi kaikenlaiseen pakkaamiseen. Klassiset värit ovat ruskea ja väriltön.

Me OLTII TEHTY SILEIN ETÄ TYHMÄSTI RATSASTETTIIN NAISTEN OIKEUKSILLA RASISMA EDISTÄÄKSEMME

Suvi Auvinen @suviuui • Dec 12, 2018
#psconfessions

6 83 604

Perussuomalaisten kampanjointi osoittaa, kuinka tehokkaasti poliittista viestintää voidaan sosiaalisessa mediassa kohdentaa niin, että viestinnän tyyli puhuttelee vain tiettyä, tarkasti rajattua kohderyhmää. Ironiset viestit ja nauramaan kutsuvat meemit houkuttelevat jakamaan viestiä, ja näin niiden viesti voi tavoittaa ihmiset yllättävissä ympäristöissä silloinkin, kun he eivät ole etsimässä poliittista sisältöä. (Stranberg & Borg 2020.) Meemit yhdistävätkin verkkoympäristössä erilaisia media-alustoja ja -palveluja toisiinsa sekä vahvistavat myös valtorajat ylittäviä, poliittisesti samanmielisten verkostoja. Lisäksi meemit toimivat alustana, jossa poliittista puhetta voidaan huumoriin käärittynä kärjistää, tehostaa ja kansankielistää. (Burroughs 2020.) Hybridissä mediaympäristössä toteutetussa vaalityössä korostuukin meemikampanjoinnin kaltainen affekti- ja teknologiatietoisuus (Knuutila ja Laaksonen 2020).

Toisaalta hybridissä mediaympäristössä poliittiset meemit ovat tehokkaita myös siksi, että provokatiivisiin viesteihin tarttuvat hanakasti myös toisinajattelijat (Boyd 2017). Verkkoympäristössä näkyvyyden maksimointi on useimpien kirjoittajien pyrkimys ja oman viiteriymän parissa paheksuttavina pidetyt sisällöt herättävät voimakkaita tunteita ja taattua huomiota. Danah Boyd (2017) kirjoittaakin, että etenkin misinformaation tai harhaanjohtavien roskasisältöjen tuottajille tilanne on ironisen herkullinen: sisältöjen jakamisesta huolehtivat kannattajien lisäksi etenkin närkästyneet vastustajat. Ilmiö oli havaittavissa myös perussuomalaisten somekampanjointia seurattaessa. Esimerkiksi teippikuvasta syntynyt keskustelu osoitti, että ironiaa ja kulttuurihäiriköintiä hyödyntävä kampanjointi houkuttelee vastaanottajan helposti reagoimaan vastaavassa tunnerekisterissä. Teippikuvaa jakoivat etenkin kuvaa paheksuvat, Twitterissä kuva meemiytyi ja kuvaa pilkkaavia, parodioituja versioita jaettiin #psconfessions-aihetunnisteen välityksellä. Myös Helsingin Sanomien Nyt-liite (13.12.2018) kirjoitti Twitterin meemikuvista ja palasi aiheeseen vielä tammikuussa (5.1.2019) kirjoittamalla ironisen teippiä käsittelevän jutun. Tämänkaltaisen reagointi on tietenkin viraaliksi pyrkivän viestinnän pyrkimys. Huomiotalouden kontekstissa, jossa huomio itsessään on saavutettu resurssi, perussuomalaisten naisten kampanjaa voikin pitää onnistuneena. Dynamiikan ymmärtämiseksi on merkillepantavaa, että esimerkiksi perussuomalaisten silloinen suunnittelija Riikka Purra jakoi myös NYT-liitteen jutun omassa Twitter-profilissaan.

Oulun seksuaalirikoksista keriytyneen mediatapahtuman synnyssä oleellisia poliittisen eliitin sanallisten kannanottojen lisäksi olivat myös lukuisat aloitteet ja toimet, joihin rikosten esilletulo poliitikkoja motivoi. Luvun alussa oleva aikajana (kuva 1.) esittää, että sisäministeriö tiedotti joulukuussa pari viikkoa rikosten julkitulon jälkeen käynnistäneensä valmistelun ulkomaalaistaustaisten seksuaalirikosten torjunnan lisätoimista. Tammikuussa 2019 hallituksen keskeiset ministerit vierailivat Oulussa ja valtionvarainministeri Petteri Orpo (kok.) lupasi Oulun kaupungille miljoona-avustuksen turvallisuustilanteen parantamiseksi. Kaikista näistä poliittista toimista keskusteltiin myös uutismediassa.

Tammikuun puolivälissä oikeusministeri Antti Häkkinen (kok.) tiedotti oikeusministeriön käynnistäneen seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen, jossa muun muassa sukupuoliyhteys nuoren lapsen kanssa määriteltäisiin raiskausrikokseksi. Samana päivänä hallitus tiedotti priorisoivansa kolmen, eduskunnan käsittelyssä olleen seksuaalirikollisuutta torjuvan lakihankkeen edistämistä vielä ennen vaalikauden loppua. Rikoslaissa lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten minimirangaistuksia oli määrä koventaa, henkilötietolain muutoksilla pyrittiin parantamaan poliisin toimintavalmiuksia rikosten ennaltaehkäisyssä ja kansalaisuuslain muutosesityksessä esitettiin seksuaalirikokseen syyllistyminen kansalaisuuden menettämisen perusteeksi.

Hallituksen yhteisesityksen lisäksi hallituspuolue siniset tuli tammikuussa 2019 julkisuuteen hallituksen linjaa tiukemmalla esityksellä, jossa vaadittiin seksuaalirikollisten palauttamista maihin, joissa heidän henkensä ja turvallisuutensa saattaisi olla uhattuna.

Vaikka Oulun seksuaalirikoksia käsittelevä massiivinen julkisuus ennen eduskuntavaaleja tuotti runsaasti tiukkoja poliittisia puheenvuoroja ja aloitteita, on kuitenkin hyvä huomioda, että myös poliitikot tulkitsevat toistensa puheita tietoisina siitä, että osa puheesta on lähinnä julkisuuteen suunnattua puoluepolitiikointia – ”järkytyksen performanssia” – jonka ei ajatellakaan johtavan varsinaisiin toimenpiteisiin. Poliitiikan onkin todettu eriytyneen enenevästi yhtäältä julkisuuteen suunnatuksi poliittiseksi draamaksi ja toisaalta julkisuudelta suojautuvaksi varsinaisten poliittisten linjausten työstämiseksi politiikan verkostoissa (Kunelius ym. 2009). Hybridissä huomiotalouden ympäristössä tämän kehityksen voi otaksua vain vahvistuvan. Esimerkiksi valtiovarainministeri Petteri Orpo antoi ymmärtää, että hallituksen linjasta poikkeavassa sinisten vaatimuksessa olisi kyse juuri tällaisesta julkisuuspolitiikoinnista, jonka vuoksi Orpo ”ei yöuniaa menetä”:

*”Kokoomuksen puheenjohtaja, valtiovarainministeri Petteri Orpo sanoi Lännen Medialle, että sinisten lista **otetaan hallituksen prosessiin**, mutta Orpon mielestä **on selvää**, että ihmisiä ei voi lähettää kuolemaan. – Tämä on hyvä esimerkki siitä, että **paljon on kaikenlaisia selvityksiä ilmassa**. Ne täytyy huolella valmistella ja tehdä laillisuusharkinta.”*
(Kaleva, 16.1.2019)

2.5 Asiantuntijat ja järjestöt vastakertomuksien tuottajina

Hybridille mediatapahtumalle on tyypillistä valtasuhteiden epätasaisuus ja hyvin monenlaiset symboliset kamppailut, joissa tapahtumia ja sen osia pyritään määrittelemään omalta kannalta edullisella tavalla (Sumiala ym. 2018). Kansainvälisiä, ikoniseen asemaan nousseita mediatapahtumia tutkinut Julia Sonnevend (2016) toteaaakin, että massiivisille mediatapahtumille on tyypillistä, että niistä kehitetään myös vastakertomuksia ja vaihtoehtoisia tulkintoja.

Oulun seksuaalirikoksista ei kasvanut globaalia mediatapahtumaa, vaikka journalistinen uutismedia ja vastamediat tuottivat aiheesta sisältöjä englanniksi ja tapahtumat ylittivät myös kansainvälisen uutiskynnyksen yhdistyen kansainväliseen keskusteluun groomingista ja lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Kuitenkin myös Oulun seksuaalirikosjulkisuudesta voi paikallistaa vastakertomuksia tuottaneita toimijoita ja toimijaryhmiä. Julkisessa keskustelussa vastakertomuksia ja haastavia kehyksiä tuottivat etenkin eri alojen asiantuntijat. He esiintyivät haastateltavina journalismissa, jossa heillä on Anna Rantasilan (2021) mukaan usein affektiivisen kurinpitäjän rooli. Asiantuntijoiden odotetaan tuovan keskusteluun rationaalisia argumentteja ja näin myös hillitsevän keskustelun tunneintensiteettejä.

Asiantuntijat toivat Oulun rikoksista käytyyn keskusteluun monenlaisia näkemyksiä turvallisesta netin käytöstä juridiikkaan, mutta selkeä heidän esittämänsä vastakertomus oli näkemys siitä, ettei seksuaalirikosten torjunnasta tulisi keskustella maahanmuuttopoliittisessa kehyksessä. Tässä vastakertomuksessa Oulun rikokset ymmärrettiin osaksi koko yhteiskunnalle ominaista seksuaalirikollisuuden ja sukupuolittuneen väkivallan ongelmaa, jota ei tulisi tarkastella turvapaikanhakijoihin pelkistyvänä asiana.

Asiantuntijat pyrkivät tuomaan esiin tätä vastakertomusta heti Oulun seksuaalirikosten tullessa julkisuuteen. Esimerkiksi A-studiossa (Yle, 3.12.2018) esiintynyt Turun yliopiston akatemiaprofessori Johanna Niemi kyseenalaisti maahanmuuttajien osuutta seksuaalirikosten tekijöinä huomauttamalla, että valtaosa seksuaalirikollisuudesta on tilastojen ulkopuolelle jäävää piilorikollisuutta, josta suuri osa on kotiympäristöissä kantasuomalaisten tekemää.

Niemen esiintyminen A-studiossa on hyvä esimerkki siitä, millaisia haasteita vastakertomuksia esittävät asiantuntijat kohtaavat. Vaikka asiantuntijoilta odotetaan journalismissa pohdittuja argumentteja, uutistuotanto on etukäteen suunniteltua ja näkökulmaistettua jopa siinä määrin, ettei asiantuntijan vaihtoehtoisille näkökulmille jää välttämättä tilaa. Näin kävi myös A-studiossa, jossa toimittaja ohjasi keskustelun välittömästi takaisin ulkomaalaistaustaisten tekemiin rikoksiin, vaikka tämän näkökulman kyseenalaistaminen oli Niemen pyrkimys:

*Niemi: "Täytyy muistaa, että tilastot kertovat siitä, millaiset rikokset tulevat poliisin tietoon. Kaikista seksuaalirikoksista kuitenkin hyvin pieni osa tulee poliisin tietoon. Arviot vaihtelevat 10–20 prosentin välillä. Jos katsotaan suurta kuvaa, **kantasuomalaisten tekemistä rikoksista tulee vähemmän poliisin tietoon, johtuen yksinkertaisesti siitä, että niistä hyvin suuri osa tapahtuu lähisuhteissa, läheisissä tuttavapiireissä, sisätiloissa, kun taas sitten ei-kantaväestöön kuuluvien henkilöiden kohdalla niin tämä on päinvastoin. Ne tapahtuvat usein tuntemattomien tai huonosti toistensa tuntevien kanssa julkisissa tilanteissa ulkona paljon.**"*

*Toimittaja: "Mutta **eikö tämä ydinkysymys ole se, kuinka voitaisiin jatkossa maahanmuuttajien tekemiä seksuaalirikoksia estää tehokkaammin?**" (Yle, 3.12.2018)*

Toisaalta vastakertomusta esittävä affektiivisen kurinpitäjän rooli tekee asiantuntijoista helposti hybridissä mediaympäristössä keskustelun solmukohtia, joihin kohdistetaan kritiikkiä ja tunteita, jopa verbaalista väkivaltaa ja häirintää. A-studion haastattelun jälkeen Niemen henkilö ja asiantuntemus kyseenalaistettiinkin vahvasti esimerkiksi maahanmuuttovastaisella Homma-foorumilla:

"Vihreä professori valehtelee ja yrittää pönkittää vihreää agenda..."
(Homma-foorumi, 2018)

"Marxilainen professori puhuu puhdasta mutua ja palvoo toksista monikulttuuria. Ja tottakai nämä ilmoittamattomat raiskaukset tapahtuvat vain pottunokkien perhepiirissä, vaikka sille ei ole mitään tilastollista todistusaineistoa. Nämä Yleisradion käyttämät "asiantuntijat" ovat täyttäneet tuubaa. Yleensä he edustavatkin poliittisen kentän vasenta laitaa." (Homma-foorumi, 2018)

Yhteiskunnalliseen eliittiin kuuluvina eri alojen asiantuntijoilla, kuten tutkijoilla, on runsaasti symbolista valtaa sekä viestinnän resursseja. Heitä myös käytettiin haastateltavina analysoiduissa lehdissä verraten paljon. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa jopa 23 prosentissa teksteistä toimijana esiintyi asiantuntija ja lehti rakensi myös kokonaisia journalistisia juttuja asiantuntijapuheen näkökulmista (esim. HS 15.1.2019). Siitä huolimatta keskustelun kokonaisuudessa ja etenkin journalistisessa julkisuudessa asiantuntijoiden tuottama vastakertomus, jossa kyseenalaistettiin maahanmuuttopolitiikan ja seksuaalirikollisuuden liittäminen yhteen, jäi vaimeaksi. Seuraavassa luvussa kolme tuodaan esiin, että suuri osa asiantuntijoiden tuottamista vastakertomuksista julkaistiin yleisönosastoissa, ei journalistisissa aineistoissa. Yleisöosastojen näkyvyys ei luonnollisestikaan ole yhtä suuri kuin journalististen juttujen. Yleisönosastoissa pyrittiin tuomaan esiin myös seksuaalisen häirinnän tai väkivallan uhrien näkökulmia, jotka tekijöihin keskittyvässä julkisessa keskustelussa ja journalismissa jäivät nekin vähemmistöön:

"Suomessa tyttöihin ja naisiin kohdistuvasta väkivallasta on vaiettu pitkään, vaikka Suomi erottuu epäedukseen kansainvälisissä väkivaltatilastoissa. [...] Raikausten pelkistämisen turvapaikanhakijaongelmaksi saa voimaan pahoin, koska se peittää suuremman ongelman. Valtaosa Suomessa tehdyistä väkivalta- ja seksuaalirikoksista ei päädy koskaan poliisin tietoon. Silti ilmoituksia tulee vuodessa tuhansittain." (Kaleva, yleisönosasto, 20.1.2019)

"Turvapaikanhakijoiden väittäminen "kansalliseksi uhaksi" muutaman kymmenen ihmisen tekojen vuoksi ei ole perusteltua vaan leimaavaa." (IL, yleisönosasto, 21.1.2019)

"Sen enempää grooming kuin alaikäisten ahdistelu eivät kuitenkaan ole tuontitarvaa. Minua on hipelöity esipuberteetti-iässä useita kertoja julkisissa kulkuneuvoissa – – Itseeni kohdistunut asiaton käytös on kuitenkin ollut lähes yksinomaan "kotoperäistä". [...] On helppoa ulkoistaa pelottava vieraaseen, mutta se on vaarallinen vääristelmä, eikä palvele ketään, varsinkaan uhria." (HS, yleisönosasto, 16.1.2019)

"Näissä hyökkäyksissä ei ole kyse erilaisesta kulttuurista tai etnisyydestä. Miesten seksuaalista ja muuta väkivaltaa kohdistuu naisiin säännönmukaisesti joka puolella maailmaa, huomattavan paljon myös Suomessa. – – Oulun järkyttävien tapahtumien pitäisi siis saada meidät ennen kaikkea ajattelemaan sukupuolipolitiikkaa. Nämä tapahtumat koskettavat meitä kaikkia, ja ne pitäisi nähdä #metoo-liikkeen valossa eikä osana erilaisuutta ja maahanmuuttoa koskevaa keskustelua." (HS, yleisönosasto, 23.1.2019)

Yllä olevassa yleisönosastokirjoituksessa asiantuntija löysi esittämälleen vastakertomukselle viitepitteen #metoo-liikkeestä. Onkin merkillepantavaa, ettei vuonna 2018 runsaasti näkyvyyttä saanut,

seksuaalista häirintää ja väkivaltaa vastustanutta #metoo-aihetunnistetta tämänkaltaisia yksittäisiä mainintoja lukuun ottamatta julkisessa keskustelussa juuri liitetty Oulun rikoksiin. Professori Janne Seppänen (2019) arvioi blogitekstissään ”Miksei #metoo Oulu?”, että syy johtui yksinkertaisesti rasmin voimistumisen pelosta. Monet seksuaalista häirintää #metoo-liikkeen parissa näkyvästi vastustaneet ovat samoja henkilöitä, jotka vastustavat myös rasismia:

*”Monet ottavat julkisesti kantaa sekä seksuaalista väkivaltaa että rasismia vastaan. Näille ihmisille **Oulun raiskaukset muodostavat kaksoissidoksen, joka helposti johtaa neuvottomaan hiljaisuuteen.** En kuitenkaan muista, että juuri kukaan olisi käyttänyt metoo-aihetunnistetta. [– –] **Miksei #metoo Oulu? Tilanteeseen on vaikea keksiä mitään muuta syytä kuin maahanmuuttajiin kohdistuva rasismi. Maahanmuuttajamiesten harjoittaman seksuaalisen väkivallan julkinen tuomitseminen – jopa käsittely – koetaan ongelmalliseksi, koska sen pelätään johtavan rasististen virtausten voimistumiseen.**” (Seppänen 2019)*

Seppäsen (2019) arvio vaikuttaa uskottavalta ja polarisoituneessa ympäristössä syntyykin juuri tämän kaltaisia asetelmia. Omia kannanottoja puntaroidaan pohtien, miten toisella tavalla ajattelevat niistä mahdollisesti hyötyisivät. Seksuaalisesta häirinnästä puhuminen koetaan mahdottomaksi, jos sen katsotaan samanaikaisesti vahvistavan rasistisia kannanottoja. Niin kansalaiset kuin poliitikot alkavat nähdä politiikan ja politiikan julkisuuden kilpailevien tahojen pelitilana, jossa toisella tavalla ajattelevat heimot edustavat itselle eksistentiaalista uhkaa. Tämä kehitys synnyttää tilanteen, jossa julkisesta keskustelusta helposti siivilöityvät maltilliset puheenvuorot ja huomiota saavat ryhmittymien radikaalimmat äänet. (Somer & McCoy 2020.)

Luvun alun aikajana (kuva 1.) osoittaa, että tammikuun lopulla 2019 myös 23 ihmisoikeus- ja kansalaisjärjestöä osallistui julkiseen keskusteluun julkaisemalla Oulun seksuaalirikoksista esseen (Naisunioni.fi, 23.1.2019), jossa järjestöt kritisoivat käytyä keskustelua muukalaisvihamielisyydestä. Järjestöjen julkilausumassa pidettiin oireellisena, ettei #metoon herättämä yhteiskunnallinen keskustelu riittänyt seksuaalirikoslainsäädännön uudistamishankkeen käynnistämiseen vaan ”siihen tarvittiin Oulun rikoksista syntynyt rasmin sävyttämä speaktaakeli”. Järjestöjen vastakertomuksessa tuotiin lisäksi esiin, ettei julkisessa keskustelussa ole kuultu väkivaltaa kokeneiden ääniä, eikä hyväksikäytön arkista ja rakenteellista luonnetta käsitelty riittävästi.

Julkisessa keskustelussa esille pyrkivää vastakertomusta Oulun seksuaalirikoksista kritisoitiin paikoin ”entäs sitten”-argumentaatioksi (*whataboutism*), jolla tarkoitetaan argumentaatiovirheeksi luokiteltavaa retorista keinoa suunnata keskustelu varsinaisesta ongelmasta toiseen vastaavaan ongelmaan. Kiinnostavaa vastakertomusta kyseenalaistavissa puheenvuoroissa oli, että kritiikkiä esittivät julkisuudessa myös ulkomaalaistaustaiset ihmiset. Tällaisen näkemyksen nosti esiin esimerkiksi Rajkumar Sabanadesan Yleisradion kolumnissaan:

*”Kulttuuria ei siis voi eikä saa sivuuttaa, kun puhutaan näistä kauheista rikoksista. **Silti kuulee usein muistutettavan, että ”tekevähän suomalaisetkin seksuaalirikoksia”. Tämä on kuitenkin samanlaista whataboutismia** (suomeksi ”entäs sitten”-argumentointia) kuin mitä esimerkiksi Donald Trump harrastaa. Kun häneltä kysytään Venäjän kanssa vehkeilystä, Trumpin vakiovastaus on: ’_entäs Hillary – katsokaa hänen sähköpostejiaan_!’ Toinen ei kuitenkaan sulje pois toista. Kukaan ei ole väittänyt, että turvapaikanhakijat olisivat tuoneet seksuaalirikollisuuden Suomeen, jossa ennen ei oltu moisesta kuultukaan.” (Yle, 16.1.2019)*

Sabanadesanin kolumni nostaa pohdittavaksi, millaisia puhumisen paikkoja julkisessa keskustelussa ylipäänsä tarjoutui ulkomaalaistaustaisille ihmisille ja miksei heitä juurikaan nähty Oulun rikoksista esitetyn vastakertomuksen tuottajina. Tätä teemaa käsitellään lähemmin luvussa 3.3.

2.6 Yhteenvetoa: hybridin mediatapahtuman käsikirjoittajat ja konteksti

Tässä luvussa käsiteltiin Oulun seksuaalirikoksista syntyneen hybridin mediatapahtuman vaiheita tietyn ajallisen ja yhteiskunnallisen kontekstin osana, jäljitettiin digitaalisen etnografian avulla keskeisiä keskustelua tuottaneita toimijaryhmiä sekä esitettiin esimerkkejä erilaisilla alustoilla käydyistä keskustelusta.

Luvun alun aikajana osoitti, että hybridi mediatapahtuma syntyi vastajulkisuuksissa maahanmuuttovastaisen digitaalisen aktivismin tuottamana ja eteni sieltä poliisin aktiivisen tiedottamisen välityksellä valtavirtaiseen julkisuuteen ja journalismiin.

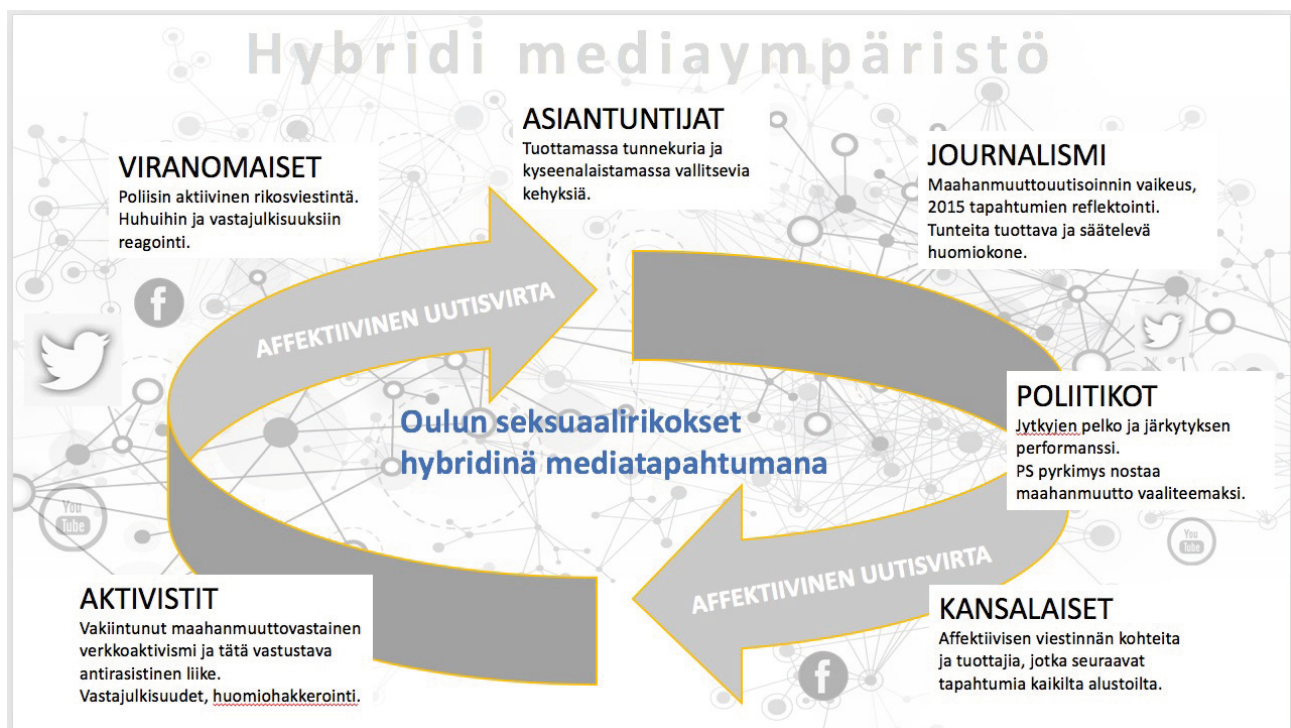
Vuodenvaihteen 2018–2019 poliittinen konteksti kiihdytti ilmeisellä tavalla mediatapahtuman syntymä. Lähestyvien eduskuntavaalien ansiosta Oulun seksuaalirikokset kimposivat nopeasti poliittisen keskustelun ja vaalikamppailun ytimeen. Rikosten politisoitumisen taustalla vaikutti kuitenkin koko 2010-luvun ajan kärjistynyt poliittinen puhe- ja toimintakulttuuri, jonka ytimen muodostaa perussuomalaisten sekä liberaalin vasemmiston ja vihreiden muodostama uusi poliittinen jakolinja. Tässä ympäristössä juuri maahanmuutosta on tullut puolueiden äänestäjäkuntaa selkeimmin jakava kysymys (Suuronen ym. 2020).

Oppositioista käsin hallitusta haastamaan pyrkineet perussuomalaiset nostivat voimakkaasti rikokset esiin sosiaalisessa mediassa käyttäen tehokkaasti hyväksi kulttuurihäiriköinnistä ja vastamainonnasta omaksuttuja, internet-kulttuurille ominaisia viestinnän tyylejä. Poliittista keskustelua viitoitti myös toimittajien analyyseissä toistuvasti esiin tuotu näkemys tulevien vaalien muuttumisesta maahanmuuttovaaleiksi sekä arviot siitä, että rikokset lisäisivät perussuomalaisten kannatusta. Lisäksi sosiaalisen median toimintalogiikan enenevästi sisäistäneessä journalismissa tuotettiin runsaasti ”pöhiseviä” ja kantaaottavia tekstejä, joista monissa Oulun rikosten katsottiin edustavan jonkinlaista repeämää maahanmuutosta käydyssä keskustelussa. Toimittajien kantaaottavat tekstit ja spekulatiot perussuomalaisten vaalivoitosta osaltaan lisäivät puoluekentän painetta reagoida rikoksiin voimakkaan tunnepitoisilla kannanotoilla.

Poliitikkojen voimakkaita kannanottoja kutsuttiin tässä luvussa järkytyksen performanssiksi. Sanalla viitattiin postemotionaaliselle yhteiskunnalle tyypilliseen piirteeseen, jossa mahdollisimman tavasta tunteiden esittämisestä tulee keskeinen poliittisen vallan resurssi. Juuri tunteet ja affektit tekevätkin hybridistä mediaympäristöstä otollisen mediatapahtuman näyttämön ja valtaa käyttävät usein ne tahot, jotka pystyvät ensimmäisenä synnyttämään riittävän laajassa joukossa voimakkaan negatiivisia tunnereaktioita. Oulua käsittelevää keskustelua käytiin monenlaisissa tunnerekistereissä ironiasta ja vahingonilosta järkytykseen. **Kaikki keskusteluun osallistuneet toimijat tuottivat keskusteluun tunneintensiteettejä, mutta useimmissa toimijaryhmissä myös pyrittiin ajoittain hillitsemään esitettyjä tunteita.**

Vastajulkisuuksissa ensimmäisenä määritelty tunneintensiteetti ja kehys Oulun seksuaalirikoksista maahanmuuttoon oleellisesti kytkeytyvänä, järkyttävänä ongelmana hallitsi keskustelua koko tutkimusajanjakson, eikä sitä esimerkiksi kriittisistä asiantuntijapuheenvuoroista huolimatta pystytty merkittävästi horjuttamaan. Kaiken kaikkiaan Oulun seksuaalirikokset ovat hyvä esimerkki vastajulkisuuksien ja verkkotilojen merkityksestä julkisen keskustelun agendan asettajina ja siitä millaista voimaa verkossa kumuloituvat tunteet tuottavat sopivassa yhteydessä poliittisten ajatusten tueksi.

Seuraava kuva (kuva 7.) esittää vielä keskusteluun osallistuneita ja toistensa kanssa huomiosta kilpailleita keskeisiä toimijaryhmiä ja tekijöitä hybridin mediatapahtuman synnyn taustalla.

Kuva 7. Oulun seksuaalirikokset hybridinä mediatapahtumana: keskustelua määritelleet toimijaryhmät.

Johanna Sumiala ja kumppanit (2018) toteavat, että verkossa kiertävien viraalien ja journalismiin päätyvien virallisten narratiivien välinen kommunikaatio vaihtelee huomattavasti erilaisten mediatapahtumien välillä. Oulun seksuaalirikoksista syntynyttä mediatapahtumaa analysoitaessa kävi selväksi, että vastajulkisuuksien viraali narratiivi vaikutti viranomaisten tuottamaan viestintään ja päätyi valtajulkisuuteen. Viraalin narratiivin kiertoa edesauttoi perussuomalaisen puolueen ja verkossa toimintansa vakiinnuttaneen maahanmuuttovastaisen aktivismin läheinen yhteys ja retoriikan samankaltaisuus. Perussuomalaisen puolueen maahanmuuttopoliittinen ajattelun ja retoriikan on todettu muistuttavan monin paikoin maahanmuuttovastaisten vastamedioiden puhetapaa, vaikka poliitikot yleensä filteröivät julkisista puheenvuoroistaan rasisisimmat ja räikeimmät ilmaisut (Ylä-Anttila ym. 2019). Perussuomalaiset poliitikot tarjosivat viraalille narratiiville näin yhden väylän kohti valtavirtaisempaa julkisuutta.

Hybridin mediaympäristön ja vallan uudelleen järjestäytymisen näkökulmasta onkin merkillepantavaa, että Oulun seksuaalirikoksia käsittelevässä valtajulkisuudessa viraalien narratiivien merkitystä ei haluttu tunnustaa tai tuoda esiin. Rikosviestinnästä vastannut Oulun poliisi kielsi pitkään, että verkossa käydyt keskustelut ja aktivismi olisivat vaikuttaneet poliisin valitsemaan tiedotuslinjaan. Omaan autonomista asemaansa korostanut poliisi myönsi vasta vajaa vuosi myöhemmin, että käynnistynyt verkkokeskustelu oli aikaistanut tiedottamisen aikataulua.

Myös vallan vahtikoirana ja uutistiedon ensisijaisena välittäjänä perinteisesti toimivalle journalismille viraali narratiivi tuotti ongelmia. Toimittajat olivat ilmeisen tietoisia digitaalisesta aktivismista ja verkkokeskustelujen luonteesta, sillä he haastoivat toistuvasti poliisia kysymällä, miten sosiaalisen median keskustelut ovat vaikuttaneet viranomaistiedotukseen. Tästä huolimatta journalismissa vastajulkisuuksiin viitattiin ympäripyöreästi ”verkkokeskusteluina” tai ”sosiaalisena mediana”. Käyty keskustelu rinnastettiin jopa olutkuppiloiden turinaan ja esitettiin lähinnä kansalaisten tunnekokemusten tai yleisen mielipiteen heijastumana:

*”Oulun ja Helsingin synkät tapahtumat ovat nostaneet seksuaalirikokset ja ulkomaalaisten osuuden niissä **olutpöydistä ja sosiaalisesta mediasta uutisotsikoihin** ja poliittiseen keskusteluun.” (IL, 15.1.2019)*

Journalismissa ei siis pyritty tuomaan esiin, millaisissa toimijapositioneissa vastajulkisuuksissa keskustelua käytiin, millaisia poliittisia kytkentöjä näihin positioihin mahdollisesti liittyi, oliko toiminta organisoitua tai millaisilta alustoilta tai palveluista toimittaja oli verkossa vaikutelmansa poiminut. Virallisessa narratiivissa Oulun seksuaalirikosten aikajana alkoi oikeastaan vasta poliisin tiedotustoiminnasta. Näin tapahtui esimerkiksi Iltä-Sanomissa (IS, 30.10.2019), jonka tekemässä koosteessa Oulun seksuaalirikosvyyhdin alkupisteeksi on merkitty poliisin ensimmäinen tiedote (1.12.2018).

Journalismin tapa käsitellä verkossa organisoituvaa poliittista aktivismia sosiaalisen median kuohuntana, kansalaiskeskusteluna tai viitata siihen satunnaisesti jonkinlaisena ääri-ilmiönä, on ongelmallista, sillä hybridissä mediaympäristössä perinteiset yhteiskunnalliset ja poliittiset valtasuhteet järjestyvät uusilla tavoilla, eikä digitaalista aktivismia voi enää ajatella vain marginaalisena toimintana. Kevin Carragee (2019) kirjoittaa, että hybridi mediaympäristö on muuttanut poliittista maisemaa tavalla, jossa digitaalisesta aktivismista on tullut entistä vaikuttavampaa ja jopa keskeinen poliittisten reformien ajuri. Myös Oulun seksuaalirikosjulkisuus osoittaa, että digitaalinen aktivismi voi ohjailla julkisen keskustelun agenda, määritellä keskustelua ohjaavaa tunnerekisteriä ja vaikuttaa niin viranomaistoimintaan kuin poliittiseen päätöksentekoon ja politiikan julkisuuteen.

Digitaalisessa aktivismissa kyse onkin vallan piiloutumisen ja korostamisen taktisesta vuorottelusta: omissa yhteisöissään ja verkostoissaan toimijat korostavat mieluusti toimintansa vaikuttavuutta motivoitakseen samanmielisiä toimimaan yhteisten päämäärien hyväksi. Esimerkiksi Oulun rikokset vastajulkisuuksissa esiin nostanutta oululaista kunnallispoliitikkoo ja verkkoaktivistia Junes Lokkaa juhliittiin joissakin vastajulkisuuksissa sankarina. Kuitenkin valtavirtaisessa julkisuudessa aktivismi pyrkii usein synnyttämään vaikutelmia spontaanista kansalaiskeskustelusta ja esittämään, että kyse olisi hyvin laajasta yleisestä mielipiteestä, ei tietyn ryhmän virittämästä keskustelusta (Knuutila ym. 2019).

**Verkkojulkisuuksissa valta piiloutuu:
aktivismiin pyrkimys on synnyttää vaikutelmia
spontaanista ja laajasta kansalaiskeskustelusta.
Journalismissa vastajulkisuuksien toimintaa
käsiteltiin kansalaisten tunnekokemusten ja
yleisen mielipiteen heijastumana.**

Jos journalismi käsittelee poliittista digitaalista aktivismia epämääräisesti kansalaisten some-keskusteluina, se tulee vahvistaneeksi näitä pyrkimystä. Jos journalismissa kirjoitetaan yleistäen sosiaalisessa mediassa esiintyvistä järkytyksen ja vihan tunteista, eikä yleisölle avata millaisissa toimijapositioneissa tunne-esityksiä tuotetaan, lukijat kutsutaan samaistumaan esitettyihin tunteisiin ja heidän voi olla vaikea tarkastella keskustelua kriittisesti. Jos toimittajat pyytävät viranomaisilta ja päättäjiltä vastauksia some-keskusteluista lukemiinsa kantoihin kertomatta tai olematta itse tietoisia siitä, miltä alustoilta tai millaisten toimijoiden kirjoituksista he ovat näkemykset poimineet, verraten harvalukuistenkin aktivistien toiminnalle voi kertyä suhteettoman paljon painoarvoa. Tähän vallan, journalismin ja digitaalisen aktivismin väliseen suhteeseen palataan vielä raportin loppuluvussa.

3. Kolmen sanomalehden Oulua käsittelevät sisällöt

Vaikka hybridissä mediaympäristössä aktivistien, poliitikkojen, kansalaisten ja asiantuntijoiden käytävissä on lukuisia viestinnän kanavia, journalismi on yhä keskeinen yhteiskunnallisen eliitin, poliitisten päättäjien ja laajan yleisön huomiota ohjaava instituutio. Mediatapahtuman käsikirjoittajana ja rikostiedon lähteenä journalismin merkitys on huomattava. Tässä luvussa tarkastellaan kolmen sanomalehden sisältöjä analysoimalla, miten uutismedia Oulun seksuaalirikoksia käsittelystä suoriutui.

Tarkastelun kohteeksi valittiin valtakunnan julkisuutta edustava Helsingin Sanomat, iltapäivälehti julkisuutta ja samalla ilmaisia verkkosisältöjä tarjoava Iltalehti sekä Oulun seudulla ilmestynvä Kaleva, jolla alueellisena tiedotusvälineenä oli erityinen intressi käsitellä paikkakunnalla tapahtuneita rikoksia. Tutkimusajanjaksolta, 30.11.2018–31.1.2019 väliseltä ajalta, Helsingin Sanomista löytyi 67, Iltalehdestä 57 ja Kalevasta 92 Oulun seksuaalirikoksia käsittelevää mediatekstiä. Uutisten lisäksi analysoitaviksi valittiin lehtien mielipiteelliset ja ei-journalistiset tekstit, kuten kolumnit, kommentit, analyysit, pääkirjoitukset ja yleisönosastokirjoitukset.

Aineistoa tarkasteltiin kehysanalyysin keinoin. Robert Entman (1993) kirjoittaa, että kehystyksessä on kyse ongelman määrittelystä: kehys identifioi ongelman, esittää kausaalisia päätelmiä ongelman syistä ja syyllisistä sekä ehdottaa toimintatapoja ongelman ratkaisemiseksi.

Kehyksiä paikallistettaessa tutkimusaineistolta voidaankin kysyä

1. mikä mediatekstissä määritetty ongelmaksi;
2. mikä määritetty ongelman syyksi;
3. mitä moraalisia päätelmiä tekstissä tehdään ja
4. mitä tekstissä ehdotetaan ongelman ratkaisuksi?
(Entman 1993)

Analyysiä toteutettiin sekä määrällisesti että laadullisesti. Luvussa 3.1. esitellään määrällisen kehysanalyysin havaintomatriisi sekä tuodaan esiin lehtien välisiä eroja. Luvussa 3.2. tuodaan esiin laadullisen analyysin tuloksia tarkastelemalla kehystämisen keinoja erittelemällä kehystämistä ohjanneita metaforia. Luvussa 3.3. käsitellään kulttuuripuheen osuutta tutkimusaineistossa sekä sen sisältämiä ongelmia. Analyysin päättää luku 3.4., jossa pohditaan kehysten synnyn mekanismeja erittelemällä ulkomaalaistaustaisten Oulun rikoksista tuottamaa puhetta.

Kehysanalyysi tarjoaa toimivan tavan tarkastella, millaiseksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi seksuaalirikollisuus uutismediassa määriteltiin sekä millaista merkityksenantoa liitettiin maahanmuuttoon, turvapaikanhakijoihin, ulkomaalaistaustaisiin ihmisiin tai Suomeen ja suomalaisiin. Riippumatta kunkin uutismedian erityisluonteesta, journalismin pitäisi pystyä kehystämään seksuaalirikollisuuden kaltaista monimutkaista yhteiskunnallista ilmiötä monipuolisesti, totuudenmukaisesti ja myös kyseenalaistamaan tarjolla olevista kehystyksistä niitä, jotka ovat jollain tavalla ongelmallisia.

Kehysanalyysia lukiessa onkin hyvä muistaa, että journalistinen juttu toimii areenana, jossa erilaisten yhteiskunnallisten toimijoiden tuottamat kehykset kilpailevat oman näkemyksensä paremmuudesta. Hybridin mediatapahtuman rakentumista esittelevässä luvussa kaksi tuotiin esiin toimijaryhmiä, jotka osallistuivat kehystämisestä käytyyn julkiseen kamppailuun. Lopullisen harkinnan kehystyksestä tekevät kuitenkin toimittajat, joiden on todettu pystyvän itsenäiseen ja lähteidensä kehyksiä kritisoiwaan otteeseen sitä paremmin mitä tutummasta ja vanhemmasta uutisaiheesta on kyse (Van Gorp 2009).

Koska seksuaalirikollisuus tai maahanmuutto eivät ole aiheina uusia ja etenkin vuoden 2015 jälkeen suomalaisessa journalismissa on jouduttu pohtimaan pakolaisuutisointia jännitteisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa, lähtöoletus tutkimusta aloitettaessa oli, että uutismedia suoriutuisi Oulun seksuaalirikosten uutisoinnista verraten hyvin ja maltillisen kriittisesti. Toimittajat olivat jo ennen Oulun seksuaalirikosten julkituloa ehtineet reflektoida työkäytäntöjään ja pohtia tapoja, joilla kiistanalaisista ja voimakkaasti tunteita herättävistä aiheista tulisi uutisoida. Tukea näille oletuksille antoi aikaisempi tutkimus, jonka mukaan suomalainen journalismi syyllistyy maahanmuuttouutisoinnissa ylilyönteihin verraten harvoin. Suomalaisessa journalismissa maahanmuutosta käytävää keskustelua pyritään enemmän tasapainottamaan kuin kärjistämään. (Pöyhtäri 2018.)

Analysoidut lehdet näyttivät osin vastaavan maltillisuuden oletuksiin, sillä aineistosta oli selvästi nähtävissä keskustelun tasapainottamisen ja moninäkökulmaisuuuden pyrkimyksiä. Analysoiduissa lehdissä tuotiin eri toimijoiden välityksellä toistuvasti esille, ettei seksuaalirikollisuus ole maahanmuuttoon pelkistävä ongelma ja että suurin osa seksuaalirikoksista on etniseltä taustaltaan suomalaisten tekemiä. Tätä problematiikkaa lehdissä pyrittiin selvittämään myös esimerkiksi infografiikan keinoin.

Tarkempi analyysi kuitenkin osoittaa, että hyvistä pyrkimyksistä huolimatta mediateksteissä esiintyi paikoin runsaastikin yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallisia ilmaisu- ja esitystapoja: esimerkiksi maahanmuuttovastaisesta politiikasta tuttujen ideologisten metaforien uusintamista sekä voimakkaasti toiseuttavaa kulttuuripuhetta. Rasistiseksi ymmärrettävät puhetavat voivat päätyä journalismiin joko toimittajien ilmaisujen tai jutussa esiintyvien toisten puhujien sekä myös visuaalisten esitysten välityksellä. Analyysissä ei keskitytä erottelamaan, onko teksteissä kyse toimittajien puheesta, haastateltavien puheesta vai lehteen kirjoittaneista ulkopuolisista henkilöistä, sillä kaikki uutismedian tekstit päätyvät julkaistaviksi toimitusprosessien kautta, jolloin esimerkiksi haastateltavien lausumia on mahdollisuus halutessa myös haastaa tai uudelleen sanoittaa. Lehdellä on myös eettinen vastuu kaikista sen sivuilla julkaistuista sisällöistä (Kuutti 2015).

Analyysiä lukiessa on hyvä muistaa, että vaikka luvussa tarkastellaan uutismedian sisältöjä, tämänkaltaisen kielenkäyttöä, metaforisia ilmaisuja ja sanavalintoja erittelevän analyysin voi ajatella olevan uutismedian ohella suomalaisten yhteiskunnan analyysiä ja koskevan meitä kaikkia. Journalismi ja sen tekijät ovat aina osa aikaansa ja ympäröivää yhteiskuntaa. Heikki Heikkilä (1998) kirjoittaa, että journalismi voidaan ymmärtää oikotienä kulttuuriseen itseymmärrykseen, sillä journalismia eivät tuota vain toimittajat tai uutismedioissa valitut linjat vaan myös ympäröivä yhteiskunta näiden toimijoiden välityksellä. Toimittajien tuottamat tekstit siis heijastelevat yhteiskunnassa omaksuttuja arvoja ja normeja. Näin luvun tavoitteena ei olekaan ensisijaisesti kritisoida rasistiseen tai muuten ongelmalliseen sanavalintaan kenties ajattelematta päätyneitä yksittäisiä toimittajaa, vaan tehdä näkyväksi sitä, miten suomalaisen yhteiskunnan pohjavirroissa viriävät koodistot ja arvotukset tulevat näkyviksi käyttämässämme kielessä ja mediatekstien välityksellä.

3.1 Mitä on meneillään? Uutismedian Oulu-kehykset

Seksuaalirikosuutisointia käsittelevässä aiemmassa tutkimuksessa on tuotu esiin, että journalismissa seksuaali- ja raiskausrikokset yhdistetään hyvin usein johonkin toiseen yhteiskunnalliseen ongelmaan, joka tulisi ratkaista (Barnet 2008; Bonnes 2013; Worthington 2013; Aldridge 1995; Ferreday 2015). Ruotsalaisten uutismedioiden raiskausuutisia tutkinut Gabriella Nilsson (2018) kirjoittaa, että varsinainen seksuaalirikos voi jäädä mediateksteissä jopa sivuosaan, tapahtuneen rikoksen leimauttaessa liekkeihin jotain toista aihetta käsittelevän yhteiskunnallisen keskustelun. Nilssonin mukaan tämä on ongelmallista, sillä jos seksuaalirikollisuutta ei itsessään artikuloida riittävän vahvasti ongelmaksi, siihen ei myöskään osata hakea oikeita ratkaisuja.

Seksuaalirikollisuudesta keskustelu muiden yhteiskunnallisten ongelmien välityksellä oli selvästi nähtävissä Oulun seksuaalirikoksia käsittelevissä mediateksteissä. Sikäli kehysten paikallistaminen keskustelua ohjaavien ongelmia hahmottamalla ei ollut erityisen vaikeaa. Aineistosta oli löydettävissä seitsemän kehystä, jotka jäsensivät lehtien sivuilla käytyä keskustelua:

1. Kulttuurierojen kehys
2. Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kehys
3. Kansallisen turvallisuuden kehys
4. Lainsäädännön kehys
5. Sukupuolittuneen väkivallan kehys
6. Digitaalisen mediaympäristön kehys ja
7. Rasismin ja populismin kehys

Miltei jokainen näistä kehyksistä keskittyi seksuaalirikollisuuden ohella (tai sijaan) jonkun toisen yhteiskunnallisen ongelman käsittelyyn ja esitti sekä moraalisia arvioita ongelman syystä tai syyllisistä että ehdotuksia ongelman ratkaisukeinoiksi.

Seitsemän keskustelua määritelleen kehysten ulkopuolelle jäi erittelyssä joukko rikosuutisia, joissa kerrattiin rutiininomaisesti rikostapahtumien käänteitä. Helsingin Sanomien jutuista 15 prosenttia, Kalevan jutuista 17 prosenttia ja Iltalehden jutuista 26 prosenttia edusti tämän tyyppisiä toteavia ja näennäisen neutraaleita rikosuutisia. Vaikka nämä jutut jäivät kehysluokittelun ulkopuolelle, hybridin mediatapahtuman kokonaisuudessa ne eivät ole merkityksettömiä tai ”kehysksettömiä” (ks. Van Gorp 2009). Rutiininomaisten rikosuutisten kehys syntyy osana uutisoinnin kokonaisuutta ja sen lähtökoh-
tia (Horsti 2005): ne rakentavat uutisoinnin volyyymiä, joka määrällisen runsautensa kautta nimeää tapahtumat poikkeuksellisiksi, suuntaa yleisön huomiota ja pitää asian ajankohtaisena. Koska rutiinoinomaisissa rikosuutisissakin toistuvasti mainittiin tekijöiden ulkomaalaistausta, myös ne vahvistivat kehystä, jossa seksuaalirikollisuus määrittyi maahanmuuttoon liittyvänä ongelmana.

Seuraavassa taulukossa 2. esitellään havaintomatriisi seitsemästä Helsingin Sanomissa, Kalevassa ja Iltalehdessä esiintyneestä kehyksestä ja kehystämisen järjestyvälineistä samaan tapaan kuin esimerkiksi Pertti Vehkalahti (2016) on tehnyt tutkiessaan ydinvoimakeskustelun kehystämistä. Lisäksi havaintomatriisissa tuodaan esiin jokaisesta lehdestä muutamia tekstiesimerkkejä kyseisistä kehyksistä.

Taulukko 2. Oulun seksuaalirikoksia käsittelevät kehykset: havaintomatriisi

Kehys	Erittely		Juttuesimerkit
1. Kulttuurierojen kehykset	Perusongelma	Ulkomaalaistaustaisten vaikeus sopeutua suomalaiseen yhteiskuntaan ja omaksua suomalaisia arvoja.	”Sisäministeri Kai Mykkäsen (kok.) mielestä Suomessa pitäisi vakavasti pohtia uusia ja tehokkaampia keinoja , joilla maahanmuuttajataustaiset saataisiin nykyistä paremmin sitoutettua suomalaiseen arvopohjaan . [– –] Kotouttamisvaiheessa suomalaista arvopohjaa pitäisi korostaa enemmän. [– –] Mykkäsen mielestä tärkeintä olisi sitouttaa kahteen arvoon , ihmisten fyysiseen koskemattomuuteen ja sekä ihmisten tasa-arvoon .” (HS, 7.12.2018)
	Ongelman syy	Ulkomaalaistaustaisten lähtömaissa käsitys perheestä ja sukupuolten välisistä suhteista eroaa suomalaisista käsityksistä. Sukupuolten epätasa-arvo lähtömaiden kulttuurien ominaispiirteenä.	
	Seuraukset	Lähtömaidensa kulttuurin ohjelmoimana tietyistä maista tulevat ulkomaalaistaustaiset syyllistyvät seksuaalirikoksiin Suomessa.	
	Ratkaisut	• Tehokkaampi kotouttaminen ja resursoinnin lisääminen • Suomeen pyrkiville turvapaikanhakijoille yhteiskuntakelpoisuutta puntaroiva pääsykoe • Etnisten ryhmien haastaminen ”omiensa” mentorointiin Kulttuurifundamentalistinen osa kehyksestä ei uskonut kotouttamiseen, vaan katsoi tiettyjen maiden arvojen olevan yhteensovittamattomia suomalaisten arvojen kanssa.	”On jo viimein valistettava lapsia ja nuoria niistä valtavista kulttuurisista eroista , mitä suomalaisten ja turvapaikanhakijoiden välillä on. [– –] Pelissäännöt on tehty selviksi, mutta niitä ei noudateta , eikä siihen ole syynä, etteikö kotoutumiseen olisi laitettu tarpeeksi resursseja – kyse on valtavista kulttuurieroista ja siitä, että tulijoilla ei aina ole halua kotoutua . [– –] Kaikenlaista nuorten ’pelottelua’ tänne tulleista miehistä on pidetty rasismina.” (Kaleva, 8.12.2018)

	Moraaliset arvostelmat	Suomalainen kulttuuri järjestyksen ja hyvän mittapuuna. Suomalaiset säännöt korostavat tasa-arvoa ja fyysisen koskemattomuuden kunnioittamista. Jos suomalaisia arvoja ei tunnusta, pitää poistua maasta.	"Uskon, että tämä on vain jäävuoren huippu, ja näitä tulee varmasti paljastumaan suurissa kaupungeissa, kuten Helsingissä, Espoossa, Turussa ja Tampereella. Se on vain pinnan alla. Kulttuurierothan ne syyt ovat. Nämä ovat nuoria muslimimiehiä kaikki – – ." (IL, 14.1.2019)
	Fraasit, metaforat	• "kulttuurien kuilu" • "kulttuurien yhteentörmäys" • "maassa maan tavalla" • "jäävuoren huippu" • "kettu kanatarhassa" • "loputon ymmärtäminen ei auta"	
	Käsitteet, avainsanat	Kulttuurierot, kulttuuritausta, suomalaiset arvot, kotouttaminen, yhteiskuntatietämys, tasa-arvo, valistus, asennetyö, työllistäminen, kielitaito, orientaatiokoulutus, viranomaisyhteistyö, seksuaalikasvatus, vastaanottokeskus, sosiaalipalvelut, esikotoutus, vaikuttavuus.	
2. Maahanmuutto- ja turvapaikka-politiikan kehys	Perusongelma	Suomeen kyseenalaisilla perusteilla saapuneet turvapaikanhakijat ja maahanmuuttajat.	"Mykkäsen mukaan nykyinen turvapaikkajärjestelmä suosii nuoria miehiä, ei hädänalaisempia eli esimerkiksi naisia ja lapsia. - Peruslinja on, että turvapaikanhaku pitäisi siirtää EU:n ulkorajoille." (HS, 16.1.2019)
	Ongelman syy	Liian salliva turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikka, jossa ei kiinnitetä huomiota tulijoiden taustoihin. Vuoden 2015 eurooppalainen pakolaiskriisi.	

	Seuraukset	Turvapaikkajärjestelmää hyväksikäyttävät tulevat Suomeen etsimään parempaa elintasoa, seikkailemaan tai ”pahat mielessä” sekä syylistyvät seksuaalirikoksiin. Hitaaseen turvapaikkaprosessiin ja kielteisen päätöksen saaneisiin liittyy turvallisuusriskejä.	”Oulun kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Juha Hänninen (kok.) syyttää tilanteesta suoraan maahanmuuttopolitiikkaa. – Koko homman juuri on epäonnistunut maahanmuuttopolitiikka, mutta harva sen uskalttaa ääneen sanoa, Juha Hänninen toteaa. – Ihmisiä olisi autettava jo lähtömaissa. Hän sanoo, että ihmisten ja ongelmien siirtäminen Eurooppaan ei auta varsinaisiin juurisyihin.” (Kaleva, 6.12.2018) ”Onko turvapaikkatutkinnassa ja -päätöksenteossa sellaisia puutteita, jotka selittävät nyt paljastunutta lapsiin kohdistunutta seksuaalirikosvyyhtiä? – [– –] Se, että nyt on kyse erityisen vakavia rikoksia koskevista epäilyistä, voi viitata myös siihen, ettei kyse ole ollut vilpittömässä mielessä tapahtuneesta maahan saapumisesta ja turvapaikan hakemisesta.” (IL, 31.1.2019)
	Ratkaisut	• Turvapaikka-järjestelmän uudistaminen EU-tasolla • Kansainvälisten sopimusten uudelleenarviointi • Turvapaikkaprosessin nopeuttaminen • Rikoksiin syylistyneiden maahanmuuttajien eristäminen, karkottaminen ja kansalaisuuden menettäminen • Kansalaisuuslain uudistaminen	
	Moraaliset arvostelmat	Suomalaisen yhteiskunnan vieraanvaraisuutta on käytetty hyväksi. Maahanmuuttopolitiikalle ominaista naiivi hyväuskoisuus.	
	Fraasit, metaforat	• ”sinisilmäiset suomalaiset” • ”Ruotsin tie” • ”seikkailevat joutenolijat” • ”Oulu-epidemia” • ”vasta alkusoittoa” • ”turvapaikkajärjestelmä petti naiset”	

		• "ei pidä lakaista maton alle" • "suomut silmiltä" • "turvapaikanhakijoiden aalto" • "turvapaikkajärjestelmä on rikki" • "rajat kiinni"	
	Käsitteet, avainsanat	Turvapaikanhakija, turvapaikkajärjestelmä, turvapaikkapäätös, turvapaikkaprosessi, humanitaarinen maahanmuutto, hallitsematon maahanmuutto, haittamaahanmuutto, islamisaatio, kansalaisuuslaki, karkottaminen, ylliedustus, valitusoikeus, pakolais-sopimus.	
3. Kansallisen turvallisuuden kehys	Perusongelma	Suomalaisen yhteiskunnan muuttuminen turvattomaksi. Katuturvallisuuden lasku.	"Oululaista Anua hirvittää ja pelottaa. Neljän kouluikäisen tytön äidille seksuaalirikosvyyhdin paljastuminen kotikaupungissa on ollut raskasta seurattavaa. [– –] Joulukuun alussa paljastunut rikosvyyhti on järkyttänyt Oulussa niin, että kaupungin ilmapiiri on muuttunut kireäksi." (HS, 11.1.2019) "Suru ja huoli painavat Oulussa. Lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset ovat järkyttäneet kaupunkilaisia. [– –] Oululaiset Tapio Ojanperä ja Anne Ojanperä kertovat molemmat seuranneensa seksuaalirikos uutisointia
	Ongelman syy	Ulkomaalaistaustaisten läsnäolo kaupunkitiloissa ja heidän tekemänsä seksuaalirikokset.	
	Seuraukset	Turvattomuuden tunteen ja pelon lisääntyminen. Tiettyjen tilojen karttaminen. Ihmisten välisten suhteiden kiristymisen.	
	Ratkaisut	• Poliisin resurssien kasvattaminen • Monialainen viranomais-yhteistyö • Tehokkaampi kotouttaminen	

		• Viranomaisten tarjoama kriisi- ja keskustelutuki	huolestuneena.” (Kaleva, 13.1.2019)
	Moraaliset arvostelmat	Suomi on ollut ”maailman turvallisim maa”. Turvaa Suomesta hakeneet ovat omilla toimillaan luoneet turvattomuutta.	”Tuntuu, että ahdistelua tapahtuu aika paljon, Juusola pohtii. Naisten mukaan huoli herää erityisesti silloin, jos joutuu kävelemään töistä kotiin iltamyöhällä. – Se on niin väärin, että pitää pelätä. ([– –] Heitäkin huolettavat erityisesti nuoret tytöt. Uhrien ikä hirvittää. – Hehän ovat vasta lapsia, Sankala puistaa päätään.” (IL, 19.12.2018)
	Fraasit, metaforat	• ”pelon ilmapiiri” • ”kansallinen turvallisuusuhka” • ”lintukoto” • ”pahan silmä” • ”karma” • ”seksuaalirikos-aalto” • ”Oulun kaupunki on sijaiskärsijä” • ”isänmaan puolustaminen” • ”kovan onnen kaupunki” • ”maailman pahuus on näyttänyt kasvonsa kotisuomessa” • ”liikekannalla oleminen” • ”Mikä Oulua riivaa?”	
	Käsitteet, avainsanat	Turvallisuudentunne, turvallisuustilanne, yhteiskunnan perusturvallisuus, turvallisuusvaje, arjen turvallisuus, kriisi, kriisiapu, tragedia, trauma, akuutti hätä, pelko, järkytys, huoli, mainehaitta.	
4. Lainsäädännön kehys	Perusongelma	Seksuaalirikoksista langetettavien rangaistusten lievyys.	”Rikoksista säädetty rangaistukset kertovat siitä, miten erilaisia oikeushyviä yhteiskunnassa arvostetaan. [– –] Ruotsalainen yhteiskunta
	Ongelman syy	Tuomioistuinten tavaksi vakiintunut käytäntö soveltaa seksuaalirikosten	

		tuomioissa rangaistusasteikon alapäättä.	arvostaa ihmisen fyysistä koskemattomuutta enemmän kuin suomalainen. Se haluaa lähettää esimerkiksi groomingia harkitsevalle keski-ikäiselle miehelle vahvemman viestin siitä, että toisen ihmisen vahingoittaminen ei ole sallittua. Suomalainen yhteiskunta on kovempi. Me siedämme väkivaltaa paremmin.” (HS, 20.1.2019) ”Puolueet ovat viime päivinä olleet yhtä mieltä seksuaalirikosten tuomioiden koventamisesta. Keskustelu käynnistyi Oulussa ja Helsingissä paljastuneista, lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista.” (Kaleva, 17.1.2019) ”Se mikä minua jäytää, on Suomen laki. Tuollainen rikos ei voi vanhentua ikinä, ei ikinä. Vaikka menisi 50 vuotta, se ei vanhene. Tuomiot ovat naurettavia. Se ei vastaa mitenkään sitä, mitä se uhrille tuottaa. Suomen valtio suojelee rikoksentekijöitä.” (IL, 14.1.2019)
	Seuraukset	Lainsäädännöllä ei pystytä ennaltaehkäisemään seksuaalirikollisuutta. Rangaistusten pelotevaikutus ei ole riittävä.	
	Ratkaisut	• Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus • Törkeän lapsiraiskauksen lisääminen rikoslakiin Kehyksen toimijoista poliitikot olivat miltei yksimielisiä rangaistusten koventamisesta. Asiantuntijat tuottivat vastadiskurssia, joka kyseenalaisti kovempien rangaistuksen tuoman pelotevaikutuksen.	
	Moraaliset arvostelmat	Seksuaalirikoksista langetettavat rangaistukset eivät vastaa kansan oikeustajua.	
	Fraasit, metaforat	• ”kansan oikeustaju” • ”suomalaiset vankilat ovat kuin hotelleja” • ”valtio suojelee rikoksentekijöitä” • ”rakkaus oikeusvaltioon”	
	Käsitteet, avainsanat	Oikeusvaltio, lakiesitys, oikeusjärjestelmä, rikoslaki, lakimuutos, rikostilastot, rikostuomio, ennaltaehkäisy, kiinnijäämisriski, sosiaalinen preventio, törkeä raiskaus, väkivalta, rangaistusasteikko.	

5. Sukupuolituneen väkivallan kehys	Perusongelma	Suomalaisen yhteiskunnan epätasa-arvo, sukupuolijärjestelmän rakenteet sekä naisvihamielisyys, jota ei tunnusteta tai tunnisteta.	"Naisiin kohdistuva väkivalta on Suomessa edelleen huolestuttavan yleistä, eikä ongelma johdu vain maahanmuutosta. [– –] Se ei ratkea kiristämällä ulkomaalaislainsäädäntöä tai vetoamalla etnisiin yhteisöihin." (HS, 16.1.2019)
	Ongelman syy	Patriarkaalinen ja heteroseksistinen kulttuuri.	
	Seuraukset	Naisiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta.	
	Ratkaisut	• Sukupuolijärjestelmän haastaminen • Seksuaalisen väkivallan näkyväksi tekeminen • Raiskauslainsäädännön muuttaminen suostumusperustaiseksi.	"Joka neljäs nainen on kokenut seksuaalista häirintää tai väkivaltaa. Naisiin kohdistuva vihapuhe on yleistynyt. [– –] Suomessa tyttöihin ja naisiin kohdistuvasta väkivallasta on vaiettu pitkään , vaikka Suomi erottuu epäedukseen kansainvälisissä väkivaltatilastoissa." (Kaleva, 20.1.2019)
	Moraaliset arvostelmat	Oulun keskustelua leimaa kaksinaismoralismi: tyttöihin ja naisiin kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa ei oteta yhtä vakavasti, kun rikosten tekijöinä ovat kantasuomalaiset.	"Kuitenkin edelleen suomalaisen naisen raiskaa kaikista todennäköisemmin kantasuomalainen mies , joka on uhrille ennestään tuttu. Puoliso, poikaystävä, kaveri tai tuttava. [– –] Uhreja on ollut aina, mutta miksi tyttöjen ja naisten raiskauksia ei ole jo aiemmin otettu vakavasti , järjestetty hätäkokouksia ja puututtu ongelmaan? Kyllä nyt vaaditaan innokkaasti raiskauslakia säädettäväksi suostumukseen perustuvaksi, vaikka
	Fraasit, metaforat	• "yhteiskunnan sokea piste" • "kansallinen ongelma" • "oikeusvaltion katvealue" • "pelon ulkoistaminen vieraaseen" • "universaali ilmiö" • "tuontitavara"	

	Käsitteet, avainsanat	Piilorikollisuus, seksuaalinen väkivalta, lähisuhdeväkivalta, naisten oikeudet, ihmisoikeudet, vainoaminen, häpeä, tasa-arvo, asennemuutos, kaksinaismoralismi, väkivaltatilastot.	aiemmin koko Suostumus2018-aloitteelle monet tahot naureskelivat. Oikeusministeri Antti Häkkänenkin kutsui aloitetta elämälle vieraaksi.” (IL, 22.1.2019)
6. Digitaalisen mediaympäristön kehys	Perusongelma	Nettiympäristössä tapahtuva seksuaalinen häirintä.	”Keskusrikospoliisi on kartoittanut nuoriin kohdistuvia rikoksia ja näyttää siltä, että nuoria saalistavat netissä aktiivisesti myös suomalaiset. Eivätkä uhrit ole vain tyttöjä, vaan myös pojat ovat vaarassa.” (HS, 7.12.2018) ”Sosiaalisen median synkkä puoli on korostunut Oulun laajan seksuaalirikosvyyhdin yhteydessä. Internetin ja sosiaalisen median kautta lapsiin ja nuoriin kohdistuva seksuaalinen häirintä ja ehdottelu on varsin yleistä. Turtumuksen sijaan on aika havahtua siihen, että internetin somekanavat ja somesovellukset antavat hyväksikäyttäjille luvattoman helpot keinot saalistaa lapsia ja nuoria.” (Kaleva, pääkirjoitus, 18.1.2019) ”Väestöliitto ilmaisi groomingista kutsutusta ilmiöstä huolensa jo neljä vuotta sitten. Groomingilla viitataan netissä alkavaan nuoren
	Ongelman syy	Digitaaliset palvelut tarjoavat alustan hyväksikäyttäjille. Vanhemmat ja aikuiset eivät hallitse lastensa mediankäyttöä.	
	Seuraukset	Netin kautta tapahtuvat yhteydenotot johtavat seksuaalirikoksiin myös verkon ulkopuolella.	
	Ratkaisut	• Mediakasvatuksen lisääminen kouluopetukseen • Kouluihin some-vastaavat • Vanhempien vastuuttaminen lasten somen käytöstä • Lasten digiturvataitojen parantaminen • Uhreille annettava kriisiapu • Someyhtiöiden vastuuttaminen.	
	Moraaliset arvostelmat	Nuoria saalistavat netissä sekä ulkomaalaiset että suomalaiset. Ilmiö ei ole uusi, mutta netti tekee seksuaalisen häirinnän	

		helpoksi. Vanhempien tulisi suojella lapsiaan paremmin.	seksuaaliseen hyväksikäyttöön. [– –] Ilmiö ei siis ole uusi vaan se on jatkuvasti yleistynyt digikanavien myötä. [– –] Tarvitsemme keinoja ilmiön ennaltaehkäisyyn ja digitalisaation eri puolien ymmärtämiseen. ” (IL, 15.1.2019)
	Fraasit, metaforat	• ”lapsisaalistaja • ”somesaalistaja” • ”niljakkaat hyväksikäyttäjät” • ”peforiilirinki” • ”internetin syöverit” • ”somen vaarat” • ”somen pimeä puoli” • ”netin voima” • ”somesta kunnon niskalenkki” • ”jos heittää vesille 50 verkkoa, kyllä ainakin yksi niistä nappaa” • ”syyttävä sormi” • ”lasta ei saa jättää yksin”	
	Käsitteet, avainsanat	Grooming, houkuttelu, valeprofiilit, seksuaalinen hyväksikäyttö, ahdistelu, manipulaatio, uhri, ikärajat, nettipoliisi, seksuaalinen itsemääräämisoikeus, lastensuojelu, nuorisotyö, kasvatusvastuu, seksuaalikasvatus, luottamus, kriisityö, medialukutaito, diginatiivi, digiturvataidot, digiaika, somemaailma, älypuhelin, somejätit.	
7. Rasismin ja populismin kehys	Perusongelma	Rasismi suomalaisessa yhteiskunnassa.	”Etenkin perussuomalaisille jokainen ilmi tullut seksuaalirikos tuo todennäköisesti enemmän ääniä kuin yksikään vaalitempaus. [– –] Suomessa on viime vuosina ilmoitettu poliisille keskimäärin noin kahdeksan
	Ongelman syy	Poliittisen ympäristön vastakkainasettelut ja seksuaalirikosten hyödyntäminen populistisessa politiikassa.	
	Seuraukset	Ulkomaalaistaustaisiin kohdistuvan	

		aggressiivisen puheen ja syrjinnän lisääntyminen. Ulkomaalaistaustaisten kokema pelko.	seksuaalirikosta joka päivä. [– –] Jokainen on liikaa, mutta nyt näyttää siltä, että kymmenkunta ulkomaalaisten tekemää seksuaalirikosta ovat saaneet poliitikot toden teolla liikkeelle. ” (HS, 14.1.2019)
	Ratkaisut	• Seksuaalirikokset ja maahanmuuton yhteen nivovan kehyksen kyseenalaistus. • Maltillinen julkinen keskustelu Kehyksestä erottui diskurssi, jossa populististen poliitikkojen ja rasistien lisäksi ongelmaksi nähtiin ns. toisen ääripään kiivailevat keskustelijat eli koko keskustelukulttuuria leimaava polarisaatio ja siitä aiheutuva maahanmuutosta puhumisen vaikeus.	”Tässä on nyt suuri vaara, että kaikkiin maahanmuuttajiin kohdistuu suuri viha ja maahanmuuttajavastaisuus. Nyt on todella aika pysähtyä ja miettiä ratkaisukeskeisesti keinoja vihapuheiden ja erilaisuutta kohtaan tuntemaa pelkoa vastaan. [– –] Kukaan vanhempi ei toivo lapsistaan rikollista tai raiskaajaa. Suurin osa toivoo ja haluaa elää rauhassa läheistensä kanssa. [– –] Nämä asiat yhdistävät varmasti kaikkia maapallon ihmisiä – – meidän on opittava historiasta, jotta ei enää 2000-luvulla tapahdu kahtiajakautumista, vaan olemme samalla puolella – ei taistellen, ei paeten, vaan yhdessä ratkaisemassa haasteet.” (Kaleva, 16.12.2018) ”Vanhemmat eivät ole uskaltaneet viedä lapsiaan ulos. Tilanne on heidän mielestään kärjistynyt. Ihmiset katsovat eri tavalla kuin ennen, kuvailee tilannetta tulkki ja maahanmuuttajayhteisössä aktiivisesti toimiva Jamal Awad, 36.” (IL, 20.12.2018)
	Moraaliset arvostelmat	Populistinen politiikka on mustavalkoista, yksinkertaistavaa ja kovasydämistä.	
	Fraasit, metaforat	• ”oman käden oikeus” • ”tolkun säilyttäminen” • ”jäitä hattuun” • ”toverituomioistuin” • ”kenttäoikeus” • ”eskaloitumisen vaara” • ”ohuet faktat” • ”kasvoin lāsāhtävä digitaalinen nyrkki” • ”kovasydämisyys” • ”pelon lietsonta” • ”media fantasioiden ruokkijana” • ”kilpahuuto” • ”rikokset keppihevosenä”	

		• ”poliittinen paniikki” • ”poikkeustilan tuntu”	
	Käsitteet, avainsanat	vihapuhe, viharikos, rasismi, häirintä, maahanmuuttovastaisuus, ennakkoluulot, kahtiajakautuminen, jakolinjat, toiseus, poliittiset pisteet, pikavoitto, vaalit, vaaliteema, vaalitemsaus.	

Seitsemästä kehyksestä kansallisen turvallisuuden, kulttuurierojen sekä maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kehykset muodostivat maahanmuuton ja seksuaalirikokset yhteen nivovan metakehysten: näissä kolmessa kehyksessä seksuaalirikollisuuden ongelma yhdistettiin Oulun rikosepäiltyjen ulkomaalaistaustaan. Myös kansallisen turvallisuuden kehyksessä niin kaupunkitiloja kuin laajemmin kansakuntaa uhkaava turvattomuus liitettiin erityisesti maan ulkopuolelta tulevaan vaaraan. Kansallisen turvallisuuden kehys sai pontta poliitikkojen diskurssista, jossa Suomesta puhuttiin maailman turvallisimpana maana, joka nyt olisi (ulkomaalaistaustaisten rikollisten tai heidän kulttuurinsa vuoksi) uhattuna.

Maahanmuuttoon kiinnittyvien kehysten kanssa symbolista merkityskamppailua kävivät digitaalisen mediaympäristön, sukupuolittuneen väkivallan sekä rasismien ja populismin kehykset, joista sukupuolittuneen väkivallan kehys pyrki selväsanaisemmin haastamaan vastakertomuksena seksuaalirikollisuuden ja maahanmuuton yhdistävää metakehystä.

Seitsemän paikallistettua kehystä esiintyivät Oulun rikoksia käsittelevissä mediateksteissä rinnakkain; yhdestä jutusta oli usein löydettävissä useampi kuin yksi jutun rakentumista ohjaava kehys. Seuraavassa kehysten yleisyyttä esittelevässä taulukossa mediateksteistä on luokiteltu kaikki luentaa ohjaavat ja tarjolla olevat kehykset, vaikka joku kehys jutun kokonaisuudessa saattoi nousta selvästi toista hallitsevammaksi.

Taulukko 3. Mediatekstejä jäsentäneiden kehysten esiintyminen eri lehdissä			
Juttua määrittelevä kehys (%) (Yhdessä jutussa saattoi esiintyä useampia kehyksiä)	Ilta-lehti (n=57)	Kaleva (n=92)	Helsingin Sanomat (n=67)
(Tapahtumia lyhyesti kertaavat rikosuutiset)	(26)	(17)	(15)
Kulttuurierojen kehys	5	28	19
Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kehys	22	13	15
Rikoslainsäädännön kehys	21	15	16
Sukupuolittuneen väkivallan kehys	19	10	33
Kansallisen turvallisuuden kehys	15	20	6
Digitaalisen mediaympäristön kehys	7	16	19
Rasismien ja populismin kehys	21	16	31

Yllä olevasta taulukosta näkee kiinnostavalla tavalla lehtien välisiä eroja – seksuaalirikollisuus saattoi määrittyä lukijalle hyvin erityyppiseksi ongelmaksi Iltalehdessä, Kalevassa ja Helsingin Sanomissa.

Oulun seudulla ilmestyvässä Kalevassa seksuaalirikoksista käytyä keskustelua jänseni etenkin kulttuurierojen kehys: tähän luokitteluun sopi 28 prosenttia Kalevassa esiintyneistä kehystyksistä. Kulttuurierojen kehysten osuutta selittää se, että Kaleva käsitteli verraten runsaasti kotouttamista, jonka yhteydessä käsiteltiin kulttuuri- tai arvoristiriitoja kotoutumisen esteinä. Toinen hallitseva kehys Kalevassa oli kansallisen turvallisuuden kehys eli lehti koki tehtäväkseen välittää rikospaikkakunnalla asuvien tunteja ja kokemuksia. Vähiten Kalevassa esiintyi sukupuolittuneen väkivallan kehysten ehdottamia lukutapoja. Alueellisessa lehdessä siis keskityttiin myötäelämään paikallisen yhteisön kriisitunnelmaa ja käsittelemään sitä käytännönlähteisesti, eikä niinkään laajentamaan keskustelua maahanmuuttopainotuksesta yleisempiin sukupuolittuneen väkivallan kysymyksiin.

Helsingin Sanomien profiili oli erilainen. Helsingin Sanomilla on erityinen asema suomalaisessa julkisuudessa etenkin poliittisen agendan asettajana ja päättäjien lukemana julkaisuna. Lehti välitti erittäin vähän kansallisen turvallisuuden kehukseen sopineita sisältöjä. Sen sijaan Helsingin Sanomien sisällöissä korostuivat sukupuolittuneen väkivallan ja rasismien kehukset. Analyysin kohteena olleista lehdistä Helsingin Sanomat pyrkikin selvimmin välittämään vastakertomusta seksuaalirikollisuuden ja maahanmuuton yhteen nivovalle julkiselle keskustelulle ja näkemään Oulun seksuaalirikokset esimerkkinä yhteiskuntaa läpäisevästä sukupuolittuneen väkivallan ongelmasta. Lisäksi lehti pyrki toimimaan eräänlaisena vahtikoiran vahtikoirana eli tuottamaan metakeskustelua Oulun seksuaalirikosten julkisesta käsittelystä ja journalismista. Helsingin Sanomissa esiintyneestä kehystyksestä noin 60 prosentissa pyrittiin kyseenalaistamaan seksuaalirikollisuuden ja maahanmuuton yhteen nivomista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö Helsingin Sanomatkin olisi osallistunut esimerkiksi toiseuttavan kulttuuripuheen tuottamiseen, mikä tulee esille seuraavien alalukujen laadullisissa analyysissä.

Iltalehdessä käytyä keskustelua ohjasivat maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan sekä rikoslainsäädännön kehukset, mutta ehkä hieman yllättäen lehdessä oli vahvasti esillä myös rasismien ja populistien kehys. Syrjintään ja rasismiin liittyvä kehystys kuitenkin rakentui Iltalehdessä paljolti ulkomaalaistaustaisten ihmisten tunnekokemusten ja pelon kuvausten välityksellä. Iltapäivälehdelle tyypillisellä tavalla lehdessä korostuivat tunteita suoraviivaisesti esiintuovat sisällöt, ja lehti käsitteli raiskausrikosten synnyttämää kumuloituvaa pelkoa yhteiskunnassa; yhtäältä kyse oli raiskausrikoksia pelkävien tunteista kaupunkitiloissa, toisaalta rasismien kohteeksi joutuvien pelon ja ahdistuksen kokemuksista. Iltalehden keskusteluista seksuaalirikollisuuden ja maahanmuuton yhteen kytkeviä metakehystä (38 %) ja tätä kehystystä kyseenalastavia kehysiä (42 %) esiintyi kutakuinkin yhtä paljon.

Tässä erittelyssä on huomioitu kaikki kyseisissä lehdissä julkaistut sisällöt lyhyistä yleisönosastokirjoituksista monelle aukeamalle avautuviin juttuihin. On selvää, että käytännössä eri kehysten saama huomio on toisenlaista kuin millaiselta se taulukon kolme osoittamassa määrällisessä erittelyssä voi näyttää. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa yli puolet sukupuolittuneen väkivallan kehysten sisällöistä oli esillä lehden yleisönosastossa, jossa asiantuntijat pyrkivät kyseenalaistamaan seksuaalirikollisuuden ja maahanmuuton yhteen nivomista. Vaikka yleisönosastokirjoituksissakin on kyse lehden tekemistä julkaisuvalinnoista, niiden merkitys huomion suuntaajana on vähäisempi kuin näkyvästi otsikoidun journalistisen aineiston. Yksi etusivulle nostettu juttu ohjaa keskustelua merkittävämmiin kuin kymmenen sitä haastamaan pyrkivää yleisönosastokirjoitusta. Seuraava taulukko 4. esittelee vielä juttutyypit, joissa erilaiset kehukset tulivat esiin. Mediatapahtuman kokoluokasta kertoo se, että kaikki lehdet nostivat aiheen parin kuukauden tutkimusajanjaksolla toistuvasti pääkirjoituksiinsa. Muut-kategoriaan on luokiteltu esimerkiksi muista lehdistä poimittuja uutisia tai vieraskynätekstejä.

Taulukko 4. Kehysten esiintyminen erilaisissa juttutyypeissä

HS kehykset (kpl)	Pääkirjoitus	Uutinen	Kainalo, kommentti, kolumni, blogi	Mielipide	Muut
Kulttuurierojen kehys	2	9	1		2
Maahanmuuttopolitiikan kehys		6	1	1	2
Rikoslainsäädännön kehys	2	7		1	1
Sukupuolittuneen väkivallan kehys		9		11	1
Kansallisen turvallisuuden kehys		4			
Digitaalisen mediaympäristön kehys	1	9		2	
Rasismin ja populismin kehys	1	9	2	6	4
Kaleva kehykset (kpl)	Pääkirjoitus	Uutinen	Kainalo, kommentti, kolumni, blogi	Mielipide	Muut
Kulttuurierojen kehys	3	12	2	8	
Maahanmuuttopolitiikan kehys	2	3		8	
Rikoslainsäädännön kehys	1	10		3	
Sukupuolittuneen väkivallan kehys		5	2	3	
Kansallisen turvallisuuden kehys	2	11	3	3	
Digitaalisen mediaympäristön kehys	2	6	2	5	
Rasismin ja populismin kehys	2	6	1	6	
Ilta-lehti kehykset (kpl)	Pääkirjoitus	Uutinen	Kainalo, kommentti, kolumni, blogi	Mielipide	Muut
Kulttuurierojen kehys		3			
Maahanmuuttopolitiikan kehys	3	8	1	1	
Rikoslainsäädännön kehys	2	9	1	1	
Sukupuolittuneen väkivallan kehys	1	7	1	2	
Kansallisen turvallisuuden kehys	1	7	1		
Digitaalisen mediaympäristön kehys		3			
Rasismin ja populismin kehys		8	3	2	

Johanna Sumialan ja kumppaneiden (2018) mukaan hybridin mediatapahtuman edetessä aiheen käsittelykehykset usein vaihtuvat. Journalismissa pyritään tuottamaan jatkuvia uutisia (*continuing news*) ja pitämään aihe ajankohtaisena etsimällä sen käsittelyyn uusia näkökulmia. Taulukko 4. osoittaa, että Helsingin Sanomien uutistuotannossa sukupuolittuneen väkivallan, rasismin ja kulttuurierojen kehysten lisäksi merkittäväksi kehykseksi nousi digitaalisen mediaympäristön kehys, joka oli Helsingin Sanomissa Oulun seksuaalirikosuutisoinnin alkua määrittänyt kehys. Pelkistetyt rikosuutiset julkaistuaan lehti lähti liikkeelle ensimmäisellä uutisviikolla tällä kehystyksellä. Toisella uutisviikolla lehden sisältöjen voi nähdä rakentuneen digitaalisen mediaympäristön kehysten lisäksi etenkin rasismin ja populismin kehyksissä. Tammikuussa 2019 nämä kehykset olivat edelleen yleisiä, mutta kuun puolivälissä sukupuolittuneen väkivallan kehys tuli voimakkaasti esiin lehden yleisönosastossa – mahdollisesti reaktiona käytyyn julkiseen keskusteluun ja uutisisällöissä samaan aikaan näkyvään

maahanmuuttopoliittiseen ja rikoslainsäädännöllisen kehystykseen. Kalevan sisällöissä kehykset vaihtelivat ja juttutuotantoa näytti leimaavan jatkuva pyrkimys asian käsittelyyn mahdollisimman monesta eri näkökulmasta. Iltalehti puolestaan lähti liikkeelle rikoslainsäädännön kehystyksellä ja eteni kohti kansallisen turvallisuuden kehystä.

Seuraava kuva 8. esittää vielä mediatekstejä jäsentäneitä kehyksiä ja niiden suhdetta toisiinsa. Kuvassa eritellään, millaisen ongelman kehykset määrittivät keskeiseksi Oulun seksuaalirikoksista käydyssä keskustelussa sekä millaisilla arvoperusteilla ne oikeuttivat omat vaateensa.

Kuva 8. Oulun seksuaalirikoksia jäsentäneiden kehysten määrittelemät ongelmat ja niiden arvoperustelut.

Kuvassa 8. kehysten käyttämien oikeutusten paikallistamisessa on käytetty Eeva Luhtakallion ja Tuomas Ylä-Anttilan (2011) kehittämää *julkisen oikeuttamisen analyysin työkalua*, joka on hahmoteltu Luc Boltanskin ja Laurent Thévenotin oikeuttamisen repertuaareja käsittelevän teorian pohjalta (ks. myös Vehkalahti 2016). Työkalun avulla on mahdollista hahmotella tapoja, joilla julkisia poliittisia kiistoja perustellaan ja oikeutetaan. Boltanskin ja Thévenotin teorian mukaan ihmiset esittävät arkielämän julkisissa kiistoissa moraalisia oikeutuksia tavoilla, jotka ovat palautettavissa seitsemään erilaiseen "maailmaan": 1. inspiraation, 2. kodin, 3. maineen, 4. kansalaisuuden, 5. markkinoiden, 6. teollisuuden ja 7. ekologian maailmaan. Nämä maailmat pohjautuvat erilaisiin filosofisiin lähtökohtiin, joille voidaan paikallistaa poliittisesta filosofiasta ajattelijoita ja juuritekstejä. Jokainen "maailma" esittää erilaisen näkemyksen yhteisestä hyvästä, jota se katsoo puolustavansa. Esimerkiksi kansalaisuuden maailman arvoperustelujen voi nähdä rakentuvan Jean-Jacques Rousseau'n 1700-luvulla kirjoittamasta Yhteiskuntasopimus-teoksesta: sen ilmaisemia tärkeitä arvoja ovat solidaarisuus, tasa-arvo, yhteinen hyvinvointi ja kansan tahto. Tässä maailmassa kollektiivit ovat arvokkaampia toimijoita kuin yksilöt. Kodin maailma taas rakentuu arvoperusteluille, joiden keskiössä ovat syntymässä saavutettu asema, perinteet, hierarkiat ja henkilökohtaiset suhteet. Tässä maailmassa arvokas henkilö on patriarkaalinen perheen pää tai maata hallitseva ruhtinas. Kodin maailman tukeudutaan aina kun vedotaan asemaan hierarkkisessa instituutiorakennelmassa. (Luhtakallio

& Ylä-Anttila, 2011.)

Kuva 8. esittää, että Oulun seksuaalirikoksista käytävässä keskustelussa kansalaisuuden maailmasta kumpuavilla arvoperusteilla vaateitaan oikeuttivat etenkin rasismien ja populismin sekä sukupuolittuneen väkivallan kehykset, joiden perusteluissa korostuivat solidaarisuuden, ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden kaltaiset arvot. Kulttuurierojen sekä maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kehys oikeuttivat vaateitaan kodin maailmasta käsin¹¹, sillä kehykset rakentuivat ajatukselle suomalaisuudesta syntymässä saatuna asemana ja etuoikeutena ja ne korostivat suomalaisten perinteiden ja kulttuurin puolustamista sekä myös yhteiskunnallisen järjestyksen tuomaa turvallisuutta. Molemmat kehykset nojautuivat perusteluissaan myös markkinoiden maailmaan, sillä turvapaikkajärjestelmän ongelmiin, kotouttamiseen ja maahanmuuttopolitiikkaan liittyviä vaateita perusteltiin myös resurssikysymyksinä ja taloudellisilla argumenteilla. Lisäksi turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikan kehyksessä oli nähtävissä häivähdyksiä myös inspiraation maailman perusteluista, sillä kehyksessä nostettiin esille kysymys sananvapaudesta – siis kysymys oikeudesta ajatella itsenäisesti ja puhua haluamallaan tavalla maahanmuuttokysymyksistä.

Lainsäädännön kehyksessä operoitiin yhtäältä kansalaisuuden maailmassa vetoamalla toistuvasti kansan oikeustajuun ja oikeudenmukaisuuden kokemukseen, mutta toisaalta myös teollisuuden maailmassa, sillä kyse oli lainsäätäjien ja asiantuntijoiden synnyttämän oikeusjärjestelmän toimivuudesta ja sen kyvystä ennaltaehkäistä lainsäädännön keinoin seksuaalirikoksia.

Digitaalisen mediaympäristön kehyksessä liikuttiin niin ikään teollisuuden maailmassa, sillä kehyksessä kannettiin huolta mediajärjestelmän toimivuudesta ja rakenteellisista ongelmista, joista pyrittiin vastuuttamaan sosiaalisen median yrityksiä. Kodin maailmaan digitaalisen mediaympäristön kehyksen liitti sen esiin tuoma näkemys vanhempien ja lasten välisestä hierarkkisesta suhteesta: kehys haastoi voimakkaasti vanhempia suojelemaan lapsiaan myös sosiaalisessa mediassa. Lisäksi digitaalisen mediaympäristön kehyksessä arvoperusteet löytyivät kansalaisuuden maailmasta, sillä kehyksessä vedottiin jokaisen lapsen ja nuoren oikeuteen liikkua verkkoympäristöissä niin, etteivät he joudu seksuaalisen häirinnän kohteiksi.

Kansallisen turvallisuuden kehys rakensi arvoperusteluitaan kansalaisuuden maailmasta käsin tuomalla esiin, että jokaisella kaupunkilaisella tulisi olla oikeus liikkua kaupunkitiloissa pelkäämättä ja vailla väkivallan uhkaa. Kehys kuitenkin yhdisti turvattomuuden uhan vahvasti ulkomaalaistaustaisiin, ja tässä yhteydessä se poimi käyttöönsä kodin maailman oikeutuksia korostamalla järjestystä, hierarkioita ja suomalaisuutta syntymässä saatuna asemana. Myös maineen maailman kysymykset kiinnostivat kansallisen turvallisuuden kehystä, sillä Ouluun paikantuneiden seksuaalirikosten pelättiin tuovan kaupungille mainehaittaa.

Kuvaa 8. halkoo jakolinja, joka tällä hetkellä määrittelee suomalaista poliittista järjestystä ja ajattelua etenkin suhteessa maahanmuuttoaiheisiin ja muihin sosiokulttuurisiin kysymyksiin. Jakolinja synnyttää kuvassa kaksi metakehystä: konservatiivisen ja liberaalin Suomen metakehykset. Konservatiivisen Suomen kehynsä yhdistää nationalistisen ajattelun korostuminen eli kansallisvaltion ja suomalaisuuden asettuminen kehysten perustelujen keskiöön. Vaikka Ranskan vallankumoukseen kytkeytyvä nationalistinen ajattelu oli alkuvaiheissaan enemmän radikaalia kuin konservatiivista, nykyään kansakuntaa keskeisenä poliittisena yksikkönä, yhteiskunnallista järjestystä ja perinteitä korostetaan enemmän konservatiivisten toimijoiden parissa (Heywood 2003). Kuvassa jakolinja ja metakehykset

11 Saksalaista Pegida-liikettä analysoinut Daniel Witte (2017) huomauttaa, että Boltanskin ja Thévonotin mallia ei voi sellaisenaan ulottaa liikkeiden tarkasteluun, jotka rakentuvat vahvoille rodullistetuille hierarkioille (esim. kansallissosialismi). Witten mukaan näin on siksi, ettei eugenikalle rakentuvien ääriliikkeiden voi nähdä etsivän ihmiskunnan yhteistä hyvää, kun taas Boltanskin ja Thévonotin teorian maailmat ponnistavat poliittisen filosofian valideista ja aikaa kestäneistä klassikoista. Tämä on hyvä huomioida, vaikka suomalaisten uutismedioiden teksteissä ei ollutkaan kyse rasistisesta ääriliikehännästä.

ovat kuitenkin ensisijaisesti esitystavallinen valinta. Kuvan jakolinja ei viittaa kiinteisiin ryhmäidentiteetteihin tai poliittisiin puolueisiin, vaan puhetapoihin ja jaon pyrkimyksenä on etupäässä korostaa kehysten synnyn poliittista ja ajallista kontekstia.

Kaikki kuvan esittämät kehykset pyrkivät antamaan vastauksen siihen, miten Oulun seksuaalirikoksia tulisi tulkita ja mikä on ydinongelma tai uhka, joka tapaukseen liittyen tulisi ratkaista. Siinä missä esimerkiksi kansallisen turvallisuuden kehys kytki seksuaalirikollisuuden fyysisten kaupunkitilojen ongelmaksi, johon tulisi vastata tehokkaammalla kotouttamisella, viranomaisyhteistyöllä ja poliisin resursseja lisäämällä, digitaalisen mediaympäristön kehys siirsi turvattomuuden verkkotilojen ongelmaksi, jota voitaisiin ratkoa mediakasvatuksen, digiturvataitojen ja digitaalisen kontrolloinnin sekä nettipoliisitoimen keinoin.

Lainsäädännön kehys asettuu ikään kuin tämän jakolinjan ulkopuolelle, eräänlaisen systeemisen Suomen kehykseksi, jonka arvoperusteet nousivat oikeudenmukaisuudesta. Lainsäädännön kehys esiintyy näennäisen neutraalina, sillä kohdistuvathan rikoslainsäädännön määrittelemät sanktiot kaikkiin rikoksia tehneisiin samalla tavalla etnisestä taustasta riippumatta. Kehyksen tarkastelussa on kuitenkin oleellista sen aktivoitumisen ajankohta ja konteksti; jos esimerkiksi seksuaalirikoslainsäädännön uudistaminen saa merkittävän ponnien ulkomaalaisten tekijöiden rikoksista syntyneen kohusta, voi ajatella, ettei kehyksessä ole tunnustettu naiseen kohdistuvan väkivallan ongelmaa ainakaan sellaisena kuin sukupuolittuneen väkivallan kehys sen esitti.

Tarkastellut lehdet sijoittuivat jakolinjalle eri tavoin: Helsingin Sanomien sisällöistä valtaosa (60 %) edusti liberaalin Suomen kehysten tarjoamaa ongelmanratkaisua ja arvoperusteluita, Kalevassa painotus oli lievästi konservatiivisen Suomen kehyksissä (52 %) ja ehkä eniten kaupallisella logiikalla operoivan Iltalehden kehykset sijoittuivat miltei yhtä paljon jakolinjan kummallekin puolelle. Kehykset näin esitettynä voivat vaikuttaa itsenäisiltä ja irrallisilta, vaikka ne esiintyivät lomittain myös samojen juttujen sisällä kilpailevina lukutapoina. Seuraavissa alaluvuissa jatketaan analyysiä laadullisella otteella pohtien, millaisten keinojen välityksellä paikallistetut kehykset piirtyivät esiin.

3.2 Metaforat kehystämisen keinoina: Oulu pelon ja pahan näyttämönä

Edellisen luvun kehyksiä erittelevässä havaintomatriisissa esitettiin esimerkkejä avainsanoista, käsitteistä, fraaseista ja metaforista, joiden avulla Oulun seksuaalirikoksista kertovat kehykset rakensivat merkityksenantoaan. Tässä alaluvussa tarkastellaan tarkemmin käytettyjä kehystämisen keinoja. Huomiota kiinnitetään aineistossa esiintyviin metaforiin eli monimerkityksisiin kuvainnollisiin ilmaisuihin ja rinnastuksiin, sillä niiden merkitys kehysten synnyttämisessä on huomattava (Entman 2004; Semino 2008). Christopher Hart (2021) kirjoittaa, että juuri metafora voidaan nähdä kehyksen synnyttämisen käsitteellisenä prosessina.

Metaforassa rakennetaan samankaltaisuutta kahden asian välille, joilla ei ole suoraa yhteyttä keskenään. Metaforat synnyttävät sanojen välille assosiaatioita ja toimivat eräänlaisena linssinä ehdottaen, miten lukijan tulisi tarkastella rinnastuksen kohteena oleva alkuperäistä asiaa. Metaforat ovatkin erityinen näkökulmien tuottamisen ja suostuttelun keino – ne luonnostelevat tavan, jolla kyseiseen asiaan tulisi suhtautua. (Lakoff 1990.)

Koska metaforat selittävät abstrakteja ja monimutkaisia asioita usein arkisilla rinnastuksilla, ne voivat

herättää voimakkaammin tunteita kuin suorasanaisesti kokemuksia määrittävät adjektiivit. Metaforien voima syntyy siitä, että ne pystyvät vaikuttamaan sekä tietoisella että tiedostamattomalla tasolla (Mio 1990). Vaikka Oulun seksuaalirikoksia käsittelevässä julkisuudessa puhuttiin paljon rikosten herättämistä tunteista ja esimerkiksi poliitikkojen Oulua käsitteleviä kannanottoja kutsuttiin tästä syystä järkytyksen performanssiksi, metaforat vetoavat vastaanottajaan eri tavoin. Metaforien affektiivisuus on osin esikäsitteellistä ja kehollisuudesta kumpuavaa.¹²

Metaforisuus on ajattelun ja kielen, ja näin myös journalistisen ilmaisun perusominaisuus. Metaforat eivät ole mielivaltaisia, vaan ne tuovat esiin kielen heijastamia ajattelutapoja. Mediateksteissä etenkin otsikot, nostot ja ingressit – kehyksen rakentumiseen keskeisesti vaikuttavat kohdat – ovat usein metaforatihentymiä, sillä ne pyrkivät tiivistämään sanoman koukuttavalla tavalla. Metaforia käytetään asioiden konkretisoimiseksi ja tekstin dramaattisuuden tehokeinona. (Hellsten 2002.) Eliisa Vainikka kumppaneineen (2021) kirjoittavatkin, että juuri metaforisuus on yksi keskeinen keino affektiivisuuden tuottamiseen journalismissa. He kutsuvat runsaasti metaforista kerrontaa sisältäviä tekstejä *metaforamyrskyiksi*, joiden tehtävä journalismissa ei ole niinkään asian tiedollinen kehystäminen, vaan nimenomaisesti tunteiden herättäminen ja asian affektiivinen kehystäminen (em.). Metaforia analysoimalla voidaan siis myös tarkastella, millaisia tunteita Oulua käsittelevissä mediateksteissä tuotettiin.

Yksittäiset metaforat liittyvät tiettyihin semanttisiin aihealueisiin, joita tyypillisesti ovat esimerkiksi sodan ja taistelun, luonnon tai pelin kuvastot. Aiemmassa maahanmuuttoa käsittelevässä tutkimuksessa on todettu, että pakolaisista ja maahanmuuttajista kertovien mediatekstien metaforat tukeutuivat usein luonnonkatastrofien, sairauksien, eläinten tai tavaroiden kuvastoihin. (O'Brien 2003; Chilton 2004; Charteris-Black 2006, Pinero-Pinero ym. 2014; Smith 2019; Hart 2021; Nikunen 2015; Nikunen & Pantti 2017.)

Kaikki seitsemän, edellisessä alaluvussa esiteltyä Oulun seksuaalirikoksia jäsentänyttä kehystä rakentuivat ongelmanmäärittelyille ja uhkakuville. Toisiaan haastamaan pyrkivien kehysten metaforat saattoivat näin ponnistaa samasta semanttisesta kuvastosta, esimerkiksi sodan ja taistelujen kuvastosta, mutta ne nimesivät taistelunsa kohteen tai vastustajansa eri tavoin. Seuraavien alalukujen erittelystä käy ilmi, että niin konservatiivisen kuin liberaalin Suomen kehyksissä pyrittiin kurkottamaan yleisöä kohti hyvin vahvoja tunnemielikuvia synnyttävien metaforien avulla.

3.2.1 Konservatiivisen Suomen kehysten metaforat: henkilönä esitetty Suomi

Tässä alaluvussa ja seuraavassa taulukossa 3. esitellään konservatiivisen Suomen kehysten käyttämiä semanttisia kuvastoja ja niistä poimittuja metaforia, joita tarkastelemalla kunkin kuvaston metaforista on synnytetty yksi, yhteenvetävä *käsitteellinen metafora* (Lakoff & Johnsson 1980). Aineistosta uutettu käsitteellinen metafora summaa, millaiseen tulkintaan kyseinen kuvasto erilaisine metaforineen lukijaa suostuttelee. Metaforien taustalla olevat semanttiset kuvastot ja käsitteelliset metaforat toimivat näin välineinä, joiden avulla voi pohtia, mitä kyseisellä metaforalla halutaan sanoa tai millaiset tekijät motivoivat sen käyttöä (Charteris-Black 2018).

Konservatiivisen Suomen metakehyksessä metaforisilla ilmaisuilla kuvattiin etenkin seksuaalirikolli-

12 Metaforatutkimuksen klassikkoteoksessa *Metaphors we live by* Lakoff ja Johnsson (1980) toteavat, että ihmisten käsitteellinen järjestelmä on peräisin ruumiillisista kokemuksista, jotka heijastetaan koskemaan abstraktimpia kategorioita. Monet metaforat rakentuvat spatiaalisten perussuhteiden havainnoimiselle, joiden sisältämät arvotukset opitaan jo lapsuudessa. Esimerkiksi ylös nousemisen, pystyssä olemisen tai eteenpäin menemisen metaforat ymmärretään kehollisen kokemusten kautta positiivisiksi, kun taas alas painuminen, kaatuminen tai taaksepäin palaaminen synnyttävät negatiivisia miellelyhtymiä. Hellsten (2002) kutsuu edellisiä kehollisiksi metaforiksi.

suutta, ulkomaalaisia rikoksentekejiä ja suomalaisuutta tai Suomea. Metaforien käytön runsaus juuri näiden aihealueiden yhteydessä kertoo siitä, millaiset teemat olivat kehysten argumentaatioissa tunnepitoisia ydinkysymyksiä. Keskeistä oli Suomen ja suomalaisuuden idea ja sen puolustaminen niin turvallisuuden, perinteiden kuin resurssien osalta.

Tietyt metaforat saattoivat esiintyä mediateksteissä joskus vain yksittäisinä tapauksina. Analyysin tarkoitus ei ole siis väittää, että tämänkaltaiset kielikuvat olisivat hallinneet käytyä keskustelua, vaan tuoda esiin esimerkkejä siitä, miten sanalliset valinnat ylipäänsä synnyttävät merkityksiä ja rakentavat tekstien tunneintensiteettiä sekä millaisiin keskusteluihin käytetyt metaforat ovat aiemmin yhdistyneet ja millaisia ongelmia niihin liittyy.

Taulukko 5. Konservatiivisen Suomen kehysten käyttämiä metaforia		
Seksuaalirikollisuus	Metaforien semanttiset alueet	Metaforiset avainsanat/sanonnat
Millaisten kielikuvien ja rinnatusten avulla teksteissä kuvailtiin seksuaalirikollisuutta?	Luonnononnettomuuksien kuvasto	Aalto, virta, kuohu, laine Jäävuori Järistys Purkaus Kytminen
	Käsitteellinen metafora: Seksuaalirikollisuus on (ulkomaalaiset ovat ¹²) katastrofi	
	Sairauksien kuvasto	Epidemia Lääke Lääkitseminen
	Käsitteellinen metafora: Seksuaalirikollisuus on (ulkomaalaiset ovat) sairaus	
	Sodan kuvasto	Liikekanta Taistelu Puolustaminen Panostaminen Hälytyskellot Taistelutahto Uhri Vamma
	Käsitteellinen metafora: Seksuaalirikollisuus on (ulkomaalaiset ovat) hyökkäys	
	Uskonnon ja mystiikan kuvasto	Valo vs. pimeys Puhtaus vs. likaisuus Näkeminen vs. sokeus Pahuus vs. hyvyys Riivaus Karma Kova onni Pahan silmä
	Käsitteellinen metafora: Seksuaalirikollisuus on (ulkomaalaiset ovat) kirous	
	Talouden kuvasto	Valtakirja Kova hinta
	Käsitteellinen metafora: Seksuaalirikollisuus on (ulkomaalaiset ovat) lasku	
	Agraarisen työn kuvasto	Kitkeminen Siemen Itäminen Seulonta Juurtuminen Kivien kääntäminen
	Käsitteellinen metafora: Seksuaalirikollisuus on (ulkomaalaiset ovat) työtaakka	
	Näyttämön kuvasto	Tragedia Alkusoitto Tunnelma Aitiopaikka Ilmapiiri
	Käsitteellinen metafora: Seksuaalirikollisuus on (ulkomaalaiset ovat) murhenäytelmä	

Ulkomaalaistaustaiset ihmiset	Metaforien semanttiset alueet	Metaforiset avainsanat/sanonnat
	Luonnononnettomuuksien ja katastrofien kuvasto Käsitteellinen metafora: Ulkomaalainen on luonnonvoima	Aalto Kuilu Yhteentörmäys
	Eläinten kuvasto Käsitteellinen metafora: Ulkomaalainen on petoeläin	Kettu
	Satujen kuvasto Käsitteellinen metafora: Ulkomaalainen on seikkailija	Liisa ihmemaassa
	Talouden kuvasto Käsitteellinen metafora: Ulkomaalainen on huijari	Varas Hyväksikäyttö Jouten oleminen
Suomi, suomalaisuus	Metaforien semanttiset alueet	Metaforiset avainsanat/ sanonnat
	Kehollisuuden kuvasto Käsitteellinen metafora: Suomi on henkilö	Sinisilmäisyys Krapula Luottavaisuus Terveys Turvallisuudentunne Hyväsydämyys Vieraanvaraisuus Nukkuminen

Taulukko 3? konser

Yllä olevasta taulukosta 5. voi nähdä, että konservatiivisen Suomen kehysten ytimessä oli siis henkilöksi kehoitusten metaforien kautta kehystetty Suomi, johon kohdistui erilaisia eksistentiaalisiksi ymmärrettäviä uhkia. Vaikka Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa keskiössä olivat seksuaalirikokset ja ulkomaalaistaustaiset rikosten tekijät, Suomen korostuminen metaforisessa kuvastossa ei ole yllätys, sillä puhe ulkomaalaisista tai maahanmuuttajista sisältää aina vähintäänkin implisiittisesti valtion konstruktiivista rakentamista. Puhe maahan saapuvista "heistä" synnyttää automaattisesti käsityksiä myös maassa olevista "meistä" (Councilor 2017).

Suomeen liitettiin henkilöön liittyviä ominaisuuksia kuvaamalla maata esimerkiksi "vieraanvaraisena" (Kaleva, 7.12.), "hyväsydämisena" (Kaleva, 13.1.), "luottavaisena" (Kaleva, 8.12.) tai "sinisilmäisenä" (Kaleva, 13.1.; IL, 13.1.), jolla viitattiin hyväuskoisuuteen ja idealistisuuteen. Kaikki nämä määreet ovat ihmisyyksiin liittyviä piirteitä. Aineistossa tuotiin esiin, että ulkomaalaistaustaiset rikosten tekijät olisivat "käyttäneet hyväkseen" (Kaleva, 13.1.) kyseisiä myönteisiä ominaisuuksia ja Suomi potisi nyt "krapulaa" sekä "maksaa kallista laskua" naiiviudestaan (IL, 13.1). Suomi metaforisoitiin henkilön kaltaiseksi entiteetiksi myös puhumalla toistuvasti yhteiskunnan "perusturvallisuudesta", jonka luonnon-

katastrofiin viittaavalla metaforisella verbillä kerrottiin ”järkkyyneen” (Kaleva, 13.1.). Perusturvallisuus yhdistetään yksilön psyykkisen kehityksen kulmakiveksi, joka kehityopsykologian mukaan syntyy varhaisessa lapsuudessa.

Suomen esittäminen henkilönä, eräänlaisena *yhteiskunta-* tai *valtioruumiina* (*body politic*) (Musolff 2010), on hyvin vakiintunut poliittisen retoriikan keino, jolla on pitkä historia jo esisokraattisessa filosofiassa, Platonin ja Aristoteleen ajattelussa ja kristillisen kirkon traditioissa (O’Brien 2018). Myös uudella ajalla monet poliittisen filosofian klassikotekstit ovat kuvanneet valtion toimintaa ihmiskunnan metaforilla.¹³

Vaikka kehollisuuden kuvastosta poimitut metaforat voivat nopeasti ajatellen tuntua viattomilta, aiemman tutkimuksen mukaan valtiota kuvaavilla kehometaforilla on avainrooli rodullisia hierarkioita ja kategorisointeja synnyttäessä (Mitchell 2005). Andreas Musolffin (2010) mukaan rotuteorioita olisi ollut jopa vaikea kehittää ilman valtioruumiin ajatusta, sillä valtioruumiin synnyttämässä narratiivissa ruumiinosien (ihmisten) erilaisuutta tai eriarvoisuutta ei nähdä ongelmaksi. Itse asiassa erilaisiin tehtäviin ja rooleihin suostumisen ajatellaan olevan toimivan valtioruumiin edellytys. Näin valtioruumiin lähtökohta suostuttelee tarkastelemaan ihmisten välisiä hierarkioita ”luonnollisina”. Tästä syystä valtioruumiin ajatuksesta ponnistavia kategorisointeja ei enää käytetä poliittisessa teoretisoinnissa ja tutkimuksessa.

Suomi metaforisoitiin henkilöksi: hyväsydämiseksi ja vieraanvaraiseksi, mutta huiputettavan sinisilmäiseksi. Valtioiden kehometaforat eli ”valtioruumiista” puhuminen on tunnettu poliittisen retoriikan keino, johon turvaudutaan helposti ulkoisen uhan kohdatessa.

Oulun rikosjulkisuus kuitenkin osoittaa, että käytännön poliittisessa puheessa tämänkaltaiseen metaforiseen kuvastoon turvaudutaan yhä helposti. Gerald V. O’Brienin (2018) mukaan valtion kehometaforat ovat aina valmiina otettavaksi käyttöön ulkoisen uhan kohdatessa ja vastaavaan puheeseen törmää Oulun rikosten lisäksi monen muunkin aiheen julkisessa käsittelyssä. Valtioruumiin metaforaan voidaan turvautua intuitiivisesti siksi, että se puhuttelee tehokkaasti tunteita. Metafora pelkistää valtion kaltaisen abstraktion ihmisen omiksi kehollisiksi kokemuksiksi, joita kuka tahansa voi ymmärtää. Koska ihmiset ovat hyvin tietoisia oman kehonsa haavoittuvuudesta, henkilöksi metaforisoidun valtion rajojen ylittäminen voi synnyttää irrationaalisen tunteen oman fyysisen kehon rajojen loukkaamisesta. Sarah Ahmed (2018) kirjoittaa, että juuri siksi valtioruumiin ja yksilön ruumiin välille syntyy helposti tuotannollinen tila pelolle ja inholle, joilla affekteina on myös merkittävää poliittista pääomaa.

¹³ Kehometaforia hyödyntävistä klassikoista tunnetuin on kenties Thomas Hobbesin Leviathan, joka esittää, että yhteishyvä tai valtio olisi luonnollisten ihmisten yläpuolelleen perustama ”keinotekoinen ihminen” (artificial man). Hobbesin Leviathanissa valtion toimijoiden ja toimintojen esitetään heijastelevan ihmisruumiin osia ja toimintoja: kuningas on kuin valtion pää tai sielu, neuvonantajat kuin muisti ja virkamiehet tai sotilaat kuin yhteiskunnan kädet (Hobbes 1651/2002).

Valtioruumista hyödyntäviä metaforia on tunnetusti käytetty poliittisen propagandan välineinä niin kansallissosialistisessa Saksassa kuin monissa muissa totalitaristissa valtioissa (O'Brien 2018). Valtion keholliset metaforat ovatkin helposti valjastettavissa rasismien tai rotuhygienian välineiksi – esimerkiksi Suomessa terveen kansanruumiin ajatuksilla perusteltiin vielä 1970-luvulla pakkosterilisaatioita (Helén & Jauho 2003; Mattila 2003).¹⁴

Tämä tausta huomioiden ei ole yllättävää, että henkilöksi metaforisoituun Suomeen kohdistuvaa uhkaa kuvailtiin aineistossa niin laitaoikeistolaisessa ja kansallismielisessä politiikassa, maahanmuuttovastaisessa aktivismissa kuin avoimen rasisistisissäkin liikkeissä usein käytetyillä kielikuvilla, jotka ponnistivat niin sairauden, luonnononnettomuuksien, agraarisen työn kuin sodan kuvastoista. Erityisesti sairauksien metaforinen kuvasto nivoutuu luontevasti valtioruumiin lähtöajatukseseen, sillä valtion ja biologisen ruumiin välille synnytetty analogia ohjaa tarkastelemaan toimivaa yhteiskuntaa samoin kuin määrittelemme toimivaa kehoa – siis terveyden ja sairauden sanastolla:

”On **terveen yhteiskunnan** merkki keskustella maahanmuuton lieveilmiöiden hyvistä ja huonoista puolista.” (Kaleva, 6.1.2019)

Myös sairausmetaforien käyttö on ollut tyypillistä viime vuosisadan autoritaaristen hallintojen poliittiselle retoriikalle niiden määrittellessä yhteiskunnallisia ongelmia tai epätoivottuja ilmiöitä (Sontag 1991). Ne ryhmät tai henkilöt, jotka määritellään valtioruumiin ”terveyden” kannalta haitallisiksi tulevat usein kuvatuiksi sairausmetaforien avulla kehoon tunkeutuviksi viruksiksi, loisiksi tai syöpäkasvaimiksi (Levine 1995; Noël 1994).

Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa sairauden kuvastoa edustivat kulkutautiin viittaavat metaforat: seksuaalirikoksista puhuttiin ”*epidemiana*” (IL, 8.1.) tai ”*Oulu-epidemiana*” (Kaleva, 18.1.) ja tilanteeseen reagointia kutsuttiin ”*lääkinnäksi*” (HS, 17.1.) tai ”*parantamiseksi*” (Kaleva, 12.1.). Epidemia-kielikuva esittää seksuaalirikokset tartuntatautina, joka leviää ihmiseltä toisella ja hallitsemattomana uhkaa koko yhteisöä. Kielikuva luonnollisestikin dramatisoi rikosten määrää, mutta rinnastuksen voi nähdä ohjaavan myös paikallistamaan tartunnan aiheuttajaa. Influenssaepidemiassa sellaiseksi voidaan määritellä virus, kun taas ”raiskausepidemiasta” puhuttaessa esitetään implikoiden, että jokin toinen rikoksentehtävistä löytyvä ominaisuus voi synnyttää epidemian. Kielikuvaa ovatkin hyödyntäneet erityisesti eurooppalaiset laitaoikeistolaiset ja maahanmuuttovastaiset toimijat (esim. Breitbart 6.10.15), joiden retoriikassa on puhuttu raiskausepidemian lisäksi raiskaus-jihadista ja käytetty Eurooppaan tulleista pakolaisista raiskauksen ja turvapaikanhakijan yhdistävää sanaa ”*rapefugee*”. Tässä narratiivissa epidemian taustalla oleva ”virus” on ulkomaalaisten miesten lähtömaiden kulttuuri, jonka ajatellaan ohjelmoivan heidän toimintaansa. (Cockbain & Wagas 2020.)

Koska sairausmetaforat vetoavat kaikille tuttuihin kehollisiin kokemuksiin, ne synnyttävät tiedostamattomastikin tunteita. Maahanmuuttokeskustelussa käytettyjä sairausmetaforia tutkineen Stephen Utychin (2018) mukaan metaforat vaikuttavatkin asenteisiin siinä määrin, että ihmiset suhtautuvat selvästi negatiivisemmin maahanmuuttajiin luettuaan sairausmetaforia sisältäviä juttuja kuin samoista aiheista kertovia uutisia, joissa metaforia ei käytetä.

¹⁴ Rotuhygieenisessä liikkeessä rikollisuutta selitettiin biologisena ilmiönä; ”kelvottoman” perimän omaavia pidettiin potentiaalisina rikollisina ja esimerkiksi ”tylsämielisiä” potentiaalisina raiskaajina ja murhaajina. Tämä tausta on hyvä muistaa, kun seuraavassa alaluvussa käsitellään Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa esiintynyttä kulttuuripuhetta ja kulttuuria rikoksia selittävänä tekijänä.

Taulukko 5. osoittaa, että seksuaalirikoksia metaforisoitiin tutkimusaineistossa sairauden lisäksi myös muilla maahanmuuttovastaisessa politiikassa vakiintuneilla kielikuvilla. Selvästi eniten aineistosta löytyi luonnononnettomuuksien kuvastosta poimittuja rinnastuksia, joiden avulla turvapaikanhakijoita tai ulkomaalaistaustaisten tekemiä seksuaalirikoksia kuvailtiin kuohuina, tulvana, laineina tai hyökyaaltona:

*”Tapauksessa on kohuttu sosiaalisessa mediassa kovasanaisesti. Onko Oulussa meneillään **ulkomaalaisten tekijöiden raiskausaalto**?”* (Kaleva, 4.12.2018)

*”Euroopan läpi kulkeneiden **turvapaikanhakijoiden aalto** oli **yltänyt** pieneen pohjoissuomalaiseen kaupunkiin tuhansien kilometrien päähän lähtijöiden kotimaasta.”* (Kaleva, 22.12.2018)

*”Turussa puukotti radikalisoitunut, Suomeen **pakolaisaallossa tullut** marokkolaisnuorukainen, Oulussa iljettävistä rikoksista ilmeisesti Pohjois-Afrikan, Lähi-idän ja Afganistanin kriisialueilta tulleita nuoria miehiä.”* (Kaleva, 13.1.2019)

*”Epäilty **rikosaalto** teki videoista aiempaakin ajankohtaisempia”* (HS. 9.1.2019)

Myös luonnonilmiöihin ja onnettomuuksiin liittyvillä metaforilla pyritään ilmentämään ja synnyttämään tunteita. Aaltometamorassa lukijaa kutsutaan tarkastelemaan rikoksia, turvapaikanhakijoita tai ulkomaalaistaustaisia rikosten tekijöitä heijastamalla heihin voimakkaan aallon ominaisuuksia. Hyökyaalto on hengenvaarallinen: se jättää jälkeensä sortuneita kaupunkeja, kodittomia ihmisiä ja mereen pyyhkiytyneitä ruumiita. Hallitsematonta tuhoa kuvaava metafora synnyttääkin emotionaalisen tarpeen suojautua sekä suojella läheisiä. Koska pakolaisaaltometamoraa käytetään vakiintuneesti etenkin maahanmuuttovastaisessa retoriikassa, Jonathan Charteris-Back (2018) kutsuu sitä ideologiseksi metaforaksi, jonka tehtävänä on oikeuttaa ja legitimoida tietyn sosiaalisen ryhmän omaksumaa maailmankuvaa.

Pakolaisaalto on ideologinen metafora, joka legitimoitiettyä poliittista ajattelua ja maailmankuvaa.

Vaikka pakolaisaallon voi poliittisista kytkennöistään johtuen nähdä olevan ideologinen metafora, Oulun seksuaalirikosjulkisuus osoittaa, että se on jossain määrin arkipäiväistynyt yleisen kielenkäytön osaksi. Tämän kaltainen ilmaisujen valtavirtaistaminen on luonnollisesti kaikenlaisen politiikan harjoittamisen pyrkimys. Kun ilmaisut yleistyvät, rinnastusten metaforisuus himmenee, metaforista tulee ”uinuvia”, eikä niiden alkupeleistä käyttöyhteyttä enää tunnisteta (Bowdle &

Gentner 2005; Hart 2017). Alkuperäisistä konteksteistaan erkaantuneita metaforia ei useinkaan enää käytetä tarkoitushakuisesti (Hellsten 2002). Tämä ei kuitenkaan tarkoita metaforan ideologisuuden katoamista, sillä sisällöllisesti metafora määrittelee käsittelemänsä asian yhä samalla tavalla. Tässä piileekin metaforien vaivihkaisesti suostutteleva ja sosiaalista todellisuutta luova potentiaali. Lakoffin ja Johnssonin (1980) mukaan me kehystämme ensin todellisuuttamme metaforien avulla ja alamme sitten toimia näiden metaforien ohjaamina.

Luonnononnettomuuksien ja sairauksien kuvaston lisäksi myös kolmas maahanmuuttovastaisesta

retoriikasta tuttu metaforinen kuvasto edusti Suomelle eksistentiaalista uhkaa: sodan ja taistelun semanttisessa kuvastosta poimituilla kielikuvilla seksuaalirikollisuuden (tai ulkomaalaisten rikollisten) torjunta kuvattiin esimerkiksi *"isänmaan puolustamisena"* (Kaleva, 8.12.) tai *"taisteluna"* (Kaleva, 15.12.). Oulua taas kuvattiin *"taistelutahtoiseksi"* (IL, 13.1.) kaupungiksi, joka oli jo *"noussut pystyyn"* (kaaduttuaan taistelussa) kohtaamansa kriisin jälkeen. Pakolaisten ja siirtolaisten tulemistä kuvattiin aineistossa puolestaan *"joukoiksi"* (HS, 8.12.), *"ryntäykseksi"* (Kaleva, 16.1.) tai *"liikekannalla olemiseksi"* (Kaleva, 16.12.), jolla tarkoitetaan niin asevoimien kuin siviilielämän saattamista sotavalmiuteen. Sodassa tai taistelussa haavoittumiseen viittasivat puolestaan metaforat, joissa puhuttiin Oulun seksuaalirikosten tuottamista *"syvistä arvista"* (Kaleva, 16.1.) tai *"vammoista"* (IL, 15.1.), joita viranomaisten tulisi nyt hoitaa. Sotaisa tausta on myös hälytyskellometaforalla, sillä entisaikojen linnojen ja kirkkojen torneista soitettavilla hälytyskelloilla kutsuttiin miehiä aseisiin:

"Hälytyskellojen pitäisi kilkattaa kovaa ja myös kauas, jos suomea taitamattomat miehet ottavat yhteyttä itseään selvästi nuorempiin tyttöihin."
(HS, 8.12.2018, muut lehdet)

Maahanmuuttoon yhdistettyjä sotametaforia on analysoitu etenkin feministisessä ja jälkikolonialistisessa tutkimuksessa ja tuotu esiin, että ulkomaalaistaustaisten tekemien seksuaalirikosten yhteydessä kielikuvat yhdistävät symbolisella tasolla naisen ruumiin ja valtion. Metaforat kutsuvat miehiä taistelemaan naisiin kohdistuvaa seksuaalista uhkaa vastaan hyvin samanlaisella retoriikalla, jota käytetään puolustettaessa valtiota aseellisesti. Suvi Keskinen (2011) kirjoittaa, että tämänkaltaiseen metaforiseen puhutteluun turvaudutaan erityisesti oikeissa konflikteissa, joissa raiskauksia käytetään myös sodankäynnin välineenä. Näin on tapahtunut esimerkiksi entisen Jugoslavian alueen sotien aikana.

Neljäs selvästi laitaioikeistolaiseen ja maahanmuuttovastaiseen retoriikkaan kytkeytyvä metaforinen kuvasto hyödynsi agraariseen ympäristöön ja työhön liittyviä kielikuvia. Aineistossa viitattiin islamiin naisia alistavana ja epätasa-arvoisena uskontona. Fyysistä työtä sekä spatiaalisuutta korostavilla metaforilla kuvailtiin puolestaan toimia, joilla seksuaalirikollisuuden, "Uuden Oulun" tai islamin leviämistä olisi mahdollista torjua. Islamista puhuttiin esimerkiksi syrjinnän kulttuurina, joka *"siemenen"* tavoin *"itäisi maassamme"* (Kaleva, 18.1.). Islamiin yhdistettyä **siemenen metaforaa on hyödynnetty erityisesti uusnatsistisessa liikehännässä**, jossa propagoidaan ajatusta valkoiseen väestöön kohdistuvasta kansanmurhasta (Besley & Peters 2020). Tämän salaliittoajatteluun tukeutuvan, ns. väestönvaihtonarratiivin mukaan meneillään olisi globaalin eliitin tietoinen suunnitelma muuttaa länsimaiden demografista rakennetta korvaamalla maiden alkuperäinen väestö ulkomaalaisilla siirtolaisilla. Siemenen ja islamin yhdistävä metafora sisältää ajatuksen aluksi huomaamattomasta, mutta myöhemmin maaperän (alueen) valtaavasta kasvustosta, vieraasta uskonnosta, joka vähitellen syrjäyttää aiemmin valtavirtaiset kristilliset perinteet ja valkoisen väestön. Siemenen metafora saa pontta narratiivin tavasta korostaa islaminuskoisten naisten hedelmällisyyttä ja ulkomaalaistaustaisten perheiden keskimääräistä suurempaa lapsilukua. (Gorman & Culcasi 2020.)

Kaikkiin maahanmuuttovastaisesta tai laitaioikeistolaisesta politiikasta tuttuihin metaforiin on sisäänrakennettu ehdotuksia seksuaalirikosongelman ratkaisuksi. Tämän metaforien suostuttelevan potentiaalin paikallistamiseksi samasta semanttisesta kuvastosta poimitut kielikuvat tiivistettiin yhdeksi käsitteelliseksi metaforaksi (Lakoff & Johnsson 1980). Agraarisen työn kuvastosta ponnistavista metaforista on mahdollista tuottaa yksi käsitteellinen metafora *"seksuaalirikollisuus on työtaakka."* Erilaiset luonnononnettomuuksiin viittaavat metaforat on mahdollista tiivistää metaforaksi *"seksuaalirikollisuus on katastrofi"*. Sairausten ja terveyden kuvaston metaforat voidaan tiivistää metaforaksi *"seksuaalirikollisuus on sairaus"* ja sodan kuvastosta poimituista metaforista on mahdollista uuttaa esiin

metafora ”seksuaalirikollisuus on hyökkäys”. Aineistossa näillä metaforilla kuvailtiin tavallisesti seksuaalirikoksia tai rikoksiin syyllistyneitä ulkomaalaistaustaisia tekijöitä. Mittavasti julkisuutta saavan hybridin mediatapahtuman kokonaisuudessa mieli- ja kielikuvat voidaan kuitenkin helposti yhdistää laajemmin myös muihin ulkomaalaistaustaisiin ihmisiin. Tästä syystä taulukkoon 3. on lisätty sulkuihin myös mahdollisuus tähän tulkintaan.

Agraarisen työn kuvastossa seksuaalirikollisuuden torjuntaa kuvailtiin hyvin luontevasti siemenen metaforaan yhdistyen ”kitkemisen” (HS, 13.1.), ”seulomisen” tai ”seulan” (Kaleva, 6.1. & 13.1.; IL, 30.1.) metaforilla. Vaikka näitäkin metaforia käytetään vakiintuneesti eri yhteyksissä, esimerkiksi seulonta alkuperäisessä merkityksessään tarkoittaa syötäväksi jalostettavan viljanjyvän puhdistamista sitä ympäröivästä kuoresta sekä erottamista pienistä roskakasveista. Seuraavassa Kalevan lainauksessa seulottavaksi roskakasveiksi rinnastetaan tarpeettomasti turvapaikkaa hakeneet:

*”Miten **seuloa** **”seikkailevat joutenolijat”** oikeasti turvaa tarvitsevien miesten, naisten ja lasten joukosta?”* (Kaleva, 6.1.2019)

Myös hyökyaalto tai tulvivaa vettä hyödyntävä katastrofimetatfora pitää sisällään selvän ratkaisun, jolla seksuaalirikollisuuden ongelmaa olisi mahdollista torjua. Hyökyaalto merkitsee yksinkertaisesti väärässä paikassa olevaa vettä, ja tulvaa on mahdollista ennaltaehkäistä patoamalla (Tilli 2017). Näin konservatiivisen Suomen kehys tuleekin metaforisella puhuttelullaan ehdottaneeksi, että ulkomaa-laisten tekemiin seksuaalirikoksiin reagoitaisiin maahanmuuttoa rajoittamalla tai rajat kiinni -tyyppisellä politiikalla.

Erilaiset sairauden metaforat sisältävät nekin ehdotuksia ”hoitotoimenpiteistä”, joilla metaforan määrittelemä ongelma voitaisiin ratkaista. Käytetystä sairauden kuvastosta riippuen metaforan ehdottomat toimet voivat vaihdella lääkinnästä tai eristämisestä kirurgian kaltaiseen eliminointiin. (Charteris-Black 2018; Forsberg 2020.) Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa käytetyt epidemiametaforat suostuttelevat ennalta varautumisen, lääkinnän ja eristämisen kaltaisiin toimenpiteisiin. Kielikuvalla voidaan tähdentää, että kyse on vakavasta kriisistä, joka vaatii välittömiä toimenpiteitä – muuten ”Oulu-epidemiolla” olisi riski levitä myös kaupungin ulkopuolelle.

Vaikka kaikki käytetyt metaforat herättävät voimakkaita tunteita, erityisesti sodan kuvastosta tiivistettyyn käsitteelliseen metaforaan – seksuaalirikollisuus on hyökkäys – on sisäänrakennettu radikaali ajatus siitä, että seksuaalirikoksia käytettäisiin tietoisesti maahan kohdistuvan sotateimien välineenä. Metafora sisältää myös vastatoimien ajatuksen. Sodan metaforat tuottavat tunnetusti voimakasta osapuolten välistä vastakohtaisuutta ja sisältävät mahdollisuuden turvautua äärimmäisiin keinoihin vihollisen torjumiseksi (Flosberg ym. 2018; Pinero-Pinero ym. 2014). Tammikuussa 2019 Oulun kaupungin järjestämässä turvallisuusinfotapahtumassa kaupunginvaltuuston puheenjohtajana toiminut, Suomen maahanmuuttopoliittista linjaa kritisoinut Juha Hänninen (kok.) toi esiin tällaista valmiutta myös varsin suorasanaisesti:

*”**Sotilaana puolustan** maassamme sananvapautta **viimeiseen hengenvetoon saakka** ja tarvittaessa **vaikka ase kädessä.**”* (Kaleva, 29.1.2019)

Konservatiivisen Suomen kehysissä Oulun seksuaalirikoksista puhuttiin siis Suomeen kohdistuvan

eksistentiaalisen uhan narratiivissa. Tämä ei ole sinänsä yllättävää, sillä Suomen valtiollista kertomusta on perinteisesti tuotettu ulkoisten uhkakuvien avulla. Jatkuva puolustuskannalla oleminen on ollut keskeinen osa Suomen kansallista kertomusta, ja suomalaista identiteettiä on rakennettu etenkin suhteessa Venäjän uhkaan (Joenniemi 1994). Ylipäänsä kansallisuuden kaltaista abstraktia identiteettikategoriaa ei Stuart Hallin (2019) mukaan voi muodostaa kuin suhteessa toiseen. Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa nämä toiset olivat lähinnä Lähi-idän maista tulevia maahanmuuttajia ja pakolaisia, ja Suomeen kohdistuvan uhan metaforisessa esittämisessä hyödynnettiin kansainvälisessä maahanmuuttovastaisessa ja laitaioikeistolaisessa politiikassa vakiintuneita kielikuvia.

Maahanmuuttovastaisesta politiikasta tuttujen rinnastusten lisäksi Suomeen kohdistuvaa uhkaa kuvailtiin aineistossa myös maagisesta ja ei-materialistisesta maailmankuvasta ponnistavan kuvaston avulla. Tällaisen abstraktin hyvän ja pahan välistä vastakkainasettelua tuottavan kuvaston käyttäminen ei ole ollut kovinkaan yleistä maahanmuuttoon liittyvässä keskustelussa. Sen sijaan kansainvälisessä politiikassa ja sotaretoriikassa hyvän ja pahan vastakkainasettelut ovat yleisiä. 2000-luvulla lännessä kansainvälisepoliittista keskustelua on viitoittanut erityisesti ”terrorismia vastaan käyty sota”, jonka alussa presidentti George W. Bush nimesi Irakin, Iranin ja Pohjois-Korean terrorismia tukevaksi *pahan akseliksi*.

Oulussa seksuaalirikoksista epäiltyjen joukossa oli niin Irakista kuin Afganistanista tulleita turvapaikanhakijoita ja voidaankin spekuloida, olivatko pahan metaforat jonkinlaisia heijastumia terrorismia vastaan käydyn sodan retoriikasta. Uskonnolliseen kuvastoon turvautumisen voi ajatella saavan pontta myös maahanmuuttovastaisten toimijoiden keskusteluista, joissa seksuaalirikosten uhka kytetään erityisesti islaminuskoisista maista tuleviin maahanmuuttajiin. Sekularisoituneessa Suomessa vierasta uskontoa, islamia, ei enää vastustettu suoraviivaisesti kristillisestä perinteestä nousevilla kielikuvilla, vaan avuksi otettiin epämääräisempi primitiivisen pahan kuvasto, jonka ilmaukset ovat universaaleja ja tuttuja eri aikakausilta:

”Vähitellen aletaan kysellä, mikä ihme Oulua oikein riivaa.” (Kaleva, 12.1.2019)

”Kuva kovan onnen kaupungista sai vahvistusta” (Kaleva, 12.1.2019)

”Oulun yllä on paha karma” (Kaleva, 24.1.2019)

”Pahan silmä”¹⁵ kääntyi kohti Oulua – seksuaalirikokset kiristävät pohjoisen kaupungin ilmapiiriä” (Kaleva, 21.12.2019)

Suoraviivaisesti pahuuteen viittaavien metaforien lisäksi kaikki Oulun rikosjulkisuutta jäsentäneet kehykset lainasivat maagisesta kuvastosta myös peitellympiä kielikuvia. Keskeisiä metaforia olivat valoon ja pimeyteen, näkemiseen ja sokeuteen sekä nukkumiseen ja heräämiseen liittyvät metaforat tai metaforiset sanonnat, jotka kaikki ovat keskeisiä metaforisia ulottuvuuksia uskonnollisessa kuvastossa (Charteris-Black 2018). Valo symboloi oikeaa, moraalista, puhdasta, pelastusta ja näke-

15 ”Pahan silmä” on hyvin voimakas pahan voiman symbolinen kuvaus, joka on tunnettu jo antiikin ajoista. Jollakin taholla, esimerkiksi noidalla tai paholaista symboloivalla käärmeellä, uskotaan olevan kyky kirotta katseensa kohde. Seksuaalirikosjulkisuuden yhteydessä kiinnostavaa on, että muinaisessa Suomessa juuri nuorten naisten, lasten ja hyväosaisten uskottiin olevan alttiita ”silmäämislle”. Pahan silmältä tuli suojaautua vastamagian keinoin elämän käännekohdissa, kuten avioliittoon mentäessä tai lasta synnyttäessä. (Vuorela 2010.)

mistä, johon liittyvät metaforat puolestaan liittyvät jo platonilaisen ajattelun mukaisesti tietämiseen ja ymmärtämiseen. Pimeys tai valon puute merkitsee edellisten vastakohtaa: paha, moraalitonta, likaista, kadotusta tai sokeutta, joka ei pysty näkemään asioiden oikeaa toltaa.

Aiemmassa maahanmuuttoon liittyvässä keskustelussa vastaavaa uskonnollista kuvastoa on käytetty lähinnä paperittomista siirtolaisista, joihin on saatettu heijastaa erilaisia pimeyden ominaisuuksia (Pintero-Pintero ym. 2014). Valon ja pimeyden metaforat yhdistyvät tiiviisti motorissensorisiin, aistillisiin kokemuksiin, joissa hämärä tai pimeys voidaan jo kehollisesti ymmärtää riskitekijäksi ja pelottavaksi. Tämän tutkimuksen aineistoissa pimeydellä ei viitattu suoraan ulkomaalaistaustaisiin rikosten tekijöihin vaan Oulun kaupungin kohtamaamaan ”synkkyteen” (Kaleva, 13.1.) tai ”piilossa muhivaan todellisuuteen” (IL, 16.1.) eli seksuaalirikoksiin, joista suurin osa ei ”koskaan päädy päivänvaloon” (Kaleva, 16.1.). Myös turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikasta puhuttiin pimeyteen sekä ymmärtämiseen viittaavilla silmän, katsomisen ja näkemisen metaforilla:

Maagiset metaforat lisäävät pelon kokemukseen irrationaalisen ja moraalisen elementin.

*”Tapaukset tuovat **löysän maahanmuuttopolitiikan varjopuolet** esiin hyvin ikävästi esiin.”* (Kaleva, 13.12.2018)

*”Selvää on, että kotouttamista on **katsottava uusin silmin**.”* (Kaleva, 16.1.2019)

*”Vilkaisu Ruotsiin olisi varmasti **pudottanut suomut monen silmiltä**. Vahva tuntemuksi on, että ’tavallisen kansan’ piirissä nämä ongelmat on tunnistettu jo pitkään –.”* (IL, 13.1.2019)

Uskonnollisista tai maagisista kuvastoista poimitut metaforat voidaan tiivistää yhdeksi käsitteelliseksi metaforaksi: seksuaalirikollisuus on (ulkomaalaiset ovat) kirous. Niin pahan silmän kuin karmankin metaforiin on sisäänrakennettu ajatus siitä, että Oulussa tapahtuneet rikokset olisivat eräänlainen rangaistus Oulun kaupungin omasta toiminnasta. Keskustelun kokonaisuudesta löytyi myös narratiivia tukevia vastauksia siihen, mitkä olisivat olleet kirouksen kohteeksi joutuneen Oulun moraalisia rikkeitä. Kaupunkia kritisoitiin muun muassa ”ICT-hypetyksestä”, ”kylmää teknologiaa hohkaavasta ilmeestä” ja ”pitkäpiimäisestä politikoinnista” (Kaleva, 12.1.). Primitiivisen pahan narratiivissa Oulun ”synti” olisi siis ollut ylpeä profiloituminen huipputeknologian osajaksi, tehoton politikointi ja resurssien kohdistaminen väärin tarkoituksiin oikeasti hädänalaisten ihmisten auttamisen sijasta. Uskonnollisissa kuvastoissa paha tai kirousta voi torjua joko vastamagialla, manauksella tai kristillisestä perinteestä tutulla parannuksen tekemisellä ja kilvoittelulla, jollaisia sävyjä voi kuulla presidentti Niinistönkin (HS, 6.12.) sanoista hänen kehottaessaan Oulun seksuaalirikosten yhteydessä kansalaisia osoittamaan ”lujuutta”, jonka avulla voitaisiin ehkäistä ”paha”.

Pimeät kaupunkitilat ja pelon tunneyhteisön tuottaminen

Myös seksuaalirikollisuutta käsittelevien juttujen kuvituksissa hyödynnettiin pimeyden metaforista kuvastoa ja siihen aistimellisesti yhdistyvää ymmärrystä uhasta. Tummanpuhuvat kuvituskuvat esittivät usein öistä kaupunkitilaa. Kuvia oli toistuvasti otettu oululaisen kauppakeskus Valkean ympäristöstä, jota myös oheinen Ilta-Sanomien (19.12.) kansikuva esittää.

Ilta-Sanomien kansikuva on monella tavalla kiinnostava erittelyn kohde, sillä sen voi nähdä ensinnäkin olevan esimerkki tavasta, joilla uutismediassa tuotetaan kollektiivisia tunteita – tässä tapauksessa *pelon tunneyhteisöä* (Pantti & Wieten 2005). Kansikuvassa pimeään kauppakeskusta esittävään kuvaan yhdistetty teksti tarkoittaa, millaisen emotionaalisen odotuksen kautta niin juttua kuin kuvaa tulisi tulkita. Tunteiden tuottaminen on yksi kaupallisella logiikalla operoivan journalismin perustavoitteista ja tämänkaltaisen voimakkaita tunteita esiin tuova, dramaattinen kerronta on tyypillistä erityisesti rikos- ja kriisiuutisille (Huhtala & Hakala 2007). Vaikka rikokset herättävät paikallisissa yhteisöissä monenlaisia tunteita, on hyvä huomioida, että journalismissa esitetyt tunteet eivät koskaan edusta ihmisten autenttisia kokemuksia, vaan esitykset ovat aina toimittajan tekemien valintojen ja tulkintojen tulosta (Wahl-Jorgensen 2019). Tällaiseen journalismin lajityyppiin on myös miltei mahdoton sovittaa vähemmän dramaattisia kokemuksia, vaikka tunnetusti monet ihmiset elävät myös välinpitämättömässä suhteessa uutismediaan eivätkä välttämättä seuraa ajankohtaisia tapahtumia.

Iltalehden toinen uutinen tammikuulta (13.1.) havainnollistaa hyvin tätä problematiikkaa ja tunneyhteisön rakentamista journalistisen jutun tavoitteena. Tähän uutiseen on haastateltu yhdeksää paikallista asukasta, ja sen otsikko määrittelee jälleen tunnekehyksen, jonka kautta juttua tulisi lukea: "Suru ja huoli painavat Oulussa". Juttua ja haastateltujen lausuntoja tarkemmin lukiessa käy kuitenkin ilmi, että haastateltavista vain yksi ilmaisi kysyttäessä olevansa huolestunut. Neljän haastateltavan lausuntojen voi ymmärtää kyseenalaistavan otsikon huolta korostavan kehystyksen: he tulivat kertoneeksi, etteivät juurikaan seuraa uutisia, eivätkä rikokset herätä heissä suuria tunteita tai vaikuta heidän arkeensa. Ajatusleikkinä voi pohtia, olisiko toimittaja voinut nostaa tällaiset näkemykset otsikkoonsa kärkeväiteiksi. Otsikko, jossa todettaisiin, etteivät seksuaalirikokset huoleta tai kiinnosta oululaisia, ei istu odotuksiimme rikosuutisoinnista. Puhe tuntuisi sopimattomalta ja rikoksia vähättelevältä. Tästä voi päätellä, että yhteisön pelosta ja järkytyksestä kertovissa rikosuutisissa onkin lopulta kyse tietyn tapahtuman yhteydessä sopivina pidettyjen tunteiden julkisesta esittämisestä (Pantti 2010). Journalismi kutsuu lukijoitaan samaistumaan sopivina pidettyihin tunteisiin ja yhteinen tunnekokemus synnyttää kollektiivin, samalla tavalla reagoivan tunneyhteisön sekä vahvistaa tämän ryhmän sisäistä koheesiota.

Iltalehden (19.12.) kansikuvaa voi analysoida myös pohtimalla, miten yhteiskunnallisen ilmiön visuaalinen esittäminen vaikuttaa käsityksiimme itse ilmiöstä, tässä tapauksessa seksuaalirikollisuudesta. Doreen Massey (2008) tähdentää, että Valkean kauppakeskuksen kaltaiset tilat ovat aina paitsi materiaalisia myös sosiaalisia tuotteita: tiloihin liitetään mielikuvia, jotka kietoutuvat osaksi yhteiskunnallista merkityksenantoa. Tiloihin liittyvillä oletuksilla on voimaa vaikuttaa myös ongelmanmäärittelyyn ja päätöksentekoon. Seksuaalirikosuutisten kuvittaminen synnyttää siis mielikuvia rikollisuudesta; kuvien avulla hahmotamme, millaisia rikokset ovat, missä ne tapahtuvat, millaiset tilat ovat vaarallisia sekä milloin tai kenen toimesta ihmisten on syytä pelätä rikoksen uhriksi joutumista. Näin kuvat tulevat tehneeksi myös laajempia tulkintoja seksuaalirikollisuudesta yhteiskunnassa.

Valkean kauppakeskusta esittävät kuvat ehdottavat, että seksuaalirikollisuuden riski liittyy erityisesti pimeisiin kaupunkitiloihin. Kaupunkikuvilla vahvistetaan siis ajatusta, että raiskaukset olisivat lähinnä tuntemattomien tekemiä hyökkäyksiä julkisissa tiloissa, vaikka tosiasiasa valtaosassa seksuaalirikoksista tekijä ja uhri tuntevat toisensa ja teot tapahtuvat yleensä yksityisasunnoissa (Oikeusministeriö 2012). Kuvituksella siis tuotetaan käsitystä, että seksuaalirikollisuus olisi enemmän satunnainen ja marginaalinen ilmiö, jonka kohteeksi voi joutua lähinnä liikkumalla väärässä paikassa väärään aikaan kuin että se olisi vakiintunut ja hyvin arkinen yhteiskunnallinen ilmiö, jonka kohteeksi joutuvat yleensä naiset kotiympäristöissä (O'Hara 2012). Koska Oulun seksuaalirikokset eivät tosiasiallisesti tapahtuneet Valkean kauppakeskuksen ympäristössä, vaan toisaalla kaupungissa ja yksityistiloissa, kuvituksella myös rodullistetaan tiettyä kaupunkitilaa ja seksuaalirikollisuutta, sillä kuvitus kytkee raiskausrikollisuuden uhan nimenomaisesti kaupunkitilaan, joka Oulussa oli tullut tunnetuksi ulkomaalaistaustaisten kohtaamis- ja vapaa-ajanviettopaikkana.

Siinä missä katastrofien tai uskonnon kuvastosta kumpuavat affektiiviset metaforat vetosivat kehoillisesti ja osin tiedostamattomastikin ihmisten tunteisiin, konservatiivisen Suomen kehykset kuvasivat seksuaalirikoksia ja maahanmuuttopolitiikkaa myös rationaalisuuden alueeksi mielletyn talouden kuvastolla. Jonathan Charteris-Black (2018) toteaa, että metaforat sisältävät niin kognitiivisia kuin emotionaalisia potentiaaleja, jotka hän palauttaa aristotelisesta retoriikasta tuttuihin käsitteisiin logos (järkeen vetoaminen), pathos (tunteisiin vetoaminen) ja ethos (puhujan eettisten arvojen esiintuominen). Nämä kolme pyrkimystä ovat metaforisessa kielenkäytössä usein päällekkäisiä.

Talouden kuvastosta poimituilla metaforilla seksuaalirikollisuudesta ja siihen kytketystä maahanmuutosta puhuttiin maksettavaksi eräytyvänä *"kalliina laskuna"* (IL, 13.1.), joka olisi seurausta vastuuttomasta asioiden hoidosta – metaforisen *"avoimen valtakirjan allekirjoittamisesta"* (IL, 14.1.). Iltalehti viittasi valtakirjan allekirjoittamisella vuoteen 2015, jolloin Suomi vastaanotti turvapaikanhakijoina runsaasti nuoria miehiä ja totesi tämän merkinneen sen hyväksymistä, että miesten tullessa myös rikollisuus *"vääjäämättä kasvaisi"*. Tämänkaltaisille maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa kritisoiville teksteille oli tyypillistä käsitys siitä, ettei Suomi tai Eurooppa olisi kykenevä suojelemaan itse itseään. Suomea ei siis uhannut vain maahanmuutto ja sen mukanaan tuomat lieveilmiöt, vaan myös *"avoin valtakirja"* eli vallitsevan, liian liberaalina pidetyn maahanmuuttopolitiikan synnyttämä heikkous (ks. Lähdesmäki 2017). Talouden kuvaston avulla seksuaalirikollisuutta kuvaava käsitteellinen metafora voidaan tiivistää yksinkertaisesti laskuksi. Vaikka laskumetafora pyrkii puhuttelemaan toisenlaisen kuvaston avulla kuin esimerkiksi karmametafora, molemmille on yhteistä, että ne esittävät tapahtuneiden seksuaalirikosten johtuvan Suomen tai Oulun omasta toiminnasta. Metaforisen kuvaston ehdottama ratkaisu seksuaalirikollisuuden ongelmaan olikin poliittisen linjan muuttaminen: lasku on eräytynyt maksettavaksi, mutta avoimen valtakirjan antaneista vastuuttomista päättäjistä olisi päästävä eroon.

Viimeisenä seksuaalirikollisuutta määrittelevänä metaforisena kuvastona toimi näyttämön maailma. Tästä semanttisesta kuvastosta merkityksiä lainaavissa metaforissa Oulun seksuaalirikoksia kuvattiin *"pöyristyttävänä tragediana"* (IL, 11.1.) eli kaupunkia kohdanneena murhenäytelmänä. Aineiston mediateksteissä Oulun seksuaalirikosten ounasteltiin olevan vasta tragedian *"alkusoittoa"* (Kaleva, 18.1.) eli musikaalinen tiivistelmä kohta alkavan näytelmän tapahtumista. Metafora implikoi, että todennäköisesti rikostapaukset eivät jäisi tähän, vaan lisää ulkomaalaistaustaisten tekemiä seksuaalirikoksia olisi siis odotettavissa. Näyttämön kuvaston metaforat kytkivät tragedian alun jo vuoteen 2015, jolloin Torniossa seurattiin turvapaikanhakijoiden tuleamista Suomeen kuin *"aitiopaikalta"* (Kaleva, 18.1.). Näyttämön kuvaston rinnastuksissa rikosten seurauksia kuvailtiin erilaisilla ilmapiiri- ja tunnelmametaforilla: Oulun ilmapiirin kerrottiin muuttuneen *"jännittyneeksi"* (Kaleva, 13.1.), *"vihamieliseksi"* (HS, 15.1.), *"kylmäksi"* (HS, 20.1) ja tunnelman *"kiristyneeksi"* (Kaleva, 22.12.). Näyttämön kuvaston metaforista voi synnyttää käsitteellisen metaforan seksuaalirikollisuus on (ulkomaalaistaustaiset ovat) murhenäytelmä. Näyttämön kuvastosta poimitut metaforat sijoittavat suomalaiset maahansa kohdistuvan uhan passiivisiksi seuraajiksi, yleisöksi, joka voi vain seurata joidenkin toisten orkestroiman näytelmän etenemistä. Metaforan ehdottama kritiikki kohdistuu jälleen näin päättäjiin, jotka ovat osallistuneet murhenäytelmän käsikirjoittamiseen.

Edellä on käsitelty Suomesta ja seksuaalirikollisuudesta tuotettuja metaforisia kuvauksia. Taulukko 3. osoittaa, että näiden kahden aiheen lisäksi konservatiivisen Suomen kehyksessä määriteltiin metaforilla myös ulkomaalaistaustaisia rikosentekijöitä – joskin suoraan tekijöihin kohdistuvaa metaforista puhetta löytyi aineistosta suhteellisen vähän. Tavallisesti tekijöitä kuvattiin epäsuorasti tekoihin liitettyillä adjektiiveilla, joita aineistossa esiintyikin erittäin paljon. Tekojen kuvattiin olevan muun muassa

epäinhimillisiä, raakalaismaisia, vastenmielisiä, karmaisevia, kuvottavia, käsittämättömiä, pöyristyttäviä, iljettäviä, törkeitä, raukkamaisia, tyrmistyttäviä, kauheita, pahoja, tuomittavia, kuohuttavia, järkyttäviä, pysäyttäviä, karmeita, kammottavia, niljakkaita tai sairaiden ihmisten toimintaa tavalla, jota *"ei tavallinen ihminen voi ymmärtää"* (IL, 14.1.).

*"Olemme nähneet, kuinka **jotkut meiltä turvaa hakeneet**, ja saaneetkin, ovat itse luoneet tänne **turvattomuutta epäinhimillisin teoin**. Se on kestämaton tilanne."* (IL, 2.1.2019)

Hyvin monipuolisella negatiivisten adjektiivien valikoimalla korostettiin eroa rikostentekijöiden ja tavallisten miesten/ ihmisten välillä. Tekoja (tekijöitä) kuvattiin toistuvasti epäinhimilliseksi ja tämän kaltainen rikollisten epäinhimillistäminen on ollut tyypillistä myös aikaisemmalle seksuaalirikoksia käsittelevälle keskustelulle. Tutkimuskirjallisuuden mukaan seksuaalirikoksia käsittelevissä uutisissa rikosten tekijät kuvataan mieluummin "petoina", epäinhimillisen pahoina tai perversseinä. Heidän henkilöhistoriastaan etsitään erityisiä selityksiä rikosten tekemiselle, pyrkien näin löytämään todisteita siitä, että rikolliset poikkeavat oleellisesti tavallisista miehistä. Raiskauksia käsittelevässä tutkimuksessa tekijän esittämistä epäinhimillisen pahana kuvataan *hirviöittämisen* käsitteellä (*monstering*). Rikosuutisissa pyritään ratkaisemaan seksuaalirikollisuuden ongelma selittämällä se poikkeavuudeksi. Tämä tapahtuu kuvailemalla tekojen äärimmäistä luonnetta sekä tuottamalla tekijästä käsitys kaikilla mahdollisilla tavoilla epätavallisena. (Boshoff & Prinsloo 2015; Aldridge 1995; Chippindale & Horrie 1990; Cockbain 2013; O'Hara 2012.)

Tutkimuksessa on kritisoitu seksuaalirikollisten epätavallisuuden korostamista, sillä hirviöittämisen nähdään hiljentävän keskustelun raiskauksien ja seksuaalirikosten todellisesta luonteesta. Todellisuudessa valtaosa seksuaalirikosten tekijöistä on "tavallisia miehiä". Yleensä he ovat uhrin tuntemia perheenjäseniä, puolisoita, kavereita tai sukulaisia. Allan Feldmanin (1994) mukaan seksuaalisen väkivallan esittäminen pahuutena tai poikkeavuutena lisää etäisyyttä tekijöiden ja yleisön välillä ja samalla tekee yhteiskunnassa laajasti esiintyvistä väkivallasta näkymätöntä. Feldman toteaa, että ilmiössä on kyse myöhäiskapitalististen yhteiskuntien "kulttuurisesta anestesiasta", jossa kipeät ja vaikeat asiat projisoidaan mieluummin valtavirran ulkopuolelle "toiseen".

Visuaalista kehystä ei osata kyseenalaistaa

Rikosten tekijöitä hirviöitetään myös visuaalisten esitysten välityksellä. Lehtikuvissa saatetaan huomaamatta tuottaa sellaisia rasistisille stereotypioille rakentuvia kehyksiä, jotka eivät läpäisisi toimitusprosesseja, jos niiden esittämä viesti kommunikoitaisiin kirjallisesti (Coleman 2009). Kuvien tuottamiin kehyksiin havahtuu usein vasta kun niiden tarinan sanallistaa. Hyvä esimerkiksi on Ilta-Sanomat (10.12.) oheinen mielenosoituskuva, jonka viesti sanallistettuna edellyttäisi raiskaajien karkottamista ja heidän mustien penistensä katkaisemista. Näin muotoiltua mielipidettä olisi tuskin julkaistu. Uutistekstissä kyseistä kylttiä kantanut nainen toteaaakin kuvan viestiin verraten vaimeasti olevansa ”vihainen tällaisille asioille”.

Mielenosoituskuvasta voi eritellä myös metaforisia merkityksiä: kyltissä ulkomaalaistaustaista rikollista representoi piirros miehen sukupuolielimestä. Se voidaan palauttaa kolonialistiselle diskurssille tyypilliseen stereotypiaan ”seksuaalisista pedoista” – villeistä ja yliseksuaalisista pohjois-afrikkalaisista miehistä (Wigger 2019). Tällaiset rodullistetut stereotypiat ovat keskeinen hirviöittämisen ja epäinhimillistämisen menetelmä (Cockbain 2013). Jutun otsikko antaa tukea kuvan metaforalle; haastattelusta poimitussa lainauksessa todetaan, etteivät raiskaukset tulleet yllätyksenä. Toisin sanoen haastateltavat olivat siis odottaneet tietyistä taustoista tulevien turvapaikanhakijoiden syyllistyvän seksuaalirikoksiin. Yllätyksettömyyden korostaminen useissa Oulun rikostapauksia käsittelevissä uutisissa on huomionarvoista, sillä yleensä uutisgenressä kiinnostavuutta tuotetaan päinvastaisella painotuksella. Myös maahanmuuttouutisointia on tavattu rakentaa yllätyksellisyyden kehyksessä, mikä Karina Horstin (2005) mukaan ei sekään ole ollut arvovapaa näkökulmavalinta, vaan tapa vähentää esimerkiksi vaikeissa kotouttamiskysymyksissä poliittisiin päättäjiin ja viranomaisiin kohdistuvaa painetta ja vierittää syy kotoutumisen epäonnistumisesta maahanmuuttajille itselleen.

Yllätyksettömyyden korostaminen Oulun rikosjulkisuudessa voidaankin yhtäältä nähdä paitsi ponnistavan seksuaalirikollisuuden rodullistamisesta, myös pyrkimyksenä rakentaa viranomaisiin tai poliitikkoihin kohdistuvaa kritiikkiä. Aineistossa esimerkiksi rikostilastoja tai aiempia selvityksiä esiintuovat jutut implikoivat päättäjiin kohdistuvaa tyytymättömyyttä ja antavat ymmärtää, että rikokset olisi pitänyt ennaltaehkäistä poliittisin toimin. (esim. Kaleva, 15.1. & 16.1.)

Epäinhimillistämisen pyrkimys oli läsnä myös aineistosta löydetyissä metaforissa tai metaforisissa sanonnoissa, joilla kuvailtiin ulkomaalaistaustaisia tekijöitä. Muutamia kertoja heihin viitattiin eläinmetaforilla, jotka ovat voimakkaan affektiivisia kuvaamisen tapoja. Esimerkiksi Iltalehden (17.1.) uutisessa kansanedustaja Ville Tavio (ps.) kritisoi seksuaalirikosten olevan seurausta hallituksen maahanmuuttopolitiikasta todeten, että ”se, joka päästää ketun kanatarhaan, on yhtä syyllinen kettu”. Iltalehti nosti metaforisen sanonnan ”ketusta kanatarhassa” myös juttunsa otsikkoon. Ihmisistä käytettävät eläinmetaforat ovat useimmiten selkeän pejoratiivisia, niin tässäkin tapauksessa. Kettu saalistavana eläimenä tekee kanatarhassa tuhoisaa jälkeä – sen ajatellaan pelkäästä ”tappamisen ilosta” tai viettiensä ohjaamana tappavan enemmän kanoja kuin se jaksaa syödä. Puheen maahanmuuttajista kettuina voi nähdä paitsi epäinhimillistävän pakolaisia ja maahanmuuttajia representaatioiden tasolla, myös sijoittavan ulkomaalaistaustaiset ihmiset kuvainnollisesti ravintoketjussa ihmistä alemmaksi. Eläinmetaforat implikoivat, että maahanmuuttajia tai pakolaisia olisi mahdollista kohdella samoin kuin kohtelemme eläimiä. (Hart 2021.)

Seksuaalirikosuutisille on tyypillistä tekijöiden hirviöittäminen: heidät kuvataan epäinhimillisen pahoiksi ja tavallisista miehistä poikkeaviksi.

Toinen kuvasto, jonka avulla ulkomaalaistaustaisia rikoksentekijöitä kuvailtiin, oli satujen semanttinen kuvasto. Tästä kuvastosta poimituilla metaforilla ulkomaalaistaustaisista turvapaikanhakijoista synnytettiin mielikuvia kevytmielisinä seikkailijoina – ei kansainvälistä humanitaarista apua tarvitsevana pakolaisina. Turvapaikanhakijoita kuvattiin esimerkiksi Lewis Carrollin klassikkosadusta peräisin olevalla ”*Liisa ihmemaassa*”-metaforalla (Kaleva, 18.1.) todeten suomalaisten tapojen olevan heille yhtä vieraita kuin ihmemaan tavat olivat kyllästyneenä seikkailemaan lähteneelle Liisalle. Satujen kuvastosta synnytetty käsitteellinen metafora – ulkomaalaistaustainen on seikkailija – saa tukea myös aineistossa esiintyvistä muista rinnastuksista, joilla osa turvapaikanhakijoista pyrittiin nimeämään aidosti apua tarvitseviksi ja toiset taas ”seikkaileviksi joutenolijoiksi” (Kaleva, 6.1.) tai ”vaeltelijoiksi” (HS, 15.1.), jotka tarpeen vaatiessa vain ”päättävät vaihtaa maismaa” (IL, 4.1.).

Viimeinen ulkomaalaistaustaisia rikostentekijöitä merkityksellistävä kuvasto oli talouden maailma, josta poimituilla metaforisilla sanonnoilla korostettiin rikostekijöiden epärehellisyyttä. Esimerkiksi Iltalehdessä (14.1.) kuvattiin rikoksista epäiltyjä ja selitettiin seksuaalirikollisuutta toteamalla ”tilaisuuden tehneen varkaan”. Tämä vanha sanonta väittää, että kiinnijäämisen riskin puuttuessa kuka tahansa on valmis tekemään itseään hyödyttävän rikoksen. Sanonnan problematiikkaa on pohdittu 1970-luvulta saakka myös kriminologisessa teoriaperinteessä (esim. Felson & Clarke 1998). Raiskausrikollisuuden yhteydessä teoriaa on kritisoitu uhrin syyllistämisestä, sillä sen avulla esimerkiksi ”seksuaalisesti provokatiivinen” pukeutuminen voitaisiin halutessa ymmärtää ”tilaisuuden antamiseksi” (Clarke 2005).

Semanttisesti metafora tuottaa mielikuvan rikoksen tekijästä epärehellisenä varkaana ja seksuaalirikoksen uhrista (naisesta, tytöstä) varastettavana omaisuutena, joka kuuluu jollekin toiselle (Suomelle, suomalaisille).

Ulkomaalaistaustaisia rikoksentekijöiden kuvaamisessa käytetyistä kuvastoista oli näin mahdollista synnyttää neljä käsitteellistä metaforaa: 1. ulkomaalaistaustainen on luonnonvoima, 2. ulkomaalaistaustainen on eläin, 2. ulkomaalaistaustainen on seikkailija ja 3. ulkomaalaistaustainen on huijari. Tässä alaluvussa on esitetty esimerkkejä kolmesta viimeisestä käsitteellisestä metaforasta. Ulkomaalaistaustaisiin liitettyä luonnonvoimapuhetta käsitellään omassa alaluvussaan 3.3. Kaikki käsitteelliset metaforat esittävät, miten ulkomaalaistaustaisiin rikoksentekijöihin voisi tai pitäisi suhtautua. Ketun kaltaisen pienpedon tuhoja voidaan torjua eristämällä kotieläimet (naiset, tytöt) mahdollisimman tehokkaasti pedoista (ulkomaalaistaustaiset), mutta petoeläimiä torjutaan myös kantaa vähentämällä – loukuttaen tai metsästämällä. Seikkailijan ja huijarin metaforat puolestaan ehdottavat, että Suomeen tulevan ulkomaalaistaustaisen ihmisen kertomusta humanitaarisen avun tarpeesta on syytä epäillä. Metaforat myös kyseenalaistavat ulkomaalaistaustaisiin turvapaikanhakijoihin investoitujen resurssien järkevyyttä.

3.2.2 Liberaalin Suomen kehysten metaforat: mystifioitu nettiympäristö

Myös liberaalin Suomen kehykset – sukupuolittuneen väkivallan, digitaalisen mediaympäristön sekä rasismin ja populismin kehykset – rakensivat merkityksenantoaan voimakkaasti tunteisiin vetoavilla metaforilla. Kehyksissä pyrittiin puolustamaan naisten- ja lastenoikeuksia sekä yhdenvertaisuuden kaltaisia arvoja. Seuraava taulukko 4. osoittaa, että liberaalin Suomen kehyksissä metaforisilla rinnastuksilla määriteltiin seksuaalirikollisuuden lisäksi etenkin internetiä sekä nykyistä poliittista ympäristöä ja poliittisia toimijoita. Liberaalin Suomen kehysten metaforia on jäsennelty samoin kuin edellisen alaluvun konservatiivisen Suomen metaforia: jäljittämällä semanttisia kuvastoja, joihin metaforat yhdistyvät sekä pelkistämällä kuvaston metaforat yhdeksi käsitteelliseksi metaforaksi (Lakoff & Johnson 1980), joka ehdottaa, miten ongelmaan tulisi suhtautua.

Taulukko 6. Liberaalin Suomen kehysten käyttämiä metaforia		
Internet Millaisten rinnastusten ja kielikuvien avulla teksteissä kuvailtiin digitaalista mediaympäristöä?	Metaforien semanttiset alueet	Metaforiset avainsanat
	Luonnononnettomuuksien kuvasto Käsitteellinen metafora: Internet on luonto	Syöveri Karikko Syvyys Katastrofi Mullistus
	Uskonnollinen/ maaginen kuvasto Käsitteellinen metafora: Internet on eksytys	Herääminen/ herättäminen Havahtuminen Silmien aukaisu Hämärä Pimento
	Sodan ja taistelun kuvasto Käsitteellinen metafora: Internet on taistelukenttä	Someansa Kenttäoikeus Niskalenkki Panostaminen Aseet Etujoukko Toverituomioistuin Digitaalinen nyrkki Astaloiden teroittaminen
	Tilan ja liikkeen kuvastot Käsitteellinen metafora: Internet on paikka	Pimeä kuja Pimeä puoli Synkkä puoli Eksyminen Kartta

Politiikka, poliitikot Millaisten rinnastusten ja kielikuvien avulla teksteissä kuvailtiin poliittisia toimijoita ja politiikkaa?	Metaforien semanttiset alueet	Metaforiset avainsanat
	Sodan ja taistelun kuvasto Käsitteellinen metafora: Politiikka on taistelu	Poikkeustila Liikekanta Panos
	Pelien kuvasto Käsitteellinen metafora: Politiikka on peli	Keppihevonen Valttikortit Poliittinen irtopiste Pelikenttä Poliittinen peli
	Sairauksien kuvasto Käsitteellinen metafora: Politiikka on yliherkkyys	Tolkku Paniikki Jäitä hattuun
	Tilan ja liikkeen kuvastot Käsitteellinen metafora: Politiikka on matka	Oikea tie Merkkipaalu Viitoitus
Seksuaalirikollisuus Millaisten rinnastusten ja kielikuvien avulla teksteissä kuvailtiin seksuaalirikollisuutta ja rikosten tekijöitä?	Metaforien semanttiset alueet	Metaforiset avainsanat
	Sodan ja taistelun kuvasto Käsitteellinen metafora: Seksuaalirikollisuus on vihollinen	Tikun nokka Vamma Aseet
	Uskonnollinen/ maaginen kuvasto Käsitteellinen metafora: Seksuaalirikollisuus on salaisuus	Pimeä puoli Hämärä Katve Musta piste Taikaisku

Taulukosta 6. voi nähdä, että liberaalin Suomen kehysten metaforisessa puheessa seksuaalirikoksia tarkasteltiin korostuneesti internetiin liittyvänä ongelmana; verkkoympäristön nähtiin arkipäiväistäneen seksuaalista ahdistelua ja tehneen uhrien tavoittamisen helpoksi.

Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa internetin uhkia havainnollistavat metaforat olivat tuttuja aiemasta internet-metaforatutkimuksesta, jonka mukaan nettiympäristöä kuvaillaan usein etenkin vesielementtiin liittyvän luontokuvaston avulla.¹⁶ Veden ja meren metaforat tuottavat käsitystä valtavasta ja tuntemattomasta, lähes mystisestä internetistä – paikasta, joka täytyy tutkimusmatkailijoiden tavoin ylittää tai valloittaa. Tästä kuvastosta ponnistaen internetin käyttöä kuvataan usein netissä seikkailemiseksi tai internet-ympäristöä kokonaisen tuntemattoman maailman metaforalla. (Wilken 2013.)

Myös Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa hyödynnettiin erityisesti veteen liittyvää sanastoa. Sosiaalisen median käyttämisen riskit rinnastettiin "*karikoihin*" (Kaleva, 18.1.) ja uhrejaan "*saalistavien*" seksuaalirikollisten kuvailtiin liikkuvan somemaailman "*syvyyksissä*" (Kaleva, 29.1.). Aineistossa toistuva veden metafora oli "*syöveri*", jolla tarkoitetaan pyörrevirtaa, vesipyörrettä tai kuilumaista syvyyttä meren pohjassa:

"Rikollisuus on siirtynyt pois näkyvistä internetin syövereihin" (Kaleva, 29.1.2019)

"Miten estää ihmisen joutuminen nettimaailman syövereihin ja siellä tapahtuvien rikosten kohteeksi, näihin talkoisiin tarvitaan koko yhteiskuntaa" (IL, 16.1.2019)

Internetiin liittyvää seksuaalirikollisuuden uhkaa kuvailtiin aineistossa myös tilallisuuteen viittaavilla metaforilla, esimerkiksi esittämällä internet omanlaisekseen "*maailmaksi*" (IL, 15.1.), jota on vaikea ymmärtää tai hahmottaa. Seksuaalirikollisuuden erityistä paikkaa nettiympäristössä hahmotettiin internetin "*pimeiden kujien*" (Kaleva, 18.1.) kaltaisella metaforalla, joka heijastaa virtuaaliseen maailmaan uutiskuvista tutun ajatuksen seksuaalirikollisuudesta hämärien ja julkisten kaupunkitilojen ongelmana. Sosiaalisesta mediasta puhuttiin myös kirjavana "*karttana*" (Kaleva, 16.1.), jossa etenkin vanhempia sukupolvia uhkaa "*eksyminen*".

Edellisistä semanttisista kuvastoista peräisin olevat metaforat on mahdollista tiivistää kahdeksi käsitteelliseksi metaforaksi: "internet on luonto" ja "internet on paikka". Esimerkit osoittavat, että intuitiivisessa metaforapuheessa liberaalin Suomen kehukset ymmärsivät seksuaalirikollisuuden ja seksuaalisen häirinnän tapahtuvan siis oudoissa paikoissa tai vaarallisissa luonnonympäristöissä eli sellaisissa digitaalisissa tiloissa, joita useimmat verkon käyttäjät eivät tunne. Esimerkiksi syöverimetaforan voi ymmärtää asemoivan seksuaalirikollisuuden lähinnä anonyymin pimeän verkon ongelmaksi. Erilaisen tilallisten metaforien avulla tapahtumat onkin helppo sijoittaa etäämmälle omasta elämämpiiristä. Vaikka liberaalin Suomen kehys pyrki tuottamaan vastapuhetta konservatiivisen Suomen kehysten tavalle niputtaa maahanmuutto ja seksuaalirikos yhteneväksi ongelmaksi, niiden käyttämä metaforinen kuvasto tulee näin hahmottaneeksi seksuaalirikollisuuden ja naiseen kohdistuvan seksuaalisen häirinnän vastaavalla tavalla epätavallisuutena ja marginaalisuutena, eivätkä käytetyt metaforat välttämättä tue ajatusta seksuaalisesta häirinnästä koko yhteiskuntaa läpäisevänä ongelmana.

Ristiriita liberaalin Suomen kehysten metaforisten ilmaisujen ja mediateksteissä julkituotujen suorien puheenvuorojen ja faktatietojen välillä on kiinnostava. Esimerkiksi analysoitujen lehtien uutisteksteissä haastattelut nuoret toivat monessa yhteydessä esiin, että seksuaalista häirintää tapahtuu kai-

¹⁶ Internet-sanasto on kauttaaltaan hyvin metaforista, sillä uuden, abstraktin teknologian käyttöönottoa ja omaksumista on pyritty helpottamaan niin tiloihin, kotiympäristöön kuin luontoonkin liittyvillä tutuilla kielikuvilla. Esimerkiksi netin käyttämistä kuvataan surffaukseksi, luvaton sisältöjen lataamista piratismiksi, suoratoistopalveluja virtaukseksi (*streaming*) ja tiedon paljoutta informaatiotulvaksi. (Wilken 2013.)

killaa sosiaalisen median alustoilla ja hyvin arkisissa tilanteissa. Toisin kuin liberaalin Suomen metaforat antavat ymmärtää, joutuakseen seksuaalisen häirinnän kohteeksi verkossa ei siis tarvitse eikään syövereihin – riittää, että avaa oman sosiaalisen median profiilinsa. Seksuaalisen häirinnän tavallisuudesta puhuvat myös tutkimustulokset: kansallisen rikosuhritutkimuksen (Danielsson & Näsi 2018) mukaan naisista noin 19 prosenttia on kokenut verkossa seksuaalista häirintää ja yläkouluikäisistä tytöistä puolesta noin kolmannes oli kokenut seksuaalista häirintää viimeisen vuoden aikana (Ikonen & Halme 2018).

Koska metaforat heijastelevat affektiivista ja esikäsitteellistä todellisuuden hahmottamisen tapaa, ristiriidan voikin nähdä kertovan siitä, että intuition ja tunteiden tasolla ajatus seksuaalisen häirinnän tavallisuudesta saatetaan hylätä, vaikka sitä suorasanaaisessa viestinnässä välitetäänkin. Sanomme seksuaalisen häirinnän olevan erittäin tavallista, mutta metaforat kertovat, ettemme siihen kuitenkaan halua täysin uskoa.

Liberaalin Suomen kehysistä vain sukupuolittuneen väkivallan kehys merkityksellisesti selkeästi asiaa toisin. Tämä tekee kehyksestä aineiston ainoan varsinaisen vastakehyksen. Sukupuolittuneen väkivallan kehys pyrki metaforisten ilmaisujen avulla kuvailemaan juuri tietämättömyyttä seksuaalisen väkivallan tavallisuudesta. Seksuaalisen häirinnästä puhuttiin esimerkiksi ”oikeusvaltion katveena” (HS, 19.1.) tai yhteiskunnan ”mustana pisteenä” (IL, 16.1), jonka yleisyyttä ei nähdä tai jota ei haluta tunnustaa. Sukupuolittuneen väkivallan kehysten käyttämät metaforat voidaankin tiivistää käsitteelliseksi metaforaksi ”seksuaalirikollisuus on salaisuus”.

Tilallisuuteen ja luontoon liittyvien metaforien lisäksi liberaalin Suomen kehys hahmotti internetin riskejä myös uskonnollisella kuvastolla, jossa esimerkiksi valon ja pimeyden kaltaisia metaforia käytetään ymmärtämisen tai ymmärtämättömyyden kielikuvina (Charteris-Black 2018). Uskonnollisesta kuvastosta poimituista kielikuvista ehkä yleisin oli herätä-verbin metaforinen käyttäminen, joka aineistossa kohdistettiin kehotuksena etenkin lasten ja nuorten vanhemmille:

*”Nyt viimeistään **vanhempien täytyy herätä** kysymään lapsiltaan, minkälaisia viestejä heille tulee.”* (Kaleva, 14.1.2019)

*”**Vanhemmat mahdollistavat ilmiön**, kun he eivät puutu somen käyttöön, yli sata sosiaalisen median koulutusta vuosittain vetävä Muurinen **herättelee**.”* (Kaleva, 15.1.2019)

*”Teuvo Pakkalan koulussa sosiaalisen median asioihin **herättiin etuajassa** jo ennen kuin lasten hyväksikäyttör rikoksia tuli ilmi.”* (Kaleva, 16.1.2019)

Myös liberaalin Suomen kehysten metaforinen puhe hahmotti seksuaalirikollisuutta ja seksuaalista häirintää epätavallisuutena ja satunnaisuutena enemmän kuin koko yhteiskuntaa läpäisevänä ongelmana.

Vaikka herätä-kielikuvaakin käytetään hyvin erilaisissa yhteyksissä, metafora on yksi kristillisen perinteen keskeisistä käsitteistä. 1600-luvun pietismistä vaikutteita saavassa kristillisessä retoriikassa heräämisen ymmärretään olevan yksi muutosprosessin vaiheista, jossa ihminen muuttuu epäuskovasta uskovaksi. Herääminen yhdistetään synnintuntoon: ihminen havahtuu olevansa turmiollinen ja tarvitsevansa Jumalan armoa. Herätyksen ymmärretään olevan myös ponnistelua vaativa tila. Ihmisen tulisi pysyä hereillä, jotta hän ei joutuisi hengellisesti eksytetyksi. (Ylikangas 2018; Kakkuri 2014.)

Kristillisestä perinteestä juontuen metafora sisältää voimakkaan affektiivisen elementin. Herätessään ihminen ymmärtää tehneensä väärin, kokee syyllisyyttä ja häpeää. Herättely taas merkitsee kutsua katumukseen, parannuksen tekemiseen ja muutokseen. Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa metafora antaa ymmärtää, että etenkin vanhemmat ovat laiminlyöneet velvollisuutensa. Vaikka liberaalin Suomen kehukset korostivat digitaalisessa mediaympäristössä esiintyvän seksuaalisen häirinnän ratkaisukeinoina esimerkiksi digiturvataitojen opettamista ja kouluissa annettavaa mediakasvatusta, metaforapuheessa ne heijastelivat näin paikoin verraten konservatiivisia vanhemmuuskäsityksiä, joissa hyvään vanhemmuuteen liitetään tiukan kurin, suojelemisen ja tarkan valvonnan kaltaisia ominaisuuksia.

Aineisto antoi viitteitä myös syistä, miksi nuorten vanhemmat eivät olisi olleet hereillä. Kyse oli siitä, että vanhemmilla oli itselläänkin ”jatkuvasti luuri kädessä” (Kaleva, 14.1.) eli toisin sanoen he harhautuivat vanhemmuuden velvollisuuksien hoitamisen sijaan käyttämään sosiaalisen median palveluja, jotka tuottivat heille itselleen mielihyvää, mutta olivat heidän lapsilleen vahingollisia. Uskonnollisesta kuvastosta poimitut internet-metaforat voidaankin tästä syystä tiivistää käsiteelliseksi metaforaksi ”internet on eksytys”.

Uskonnollisen kuvaston, tilallisen kuvaston ja luontokuvaston lisäksi liberaalin Suomen kehukset kuvailivat internet-ympäristöä myös voimakkaan tunnelatauksen sisältävillä sota-aiheisilla metaforilla, joista oli mahdollista tuottaa käsitteellinen metafora ”internet on taistelukenttä”. Seksuaalisen häirinnän torjumista ja verkkoon liittyviin ongelmiin varautumista kuvattiin ”*etujoukoissa*” (Kaleva, 16.1.) toimimiseksi, sosiaalisen median lieveilmiöistä kehoitettiin ottamaan ”*niskalenkki*” (Kaleva, 18.1.) sekä peräänkuulutettiin parempaa ”*aseistusta*” (Kaleva, 18.1.), jolla niin koulukuraattorit, sosiaalityöntekijät kuin kodin edustajat voisivat ”*herätellä*” nuoria ymmärtämään nettiympäristöön liittyviä riskejä.

Liberaalin ja konservatiivisen Suomen kehysten käyttämien sotametaforien merkityksellistämä ongelma oli yleisellä tasolla yhteinen: seksuaalinen häirintä ja seksuaalirikollisuus. Kuitenkin ne hahmottivat sotametaforien määrittelemän vihollisensa osin myös eri tavoin. Konservatiivisen Suomen kehyksissä vastustajana esiintyivät erityisesti ulkomaalaistaisyset rikostentekijät, kun taas liberaalin Suomen kehyksissä sotaissä kielikuvilla vastustajiksi määriteltiin seksuaalirikollisten lisäksi myös verkkoympäristössä maahanmuuttovastaista politiikkaa edistävät ja aggressiivista keskustelukulttuuria tuottavat tahot. Taistelukenttämetaforaan on sisäänrakennettu voimakas, kahden osapuolen välinen vastakkainasettelu. Liberaalin Suomen kehyksissä puhuttiin esimerkiksi kuvainnollisesta ”*digitaalisesta nyrkistä*” (HS, 18.1.), jolla vaiennetaan maahanmuuttokeskusteluun osallistuvia, kärkeviä syytöksiä netissä esittävästä ”*kenttäoikeudesta*” (IL, 18.1.) sekä saman mielisten maahanmuuttovastaiten toimijoiden muodostamista ”*toverituomioistuinista*” (Kaleva, 7.12.). Metaforisessa kielenkäytössä näiden toimijoiden esitettiin valmistautuvan jopa väkivaltaiseen yhteenottoon:

*”Jos rikokset herättävät pelkoa, sitä herättävät myös niiden ihmisten toiminta, jotka **teroittavat astaloitaan.**”* (Kaleva, 22.12.2018)

Liberaalin Suomen kehyksissä maahanmuuttovastaista politiikkaa ajavat tahot kuvattiin sotametaforien avulla yhteiskuntarauhaa ja oikeusjärjestelmää uhkaaviksi toimijoiksi, joita vastaan tulisi puolustautua. Siinä missä konservatiivisen Suomen metaforinen vihollinen sijaitsi Suomen rajojen ulkopuolella, liberaalin Suomen kehykset sijoittivat näin sotilaallisen uhan maan rajojen sisälle. Sotametaforien käytön funktiona voikin nähdä olevan lukijan provosointi valitsemaan puolensa tilanteessa, joka samalla tulee määrittelyksi jonkinlaiseksi kriisiksi (Vainikka ym. 2021). Eliisa Vainikka kumppaneineen kirjoittavat, että sotametaforat ovat keino kuvata koko yhteiskuntaa koskettavaa affektiivista poikkeustilaa. Vaikka runsaasti käytetyt sotametaforat voivat olla myös kuluneita, tunteiden tasolla ne voivat yhä olla tehokkaita, sillä emotionaalisesti ne asemoivat lukijan sodan potentiaaliksi siviiliuhriksi. (em.)

Edellä on käsitelty liberaalin Suomen internetiä kuvailevaa metaforista puhetta. Taulukko 6. osoittaa, että toinen keskeinen metaforisten määrittelyjen alue käsitteli politiikkaa ja poliittisia toimijoita, joita kuvailtiin aineistossa sodan, pelin, sairauksien sekä tilan ja liikkeen kuvastoista poimituilla metaforilla. Kyseisistä kuvastoista etenkin sodan ja pelillisyyden metaforat ovat hyvin konventionaalinen poliittisen toiminnan kuvaamisen tapa (Helsten 2002; Aaltola 2000; Vainikka ym. 2021). Kuten maahanmuutosta toistuvasti käytetystä aaltometaforasta aiemmin puhuttaessa tuotiin esiin, metaforien vakiintuminen yleisen kielenkäytön osaksi ei kuitenkaan tarkoita, etteivätkö ne yhä kantaisi tiettyjä merkityksiä tai voisi vaikuttaa vastaanottajaan paikoin voimakkaastikin.

Sekä sodan että pelin semanttiset kuvastoista poimitut metaforat sisältävät selkeän strategisen elementin: kummassakin toiminta on tarkkaan harkittua ja sen päämääränä on oman aseman parantaminen ja kilpailijan päihittäminen. Sodankäynnistä poiketen pelejä ohjaavat kuitenkin osallistujien tiedossa olevat säännöt, jotka tekevät toiminnasta ennakoitavaa, vähemmän uhkaavaa, eikä toiminta ole yleensä vaarallista sivullisille (Howe 1988). Pelimetaforat ohjaavat tulkitsemaan politiikkaa näitä oletettuja sääntöjä ja lainalaisuuksia vasten.

Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa pelimetaforilla poliittinen ympäristö määriteltiin *”pelikentäksi”* (HS, 11.1.), jota maahanmuuttopolitiikkaan liittyvissä kysymyksissä perussuomalaiset hallitsevat. Mediateksteissä muita puolueita kritisoitiin siitä, että ne eivät ole ottaneet riittävästi kantaa maahanmuuttopolitiikkaan ja ovat näin jättäneet pelaamisen tilan perussuomalaisille.

Lina Hellsten (1997) kutsuu politiikan peliin rinnastavaa kielikuvaa strukturaaliseksi eli rakennemetaforaksi, sillä metafora yhdistää hyvin yleisiä käsitteellisiä kenttiä ja niihin liittyviä mentaalisia kuvastoja toisiinsa. Pelin kaltainen rakenteellinen metafora taipuu helposti uudelleenmäärittelyille erilaisissa poliittisissa konteksteissa. Pelimetaforaan voidaan liittää vastakkaisiakin poliittisia arvotuksia ja metafora voidaan ymmärtää yhtä hyvin myönteisenä kuin kielteisenäkin riippuen siitä, millaisesta pelistä kussakin tilanteessa puhutaan. Usein politiikan pelimetaforia käytetään kuitenkin kritiikin välineinä ja havainnollistamaan substanssikeskeiselle asiapolitiikalle vastakkaista toimintaa.

Näin toimittiin myös liberaalin Suomen kehyksissä, joiden käyttämien pelimetaforien avulla pyrittiin alleviivaamaan politiikan näytösmäistä luonnetta ja laskelmoivaa hyödyntävoittelua. Pelimetaforilla kuvattiin erityisesti perussuomalaista puoluetta tai muita poliittisia toimijoita, jotka pyrkivät kahmi-
maan itselleen *”poliittisia irtopisteitä”* (Kaleva, 16.1.; IL, 11.12., IL, 18.1.) ottamalla kantaa Oulun seksuaalirikoksiin ja kytkemällä tapahtuneet rikokset maahanmuuttopolitiikkaan. Oulun seksuaalirikoksia kuvailtiin myös *”keppihevoseksi”* (HS, 11.1.), jonka avulla poliittiset toimijat pyrkivät ratsastamaan kohti tulevia eduskuntavaaleja. Vaikka Oulun seksuaalirikosten arvioitiin hyödyntävän erityisesti perussuo-

malaisia, aineistossa kuvailtiin pelimetaforilla myös hallituspuolue kokoomusta, jolla sisäministeri Mykkäsen käynnistämän ulkomaalaistaustaisten seksuaalirikollisuuden torjuntaohjelman vuoksi arviottiin olevan *"valttikortit käsissään"* (HS, 14.1.).

Erityisesti perussuomalaisiin kohdistuvan peliretorisen puheen voi nähdä yhdistyvän luvussa 2.3. käsiteltyyn kamppailuun poliittisen puheen autenttisuudesta, jota myös perussuomalaiset siis kävivät tahoillaan kritisoidessaan hallituspuolueita epäaidosta *"persuntorjunnasta"* ja pyrkiessään näin tekemään näkyväksi politiikkadiskurssin keinotekoista ja konstruoitua luonnetta. Kiinnostavalla tavalla poliitikot pyrkivät aineistossa tuottamaan myös erilaisia vastametaforia epäaitoa laskelmointia korostaville politiikan pelimetaforille. Esimerkiksi hallituspuolueen edustajat puhuivat politiikasta raskaaseen fyysiseen työhön viittaavilla agraarisilla metaforilla, vaikkapa *"kivien kääntelynä"* (HS, 12.1.) – ilmaisu, jota sisäministeri Kai Mykkänen käytti puhuessaan seksuaalirikollisuutta vähentämään pyrkivistä valistuskampanjoista, kansalaisuuden kriteerien uudelleentarkistamisesta ja säilöönnoton kriteerien uudistamisesta. Tiettyjen metaforien valinta voidaankin nähdä osana jatkuvaa valtakamppailua siitä, millaiset näkökulmat dominoivat yhteiskunnallista keskustelua (Hellsten 2002).

Politiikasta käytettyjä pelillisiä metaforia on usein kritisoitu siitä, että ne sijoittavat kansalaisen peliä seuraavan yleisön rooliin sen sijaan, että hänet asemoitaisiin aktiiviseksi ja vaikuttamaan pystyväksi yhteiskunnalliseksi toimijaksi (Vainikka ym. 2021; Strömbäck 2005). Näin metaforat voivat vieraannuttaa kansalaiset poliittisesta osallistumisesta sekä lisätä epäluottamusta ja poliittiseen järjestelmään kohdistuvaa kyynisyyttä (Cappella & Jamieson 1997). Raportin loppuluvussa pohditaankin, pitäisikö journalismin pyrkiä määrittelemään itsenäisemmin politiikan julkisuuden rakentumista sen sijaan, että se yhtäältä antaa suhteellisen automaattisesti tilaa poliitikkojen julkisuuteen suuntaamille taktisille puheenvuoroille ja toisaalta tuottaa niistä käsityksiä keinotekoisina ja laskelmoituina.

3.3 Oulun rikosjulkisuus sisälsi runsaasti kulttuuripuhetta

Edellisessä alaluvussa (taulukko 3.) käsiteltiin kehysten rakentumista ohjanneita metaforia ja tuotiin esiin, että onnettomuuksiin tai luonnonilmiöihin liittyvä semanttinen kuvasto oli yksi ulkomaalaistaustaisista rikostentekijöistä käytettyjen metaforien lähtökohta. Tämän kuvaston avulla määriteltiin rikoksista epäiltyjä lähtömaidensa kulttuurin edustajina ja korostettiin näiden maiden ja suomalaisen kulttuurin välisiä eroja puhumalla esimerkiksi kulttuurien välisestä *"kuilusta"* (Kaleva, 18.1.) tai kulttuurien *"törmäyksestä"* (IL, 14.1.). Syvyyttä korostavat kuilun metaforat esittävät, että erilaiset kulttuurit olisivat käytännössä yhteensovittamattomia. Näin ne merkityksellistävät rikosten tekijät lähtömaidensa kulttuurin vuoksi olemuksellisesti erilaisiksi kuin syntyperäiset suomalaiset. Metaforat lisäävät myös tekstin affektiivista intensiteettiä: kuiluista puhuminen synnyttää tunnekuvia pohjattomaan rotkoon putoamisesta, tuhosta tai ylittämättömistä esteistä.

Rikosepäiltyjen lähtömaiden kulttuuriin liitetyt metaforat olivat aineistossa yksi esimerkki kulttuuripuheesta, jonka ongelmallisuutta ja yhtymäkohtia rasismiin käsiteltiin raportin johdantoluvussa 1.2. Koska kulttuuripuheen näkyvä läsnäolo Oulun seksuaalirikoksia käsittelevissä mediateksteissä oli rasismin kannalta ongelmallisin aineistoa jäsentänyt suuri linja, sitä tarkastellaan omana aiheenaan tässä alaluvussa.

Kulttuuripuhe hallitsi kulttuurierojen kehysten päättelyketjuja ja oli aineistossa vahvasti läsnä: Kalevan aineistoista 28 prosenttia, Iltalehden teksteistä 5 prosenttia ja Helsingin Sanomien teksteistä 19

prosenttia tulkitse Oulussa tapahtuneita seksuaalirikoksia kulttuurierojen kehyksessä. Kehyksen sisältämän kulttuuripuheen voimakkuus saattoi vaihdella sovittamattomia eroja korostavien metaforien tahdittamasta kulttuurifundamentalismista maltillisempaan kulttuuriessentialismiin, jossa puhuttiin näennäisesti neutraalilla tavalla kulttuurieroista ja saatettiin uskoa myös kotouttamistoimien tuloksellisuuteen.

Painotuseroista riippumatta kulttuurierojen kehys etsi syitä seksuaalirikoksille tekijöiden lähtömaiden kulttuurista ja tuli samalla sivuuttaneeksi sen tosiasian, että valtaosa Suomessa tapahtuvasta seksuaalirikollisuudesta on syntyperäisten suomalaisten tekemää. Kulttuurierojen kehysten selitystavassa onkin pohjimmiltaan kyse seksuaalirikollisuuden rodullistamisesta eli prosessista, jossa tiettyyn etniseen ryhmään yhdistetään käsitys, että jokin yhteiskunnallinen ongelma olisi tälle ryhmälle ominaista toimintaa ja ohitetaan ilmiön kokonaisuuden tarkastelu.

Voimakkaimmillaan kulttuurierojen kehyksiä leimasi hyvin antropologinen kulttuurikäsite, joka tähdensi kulttuurien pysyvyyttä sekä kykyä jopa ohjelmoida ihmisten elämäntapaa ja käsityksiä (Hannerz 2003) tavalla, johon olisi miltei mahdoton vaikuttaa:

*"[– –] mukaan niissä **maissa**, joista Suomeen on paljon turvapaikanhakijoita tullut, **kulttuuri**, tavat, naisten tasa-arvo ja lasten asema ovat **täysin toisenlaisia** kuin Suomessa – **En tiedä, miten** kotouttamisella pystyisi **vaikuttamaan** näihin **perusasioihin**." (Kaleva, 6.12.2018)*

Vaikka lukuisat rasismien tutkijat ovat jo pitkään kritisoineet kulttuuripuhetta ja todenneet, että nykyisessä rasistisessa ja rodullistavassa keskustelussa rotu korvataan usein puhumalla kulttuurista ja kulttuurieroista (esim. Balibar 1991; Rastas 2005; Gullestad 2006; Puuronen 2011), mediateksteissä kulttuuripuheen yhteyttä rasismiin ei siis selvästikään osattu ajatella. Kulttuuripuhetta ei tuotettu aineistossa vain metaforien välityksellä, vaan uutistekstit sisälsivät myös runsaasti suoraa pohdintaa siitä, miten rikosepäiltyjen kulttuuritausta on vaikuttanut heidän toimintaansa. Tällaista kulttuuri-eroista puhumista pidettiin keskustelun luonnollisena lähtökohtana. Daniel Hallin (1986) luokittelun mukaisesti kulttuurierojen kehys sijoittuikin uutismediassa yhdeksi yhteiskunnallisen konsensuksen sfääriin kysymykseksi, josta ei kiistelty ja jota ei juuri kyseenalaistettu.

*"Teon seuraamuksia ei voi lievittää sillä, että **tekijöiden kulttuuritaustat ovat erilaiset**. Tekijät on saatava rikosoikeudelliseen vastuuseen. [– –] Mutta miten voisimme estää **rikollisuuteen taipuvaisten ihmisen** maahantulon?" (Kaleva, yleisönosasto, 6.1.2019)*

*"[– –] sanoo matkailleensa paljon maissa, joissa naisten asema on paljon Suomea huonompi, eikä siksi ole yllättynyt **kulttuurien törmämisestä**." (IL, 14.1.2019)*

*"Kotouttaminen on vaikeaa silloin kun **ihminen tulee täysin erilaisesta kulttuurista**. Se on selvää. Ei riitä, että turvapaikanhakijat istutetaan luokahuoneeseen ja sanotaan, että Suomessa mies ja nainen ovat tasa-arvoisia ja naisen ei tarkoittaa ei." (Kaleva, 6.1.2019)*

Kyseenalaistamaton ja pelkistävä kulttuuripuhe oli rasismien kannalta selkein ja ongelmallisinkin aineistoa jäsentänyt suuri linja. Kun seksuaalirikollisuutta selitetään ulkomaalaistaustaisten tekijöiden kulttuurilla tai arvoilla, sivuutetaan se tosiasia, että valtaosa seksuaalirikoksista on etniseltä taustaltaan suomalaisten tekemiä.

Kulttuuripuhe vaikuttaa helposti sitä tuottavista normaalilta keskustelun lähtökohdalta, sillä puheessa ei useinkaan käytetä avoimen rasistista kieltä eikä se ole välttämättä sävyltään hyökkäävää (Puuronen 2011). Onkin merkillepantavaa, ettei kulttuuripuhetta kyseenalaistettu välttämättä edes teksteissä, joissa kritisoitiin maahanmuuton ja seksuaalirikollisuuden yksinkertaistavaa yhteen nivomista tai teksteissä, jotka pyrkivät jopa lisäämään solidaarisuutta turvapaikanhakijoita kohtaan. Kulttuuripuhe onkin luonteeltaan vahvan intuitiivista: se poimii nopeasti käyttöönsä erilaisia kollektiivisen muistin sisältämiä myyttejä, oletuksia ja stereotypioita. Kulttuuripuhe toimii eräänlaisena kognitiivisena strategiana, joka stereotypioihin turvautumalla mahdollistaa tiedon mahdollisimman nopean luokittelun ja jäsentämisen etenkin uhkaavassa tai haastavassa tilanteessa (Bradley 2018; YZerbyt ym. 1997).

Vaikka kulttuuripuhe ei olisi tietoisien vihamielistä, se ei tee siitä ongelmattonta. Jos valtaväestöön kuuluvia seksuaalirikollisia on uutisjournalismissa tavattu hirviöittää etsimällä heidän henkilöhistoriansa syitä rikolliselle toiminnalle, kulttuuripuheessa ulkomaalaistaustaista rikoksen tekijää arvioidaan yhteisön ja lähtömaansa tuotoksena (Keskinen 2017). Kuten raportin johdantoluvussa jo tuotiin esiin, kulttuuripuhe edustaa essentialistista tapaa nimetä ihmisryhmiä: se niputtaa yksinkertaistavasti tietyistä taustoista tulevat tietyn ryhmän jäseniksi ja olettaa näillä ryhmillä olevan pysyviä ominaisuuksia. Tällainen puhe rakentaa ja vahvistaa toiseuttavia stereotypioita ja tuottaa myös vääränlaista ongelmanratkaisua (Holliday 2011; Tador ym. 2013).

Tuuli Lehdesmäki (2017) kirjoittaa, että kulttuurin käsitteellä ja kulttuurieroista puhumisella on tärkeä sija erityisesti populistisessa ja kansallismielisessä poliittisessa retoriikassa. Kulttuuripuhetta käytetään yhteisöllisyyden kokemuksen tuottajana ja käsitteellä voidaan puhua ”meidän” piirimme ulkopuolelle jäävistä ”heistä” viittaamatta suoraan etnisiin tai uskonnollisiin eroihin. Lehdesmäki huomauttaa, että etnisiin eroihin liittyvät ennakkoluulot ovat kuitenkin läsnä tavoissa, joilla kulttuurista puhutaan ja näin etnisyys tai uskonto kulttuuristuvat. Kulttuuri on tehokas retorinen väline, sillä sana on samaan aikaan sekä konkreettinen ja arkinen että abstrakti ja ylevä. Käsitettä tarkemmin pohtiessa huomaa kuitenkin nopeasti, että se edustaa hyvin epämääräistä puhetta, jota on miltei mahdoton purkaa osiinsa (Bradley 2018; Holliday 2011).

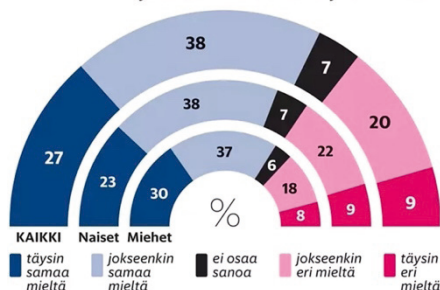
Kulttuuri keskustelun luonnollisena lähtökohtana

Politiikka | HS-gallup

Suomalaisten enemmistön mielestä kulttuuri selittää seksuaalirikoksia – perussuomalaisten ja vihreiden näkemykset eroavat täysin toisistaan

Perussuomalaisten tukijat ovat tyytymättömämpiä kuin minkään muun puolueen kannattajat siihen, miten poliitikot ovat vastanneet seksuaalirikoksista nousseeseen huoleen.

”Seksuaalirikosten tärkeimpiin syihin kuuluu maahanmuuttajien erilainen kulttuuri ja uskonto.”

Kulttuuripuheen omaksumista käydyin keskustelun luonnolliseksi lähtökohdaksi havainnollistaa se, että viikkoja jatkuneen uutisoinnin eräänlaisena kulminaatiopisteenä Helsingin Sanomat teetti lukijoillaan helmikuun 2019 alussa kyselyn, jossa se tiedusteli, ajattelevatko lukijat kulttuurin tai uskonnon todella selittävän seksuaalirikollisuutta. Lehti uutisoi (4.2.) kyselyn tulokset näyttävästi tuoden esiin jo otsikossa, että enemmistö vastaajista ajatteli kulttuurin selittävän seksuaalirikollisuutta. Juttutekstissä Helsingin Sanomat toi esiin, että eri puolueiden kannattajat suhtautuvat kulttuuriin seksuaalirikollisuuden selittäjänä eri tavoin. Tekstissä ei kuitenkaan pyritty problematisoimaan ajattelua tai selittämään siihen liittyviä ongelmia. Jos kulttuuripuhetta voi pitää laiskana ajatteluna (Piller 2011), vastaavan adjektiivin voi yhdistää tätä lähtökohtaa kyseenalaistamatta uusintavaan journalismiin.

Aineistossa tuotettiin ajatusta kulttuurierojen ongelmallisuudesta myös epäsuorilla tavoilla. Yksi epäsuora kulttuurierojen korostamisen tapa oli suomalaista arvoista puhuminen, joita painotettiin erityisesti kotoutumisesta ja kotouttamisesta käydyssä keskustelussa. Suomalaisiin arvoihin liittyvää puhetta tuottivat aineistossa etenkin poliitikot, joiden julkiselle puheelle onkin usein tyypillistä tämänkaltaisen *strateginen essentialismi* (Spivak 1987) ja pyrkimys pystyttää heidän edustamansa kansakunnan ympärille erilaisia symbolisia rajoja. Puhumalla suomalaisista arvoista poliitikot voivat rakentaa diskursiivisesti suomalaisuutta – kansallista *kuviteltua yhteisöä* (Andersson 1983/2007) – korostaa omaa rooliaan tämän yhteisön edustajina sekä lisätä yhteisön koheesiota ja yhteenkuuluvuutta:

”Suomalaiset säännöt nojaavat poikkeuksetta **yksilön koskemattomuuteen ja sukupuolten tasa-arvoon**. [– –] Täytyy katsoa, mitä voidaan edellyttää nykyistä selkeämmin **asenteiden** tasolla. Ikään kuin katsoa, millä keinoilla tänne muuttavat voivat nykyistä enemmän **sitoutua meidän arvosääntöihimme**.”

(IL, 5.12.2018, sisäministeri Kai Mykkänen)

*”Jos Suomessa syyllistyy rikokseen, se tutkitaan ja tuomitaan. Ja, että Suomeen tulevien ihmisten on sopeuduttava **suomalaisen yhteiskunnan arvoihin, lainsäädäntöön ja normeihin**. Jos ihminen ei **sopeudu yhteiskuntamme pelisääntöihin**, lähtökohdan on oltava se, että Suomesta on lähdettävä **sinne, mistä on tultukin**.”* (Kaleva, 23.1.2019, yleisönosasto, pääministeri Juha Sipilä)

Yllä olevien sitaattien poliitikkopuhe antaa ymmärtää, että suomalaisten arvojen omaksuminen ehkäisisi seksuaalirikollisuutta. Arvopuhe on yhtä ongelmallista, abstraktia ja epämääräistä kuin kulttuuripuhe, ja se on myös harhaanjohtavaa, sillä valtioiden julkilausumien arvojen erot ovat yleensä verraten pieniä, kun taas valtioiden sisällä asuvien ihmisryhmien arvot taas poikkeavat usein merkittävästikin toisistaan (Morris 2014). Esimerkiksi alaikäisiin kohdistuva seksuaalirikollisuus on ankarasti sanktioitua useimmissa maailman maissa.¹⁷ Toiseksi puheessa ei huomioida sukupuolten tasa-arvoon tai koskemattomuuteen liittyviä ongelmia ja puutteita suomalaisessa yhteiskunnassa. Puhe implikoi, että suomalaisessa todellisuudessa sukupuolten tasa-arvo olisi jo saavutettu eikä näihin arvokysymyksiin liittyisi ristiriitaisuuksia.

Tuija Saresma (2018) näkeekin pohjoismaisesta tasa-arvosta puhumisen raiskausrikollisuuden yhteydessä heijastavan lähinnä lännen ja idän välille eroa rakentavaa luokittelua ja islamofobiaa. David Theo Goldberg (2009) puolestaan toteaa, että tämänkaltaisen arvopuhe voidaan nähdä nyky-Euroopassa ”hyväksytyn rasismin” muotona – se ei ole marginaalista ääriajattelua, vaan yleinen tapa, jolla väistetään seksuaalirikollisuuden universaali luonne. Seksuaalirikollisuus siirretään ensisijaisesti ei-länsimaisten maiden ongelmaksi, joiden vastakohtana länsi voidaan esittää edistyksellisenä ja modernina. Samankaltaista kritiikkiä ovat esittäneet myös muut postkolonialistiset ja feministiset tutkijat todeten, että liberalismien traditiosta ponnistaen erityisesti poliitikot pyrkivät esittämään yksilönvapauden ja tietynlaisen miehen ja naisen välisen tasa-arvon eurooppalaisina arvoina ja inhimillisyyden mittapuuna. Tämänkaltaisen puhe tuottaa rodullisia hierarkioita, eikä halua tunnustaa mahdollisia muita tulkintoja tasavertaisuudesta. (Keskinen 2011; Lewis 2006.)

17 Vaikka lapsiin kohdistuva seksuaalirikollisuus on ankarasti sanktioitua useimmissa maissa, käytännöt ja tavat voivat olla erilaisia. Maailmassa on maita, joissa esimerkiksi rikoksen tekijä voidaan vapauttaa, jos tämä menee naimisiin uhrinsa kanssa. Abstrakti puhe arvoista kätkee myös tämänkaltaiset ongelmalliset ja ihmisoi-keuksia loukkaavat käytännöt.

”Maassa maan tavalla” – millaisia kehyksiä mielenosoituskuva tuottaa?

Aineistossa toistuvasti esiintynyt sanonta ”maassa maan tavalla” on esimerkki kulttuuri- ja arvopuheen arkisesta sanoittamisesta. Sanonta edellyttää maahan tulijoilta paikallisiin tapoihin assimiloitumista ja seksuaalirikollisuuteen yhdistettynä se implikoi, ettei rikollisuus olisi suomalainen tapa, vaan ulkomaalaistausten rikollisten lähtömaalle ominainen piirre, jonka nämä tuovat matkatavaroiden tapaan mukanaan.

”Lapsi voidaan varoittaa koulussa ja kodeissa riskeistä, mutta myös kotouttamisessa on tehtävä selväksi, että **maassa maan tavalla.**” (Kaleva, 7.12.2018, pääkirjoitus)

”Emme saa alkaa mukauttaa suomalaisuutta sen mukaan, mikä ehkä arvelaan sopivan paremmin maahanmuuttajien **aatteellisiin ja uskonnollisiin käytäntöihin.** [...] Yhteiskuntamme **kestävyyden ja turvallisuuden näkökulmasta** meidän on **säilytettävä se hyvä, johon suomalainen yhteiskuntamme rakentuu ja tulijoidenkin tulee sopeutua elämään ‘maassa maan tavalla’.**” (Kaleva, 6.1.2019, yleisönosasto)

Maassa maan tavalla -ilmaisu osoittautuu samalla tavalla tyhjäksi kuin puhe kulttuurista tai suomalaisista arvoista, sillä kaikki länsimaat ovat kulttuurisesti hybridejä – siis monenlaisten tapojen ja uskomusten sekoituksia (Hall 2019). Karin Creutz kumppaneineen (2011) toteavat, että perinteisten arvojen ja yhtenäiskulttuurin kuihtuessa, suomalainen ”maan tapa” paikallistuu lähinnä sisun tai saunan kaltaisiin abstrakteihin asioihin, joiden merkitys kansalaisille on lähinnä symbolinen. Koska ”maan tapaa” on hyvin vaikea sanoittaa, se määritellään yleensä negaationsa avulla eli kertomalla mitä se ei ole – toisin sanoen maahanmuuttajien tapoja (em.).

”Maassa maan tavalla”-sanonta on näkyvästi läsnä oheisessa Iltalehden (17.1.) jutussa: maahanmuuttovastaisen mielenosoituskytlin maassa-sanaan on kirjoitettu poikkeuksellisesti kolme isoa s-kirjainta, joka kytkee kuvan pääministeri Sipilän hallituksen aikaan¹⁸. Aukeamasta noin kolmanneksen vievä kuva on juttua visuaalisesti

18 Pääministeri Sipilä kuvasi hallitustaan kolmen ässän hallituksena (Sipilä, Soini, Stubb). Oppositio kritisoi hallitusta nimeämällä heidät SSS-mieheksi, mikä on epäsuora viittaus kansallissosialistisen Saksan sotilasorganisaatioon.

hallitseva viesti. Onkin syytä pohtia, miten kuvan poliittinen viesti tulee kehystetyksi jutun kokonaisuudessa, sillä kansalaisliikkeistä tehdyt uutiset ja mielenosoituskuvat vaikuttavat siihen, miten tiettyä poliittista liikettä ja ajattelua yhteiskunnassa tarkastellaan (Mourao 2018).

Tutkimuskirjallisuuden mukaan sosiaalisten liikkeiden mielenosoituksia kuvataan uutismediassa usein ns. *protestiparadigman* ohjaamana: uutisissa painotetaan toimintaan liittyviä laittomuuksia, spektaakkelimaisia yksityiskohtia ja protestien synnyttämiä häiriöitä. Journalismin esitystavallisten valintojen on nähty kyseenalaistavan kansalaisliikkeitä ja asettuvan lähinnä järjestäytyneen yhteiskunnan *status quota* ylläpitäväksi voimaksi muutoshakuista sosiaalista liikehdintää vastaan. (Xu 2013; De Cillia & Mc Curdy 2020; Boyle ym. 2012; Mourao ym. 2018). Osa kansalaisliikkeistä saa kuitenkin osakseen niiden kannalta myönteisempää huomiota (Kilgo & Harlow 2019). Kansalaisliikkeen toimintaa legitimoivia ovat uutiset, joissa keskitytään protestoijien taktiikoiden, ulkonäön tai järjestyshäiriöiden sijaan heidän esittämiinsä huolenaiheisiin ja sosiaaliseen kritiikkiin. Mielenosoittajien viestiin keskittyminen kehystää tapahtuman yhteiskunnallisena keskusteluna ja tarjoaa näin legitiimin kontekstin liikkeen esittämille tavoitteille (Kilgo & Mourao 2021).

Iltalehden ”maassa maan tavalla”-viestiä esittävä otos on kuvituskuva. Varsinainen juttu käsittelee lehden teettämän maahanmuuttoasenteita käsittelevän kyselyn tuloksia, eikä kuvan sisältöä eritellä. Otsikon voi nähdä kertovan kuvituskuvan valinnasta ja ehdottavan myös kehystä sen tulkittamiseksi: protestista otettu kuva on tarkoitettu visuaaliseksi esitykseksi muukalaisvihasta. Voimakkaan negatiivinen sana pyrkii erkauttamaan kuvassa näkyvän toiminnan legitiimistä yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Otsikko ehdottaa, että mielenosoittajat tuovat julki ksenofobisia mielipiteitä, eivät perusteltua poliittista kritiikkiä.

Kehyksen synty ei kuitenkaan välttämättä ole näin yksituumainen prosessi. Aiemman tutkimuksen mukaan kuvat synnyttävät usein itsenäisiä tulkintakehyksiä, jotka painuvat katsojien mieleen tehokkaammin kuin verbaliset kehykset, sillä ihmiset prosessoivat kuvia nopeammin ja intuitiivisemmin kuin tekstiä (Coleman 2009; Powell ym. 2015). Itsenäisenä esityksenä kyseinen mielenosoituskuva ei edusta protestiparadigmalle tyypillistä epäjärjestyksen ja mellakan kuvastoa. Etualalla liikkumattomina esiintyvät naiset tuovat esille poliittisia vaatimuksia rauhallisina, eikä muukaan väkijoukko tuota epäjärjestyksiä. Kuvan protestoijat eivät siis ilmennä ainakaan hallitsematonta muukalaisvihaa, johon otsikko viittaa, vaan enemmänkin hillittyä huolestumista. Näin hetken toiminnan itseensä vanginnut kuva vaatii, että kyltistä ja paidasta luettavissa olevat viestit tulisi ymmärtää vakavasti otettavina poliittisina vaatimuksina.

Tutkimusten mukaan verbaalisen ja visuaalisen kehyksen ollessa ristiriidassa keskenään, visuaalinen kehys vie usein voiton (Coleman 2009). Keskeinen kysymys siis on, riittääkö jutun otsikko kyseenalaistamaan protestoijien esittämän poliittisen vaatimuksen vai tarjoaako lehti kuvituskuvallaan legitiimin alustan maahanmuuttovastaisen liikkeen kritiikille, joka sanallistuu ”maassa maan tavalla”-kyltin seksuaalirikollisuuden rodullistamista vahvistavassa vaatimuksessa. Todennäköisesti lukijat tarkastelevat kuvaa omista lähtökohdistaan käsin: joillekin kuva edustaa perusteltuja vaatimuksia, toisille se on esimerkki muukalaisvihasta (ks. VanGorp 2009). Journalismissa vastaavat ongelmallisia viestejä sisältävät kuvat tulisi kuitenkin ymmärtää myös itsenäisesti luettavissa olevina visuaalisina kehyksinä sekä ymmärtää, millainen rooli uutismedialla on poliittisen puheen legitimoijana.

Kulttuuripuhetta välitettiin poliittisten toimijoiden tuottaman arvokeskustelun lisäksi myös rikostilastoista kertovissa juttutyypeissä. Oulun seksuaalirikosten tapahtuma-ajankohtana poliisi julkaisi kansallisuuksien mukaan eritellyn seksuaalirikostilaston, jossa irakilaiset olivat suhteelliseen väestömäärälliseen osuuteensa nähden yliedustettuina. Rikostilastoja käsiteltiin aineistossa Oulun rikoksia kontekstoivana tietona, jonka avulla pohdittiin, millaiset tekijät rikollisten lähtömaissa voisivat selittää seksuaalirikollisuuteen syylistymistä. Näin puhe kulttuurieroista paikallistui erityisesti puheeksi irakilaisesta kulttuurista – yhdestä maasta ja sen asukkaista potentiaalisena ongelmana. Arkisessa ajattelussa kulttuuri hahmotetaan yleensä territoriaalisesti tietyssä fyysisessä paikassa, maassa tai maanosassa, asuvien ihmisten mentaliteetin ja identiteetin perustaksi.

Rikollisten kansalaisuuden mukaan luokiteltuja seksuaalirikostilastoja on tutkimuksessa perusteltu sanoen, että tekijöistä saatavalla mahdollisimman yksityiskohtaisella ja pitkällä aikavälillä kertyvällä tiedolla rikosten ennaltaehkäisyä voidaan tehostaa (Adamson 2020). Tiedon kokoaminen onkin varmasti kriminaalipoliittisesti ja tutkimuksellisesti perusteltua, mutta tämänkaltaisten tilastojen käyttäminen vakiintuneesti journalismin tekemisen lähtökohtana on silti syytä kyseenalaistaa. Journalismissa erilaista tilastotietoa käsitellään yleensä ns. neutraalina tietolähteenä, jonka avulla voitaisiin objektiivisesti tarkastella yhteiskunnallisia ilmiöitä. Numeroiden ajatellaan olevan lahjomattomia ja tarjoavan sanoja tai puhetta totuudenmukaisempaa tietoa. Näin tilastotiedon käyttäminen lähteenä legitimoitavalla tavalla myös journalismin omaa asemaa objektiivisena tiedonvälittäjänä. Tutkimuksessa on kuitenkin jo pitkään kritisoitu ajatusta numeerisen datan arvoneutraaliudesta ja korostettu, että erilaisten tilastojen ja datan kehystäminen on itse asiassa yksi keskeisemmistä tavoista, joilla journalismi osallistuu sosiaalisen todellisuuden tuottamiseen. (Brandao 2019; Howard 2014.) Koska journalismin tehtävä olisi lisätä yleisön ymmärrystä käsiteltävästä ilmiöstä ja siitä, mitä informaatio oikeasti tarkoittaa, on hyvä kysyä, millaista seksuaalirikollisuuden ymmärtämisen kannalta oleellista tietoa tuottaa uutinen, jossa kerrotaan nimenomaisesti irakilaisten raiskaavan. Vaikka julkisuudessa haluttaisiin käsitellä vain ulkomaalaistaustaisten tekemiä seksuaalirikoksia, se ei edellytä maiden tai kansallisuuksien nostamista otsikoihin.¹⁹

Irakin käsittely Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa osoittaa, että yksittäisestä maasta on seksuaalirikollisuuden yhteydessä miltei mahdoton puhua sortumatta essentialismiin ja tuottamalla samalla käsitystä maan kansalaisista yhtenäisenä *epäiltyjen yhteisönä* (Van Meeteren & Van Oostendorp 2019). Esimerkiksi Iltalehden (15.12.) uutisoinnille oli ominaista vahvasti essentialistinen vire, lehden julkaistessa näyttävästi aukeaman jutun, joka oli otsikoitu *”Irakilaisten osuus raiskauksista 12 prosenttia”*. Kainalojutun otsikossa lehti kysyi *”Miksi irakilaisten määrä korostuu raiskaustilastoissa?”* ja painotti vielä juttutekstissä, että irakilaisilla olisi *”suuri alttius rikoksiin”*.²⁰

Syy, miksi rikostilastoissa tehdyissä jutuissa nostettiin esiin tiettyjä kansallisuuksia, heijasteleekin kulttuurieron kehysten tapaa etsiä seksuaalirikollisuuden selityksiä tietystä maasta tai sen *”kulttuurista”*. Toimittajien pyrkimykset olivat paikoin toki myös ymmärrettäviä; he yrittivät avata lukijoilleen moni-

19 Seksuaalirikostilastojen ongelmallisuutta käsitellään vielä luvussa 4.4. Ilmiön kokonaisuuden ymmärtämisen kannalta haasteena on se, että seksuaalirikollisuudesta suurin osa on piilorikollisuutta, joka ei päädy millään tavalla tilastoitavaksi.

20 Käsittelytavan ongelmallisuus on helppo huomata, jos vaihtaa irakilaisten tilalle sanan suomalaiset. Väite, että suomalaisilla olisi suuri alttius rikoksiin kuulostaisi oudolta; ovathan suomalaiset heterogeeninen joukko ja rikollisia heistä vain pieni osa. Vastaavia yleistäviä kysymyksiä oltiin kuitenkin valmiita tekemään Irakista, vaikka yli 40 miljoonan asukkaan, viiden virallisen kielen ja kymmenien erilaisten etnisuskonnollisten ryhmien asuttama maa on Suomeakin monimuotoisempi. Zygmunt Baumanin (1994) mukaan stereotyyppisiä yleistyksiä onkin helppo tehdä etäällä olevista kohteista. Mitä kauempana tietty paikka on, sitä yleisempää ja tyytellympää on tieto ihmisistä, jotka tuossa paikassa asuvat.

puolisemmin seksuaalirikollisuuteen liittyvää problematiikkaa. Irakiin liittyen he toivat esiin esimerkiksi maan sotaisan lähihistorian vaikutukset sieltä lähteneiden turvapaikanhakijoiden elämään:

*"Maassa on sodittu pitkään. Sieltä tulevat nuoret miehet ovat **kasvaneet väkivallan keskellä**. Osa heistä on myös **osallistunut taisteluihin**. Monilla tulijoista on **rikkinäiset perheet**, ja Suomessa yhteisön ja suvun **sosiaalinen kontrolli puuttuu**. Taustalla vaikuttaa useiden asiantuntijoiden mielestä myös **erilainen käsitys naisten asemasta**."*
(HS, 13.1.2019)

*"Toisaalta irakilaisien joukossa on paljon **nuoria miehiä**, jotka **yleensä syyllistyvät seksuaalirikoksiin keskimäärin muuta väestöä useammin**. Jos tapaukset suhteutetaan 20-34-vuotiaiden miesten määrään, ero Suomen kansalaisiin vähintään puolittuu."*
(HS, 15.1.2019)

*"**Epäonnistunut kotouttaminen** yhdessä **huono-osaisuuden kasautumisen** kanssa, on tutkimuksen mukaan merkittävimpiä syitä ulkomaisten lähtemisessä rikolliselle tielle. Tähän vaikuttaa selvityksen mukaan erityisesti **työelämän ulkopuolelle jääminen**. Toi-
nen keskeinen rikollisuuden syy on tutkimuksen mukaan **asuinalueiden eriytyminen**, ja huono-osaisuuden keskittyminen alueille, joissa asuu paljon ulkomaalaistaustaisia. Lisäksi syynä ovat tutkimuksen mukaan **lähtömaiden kulttuuriset tekijät** kuten **patriarkaalinen yhteiskunta** ja maahanmuuttajien **traumatisoituminen sodissa ja konflikteissa**."
(Kaleva, 14.1.2019)*

*"**Epävarmuus omasta tulevaisuudesta** tai **toimettomuus** voivat johtaa rikolliseen käyttäytymiseen. Tämä koskee kaikkia, ei ainoastaan maahanmuuttajia. [– –] Tässähän nostetaan esille ulkomaalaistaustainen mies sen sijaan, että puhuttaisiin esimerkiksi miehistä kaikkienensa tämän kaltaisen rikollisuuden ongelmana."* (IL, 15.1.2019)

Kun yllä olevia, seksuaalirikollisuuden syitä käsitteleviä juttusitaatteja lukee tarkemmin, huomaa kuitenkin nopeasti, että vaikka jutuissa on etsitty syitä maahanmuuttajien tekemille seksuaalirikoksille, aihetta ei olisi ollut välttämätöntä käsitellä irakilaisuuteen tai muuhunkaan etniseen ryhmään yhdistetyn kehysten kautta. Lainauksissa esiin tuodut seksuaalirikollisuudelle altistavat tekijät ovat nimittäin tutkimusten mukaan yhteisiä rikoksiin syyllistyneille kansallisuudesta riippumatta ja tämän seikan haastateltu tutkija pyrki myös tuomaan esiin alimmassa juttusitaatissa. Irakista tulleilla turvapaikanhakijoilla on todennäköisesti runsaammin kokemuksia väkivallasta kuin keskivertosuomalaisella, mutta aiemman tutkimuksen mukaan myös muita etnisyyksiä edustavat seksuaalirikolliset ovat usein itse olleet fyysisen väkivallan tai seksuaalisen hyväksikäytön kohteita (Haapasalo 2008). Tutkimuksissa kaikkia etnisyyksiä edustavien seksuaalirikollisten on todettu olevan tavallisesti alle 30-vuotiaita nuoria miehiä, joiden huono-osaisuus on monella tavalla kasautunut²¹. Vaikka seksuaalirikollisten taustat ovat erilaisia, tavallisesti rikoksiin syyllistyvät tulevat alemmista sosiaaliluokista: heidän koulutuksensa, ammattiasemansa ja tulotasonsa on keskimääräistä alhaisempaa. Rikoksiin liittyy usein myös jonkinlaista päihteiden käyttöä. (Danielsson 2019; Lappi-Setälä ym. 2012; Emmelkamp & Kraanen 2017) Lisäksi seksuaalirikoksiin syyllistyneillä on erilaisia kognitiivisia vääristymiä, häiriintyneitä uskomuksia ja mielenterveyden ongelmia (Hudson 2005; Fazel ym. 2007).

21 Tässä yhteydessä on hyvä huomioda, että luonnehdinnat koskevat rikollisia, jotka ovat jääneet kiinni teoistaan. Valtaosa seksuaalirikollisuudesta ei päädy tutkittavaksi tai tilastoihin.

Tuoreessa valtioneuvoston teettämässä selvityksessä (Vauhkonen ym. 2021) tuodaan esiin, ettei esimerkiksi tuloköyhyyden, toimeentulotuen asiakkuuden tai työttömyyden kaltainen sosiaalinen huono-osaisuus yksin selitä ulkomaalaistaustaisten keskimääräistä suurempaa osuutta seksuaalirikostilastoissa²². Oleellista kuitenkin on, että mitä useammat huono-osaisuuden tai pahoinvoinnin kriteerit henkilön elämässä realisoituvat, sitä suuremmaksi kasvaa myös rikoksiin syyllistymisen riski. Kyseisessä valtioneuvoston selvityksessä tuotiin esiin, että seksuaalirikollisuuden riskiä lisäävät esimerkiksi kielteiset elämäkokemukset, puutteelliset sosiaaliset ja psykologiset taidot, arkirutiinien rikkonaisuus, yksinäisyys, pitkään kestänyt elämänkriisi tai vuorovaikutustilanteisiin liittyvät kommunikatiiviset ongelmat. (em.) Tällaisten tekijöiden voi helposti ajatella olevan läsnä esimerkiksi pitkään turvapaikkapäätöstä odottavien turvapaikanhakijoiden elämässä, vaikka ne eivät sinänsä liitykään henkilön kansallisuuteen. Ulkomaalaistaustaisten rikollisuutta mahdollisesti käsittelevän journalismin tulisikin pyrkiä lähestymään ilmiötä huomattavasti nykyistä analyttisemmällä otteella.

Kuvapari suostuttelee affektiiviseen assosiointiin

Irakilaisten osuus raiskauksista 12 prosenttia

Poliisin ja Tilastokeskuksen tilastot kertovat, että tietoon tulleista raiskauksista peräti 30 prosenttia on ulkomaalaisten tekemiä.

Miksi irakilaisten määrä korostuu raiskaustilastoissa?

Ulkomaalaisten osuus raiskauksista on kasvanut viime vuosina. Tilastokeskus on selvittänyt, että tietoon tulleista raiskauksista peräti 30 prosenttia on ulkomaalaisten tekemiä. Tämä on huomattavaa, koska ulkomaalaisten osuus väkivallasta on yleensä pienempi.

Ulkomaalaisten osuus raiskauksista on kasvanut viime vuosina. Tilastokeskus on selvittänyt, että tietoon tulleista raiskauksista peräti 30 prosenttia on ulkomaalaisten tekemiä. Tämä on huomattavaa, koska ulkomaalaisten osuus väkivallasta on yleensä pienempi.

Ulkomaalaisten osuus raiskauksista on kasvanut viime vuosina. Tilastokeskus on selvittänyt, että tietoon tulleista raiskauksista peräti 30 prosenttia on ulkomaalaisten tekemiä. Tämä on huomattavaa, koska ulkomaalaisten osuus väkivallasta on yleensä pienempi.

22 Alkuperäisessä julkaisussa ulkomaalaistaustaisen osuuden seksuaalirikostilastoissa kerrotaan olevan 38 prosenttia, mutta muutama päivä myöhemmin tulleessa oikaisussa kerrotaan, että poliisin tekemästä tilastointivirheestä johtuen oikea luku on arviolta 30 prosenttia.

Tässä tutkimushankkeessa on tarkasteltu myös Oulun seksuaalirikosten kuvallista kehystämistä ja poimittu valikoiden esimerkkejä kuvien synnyttämistä merkityksistä. Edellisissä alaluvuissa tuotiin esiin, että nimenomaan metaforat toimivat kehysten synnyttämisen käsitteellisenä prosessina (Hart 2021). Vaikka metaforan voi nähdä rakentuvan ensisijaisesti kielellisten rinnastusten avulla, myös kuvien avulla voidaan synnyttää visuaalisia metaforia, jotka suostuttelevat heijastamaan yhteen kuvaan toisen kuvan ominaisuuksia (Van Weelden ym. 2018).

Iltalehden (15.12.) irakilaisten osuutta seksuaalirikostilastoissa käsittelevän jutun kuvaparin voi nähdä ehdottavan lukijalle tämänkaltaista metaforista tulkintaa. Visuaalisia metaforia voidaan rakentaa eri tavoin: yksi tyypillinen tapa on asettaa rinnastuksen kohteena olevat kuvat vierekkäin (Van Weelden ym. 2018), kuten Iltalehden aukeamalla on tehty. Molemmat kuvat esittävät jalkoja ja näin ne poikkeavat ihmistä esittävien kuvien traditiosta, jossa keskitytään yleensä kasvoihin. Visuaalisille metaforille on usein tyypillistä tämänkaltaisen ristiriitaisuuden elementti – ne sisältävät jotain outoa ja poikkeavat katsojien odotuksista (Schilperoord 2018). Koska jalkakuvat ovat sisällöllisesti samankaltaisia, niitä ei voi pitää esimerkkinä suorasta metaforasta, jossa erityyppisestä aihe maailmasta poimitun kohteen ominaisuuksia heijastettaisiin toisen käsitteellisen maailman yhteyteen. Tällaiset suunnitelmalliset visuaaliset metaforat ovat tuttuja mainoskuvista, joissa visuaalinen elementti irrotetaan kontekstistaan ja sijoitetaan kuvamuokkauksella vieraaseen visuaaliseen ympäristöön. Iltalehden jalkakuvien sisällöllinen samankaltaisuus yhdistettynä kompositioiden erilaisuuteen kutsuu kuitenkin rinnastamaan kuvia toisiinsa.

Yläkulman sandaalijalkaisen miehen kuva tuo muistumia vuodesta 2015, jolloin Suomeen saapui suuri joukko pakolaisia kylmään vuodenaikaan sopimattomissa jalkineissa. Monissa uutisissa julkaistiin kuvia paljasjalkaisista turvapaikanhakijoista ja SPR järjesti näkyvästi talvikenkien keräyksiä tulijoille. Paljaita jalkoja esittävät kuvat olivatkin tehokas tapa herättää katsojassa kehollisia empatian tunteita ja auttamisen halua. Iltalehden aukeamalla sandaalikuva toimii visuaalisen metaforan kohteena: sen voi nähdä esittävän Suomeen tullutta, avuntarpeessa ollutta turvapaikanhakijaa.

Aukeamaa hallitsee farkkuihin ja talvikenkiin pukeutuneiden miesten rivistöstä otettu kuva, jota Iltalehti käytti myös muiden maahanmuuttoa ja seksuaalirikollisuutta käsittelevien juttujensa kuvituksena. Vaikka kuva on saatettu ottaa ulkomaalaistaustaisista, kuvassa esiintyvien etnistä taustaa tai edes sukupuolta ei voi pitävästi päätellä. Näin jotkut muut seikat tekevät kuvasta sopivan nimenomaisesti seksuaalirikosuutisen kuvituskuvaksi. Seksuaalirikollisuuteen kuvan yhdistää väkivaltatilannetta simuloiva kompositio ja kuvakulma: visuaalisessa kerronnassa alhaalta ylös suuntautuva perspektiivi antaa seisovalle miesjoukolle valtaa. Perspektiivi sijoittaa katsojan uhrin asemaan maahan lyödyksi, uhkaavan ja ohittamattoman miesjoukon piirtämäksi. Miltei puolet kuvasta esittää nupulakivistä maan kamaraa. Ulkomaalaistaustaisten tekemiin seksuaalirikoksiin ja nationalistiseen narratiiviin yhdistettynä kuvaan on helppo yhdistää myös laajempi tulkinta Suomea valtiona piirittävästä ja maata jalkoihinsa polkevasta kasvottomien valtaajien joukosta.

Kuvien asettaminen rinnakkain suostuttelee katsojaa synnyttämään niiden välille assosiaatioita. Kuvaparin voi nähdä synnyttävän kronologisen kertomuksen vuosien 2015 ja 2018 välille: sandaalijalkaista turvapaikanhakijaa autettiin, hän sai ympäristöön soveltuvat talvijalkineet, mutta hän palkitsi auttamisen päätymällä uhkaa tuottavan ryhmän jäseneksi ja seksuaalirikolliseksi. Väkivaltatilannetta heijasteleva, uhkaava ryhmäkuva kehottaakin katsojaa reflektomaan uudelleen sandaalikuvan hänessä mahdollisesti herättämiä empatian tunteita. Kuvaparin asetelmassa sandaalikuvan herättämät säälin tunteet tulevat nimetyksi uudelleen hyväuskoisuudeksi. Tämänkaltaisen kuva-analyysi kertoo siitä, miten visuaalisella kerronnalla voidaan mediateksteihin tuottaa miltei huomaamattomasti monitasoisia affektiivisia kerrostumia. Raiskausrikosten synnyttämä kiukku, järkytys tai viha saa ylimääräistä voimaa hyväuskoisuuteen yhdistyvästä häpeästä.

3.4 Kehysten haastamisen vaikeus: ulkomaalaistaustaiset kulttuuripuheen tuottajina

Kulttuuripuhetta tuottavat yleistyksiset kumpuavat stereotyyppisistä uskomuksista, joihin ihmiset turvautuvat intuitiivisesti ja ajattelematta. Richard Dyer (1999) kutsuukin stereotypioita *ihmismielen oikopoluksi*: ne tuovat nopeasti esiin arvojamme ja uskomuksiamme ja ovat läsnä miltei väistämättä puhuessamme toisista ihmisryhmistä. Stereotypiat eivät ole aina vailla todellisuuspohjaa ja maailman hahmottaminen myös edellyttää jonkinlaisia kategorisointeja. Mikko Lehtonen (2004/2015) kuitenkin korostaa eroa kategorioiden ja stereotyyppien välillä; siinä missä stereotypiat ovat usein lukkoon lyötyjä ennakkoluuloja, kategoriat perustuvat havaintoihin, niiden luokitteluun ja uusien havaintojen valossa kategorioita voidaan myös muuttaa.

Stereotyyppisestä kulttuuripuheesta irti päästäminen edellyttää usein tietoista ponnistelua ja pohdintaa, eikä se ole helppoa. Tästä kertoo se, että vain muutamissa Oulun seksuaalirikoksiin liittyvissä mediateksteissä havahduttiin suorasanaisesti haastamaan kulttuurierojen tulkintakehystä. Helsingin Sanomissa kulttuuripuheen kyseenalaistamaan pyrkiviä tekstejä ilmestyi 10, Kalevassa kaksi ja Iltalehdessä kolme kappaletta:

”Rikoksiin syyllistyy hyvin pieni osa siirtolaisista, [kriminologi Christian] Walburg muistuttaa. Usein he ovat nuoria miehiä, jotka ovat muutenkin yliedustettuina rikostilastoissa. Lisäksi pakolaisten taustaan liittyy riskitekijöitä. He ovat lähtömaassa tai matkalla Eurooppaan voineet kohdata traumatisoivia kokemuksia. [– –] ‘Hyvässä propagandassa on aina ripaus totuutta’, [kriminologian professori Jerzy] Sarnecki sanoo. Maahanmuuttajat ovat yliedustettuina raiskausten tekijöissä. Sarneckin mukaan ei silti ole tutkimusnäyttöä siitä, että yliedustus johtuisi tekijöiden kulttuurista. ‘Maahanmuuttajat kuuluvat usein yhteiskunnan alaluokkaan, jossa ylipäänsä tehdään enemmän brutaaleja rikoksia, joista myös jäädään kiinni.’” (HS, 21.1.2019)

”Lasten raiskaaminen ei ole sallittua missään kulttuurissa, joten tietämättömyyden taakse on turha piiloutua. Valitettavasti sotaa käyvissä maissa elämä on raastunut ja raiskaukset ovat tietoinen osa sodankäyntiä. [– –] Kaikenikäiset naiset voivat kertoa kokeneensa jossain vaiheessa elämäänsä ahdistelua. [– –] Netissä lapsia ja nuoria saalistaivat niljakkaat hyväksikäyttäjät ovat olleet tunnistettu ilmiö koko sen ajan, kun tarjolla on ollut ihmistä helposti kontaktoivia yhteisöpalveluja.” (Kaleva, 24.1.2019)

”Yksi selvä asia on se, että ei pidä sanoa, että se ei käy meidän yhteiskunnassamme. Se ei käy missään yhteiskunnassa. Se on YK:n ihmisoikeussopimuksien vastaista, kaikki maat ovat allekirjoittaneet sen. Se ei ole missään sopivaa käyttäytymistä, sanon sen hyvin voimakkaasti, [presidentti Tarja] Halonen jyrähti silminnähden tulistuen. Lisäksi hän korosti, etteivät kulttuurierot tai uskonto selitä tapausta millään tavalla.” (IL, 8.12.2018)

Kulttuuripuheen kyseenalaistaminen voi olla vaikeaa myös siksi, että julkisen keskustelun konteksti ja journalistisen jutun näkökulmaistettu asetelma edesauttavat stereotyyppien syntyä. Tässä aluvuussa kulttuuripuheen ja kehysten synnyn mekanismeja tehdäänkin näkyväksi tarkastelemalla, miksi tämän kaltaista puhetta tuottivat tutkimusaineistossa usein myös ulkomaalaistaustaiset ihmiset.

Tutkimuksessa on yleensä korostettu sitä, että erilaisten etnisten vähemmistöjen tulisi saada enemmän näkyvyyttä journalismissa, sillä toimijoiden kirjon on ajateltu lisäävän tiedonvälityksen moninäkökulmaisuutta. (esim. Masini ym. 2018; Gans 2011.) Maahanmuuttouutisointia käsittelevässä tutkimuksessa on usein kritisoitu sitä, että ulkomaalaistausten ihmisen edustavuus heidän tosiasialliseen määräänsä nähden on journalismissa vähäistä (Erbel ym. 2018; Tyler & Marciniak 2013). Ulkomaalaistaustaiset esiintyvät siis mediateksteissä useammin puhunnan kohteina kuin kehysten määrittelijöinä.

Ulkomaalaistausten ihmisten määrällinen edustavuus Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa oli jonkin verran matalampi kuin heidän väestöllinen osuutensa Suomessa. Sisäministeriön tilaston mukaan vuonna 2019 ulkomaalaistausten osuus Suomessa oli noin kahdeksan prosenttia, Iltalehden sisältöjen toimijaryhmistä noin seitsemän prosenttia edusti karkeasti nimien perusteella luokiteltuna ulkomaalaistaustaisia ihmisiä. Helsingin Sanomissa ja Kalevassa vastaava luku oli alhaisempi – kolme prosenttia.

Taulukko 7. Toimijaryhmien esiintyminen mediateksteissä			
Toimijaryhmä	Helsingin Sanomat	Kaleva	Iltalehti
Journalistit, media	17	9	9
Poliitikot, poliittiset instituutiot	12	22	27
Poliisi	21	26	28
Muut viranomaiset	11	15	11
Asiantuntijat ja tutkijat	23	13	7
Kansalaiset	12	10	8
Ulkomaalaistaustainen ihmiset	3	3	7
Muut (esim. selvitys, tutkimus)	1	2	3
YHT.	100 %	100 %	100 %

Muilta osin aineistossa esiintyneitä toimijaryhmiä erittelevä taulukko 7. vahvistaa aiemman tutkimusten havaintoja siitä, että maahanmuuttoon liittyviä kysymyksiä määrittelevät julkisuudessa pitkälti ns. eliittilähteet: poliittiset päättäjät ja viranomaiset (esim. Benson & Wood 2015; Benson 2013). Eliittilähteet toimivat journalismissa usein ensisijaisina (*primary*) määrittäjinä (Hall 1978); paitsi, että eliittilähteet ovat määrällisesti eniten edustettuina, he myös pääsevät ensimmäisenä esiin julkisuudessa ja asettavat käydylle keskustelulle eräänlaisen lähtökehyksen. Kansalaiset ja erityisesti etniset tai muut vähemmistöt taas edustavat keskustelun toissijaisia (*secondary*) määrittäjiä. Heitä kuullaan journalismissa myöhemmin ja näin he lähtevät kehystykseen liittyvään määrittelykamppailuun takamatkalta ja joutuvat sopeuttamaan kehyksensä keskustelussa jo esiintyviin kehyksiin. (em.)²³

23 Luvussa kaksi tuotiin esiin, että hybridi mediaympäristö voi sekoittaa tätä asetelmaa, sillä julkisen keskustelun ensisijaiset määrittäjät ja kehysten asettajat voivat tulla verkkoympäristössä journalismin ulkopuolelta. Näin kävi myös Oulun mediatapahtumassa; vaikka Oulun poliisi toimi journalismissa kehysten ensisijaisena määrittäjänä, poliisi joutui sopeuttamaan omaa viestintäänsä maahanmuuttovastaisen aktivismin verkossa jo synnyttämään keskusteluun.

Verraten vähän tutkimuksessa on kuitenkin tarkasteltu erilaisten kehysten ja puhujien välisiä yhteyksiä. Tuottavatko erilaiset puhujat erilaisia kehyksiä tai vaihtoehtoisia näkökulmia käsiteltävästä asiasta? (ks. Benson & Wood 2015.) Onko heillä siihen aitoja mahdollisuuksia? Oulun seksuaalirikosjulkisuudesta tehdyt havainnot osoittavat, ettei asia ole yksiselitteinen – kuten luvussa kaksi jo tuotiin esiin, ulkomaalaistaustaiset ihmiset eivät juurikaan pyrkineet kyseenalaistamaan maahanmuuton ja seksuaalirikollisuuden yhteen nivovia, yksinkertaistavia näkökulmia tai osallistumaan hallitsevia kehyksiä kyseenalaistavan vastakertomuksen tuottamiseen. Tässä alaluvussa pohditaan, miksi näin oli ja mitä havainnot kertovat journalismista, käydystä keskustelusta tai laajemmin suomalaisesta yhteiskunnasta.

Kehysten syntyä voidaan tarkastella pitämällä lähtöajatuksena sitä, etteivät journalismissa esitetyt haastateltavien sitaattit ole koskaan vain neutraaleja lähteen puheenvuoroja (Ekström 2004). Sitatit eivät useinkaan vasta sanasta sanaan käytyä keskustelua ja voivat esimerkiksi poiketa haastateltavan käyttämästä sanastosta. Niin uutisformaatti kuin toimittajan hahmottelema journalistinen tarina vaikuttavat siihen, miten toimittaja käyttää tekstissään haastateltavien puhetta.

Tarinallisen journalismin yleistessä juttuja tuotetaan entistä useammin sovittamalla uutinen johonkin historiallisesti tuttuun tarinamuotoon, jonka rooleissa esiintyvät sankareiden, roistojen ja uhrien kaltaiset arkkityypit (Karttunen 2020). Baldwin Van Gorp (2009) puolestaan toteaa, että journalismi tarvitsee erilaisia yksilöitä toimijoiksi, jotka linkittävät toisiinsa tekstin ja kulttuurista kumpuavat myyttiset kehykset, joita toimittajat puolestaan intuitiivisesti toistavat. Haastateltavia voidaan käyttää journalismissa myös eräänlaisina objektiivisuuden rituaaleina (Tuchman 1972), sillä heidän kauttaan voidaan esimerkiksi esittää poleemisia mielipiteitä ilman, että toimittajia itseään syytettäisi ideologisuudesta tai puolueellisuudesta.

Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa esiintyneiden ulkomaalaistaustaisten tuottamien kehysten voi näin ymmärtää rakentuneen tietyissä toimijapositioissa, joita heille mediateksteissä tarjottiin. Journalistien hahmottelemat toimijapositiot sisältävät näkökulmaistettuja odotuksia käsiteltävistä asioista: ne avaavat tiettyjä puhetiloja ja samalla sulkevat toisia tai ainakin tekevät niistä keskustelun vaikeammaksi. Toimijapositio pitää sisällään yksinkertaisen ajatuksen siitä, miksi juuri kyseistä henkilöä kuullaan tietyn asian yhteydessä. Toimijapositioon liittyvät odotukset tehdään usein selväksi haastateltavalle tai ne vaikuttavat haastattelun kulkuun sanattomina odotuksina.

Aineiston analyysissä tuli esiin, että tarkastelluissa lehdissä ulkomaalaistaustaiset olivat esillä journalismissa etenkin kahdessa toimijapositiossa, *kulttuurisen tulkin* ja *kunnollisen ulkomaalaisen rooleissa*, joista käsin he kehystivät Oulun rikoksista käytyä keskustelua. Molemmissa rooleissa oli merkittävää se, että ulkomaalaistaustainen ihminen esiintyi mediateksteissä ensisijaisesti tietyn etnisen ryhmän tai yleisemmin ulkomaalaisuuden edustajana. Molemmat roolit ponnistivat kulttuurierojen kehysten ymmärryksestä: suomalaisen ja ulkomaalaistaustaisten kulttuurien välillä ajateltiin olevan perustavaa laatua olevia eroja, jotka kaipasivat tekstissä selittämistä. Tarjotut puhetilat siis ohjasivat itsestään selvästi puhetta suuntaan, jossa kulttuurierojen kehys tuli ulkomaalaistaustaisten ihmisten taholta vahvistetuksi.

Ulkomaalaistaustaiset kutsuttiin journalismiin tavallisesti kulttuurisen tulkin ja kunnollisen ulkomaalaisen toimijarooleihin.

Etenkin kulttuurisen tulkin toimijapositionissa esiintyneet ulkomaalaistaustaiset kutsuttiin journalismiin oman kulttuurinsa selittäjiksi. Rooli rakentui asetelmassa, jossa toimittaja kysyi ulkomaalaistaustaisilta, miksi Suomeen tulleet toiset ulkomaalaistaustaiset ovat syyllistyneet seksuaalirikoksiin ja miten näitä rikoksia voitaisiin parhaiten ehkäistä:

"[– –] osaa heti nimetä muutamia mahdollisia keinoja hillitä ulkomaalaisten rikollisuutta Suomessa. Myös hänen mukaansa lakia voitaisiin tiukentaa. [– –] mainitsee, että etäisyys omasta perheestä voi johtaa maahan muuttaneen moraalin löystymiseen. Hänen kaverinsa on esimerkiksi sanonut, että saisi varmasti kotimaahan jääneeltä isältään rangaistuksen, jos tämä tietäisi hänen tyttöystävästään tai käynneistä baareissa." (IL, 16.1.2019)

"Myös HS:n haastattelemat irakilaiset nostivat esiin kulttuurierot. [– –] Eräs irakilainen mies kertoi myös tuntevansa irakilaisia naisia ja miehiä, jotka uskovat, että nainen ei voi avioliitossa kieltäytyä lainkaan seksistä. Hän arvioi, että irakilaismiehet voivat tulkita suomalaisia naisia väärin monista syistä. Irakista puuttuu deittailukulttuuri, minkä vuoksi miehet eivät välttämättä osaa käyttäytyä treffeillä oikein. [– –] Irakissa miehet eivät myöskään ole tottuneet näkemään naisia humalassa, mikä voi lisätä väärinkäsityksiä." (HS, 13.1.201)

"Se riippuu siitä, mistä maasta ja kulttuurista he ovat tulleet, ja ajattelevatko he kenties, että jos on vähän vaatetta päällä, sitten voi raiskata." (HS, 15.1.2019)

Yllä olevista sitaateista on helposti luettavissa, millaisilla kysymyksillä toimittajat ovat haastateltavia lähestyneet ja millaisen puhutilan esitetyt kysymykset avasivat. Haastateltavien sitaatit ovat suoria vastauksia miksi-kysymyksiin – kulttuurisen tulkin rooliin toimivien ulkomaalaistaustaisten odotettiin taustansa vuoksi osaavan selittää samasta lähtömaasta tulevien rikollista toimintaa. Asetelma siis implikoi, että seksuaalirikollisuuden syyt löytyvät yhteisestä lähtömaasta.

Tässä toimijapositionissa ulkomaalaistaustainen asemoitui selvästi oleskelumaansa ulkopuoliseksi kommentaattoriksi ja erilaisuuden selittäjäksi. Ongelmallista kulttuurisen tulkin roolissa on se, että kyse on yksittäisten ihmisten näkemyksistä, joista jutun kokonaisuudessa kuitenkin synnytetään kokonaisvaltainen tarina tietyn maan piirteistä, eikä tälle esitykselle useinkaan anneta vaihtoehtoja. Yksittäisten ulkomaalaistaustaisten ihmisten näkemys esitetään aivan kuin heidän mielipiteensä edustaisi kokonaisen väestöryhmän mielipidettä. Kyse on nigerialaisen kirjailijan Adichie Chimamandan (2009) mukaan yhden tarinan vaarasta: aina jos kuulemme maasta yhden, yhdenmukaisen tarinan, olemme väärinymmärryksen äärellä.

Reeta Pöyhtäri (2004) kirjoittaa, että juuri tämän tyyppisissä juttuasetelmissä päädytään helposti uusintamaan jo tunnettuja kulttuurisia stereotypioita ja myyttejä. Vaikka haastateltavat voivat toki tuoda esiin paikoin tarkkanäköisiäkin havaintoja lähtömaastaan, ihmisille on tyypillistä, että virheitä välttääkseen he tällaisissa tilanteissa turvautuvat tuttuihin ja turvallisen tuntuisiin stereotypioihin. Adichie Chimamanda (2009) tähdentää, että stereotypioiden ongelma ei ole niiden virheellisyys, vaan epätäydellisyys.

Toinen mediateksteissä ulkomaalaistaustaisille avautuva toimijapositio oli tunteita välittävän ja kunnollisen ulkomaalaisen rooli. Tämä toimijapositio rooli syntyi juttuasetelmissä, joissa selvitettiin, miten Oulun rikoksiin on reagoitu ulkomaalaistaustaisten ihmisten yhteisöissä:

*”Maahanmuuttajaryhmissä **seksuaalirikoskohua on seurattu tyrmistyneinä.**” (IL,*

*”Nuoret miehet **eivät uskalla käydä baareissa.** On **pelko siitä,** että riippumatta siitä, mitä he tekevät, voi **viha kohdistua heihin. He ovat yhtä järkyttyneitä tästä.** Yhtäkään maahanmuuttajataustaista ihmistä en ole tavannut, **joka hyväksyisi tai edes ymmärtäisi tällaista käytöstä.**” (IL, 8.1.2019)*

*”Turvapaikanhakija [– –] ja persian kielen tulkki [– –] **tuomitsevat jyrkästi seksuaalisen väkivallan.**” (HS, 15.1.2019)*

*”Oulun kaupungin monikulttuurikeskuksen Villa Victorin monikulttuurisuusohjaajan [– –] **suru ja tuska** ovat olleet viime päivinä sanoin kuvaamattomia. – Itseni lisäksi moni muukin on nyt **hermostunut ja järkyttynyt ja vihainen.** Haukkuminen ei tässä kuitenkaan auta. Olen miettinyt, että mahdollisille tekijöille pitää mennä puhumaan, mutta ehkä vähän myöhemmin, kun **pahin tunnekuohu on laantunut.**” (HS, 15.1.2019)*

Ulkomaalaistaustaisten yhteisöjä lähestyvillä jutuilla oli sinänsä hyviä pyrkimyksiä. Surun tai järkytyksen kokemuksia välittävissä jutuissa kerrottiin, miten ulkomaalaistaustaiset ihmiset ovat kärsineet tilanteesta ja joutuneet aiheettomien ennakkoluulojen kohteiksi. Jutuissa vastustettiin syrjintää ja haluttiin tuoda esiin, että ulkomaalaistaustaiset ovat tavallista väkeä, joita törkeät seksuaalirikokset tyrmistyttävät siinä missä muutakin väestöä. Vaikka myös joillekin ulkomaalaistaustaisille ihmisille voi olla tärkeää tulla tähän tapaan kuulluksi, on hyvä pohtia, missä määrin ulkomaalaistaustaisten ihmisten puhuttaminen vain heidän etnisen taustansa vuoksi on Oulun kaltaisten rikostapausten yhteydessä perusteltua, millaisia taustaoletuksia juttuasetelmat sisältävät ja millaista sosiaalista todellisuutta ne tuottavat.

Keskeinen ongelma tämänkaltaisessa journalismissa on, että se synnyttää helposti käsityksen ”epäilyjen yhteisöstä” (*suspect community*) eli yhdenmukaisesta ulkomaalaistaustaisten ihmisten ryhmästä, joiden parista ongelmia tuottavat rikolliset löytyvät ja jota voisi jossain määrin myös pitää kollektiivisesti vastuullisena rikoksista. Euroopassa terrorismijulkisuudesta tehdyssä tutkimuksessa on osoitettu, että näin on käynyt uutismedian ja julkisen keskustelun käsitellessä islaminuskoisia terrorismirikosten yhteydessä. Jos terroriteosta epäilty on muslimitaustainen, toisten muslimien haastattelemisesta on jo muodostunut verraten vakiintunut juttutuotannon tapa. Tässä yhteydessä muslimit tulevat hyvin usein käsitellyiksi niin kulttuurisesti, uskonnollisesti kuin identiteettisesti monoliittisena ja yhdenmukaisena ryhmänä. Näin syntyy vähitellen ajatus epäiltyjen yhteisöstä, johon joutuvat helposti sijoite-

tuksi kaikki, jotka eivät julkisessa keskustelussa selvästi sanoudu irti konservatiivisista käsityksistä ja ilmaise kannattavansa läntisiä ajattelutapoja. Terrorismista käydyssä julkisessa keskustelussa muslimit kokevatkin usein voimakasta painetta etäännyttää itsensä taustastaan sekä korostaa eroja itsensä ja rikoksia tehneiden terroristien välillä. (van Meeteren & van Oostendorp 2019.)

Oulun seksuaalirikoksia käsittelevässä journalismissa ulkomaalaistaustaisia ihmisiä tai muslimeita ei varsinaisesti osoiteltu syyllistäen, mutta he tulivat paikoin puhutelluiksi vastaavalla tavalla monoliittisena ryhmänä, jonka jäsenten tulisi kantaa tapahtumista kollektiivista vastuuta. Tällaisia sävyjä oli kuultavissa esimerkiksi presidentti Niinistön uudenvuodenpuheesta vuonna 2019, jossa hän otti kantaa Oulun seksuaalirikoksiin ja toi esiin, että maahanmuuttajaryhmien tulisi ottaa vastuuta tilanteesta ”ohjaamalla omiaan” (HS, 2.1.2019).

Vaikka Suomessa asuvat ulkomaalaistaustaiset kokoontuvat erilaisen järjestötoiminnan tiimoilta, voivat tuntea toisiaan kohtaan solidaarisuutta ja heitä yhdistävät myös monet kokemukset ja taakat, ihmisjoukko ei tietenkään ole missään määrin yhtenäinen. Aiempi tutkimus osoittaakin kiinnostavalla tavalla, että stereotypiat ja asenteet vaikuttavat siihen, kuinka yhtenäisinä itselle vieraita ryhmiä pidetään. Mitä positiivisempi asenne ihmisellä on esimerkiksi muslimeita kohtaan, sitä heterogeenisempänä hän yleensä tätä ihmisjoukkoa pitää. Mitä negatiivisempi on ennakoasenne, sitä yhtenäisemmäksi ulkoryhmä tavataan ajatella ja sitä valmiimpia ollaan asettamaan ryhmälle myös kollektiivista vastuuta tai jopa rangaistuksia. (Adelman ym. 2019.)

Ulkomaalaistaustaisten esiintymisen Oulun seksuaalirikoksia käsittelevässä journalismissa ensisijaisesti tietyn etnisyyden edustajina heijastelee myös samankaltaista ajattelua. Juttuasetelmat implikoivat ulkomaalaisten ryhmän olevan niin yhtenäinen, että miltei kenen tahansa tähän ryhmään kuuluvan puhuttaminen Oulun rikoksiin liittyen olisi perusteltua. Paitsi, että tällaiset jutut voivat vahvistaa käsitystä potentiaalisesta epäilyjen yhteisöstä, ne synnyttävät myös toisteisia ja kapeita puhetiloja, joissa ulkomaalaisten rooliksi journalismissa jää lähinnä kunnollisen ulkomaalaisen roolissa esiintymisen eli paheksuntaa ilmaisevan tunnepuheen avulla tapahtuva erontekojen korostaminen itsensä ja rikosten tekijöiden välillä.

Se, että journalismissa haluttiin ilmeisesti rasismien vastustamisen lähtökohdista antaa tilaa yhtäältä erontekoja korostaville ja toisaalta tavallisuutta korostaville ulkomaalaistaustaisten puheenvuoroille, kertoo jotain oleellista suomalaisesta yhteiskunnasta; ulkomaalaistaustaiset ovat yhä yhteiskunnassa erilaisia ja toisia, joiden ”tavallisuus” tai ”kunnollisuus” on haurasta ja kaipaavaa todistelua etenkin Oulun seksuaalirikosjulkisuuden kaltaisessa poikkeustilanteessa.²⁴

Reeta Pöyhtäri (2004) on kuvaillut toimijapositioneja, joissa ulkomaalaistaustaiset kutsutaan journalismiin lähinnä ulkomaalaisuuden representoijiksi, ”he ulkomaalaiset” ja ”me ulkomaalaiset”-roolitukseksi. Näissä rooleissa on oleellista, ne avaavat lähinnä puhetilan vain ulkomaalaisuuteen liittyvissä kysymyksissä, eivätkä esimerkiksi mahdollista kovinkaan helposti puhetta, joissa ulkomaalaistaustaiset ilmaisisivat yhteiskuntakritiikkiä tai ottaisivat kantaa poliittisiin kysymyksiin. Tämä näkyi myös

²⁴ Myös hybridi mediatapahtuma voi synnyttää vastaavia asetelmia. Voimakkaasti julkisessa keskustelussa kohti vyöryvät tunteet syyttävät sekä vaativat valitsemaan puolensa ja tekemään eroa toisiin. Kuten luvussa kaksi tuotiin esiin, hybridiä mediatapahtumaa määrittelee usein inhon talous (Ahmed 2018). Negatiivisten tunteiden hallitsemaan keskusteluun on vaikea osallistua neutraaleilla tai kyseenalaistavilla puheenvuoroilla, sillä viha kohdistetaan helposti myös heihin, jotka pyrkivät tuottamaan keskusteluun monimuotoisempia sävyjä. Inhon taloudessa tavallisuus, samoin kuin neutraalius tai maltillisuus, joutuvat helposti kyseenalaistetuiksi. Voimakkaiden tunteiden määrittämässä keskusteluympäristössä kuka tahansa kohuun yhdistetty tai siitä eri tavalla ajatteleva voi löytää itsensä tilanteesta, jossa kokee yllättävää painetta perustella tai selitellä oman ajattelunsa oikeutusta tai elämäntapansa tavallisuutta.

Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa: syrjinnän tai vihan kohteiksi joutuneet ulkomaalaiset eivät juuri kohdistaneet kritiikkiään vihatekoihin syyllistyneisiin valtaväestön edustajiin, rasismiin suomalaisessa yhteiskunnassa tai Suomessa harjoitettu maahanmuutto- tai kotouttamispolitiikkaan. Rasismi saattoi aiheuttaa heissä pelkoa tai surua, mutta ensisijaisesti jutuissa ilmaistiin järkytyksen ja vihan tunteita, jotka kohdistuivat ulkomaalaistaustaisiin rikollisiin.

Reeta Pöyhärin (2004) mukaan kolmas journalismin ulkomaalaisille tarjoama toimijapositio voisi olla "me suomalaiset", jossa maassa asuvat ulkomaalaistaustaiset eivät olisi läsnä julkisessa keskustelussa ulkomaalaisuuden edustajina, vaan esimerkiksi ammattiroolinsa tai asemansa välityksellä. Muut missä Oulun seksuaalirikoksia käsittelevissä jutuissa näinkin tapahtui. Seuraavat esimerkit osoittavat, että vasta tämän kaltaisessa "me suomalaiset" -toimijapositiossa ulkomaalaistaustaisella on aitoja mahdollisuuksia kyseenalaistaa keskustelun kehyksiä tai ottaa kriittisesti kantaa käytyyn keskusteluun:

*"[– –] haluaa kerätä mielenosoituksella **poliittisia irtopisteitä**, sanoi vihreiden **kaupunginvaltuutettu**." (IL, 10.12.2018)*

*"**Keskustelu** on lähtenyt täysin **väärille raiteille, koko ihmisryhmää leimaavaan ja rasistiseen suuntaan**. On esimerkki ehdotettu, että kaikki turvapaikanhakuprosessissa olevat sijoitettaisiin eristyksiin muusta väestöstä." (HS, 11.12.2018, mielipide, **valtio-opin ja taloustieteen opiskelija**, Tukholman yliopisto.)*

*"[– –] mielestä turvapaikanhakijoiden **saama tietous suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen säännöistä ei ole riittävää**. [– –] Tietoa pitäisi olla kuukausittain kerrottavana. Turvapaikanhakijoita, etenkin **nuoria, pitää muistuttaa asioista**. Se ei riitä, että vuoden tai puolen vuoden välein kerrotaan näistä asioista. [– –] **Sosiaalipalveluita** voidaan kehittää. **Kotouttamista voidaan kehittää sille tasolle, että se on riittävää**." (Kaleva, 15.1.2019)*

Rodney Benson ja Tim Wood (2015) kirjoittavat, että ideologiat ovat usein läsnä hiljaisuudessa. Tästä syystä on tärkeä tietää, mikäli tietyt ryhmät eivät osallistu tiettyjen kehysten tuottamiseen. Ulkomaalaistaustaisten toimijapositioita tarkastelemalla tulee selväksi, miksi ulkomaalaistaustaiset eivät juurikaan osallistuneet Oulun rikosten yhteydessä varsinaisen vastakertomuksen tuottamiseen, jossa olisi pyritty kyseenalaistamaan maahanmuuton ja seksuaalirikollisuuden yleistävää yhteen nivomista. Reeta Pöyhärin (2004) mukaan mediatekstejä analysoitaessa onkin hyvä kiinnittää huomiota siihen, ketkä kutsutaan julkisuuteen vahvistamaan stereotypioita. Nämä henkilöt voivat olla yhtä hyvin etniseltä taustaltaan suomalaisia kuin ulkomaalaistaustaisia ihmisiä. Stereotyyppien kritiikissä onkin kyse vallan kritiikistä: tarkastelussa kiinnitetään huomiota siihen, kuka stereotyyppien käyttöä kontrolloi ja määrittelee sekä mitä tarkoitusperiä ne palvelevat (Dyer 1999).

Toimittajat voivat ajatella, että ulkomaalaistaustaisia haastatteleamalla he ovat antaneet heille "äänen" ja samalla vahvistaneet journalismin moninäkökulmaisuuutta. Vaikka inklusiivisen eli kaikkia kansalaisia ja erilaisia ryhmiä osallistavan journalismin kehittäminen on tärkeää ja erilaisten toimijaryhmien läsnäololla journalismissa on myös representaatioiden tasolla merkitystä, tässä alaluvussa esiin tuodut havainnot osoittavat, ettei määrällinen edustavuus ole tae mielipiteiden moninaisuudesta tai välttämättä synnyttä vaihtoehtoista kehystystä. Läsnäolo on vasta lähtöedellytys moninäkökulmaisuukselle.

3.5 Yhteenvetoa: tutkimaton metafora on ajattelun vastakohta

Tässä luvussa on käsitelty, millä tavoin Oulun seksuaalirikoksia kehystettiin Helsingin Sanomien, Kalevan ja Iltalehden media-aineistoissa. Tarkastelun kohteena olivat niin lehtien uutiset kuin ei-journalistinen aineisto yleisönosastokirjoituksista kolumneihin. Kehysten paikallistamisessa kyse oli mediateksteistä luettavissa olevasta ongelmanmäärittelystä: millaisesta yhteiskunnallisesta tai poliittisesta ongelmasta lehdet näkivät Oulun seksuaalirikosten kertovan.

Aineiston analyysissä paikallistettiin seitsemän kehystä, joita analysoitiin sekä laadullisella että määrällisellä otteella. Kehykset heijastelivat syntyajankohtansa poliittista ja yhteiskunnallista kontekstia ja niiden voi nähdä rakentuneen sen motivoimina. Kontekstin korostamiseksi kehysten välille hahmoteltiin samankaltainen jakolinja, joka tällä hetkellä määrittelee poliittisen ympäristön rakentumista etenkin suhteessa maahanmuuttoon ja muihin sosiokulttuuriin kysymyksiin. Jakolinjan ohjaamana kehykset muodostivat liberaalin ja konservatiivisen Suomen metakehykset. Liberaali- ja konservatiivijaottelulla ei tässä yhteydessä viitattu pysyviin ryhmäidentiteetteihin tai tiettyihin poliittisiin puolueisiin, vaan mediateksteistä luettavissa oleviin puhetapoihin ja perustelujen oikeutuksiin.

Liberaalin Suomen metakehys yhdisti Oulun seksuaalirikokset rasismiin ja populismin, valvomattoman digitaalisen mediaympäristön sekä sukupuolittuneen väkivallan ongelmiin yhteiskunnassa. Sen keskiössä olivat lasten ja naisten oikeuksien sekä ihmisoikeuksien kaltaiset moraaliset perustelut. Konservatiivisen Suomen metakehys taas käsitteli seksuaalirikoksia maahanmuuttoon, turvapaikapolitiikkaan, kansalliseen turvallisuuteen sekä kulttuurieroihin liittyvänä ongelmana. Se perusteli vaateitaan syntymäoikeutena saadun suomalaisuuden sekä suomalaisten resurssien, perinteiden ja turvallisuuden puolustamisella.

Luvun tavoitteena oli tarkastella yhtäältä, miten lehdet Oulun seksuaalirikosuutisoinnista suoriutuivat ja toisaalta, mitä käyty keskustelu ja käytetty kieli kertovat laajemmin yhdenvertaisuuden tai rasismiin kaltaisista kysymyksistä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Journalismin onnistumisen ajatus on monitahoinen kysymys, joka ei tietenkään tyhjenny kehysanalyysillä paikallistettaviin havaintoihin. Journalismin suoriutumista arvioidessa uutismedian toimintaa punnitaan yleensä suhteessa erilaisiin journalismin ideaaleihin, joista useat liittyvät journalismin tehtäviin demokraattisessa yhteiskunnassa. Vaikka erilaiset demokratiateoriat lähestyvät kansanvaltaisen järjestelmän rakentumista ja ihanteita eri tavoin, näistä lähtökohdista synnytytyissä journalismin standardeissa korostetaan tavallisesti kansalaisten tarvetta saada totuudenmukaista, oikeasuhteista, moninäkökulmaista, perusteltua ja puolueetonta tietoa yhteiskunnallisesti merkittävistä ilmiöistä ja ongelmista oman päätöksentekonsa tueksi (esim. Baker 2002; Strömbäck 2005).

Määrällisen kehysanalyysin perusteella voi sanoa, että moninäkökulmaisuuuden ideaali toteutui koko aineiston tasolla verraten hyvin, vaikkakin viranomaisen, poliittisen eliitin, asiantuntijoiden ja poliisin kaltaiset toimijaryhmät hallitsivat perinteisellä tavalla journalismissa kehysten määrittelyä. Tarkastelujen lehtien välillä oli havaittavissa painotuseroja. Helsingin Sanomien kehystystä hallitsivat liberaalin Suomen kehykset, Kalevassa painotus oli lievästi konservatiivisen Suomen kehyksissä. Iltalehden aineistoissa kahta metakehystä esiintyi kutakuinkin yhtä paljon. Tässä yhteydessä on hyvä myös huomioida, ettei raportissa lähtökohtaisesti arvoteta konservatiivisen ja liberaalin Suomen metakehyyksiä toisiinsa nähden tai pyritä esittämään, että journalismissa olisi pitänyt käsitellä tapahtumia vain toisen metakehyyksen esittämällä tavalla. Vaikka laadullinen analyysi paljastaa, että konservatiivisen Suomen

kehukset tuottivat rasmin kannalta ongelmallista puhetta, se ei tarkoita, etteikö yhteiskuntavastuuta toteuttavan ja moninäkökulmaisuuden pyrkivän journalismin tulisi käsitellä niin konservatiivisista kuin liberaaleista arvoperusteluista nousevia huolenaiheita ja kysymyksenasetteluja. Kyse on siitä, miten asioita nostetaan käsiteltäväksi tai pyritään avaamaan.

Määrällisen aineiston erittelyn esiin tuoma moninäkökulmaisuus ei kuitenkaan vastaa kehysten saamaa todellista huomiota, sillä eri kehyksiä esittävät tekstit (ja kuvat) olivat lehdissä läsnä painoarvoltaan ja näkyvyydeltään erilaisissa osastoissa ja juttutyypeissä. Esimerkiksi aineiston varsinaisena vastakertomuksena toiminut sukupuolittuneen väkivallan kehys, jossa selkeäsanaisimmin tuotiin esiin, ettei seksuaalirikollisuus ole maahanmuuttoon pelkistävä, vaan koko suomalaista yhteiskuntaa läpäisevä ongelma, oli voimakkaasti läsnä yleisöosastoissa, joiden huomioarvo on uutisjournalismia oleellisesti vähäisempi. Huomion epätasainen jakautuminen synnyttääkin kysymyksen Oulun rikosten mediakäsittelyn oikeasuhtaisuudesta. Oikeasuhtaisuutta pohdittaessa keskeinen kysymys on, tarjosiko Oulun seksuaalirikosten käsittely Iltalehdessä, Helsingin Sanomissa ja Kalevassa lehtien lukijoille sellaista tietoa Suomessa esiintyvistä seksuaalirikollisuudesta, jonka avulla ilmiöstä rakentuva kokonaiskuva hahmottuu olennaisella tavalla. Tässä suhteessa tarkastellut lehdet eivät onnistuneet kovinkaan hyvin.

Oikeasuhteisuuden ongelma on miltei aina läsnä mediatapahtumaksi kasvaneen ilmiön julkisessa käsittelyssä. Keskustelu niin journalismissa kuin muissa kanavissa paisuu mittaluokaltaan niin suureksi, että jo käsittelyn volyymi riittää merkitsemään tapahtuman poikkeuksellisen tärkeäksi. Näin yksittäinen tapahtuma ja sitä dominoivat näkökulmat saavat kokonaisuuden kannalta suhteettomasti painoarvoa. Mediatapahtumaksi kasvavalle ilmiölle on lisäksi tyypillistä käydyn keskustelun voimakas tunneintensiteetti. Myös voimakkaat tunteet irrottavat helposti tapahtuman laajemmasta kontekstistaan ja väistämättä ohjaavat sitä, millainen kokonaiskuva asiasta muodostuu. Näin tapahtui myös Oulun seksuaalirikoksista käydyssä julkisessa keskustelussa, jossa seksuaalirikollisuus tuli käsiteltyksi vahvasti maahanmuuttoon ja ulkomaalaistaustaisiin rikostentekijöihin kytkeytyvänä ongelmana.

Toimituksissa oltiin selvästi tietoisia oikeasuhteisuuden ongelmasta: siitä kertoivat esimerkiksi lukuisat mediateksteissä esiintyneet huomautukset, jotka muistuttivat, ettei seksuaalirikollisuutta tulisi tarkastella vain maahanmuuton kontekstissa. Tällaiset kommentit jäivät kuitenkin irrallisiksi, eikä niillä ollut juurikaan mahdollisuuksia horjuttaa syntyneitä kokonaiskuva. Oikeasuhteisuuden ongelmista johtuen Oulun rikosjulkisuudessa seksuaalirikollisuus yhteiskunnallisena ongelmana tulikin vahvasti rodullistetuksi.

Rodullistamisen ja rasmin kannalta aineistossa näkynyt ongelmallisin linja oli kyseenalaistamattoman ja yleistävän kulttuuripuheen näkyvä läsnäolo. Aineiston laadullisessa analyysissä eriteltiin kehysten synnyttämisen mekanismeja analysoimalla etenkin mediateksteissä käytettyjä metaforia eli vahvasti tekstien affektiivisuutta rakentavia rinnastuksia ja kielikuvia. Kulttuuripuhetta tuotettiin aineistossa sekä metaforisen kuvaston välityksellä että puhumalla suoraan kulttuurierojen ongelmallisuudesta ja etsimällä syitä seksuaalirikollisuudelle rikostentekijöiden lähtömaista. Kulttuurieroista puhumista pidettiin aineistona normaalina yhteiskunnallisen keskustelun lähtökohtana, eikä sen yhtymäkohtia rasismiin osattu ajatella. Koska kulttuurieroista puhumisen ja Euroopan ulkopuolelle sijoitetun kulttuurisen uhan on todettu olevan keskeistä etenkin populististen oikeiston retoriikassa (Lehdesmäki 2017), Oulun rikoksia käsittelevän aineiston analyysi synnyttää kysymyksen tällaisen puheen valtavirtaistumisesta tai jopa *populistisesta käänteestä*, jota tutkimusten mukaan on ollut nähtävissä muiden eurooppalaisten maiden uutismedioiden tavassa käsitellä maahanmuuttokysymyksiä (Farkas & Neumayer 2020; Ekman & Kryzanowski 2021).

Kulttuuripuheen lähtökohdista tuotettu journalismi teki myös osin tyhjäksi toimittajien pyrkimykset moninäkökulmaistaa käytyä keskustelua. Tarkastelluissa lehdissä pyrittiin selvästi moninäkökulmaisuuden esimerkiksi ulkomaalaistaustaisia ihmisiä haastatteleamalla, mutta aineiston analyysi osoitti, että heille journalismissa tarjotut toimijapositiot avasivat lähinnä kapeita puhetiloja, joissa kulttuurierojen kehyksen käsitys kulttuurista seksuaalirikollisuutta selittävänä tekijänä tuli vahvistetuksi. Ulkomaalaistaustaiset kutsuttiin journalismiin lähinnä ulkomaalaisuuden edustajiksi tai tulkeiksi, ja ulkomaalaistaustaisten puhujapositioista tehdyt havainnot osoittivatkin kiinnostavalla tavalla, ettei journalismin moninäkökulmaisuuutta yksiselitteisesti lisätä vain ulkoisiin luokitteluihin perustuvaa toimijakirjoa kasvattamalla.

Aineiston laadullisessa analyysissä tuotiin esiin esimerkkejä niin visuaalisista kuin verbaalisista metaforista, joita tarkasteltiin kehysten rakentumista keskeisesti ohjaavina kielikuvina. Harhaanjohtavia tai ongelmallisia metaforia on tärkeä paikallistaa ja analysoida, sillä niin sanat kuin kuvat voidaan ymmärtää puhetekoina: ne rakentavat maailmaa samalla kun kuvaavat sitä. Metaforat synnyttävät kehyksiä ja edelleen tietorakenteita vaikuttaen suuresti siihen, miten ihmiset suhtautuvat yhteiskunnallisiin asioihin, vaikkakaan he eivät välttämättä tunnista metaforien vaikutuksia päätöksenteossa. Jopa yksittäisen metaforan käyttö mediatekstissä voi muuttaa oleellisella tavalla sitä, miten vastaanottaja ajattelee käsiteltävästä asiasta. Deidre McCloskey (1986) kirjoittaakin, että tutkimaton metafora tarkoittaa ajattelun vastakohtaa. Tästä syystä metaforia on syytä tarkastella paikoin kirjaimellisesti ja paikallistaa niiden tuottamia merkityksiä.

Aineiston laadullisessa analyysissä osoitettiin, miten sekä verbaalisilla että visuaalisilla metaforilla rakennettiin mediatekstien affektiivista intensiteettiä; lukijoita suostuteltiin tarkastelemaan Oulua pelon ja pahan näyttämönä sekä tuotettiin kollektiivista pelon tunneyhteisöä. Journalismissa metaforat ovatkin keskeinen tapa kurkottaa kohti lukijoita ja runsaasti metaforia sisältävät tekstit voidaan ymmärtää enemmän asian affektiivisena kuin tiedollisena kehystämisenä.

Metafora-analyysin tavoitteena oli tehdä näkyväksi kielikuvia, joiden voitiin lähemmin tarkasteltuna nähdä kantavan rasistisia merkityksiä. Koska demokrateorioihin heijastaen journalismin tulisi toimia yhteiskunnassa kansalaisten yhdenvertaisuutta edistävänä toimijana, rasistiseksi tulkittavan kielenkäyttö tai stereotyyppioille rakentuvan kulttuuripuheen uusintaminen merkitsevät virhearviota, huolimattomuutta tai tietämättömyyttä. Laadullinen analyysi osoitti, ettei uutismediassa läheskään aina tunnistettu tällaisia merkityksiä kantavien kielikuvien merkityksiä. Esimerkiksi konservatiivisen Suomen kehyksissä uusinnettiin useita rasismien tai yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallisia metaforia, jotka ovat tuttuja maahanmuuttovastaisen aktivismin, poliittisten ääriiliikkeiden tai totalitarististen valtioiden käyttämästä retoriikasta. Osa näistä metaforista on vakiinnuttanut asemansa yleisen kielenkäytön osaksi, mutta siitä huolimatta ne kantavat yhä ideologisia merkityksiä. Niiden voi nähdä legitimoivan tiettyjen poliittisten ryhmien ajamaa ajattelua tai tuottavan käsitystä eri etnisten ryhmien välisestä eriarvoisuudesta ”luonnollisena”. Analyysiosiossa avattiin, millaisista semanttisista kuvastoista käytetyt metaforat kumpusivat, miten ne suostuttelivat ratkaisemaan seksuaalirikollisuuden kaltaista ongelmaa yhteiskunnassa ja millaisten historiallisten kulkujen myötä niiden sisältämät mielikuvat ovat rakentuneet. Esimerkiksi tämänkaltaisesta puheesta nostettiin esiin valtioruumiiksi metaforisoitu Suomen valtio, jota uhkasivat pakolaisaallon tai (raiskaus)epidemian kaltaiset, eksistentiaalista vaaraa ilmentävät metaforat.

Luvussa esitetyn tekstianalyysin pyrkimyksenä ei kuitenkaan ollut ensisijaisesti kritisoida mahdollisesti ajattelemattaan ongelmalliseen sanavalintaan päätyntä toimittajaa, vaan lähinnä tarkastella journalismia tämän ajan yhteiskunnassa vallitsevien ajattelutapojen heijastuspintana. Analyysillä pyrittiin tekemään näkyväksi, miten rasismi tai yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallinen ajattelu on läsnä hyvin arkisesti käyttämässämme kielessä. Kuten johdantoluvussa jo tuotiin esiin, rasismissa ei

ole kyse vain avoimesti vihamielisestä ja eriarvoiseen kohteluun yllyttävästä puheesta, vaan huomattomallakin tavalla kieleen vakiintuneista eriarvoistavista käsityksistä – ja juuri tällaisia käsityksiä analyysillä tehtiin näkyväksi.

4. Mitä Oulun rikosjulkisuudesta voisi oppia? Nyt on aika puhua

”Sehän (Oulu) oli kärjistynyt esimerkki koko maahanmuuttokeskustelusta. **Silloin kun tapahtuu jotain, joka stimuloi turvallisuusuhkaa ja pelkoa, niin se projisoituu johonkin tiettyyn ryhmään – tässä tapauksessa Lähi-Idästä ja Afrikasta tulleisiin maahanmuuttajiin – ja se koko kenttä mustavalkoistuu hetkessä. Rakentavalle keskustelulle jää silloin hyvin vähän happya.** [– –] Käytännössä se projisoituu myös niin, että aha, jos sinulla myönteinen suhtautuminen yhtään mihinkään, oli se kiintiöpakolaisena tai turvapaikanhakijana tulleeeseen, niin silloin **sä olet jonkinlainen mamu-fani ja haluat vaarantaa suomalaisen elämänmuodon.** Se on turhauttavaa.” Haastattelu, poliitikko.

Oulun seksuaalirikosjulkisuus oli monin paikoin kärjistynyt esimerkki viime vuosina käydystä maahanmuuttokeskustelusta. Yllä olevassa sitaatissa puhuvan poliitikon tavoin, myös toiset tässä tutkimushankkeessa haastatellut toivat esiin, että kärjekkään keskustelun ja uutisoinnin seuranta oli turhauttavaa. Moni haastatteluista totesi haluavansa pysytellä maahanmuuttokeskusteluista mahdollisimman etäällä, mikäli suinkin mahdollista. Demokratian ja tiedonvälityksen kannalta ongelmallista on, että toimittajatkin kertoivat joskus välttelevänsä maahanmuuttoaiheiden käsittelyä, sillä jutuista saatu palaute tuntuu vastenmieliseltä ja toimittajiin kohdistuva häirintä raskaalta tai jopa pelottavalta. (ks. myös Hiltunen ym. 2022).

Vastaavia havaintoja on tehty useissa aggressiivisesta keskustelukulttuurista, vihapuheesta ja polarisaatiosta tehdyissä tutkimuksissa. Repivän keskustelun on todettu vähentävän yhteiskunnallisen osallistumisen halukkuutta ja näin horjuttavan demokraattisen yhteiskunnan toimintaedellytyksiä (esim. Pöyhtäri ym. 2013, Knuutila ym. 2019; Saresma ym. 2022). Raportin loppuluvussa pohditaankin Oulun seksuaalirikosjulkisuudesta tehtyihin havaintoihin nojautuen, olisiko journalismissa mahdollista vaikuttaa käytyyn keskusteluun käsittelemällä maahanmuuton tai seksuaalisen väkivallan kaltaisia, voimakkaita tunteita herättäviä ja poliittisesti kiistanalaisia kysymyksiä monisävyisemmin ja tavoilla, jotka eivät lisäisi vastakkainasetteluja ja yhteiskunnallista polarisaatiota. Toisin sanoen luvussa kerrataan, mitä Oulun seksuaalirikosjulkisuudesta olisi mahdollista oppia.

Luku on suunnattu etenkin toimittajille ja sitä ohjaa ajatus *yhteiskuntavastuullisesta* journalismista, jonka tulisi olla tietoinen toimintansa vaikutuksista, pyrkiä ennaltaehkäisemään toiminnastaan koituvia negatiivisia seurauksia sekä edistää demokraattisen yhteiskunnan yhteistä hyvää (Anttiroiko 2004). Lähtökohta ja journalismille asetetut odotukset ovat näin laajempia kuin luvussa 3.5, jossa Oulun rikosuutisoinnin onnistumista puntaroitiin lähinnä normatiiviseen etiikkaan ja demokratiateorioista ponnistaviin hyvän journalismin standardeihin verraten.²⁵

25 Näkökulma on myös laajempi, miten journalismin kentällä vastuullisuus on tavattu ymmärtää. Esimerkiksi JSN:n Vastuullista journalismia -kampanjassa (<https://vastuullistajournalismia.fi/>) korostetaan Journalistin ohjeisiin sitoutumista ja totuudenmukaisuuden ideaalia vastuullisen uutistoiminnan ohjenuorana. Yhteiskuntavastuun näkökulma kutsuu pohtimaan seurauseettisesti myös sitä, millaisia vaikutuksia sinänsä totuudenmukaisella informaatiolla voi olla yhteiskunnassa.

Koska tarinat ovat aina jollain tavalla kertojansa kaltaisia (Cobb 2018), luvun tarkoituksena on haastaa ensinnäkin toimittajia refleктоimaan, mitä he itse ajattelevat seksuaalisesta väkivallasta, maahanmuutosta tai rasismista. Ilmiöt ovat monimutkaisia, eikä niiden hahmottaminen ei ole välttämättä helppoa. Kysymykset kiertyvät monitahoisesti yhteiskunnassa toisiinsa punoutuviin ja piiloutuviin valtajärjestyksiin. Pohjimmiltaan kyse onkin erilaisten ryhmien valtakamppailuista, joissa aiheisiin liittyviä käsityksiä, terminologiaa ja kielenkäyttöä myös haastetaan ajassa jatkuvasti. Etenkin valkoiseen ja keskiluokkaiseen valtaväestöön kuuluvalta toimittajalta tämän kaltaisten aiheiden eettinen käsittely edellyttää kriittistä oman aseman, identiteetin ja lähtökohtien pohdintaa, joka synnyttää usein hapa-roivan epämukavuuden tuntemuksia. Itserefleksio on tärkeää myös siksi, että maahanmuuttokeskus-telun kaltaiset identiteettipoliittiset konfliktit ja niistä uutisointi aktivoivat jossain määrin aina myös toimittajan oman identiteetin ja saavat aikaan vaistonvaraisia tunnereaktioita (Attias & Brandsma 2020b).

Näiltä osin tämä tutkimushanke on ollut myös itselleni odotettua työläämpi oppimisprosessi, eivätkä kriittisen itserefleksion tulokset ole aina olleet mairittelevia. Valkoisena, korkeasti koulutettuna, keskiluokkaisena ja keski-ikäisenä – siis monin tavoin suomalaisen yhteiskunnan valtahierarkioiden keskiössä olevana – olen kirjoittanut raporttia *keskiluokkaisesta valkoisesta tilasta* (Sheikh 2021) käsin ja asemoitumiseni näkyy tutkimustekstistä. Olen pystynyt paikallistamaan tekstistä joitakin ongelma-kohtia, mutta osa on voinut jäädä havaitsematta. Samaan aikaan kun olen analysoinut rikoksia käsittelevistä mediateksteistä löytyviä ongelmallisia kielikuvia, olen siis myös yhyttänyt itseni kirjoittamasta etnisiä vähemmistöjä toiseuttavaa tekstiä eli esimerkiksi kuvitellut tekstini *oletuslukijaksi* valkoiseen enemmistöön kuuluvan kansalaisen tavalla, joka on näkynyt tekstin muotoilussa²⁶. Keskisen ja kumppaneiden (2021) mukaan valkoisuus onkin suomalaisessa yhteiskunnassa itsestään selvä nor-matiivinen lähtökohta, joka ohjaa julkisen keskustelun rakentumista ja näkyy esimerkiksi siinä, keitä journalismissa tai tutkimusteksteissä puhuttelemmme.

Toisaalta yhteiskuntavastuun näkökulma haastaa toimittajia refleктоimaan laajemmin myös jour-nalismien tehtäviä, etiikkaa ja työtapoja nykyisessä hybridissä mediasysteemeissä. Kompleksinen hybridi mediaympäristö ja etenkin siihen liittyvät lieveil-miöt disinformaation lisääntymisestä polarisaation kasvuun ovat synnyttäneet tutkimuksessa viime vuosina runsaasti keskustelua siitä, mitä journa-lismi oikeastaan on (esim. Deuze 2019; Rogers & Bromwich 2016). Miten journalismi voisi säilyä relevanttina toimijana nykyisessä algoritmien tahdittamassa ja runsaudelle rakentuvassa mediaympä-ristössä, jossa se usein häviää huomiokamppailun sosiaalisen median vaikuttajille tai disinformaatiota tarjoaville vastamedioille? (Nielsen & Selva 2019). Näissä keskusteluissa journalismia on usein kriti-soitu siitä, että se on omaksunut sosiaalisen median toimintalogiikan ja lähtenyt mukaan tunteisiin vetoavilla sisällöillä käytävään huomiokamppailuun (esim. Bruns & Nuernbergk 2019). Ratkaisuja hybridin mediaympäristön tuomiin haasteisiin on puolestaan pyritty tuottamaan esimerkiksi ns. rakentavan journalismin (*constructive journalism*) tutkimuksessa (esim. Haagerup 2014; Gyldensted 2015; McIntyre & Gyldensted 2017, Bro 2019), jossa on korostettu, että journalismin tulisi määritellä omat tehtävänsä uudelleen, tunnistaa sosiaalisen vastuun näkökulmat osaksi työn eettisiä lähtökohtia ja pyrkiä toimimaan yhteiskunnassa positiivista muutosta tuovana voimana. Catharine Gyldensteen

Rakentavamman keskustelun tuottamiseksi tarvitaan uudenlaista ajattelua ja toisenlaisia tarinoita.

²⁶ Oletuslukija on mahdollista paikallistaa tekstianalyysin avulla, jossa tarkastellaan, millaisia tahoja tekstit pyrkivät retorisiilla valinnoillaan puhuttelemaan sekä vastaavasti millaisia tahoja tekstit marginalisoivat tai eivät huomioi. Teksteistä poissuljettuja, torjuttuja tai kyseenalaistettuja yleisöjä voidaan kutsua tekstin kolmanneksi persoonaksi. (Wander 2013.)

(2015) toteaa, että journalistit ovat kautta historian pyrkineet parantamaan maailmaa, mutta tehneet sitä keskittymällä lähinnä todellisuuden negatiivisiin puoliin. Tämä ei ole osoittautunut erityisen tehokkaaksi. Muutoksen aikaansaamiseksi tarvittaisiin siis uudenlaisia tarinoita.

Seuraavissa alaluvuissa Oulun seksuaalirikosjulkisuudesta tehtyjä havaintoja tarkastellaankin niin rakentavasta journalismista, polarisaatiosta, konflikteista, populismista kuin intersektionaalisuudesta ja seksuaalisesta väkivallasta tehdyn tutkimuksen viitekehyksessä. Lisäksi luvussa on hyödynnetty tutkimushankkeessa tehtyjä teemahaastatteluita (n=15), joissa puhutettiin Oulun rikosjulkisuuden teemoja työnsä tai asemansa puolesta seuraavia.

4.1 Affektiivisen mediatapahtuman paradoksi: kun oikeastaan mikään keino ei toimi

Oulun rikosten jälkeen mediatila on ehtinyt täyttyä jo lukuisista uusista, pienemmistä ja suuremmista mediatapahtumista. Vuoden 2019 eduskuntavaaleista ei lopulta tullut vain maahanmuuttovaaleja, vaan kyseisen kevään kuluessa myös vanhustenhoidosta syntynyt kohu ja ilmastonmuutos ehtivät nousta vaalikeskustelujen ja intensiivisen mediakäsittelyn aiheiksi. Syksyllä 2019 oli vuorossa pääministeri Rinteen eroon johtanut skandaali ja hallituskriisi. Tämän jälkeen koko medioituneen maailman mullisti koronapandemia ja sitä seurannut Ukrainan sota. Kohujen dynamiikasta onkin tullut nykyistä keskustelukulttuuriamme ja mediajulkisuutta tyypittelevä piirre (Laaksonen & Pöyry 2018, Tumber & Waisbord 2019), skandaaleista journalismin ”uusi normaali” (Pollack ym. 2018) ja uutistyyöstä entistä selkeämmin *tapahtumaperustaista (event based)* (Ruper 2021).

Oulun seksuaalirikosjulkisuuden analyysi osoitti, että rakentavan maahanmuuttoa tai seksuaalista väkivaltaa käsittelevän keskustelun kannalta ongelmallisia eivät olleetkaan vain luvussa kolme analysoidut kielelliset valinnat, vaan itse mediatapahtuma ja kohun dynamiikka, jonka yhteydessä seksuaalisen väkivallan kaltaisen ilmiön oikeasuhtainen käsittely on miltei mahdotonta. Massiivisessa media-myrskyssä (Walgrave ym. 2017) yksittäistä tapausta hallitsevat näkökulmat ohjaavat keskustelua, mikä Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa merkitsi seksuaalirikollisuuden rodullistamista. Mediatapauksesta viriävät tunteet kärjistävät ajattelua ja keskustelun edetessä tulkinnat sinkoutuvat suuntiin, joissa turvaudutaan helposti myös stereotyyppisiin selitysmalleihin (Uusitalo & Valaskivi 2020).

Juuri mediatapahtuman affektiivisuus tekee sen yhteydestä käytävästä rakentavasta keskustelusta vaikeaa. Niin tässä tutkimuksessa analysoidut aineistot kuin aiempi tutkimus (esim. Uusitalo & Valaskivi 2020) osoittavat, että monet toimittajat ovat hyvinkin tietoisia esimerkiksi siitä, millaisia informaat-ion vinoumiin liittyviä ongelmia mediatapahtumiin liittyy. Journalistit pyrkivät aktiivisesti ratkomaan havaitsemiaan epäkohtia ottamalla aiheisiin voimakkaasti kantaa ja tukeutumalla myös perinteisiin journalistisiin ideaaleihin eli pyrkimällä monipuolistamaan ja tasapainottamaan keskustelua.

”Kyllä (uutisoinnin vaikutuksia) pohdittiin. (Toimituksessa) **totta kai oltiin hyvin tietoisia** siitä, että kun on kyse lapsista, seksuaalirikoksista ja maahanmuuttajista, niin tämä **yhdistelmä on se pahin mahdollinen**. Eli oli odotettavaa ja ihan luonnollis-takin, että ihmiset järkyttyy ja rikokset herättää vihaa ja kiukkua etenkin niissä, joita lähellä ne rikokset tapahtui. [– –] **Ihmisillä oli kaikenlaisia, ihan aitoja huolia ja pel-koja, ja uutismedian tehtävä on silloin myös yrittää vastata näihin kysymyksiin ja käsitellä niitä aiheita.** [– –] Mutta se oli kanssa odotettavaa, totta kai, ja varsinkin

kun vaalit oli silloin tulossa, että **näillä rikoksilla tehdään myös politiikkaa**. Maahanmuuttajien seksirikoksethan on se perussuomalaisten vakioaihe ja koska vaalit oli tulossa, muillekin puolueille syntyi painetta, ja aiheeseen otettiin kantaa joka puolueessa. [– –] Että **miten tässä tilanteessa näitä rikoksia tai seksuaalirikollisuutta ylipäänsä pitäisi käsitellä**, ettei se lähtisi kuitenkaan ihan lapasesta. [– –] (Pohdittiin) keitä tämä koskettaa, ketä pitäisi puhuttaa, että saataisiin myös erilaisia ääniä. Eli **tarvittiin tietenkin myös toisenlaisia näkökulmia**. Esimerkiksi maahanmuuttajien tai nuorten näkökulmaa mukaan. [– –]” Haastattelu, toimittaja.

”Journalismissa aiheita käsitellään aina jonkin konkreettisen tapauksen kautta, mutta totta kai informaatiota pitää pystyä tuottamaan oikeissa mittasuhteissa. Se ei ole aina kovin helppo yhtälö, mutta tavoitteena kuitenkin on, että yleisöllä tällaisen ison **kohun keskelläkin pysyisi mielissä ne mittasuhteet**. Eli Oulun tapauksessa se, **että seksuaalirikollisuus, se on tietenkin paljon näitä maahanmuuttajien tekemiä rikoksia laajempi ongelma**. [– –] Kyllä sitä mun mielestä journalismissa tuotiin paikoin ihan kiitettävästi esiin. Todella monessa **jutussa muistutettiin joko haastateltavan tai toimittajan suulla, että suurin osa seksirikoksista on kantaväestön tekemiä**.” Haastattelu, toimittaja.

Affektiivisen mediatapahtuman paradoksi kuitenkin on, että ylikuumentuneen keskustelun kontekstissa kumpikaan journalismin keinovalikoimista ei ole erityisen tehokas. Konflikteista ja affekteista tehty tutkimus painottaa, että akuutin kriisin keskellä, jollaiseksi voimakkaita tunteita herättävä mediatapahtumakin voidaan ymmärtää, sekä maltillisiksi tarkoitetut puheenvuorot että näkemyksiä kiistämään tai kyseenalaistamaan pyrkivät jutut ovat yleensä turhia. Vihaa, pelkoa tai muita voimakkaita tunteita kokevien ihmisten on miltei mahdoton ottaa vastaan näkemyksiä, joiden he tulkitsevat kyseenalaistavan heidän tunnereaktioitaan. Mediatapahtuman yhteydessä ilmiöiden monimutkaisuutta esiin tuovat, analyttisetkin puheenvuorot aiheuttavat usein päinvastaisia reaktioita kuin mihin ne pyrkivät. Ne lietsovat keskustelijoita puolustamaan omia kantojaan yhä voimallisemmin ja negatiiviset tunteet projisoidaan myös heihin, jotka yrittävät monipuolistaa käytyä keskustelua. (Attias & Brandsma 2020a & 2020b.) Sara Ahmed (2018) kuvasi dynamiikkaa *inhon taloudeksi* (ks. luku 2.4). Täten Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa keskustelua monipuolistamaan pyrkivät puheenvuorotkin ovat todennäköisesti vain vahvistaneet vastakkainasetteluja, ennakkoluuloja ja stereotypioita. Vaikka maltilliset puhujat ajattelisivat jarruttavansa keskustelua, hekin tulevat siis painaneeksi kaasua. Algoritmisessä mediaympäristössä kaikki mediatapahtuman aiheesta tuotetut sisällöt lisäävät myös sen laskennallista volyymia ja painoarvoa tavoilla, joita on vaikea edes arvioida.

Affektiivisen mediatapahtuman paradoksi on, että keskustelua monipuolistamaan pyrkivät, maltilliset puheenvuorotkin vahvistavat vastakkainasetteluja, ennakkoluuloja ja stereotypioita. Myös journalismi sanoitetaan helposti kiistaisen tilanteen osapuoleksi.

Journalismissa yhteiskunnallisista epäkohdista tehtyjä paljastuksia ja volyymiltään mittavaa media-käsittelyä perustellaan usein vaikuttavuudella: journalismin ajatellaan toimivan perinteisellä tavalla vallan vahtikoirana ja kohujulkisuuden tuottaman paineen toivotaan saavan aikaan halutun kaltaista muutosta (Kepplinger & Viererbl 2018). Vaikka kohut usein nostavat asioita poliittiseen keskusteluun ja esimerkiksi Oulun seksuaalirikosjulkisuus kiritti Suomessa seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistusta, on hyvä huomioida, että samanaikaisesti polarisoituneessa ympäristössä ja kiistanalaisista kysymyksistä syntyvät skandaalit yleensä vahvistavat ryhmien välisiä vastakkainasetteluja ja näin pitkällä aikajänteellä myös yhteiskunnan epävakautta. Polarisaation ja skandaalien välistä dynamiikkaa on tutkittu etenkin Yhdysvalloissa, jossa tutkijat ovat todenneet lukuisia normeja rikkoneen presidentti Trumpin selviytyneen häneen kohdistuneista kohuista tavalla, joka antaa aiheen puhua eräänlaisesta skandaalien jälkeisestä aikakaudesta (*post-scandal era*). Polarisoituneessa ja runsaan mediatarjonnan mahdollistavassa ympäristössä edes repivän skandaalin keskiöön joutuminen ei välttämättä horjuta, vaan voi jopa lisätä politiikan suosiota, sillä kansalaiset ryhtymään olemassa olevien jakolinjojen ohjaamana ja valitsevat tarjolla olevasta informaatiosta omaa ja viiteryhmänsä ajattelua tukevat sisällöt. (von Sikorski & Kubin 2022.) Voimakas mediakäsittely siis tiivistää ryhmäidentiteettejä, sementoi ennalta muodostettuja käsityksiä, eikä ole todennäköistä, että kiistanalaisessa kysymyksessä monikaan muuttaisi mieltään journalismissa esitettyjen vastakkaisten näkemysten tai toimittajien voimakkaan kantaaottavien tekstien vuoksi.

Maahanmuuton kaltaisesta, polarisoivasta aiheesta syntyvä ja tunteita herättävä mediatapahtuma näyttääkin siis miinakentältä, jossa journalismin on vaikea ottaa montaakaan yksiselitteisen turvallista askelta. Jos Oulun seksuaalirikoksia käsittelevässä journalismissa ei olisi pyritty tasapainottamaan keskustelua ja tarkasteltu esimerkiksi yleisemmällä tasolla seksuaalirikollisuutta ja sen syitä, keskustelu olisi voinut muodostua entistä vinoutuneemmaksi. Kuitenkin myös maltillisuutta tavoittelevat jutut kiihdyttivät keskustelua, provosoivat tunteita ja polarisoivat yleisöä. Maahanmuutosta huolta kantavat tai maahanmuuttovastaiset tahot ovat todennäköisesti tulkinneet esimerkiksi rasismien ja seksuaalirikollisuuden ilmiöllisen käsittelyn pyrkimyksenä vähätellä ulkomaalaistaustaisten tekemien rikoksia ja tässä yhtälössä myös uutismedia sanoitetaan helposti kiistaisen tilanteen yhdeksi osapuoleksi, mikä puolestaan heikentää journalismin toimintaedellytyksenä pidettyä luotettavuutta (Attias & Brandsma 2020a & 2020b.)

4.2 Uutiskone mediamyrskyssä: kuka asettaa keskustelun agendan?

Vaikka mediatapahtumat voivat tuottaa lyhyellä aikajänteellä toimittajille henkilökohtaista näkyvyyttä, merkittävänä pidettyjä uutisvoittoja ja lisätä uutisliiketoiminnan kannattavuutta, mediatapahtuman affektiivisen ja polarisoivan dynamiikan ymmärtäminen kutsuu toimittajia itsereflektioon, jossa useat ammatillisen itseymmärryksen itseäänselvyydet tulevat haastetuiksi. Journalistisen työn perusteita on syytä pohtia analyttisesti ennakoiden, sillä kohun syntyessä aikaa harkintaan tai toisin tekemiseen ei juuri ole.

Journalismin näkökulmasta kohujulkisuudessa on pitkälti kyse juuri työkuultuurissa vakiintuneista ajattelutavoista, jotka määrittelevät, millaiset asiat tai näkökulmat journalismissa katsotaan julkisen keskustelun ja uutisoinnin arvoisiksi. Vaikka uutismediaa usein kritisoidaan *skandaalikoneeksi* (Kantola & Vesa 2013), joka pyrkii synnyttämään dramaattisia jatkokertomuksia joskus vähäpätöisistäkin aiheista, nihilistisen taloudellisen hyötyajattelun liiallinen korostaminen ei tee oikeutta toimituksissa tehtävälle harkinnalle ja käytännön työlle. Uutisliiketoiminnassa pyritään lukijamäärien kasvattami-

seen ja kiivas julkinen keskustelu houkuttelee aina joitakin toimittajia kärjekkääseen huomiohakuisuuteen, mutta esimerkiksi suomalaisesta maahanmuuttajajournalismista tehty tutkimus (esim. Pöyhkäri 2018) ei tue ajatusta, että laajasti ottaen toimittajien työtä ohjaisi kyyninen voitontavoittelu tai keinoista piittaamaton lukijoiden kalastelu. Kyse on enemmänkin ammatillisesta itseymmärryksestä, sillä ongelmista, ristiriidoista, konflikteista ja poikkeavuuksista kertominen on perinteisesti ymmärretty uutistoiminnan ytimeksi.

Yli 50 vuotta vanhassa klassikkotekstissään Johan Galtung ja Mari Holmboe Ruge (1965) totesivat, että journalismissa asia ymmärretään sitä todennäköisemmin uutiseksi, mitä yllättävämpi, äkillisempi, yksinkertaisempi, kulttuurisesti läheisempi, merkittävämpi ja myös negatiivisempi se on. Tämän kriiteeristön ohjaamana seksuaalisesta väkivallasta keskustellaan journalismissa yleensä kohahduttavien rikos- ja oikeusjuttujen yhteydessä (Sheedharan & Thorsen 2021; Mejia ym. 2013) ja maahanmuutosta turvapaikanhakijoihin yhdistyvien sosiaalisten ongelmien tai rikosten välityksellä (Erbel ym. 2018). Uudemmassa tutkimuksessa uutiskriteerien luetteloa on täydennetty vielä henkilökohtaisuudella, kiinnostavuudella, eliiteillä, jaettavuudella, esteettisellä vetovoimalla, konsonanssilla, vaikuttavuudella, korkealla statuksella, uutismedian omilla agendoilla sekä reaaliaikaisuudella (esim. Harcup & O'Neill 2001; Bednarek & Cable 2014 & 2017).

Uutiskriteerit eivät ole normeja, vaan lähinnä hiljaisesti ammatillisen sosiaalistumisprosessin aikana omaksuttuja käsityksiä ja mitä suuremmassa määrin myös affektiivisia käytäntöjä (Jukes 2017). Näin toimitusten työtä ohjaa tietoisien suunnitelmien ja strategioiden lisäksi myös vuosikymmenten saatossa rakentunut kollektiivinen ammatillinen itseymmärrys. Journalismin tehtäviä tai uutisten tuottamista koskevaa ajattelua ei ole useinkaan sanoitettu ja tehdyt päätöksetkin ovat usein intuitiivisia. Jokin asia tuntuu uutiselta ja kohut alkavat keriä yhteisen tunnun alkaessa ohjata ryhmänä toimittajien ammattikuntaa, joka lopulta metsästää samoja näkökulmia eräänlaisen laumavaiston (*herd instinct*) (Jukes 2017) ohjaamana.

”[– –] Uutiskriteerit...(huokaa) No... vaikka jollain nuorella toimittajalla olisikin alussa tuoreita tai erilaisia ajatuksia, niin kyllä nämä perinteiset käytännöt on vahvoja [– –] Keski-ikäinen päälikkötöimittaja sanoo, että **eihän tämä nyt ole uutinen** tai ei tätä asiaa voi käsitellä näin, ja sitten nuoret toimittajat vähitellen sosiaalistuvat toimimaan samalla tavalla (kuin muutkin). Niin se menee. [– –]” Haastattelu, toimittaja.

Hektisissä mediatapahtumissa vakiintuneiden ajattelutapojen merkitys korostuu ja tutut ammatilliset rutiinit tehostetaan äärimmilleen, sillä pyrkimyksenä on tuottaa runsasta ja nopeasti päivittyvää uutisvirtaa yleisön tarpeisiin. Kansalaisten tiedontarpeen ajatellaan kohuissa kasvavan ja lisäksi uutismediat käyvät keskinäistä kilpailua uutisvoitoista. Toimittajat itse kuvailevatkin mediatapahtumaa eräänlaisen uutiskoneen (Uusitalo & Valaskivi 2020) käynnistymisenä. Niina Uusitalo ja Katja Valaskivi (2020) kirjoittavat, että vauhtiin päässyt uutiskone toimii omalakisesti ja sitä on vaikea pysäyttää. Tuloksena on itseään ruokkiva huomion kierre: mitä enemmän uutismedia aiheesta raportoi, sitä enemmän yleisö odottaa aiheita käsitteleviä uutisia ja mitä voimakkaampia yleisöreaktioita aihe herättää, sitä runsaammin uutisia edelleen tuotetaan. Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa uutiskoneen virittyminen merkitsi käytännössä, että esimerkiksi Yleisradio tuotti tammikuussa 2019 viikon aikana verkkosivuilleen 50 rikoksia käsittelevää uutista sen lisäksi, että aihe oli esillä keskeisissä tv:n ja radion ajankohtaisohjelmissa (Suomen Kuvalehti 2019).

Tutkimuksessa on etenkin 2010-luvulta lähtien korostettu, että tämänkaltaisessa *autopilotilla* (Jukes 2017) ohjautuvassa uutiskilpailussa, journalismista tulee helposti ulkoaohjautuvaa ja *emotionaalisesti*

reaktiivista (Phillips 2018). Kohuissa journalismi toimii lukuisten yhteiskunnallisten tahojen valtakamp-
pailujen areenana (Van Aelst & Walgrave 2016), erilaiset toimijat kilpailevat journalismin antamasta
huomiosta ja yhä useammat myös osaavat hyödyntää journalismin omaksumaa *medialogiikkaa*
(Altheide 2013) viestiensä julkisuuteen saattamiseksi. Koska demokratiateorioista juonnettujen stan-
dardien mukaan journalismin tulisi toimia yhteiskunnassa itsenäisenä keskustelun suuntaajana ja
poliittisten vallankäyttäjien kriitikkona (Strömbäck 2005), tutkimuksessa onkin tähdennetty, että jour-
nalismissa tulisi myös osata ottaa askel taaksepäin kiihkeästä uutiskilpailusta sekä pohtia, millaisiin
keskusteluihin se haluaa osallistua tai millaisia puheenvuoroja vahvistaa (Niemi ym. 2018).

”[– –] Eli hetken pysähtyminen, että **onko tämä semmoinen tapaus, mistä on
oikeasti uutisoitava**. Tai että mistä tässä on laajemmin kyse. Eli jos me kirjoitamme
jutun, **millaiseen keskusteluun me silloin osallistumme ja haluammeko me
osallistua**. [– –] Onko journalismin pakko käsitellä, jos somessa kuohkataan jostain
asiasta tai se on pinnalla? Helppo vastaus, ei ole. Ei ole mitään pakkoa. [– –] **Toivoisin,
että toimituksissa tehtäisiinkin minianalyysiä**, että minkä tason keskusteluille on
annettu tilaa. Ei vaan niin, että kuka on päässyt ääneen, vaan siitä se seuraava askel,
että minkälaisena ilmiönä tätä on tullut käsiteltyä. [– –] ” Haastattelu, tutkija.

Tämän kaltaista kritiikkiä on esitetty runsaasti populismin tutkimuksessa, jossa on tuotu esiin perin-
teisten uutiskriteerien ja populistisen politiikan resonoivan varsin hyvin keskenään, mikä puolestaan
synnyttää usein paradoksaalistakin politiikan journalismia. (esim. Hatakka 2018; Krämer 2014; Moffit
2015, Wells ym. 2020). Tämä tarkoittaa, että populistisen viestintätyylin hallitsevat poliitikot osaavat
taiten herättää kärkevillä lausumillaan journalistisen median huomion, vaikkakin jälkikäteen journalis-
missa populistisiin toimijoihin ja puheenvuoroihin suhtaudutaan usein kriittisesti.

Myös Oulun seksuaalirikosjulkisuus sisälsi vastaavia paradoksaalisia elementtejä. Virallisessa julkisuu-
dessa mediatapahtuman yhtenä keskeisenä moottorina toimivat eduskuntavaaleihin valmistautuvat
poliitikot, joiden järkytystä ilmaiseksi puheenvuoroille annettiin journalismissa verraten paljon
huomiota. Tähän hankkeeseen haastatellut poliitikot kertoivat lausumien olleen pitkälti julkisuuteen
suunnattua taktista puhetta, jonka tavoitteena oli muun muassa torjua kritiikkiä. Paradoksaalista jour-
nalismista tekee se, että myös toimittajat näyttivät olevan tietoisia poliittisen puheen näytösmäisestä
luonteesta, sillä toisissa yhteyksissä he kritisoivat poliitikkoja Oulun rikosten valjastamisesta keino-
tekoisesti vaalikamppailun välineeksi. Tässä yhteydessä on perusteltua kysyä, miksi journalismissa
luovutettiin verraten helpon tuntuisesti julkisen keskustelun agenda- tai kehystämismallia poliitikoille
tilanteissa, joissa sen kuitenkin arvioitiin kytkeytyvän paikoin kevyin perustein poliittiseen valta-
kamppailuun ja vaalilyöhön? Etenkin yhteiskuntavastuun näkökulmasta kysymys on merkittävä, sillä
jälkikäteen journalismissa esitetyn ja politiikan pelimetaforiin puettun kritiikin on todettu lähinnä vie-
raannuttavan kansalaisia poliittisesta osallistumisesta (Vainikka ym. 2021; Strömbäck 2005; Cappela &
Jamieson 1997). Yksinkertainen vastaus ovat juuri perinteiset uutiskriteerit. Presidentti-instituution ja
hallituksen, muiden vallakkaiden eliittien ohella, on todettu edustavan eräänlaista *superuutiskriteeriä*
(Parks 2020). Tämä tarkoittaa, että valtaa käyttävien instituutioiden edustajien puheenvuoroista uuti-
soidaan helposti normaalien uutiskäytäntöjen mukaisesti miltei riippumatta niiden sisällöstä ja jopa
silloin, kun ne sisältävät virheellisiä tai vaarallisia väittämiä (em.).²⁷

27 Tutkimuksessa aiheesta on käyty runsaasti keskustelua etenkin Yhdysvaltain presidentti-instituutioon ja
Donald Trumpin valtakautteen liittyen, jolloin uutismedian nähtiin tarjonneen vaalikamppailua käyneelle Trum-
pille ilmaista näkyvyyttä jopa uutisoimalla lähinnä vitseinä pitämistään Trumpin puheenvuoroista (Kokko 2018).

Mediamyrskyssä navigoidessaan journalismin on siis vaikea toimia sen kaltaisena itsenäisenä keskustelun suuntaajana, joka sen demokratiateorioiden mukaisten ideaalien mukaisesti tulisi olla (Ström-bäck 2005). Vaikka nykyisessä mediaympäristössä journalismi ei ole ainoa keskustelun agendan asettaja, ammattimaisessa uutistoiminnassa ideaali ei ole sinänsä muuttunut. Oulun rikosjulkisuudessa tämän lähtökohdan sisäistäminen olisi voinut merkitä paitsi tiettyjen poliittisten puheenvuorojen uutisoimatta jättämistä, myös napakampaa journalismia, jossa poliittisia toimijoita olisi selkeämmin haastettu pohtimaan ratkaisuja rikosten taustalla oleviin yhteiskunnallisiin ongelmiin sekä välittömästi kyseenalaistettu heidän puhettaan niiltä osin kuin se oli ongelmallista tai sisällöllisesti ohutta. Luvussa kolme esitetyn analyysin perusteella tämä olisi voinut tarkoittaa esimerkiksi kulttuuripuheen sekä suomalaisia arvoja kertaavan poliittisen puheen kriittistä erittelyä ja erilaisten poliittisten hokemien purkamista sen sijaan, että journalismi tarjosi alustan poliitikkojen ”järkytyksen performanssille”.

Oulun seksuaalirikosten ajankohtana myös Journalisti-lehden päätoimittaja Maria Pettersson yritti virittää vastaavan kaltaista keskustelua journalismin agendavallasta huomauttamalla, ettei esimerkiksi toimittajien poliittisissa analyyseissään välittämä ajatus vuoden 2019 eduskuntavaaleista maahanmuuttovaaleina ollut ulkopuolelta tuleva itsestäänselvyys, vaan mitä suuremmassa määrin journalistien omien valintojen tulosta:

”Onko huhtikuussa luvassa ilmastovaalit? Maahanmuuttovaalit? Terveysvaalit? Köyhyysvaalit? Vanhustenhoitovaalit? **Toimittajat ovat viime syksystä asti arvuutelleet vaalien tärkeintä teemaa. Nimenomaan arvuutelleet, aivan kuin toimittajilla itsellään ei olisi mitään tekemistä sen kanssa, mitkä aiheet nousevat keskusteluun.** [– –] Journalistit ja tiedottajat ovat poliitikkojen ohella avainasemassa siinä, millaisen eduskunnan Suomi huhtikuussa saa. **On turha väittää, että medialla olisi pelkkä raporttoijan rooli.** Me vaikutamme äänestystulokseen ja siihen, millä teemalla vaalit käydään. Moni haluaisi sanella meille, mitä teemoja pitäisi nostaa ja mistä vaieta. Sitä ei pidä sallia [– –]” (Journalisti, pääkirjoitus 31.1.2019)

4.3 Journalismin sairausmallista kohti proaktiivista otetta

Perinteisten journalististen työkäytäntöjen ja ammatillisen ajattelun on siis tutkimuksessa todettu vahvistavan yhteiskunnallisia vastakkainasetteluja ja polarisoitumista, raivaavan tilaa populistiselle ja kärjekkäälle poliittiselle tyylille sekä tuottavan sen kaltaista kohisevaa julkisuutta, jossa rakentavan keskustelun käyminen on vaikeaa (Krämer 2014). Tokikaan journalismi ei ole yksin vastuussa kohinasta ja mediatapahtumien synnystä. Kohujen katalysaattorina toimii koko hybridi mediaympäristö, jossa sosiaalisen median alustayritysten tuottama teknologinen infrastruktuuri ja palveluiden laskennallinen logiikka on rakennettu tavoilla, joka vahvistaa nopeasti leimahtavia ilmiöitä: algoritmit nostavat esiin eniten pidettyjä, vihattuja tai kommentoituja sisältöjä. (Bucher 2018, Gillespie 2017). Näin kohut voivat syntyä myös ruohonjuuritasolla ja levitä nopeasti yllättäviinkin suuntiin. Koska uutismedialla on kuitenkin yhä keskeinen rooli mediatapahtumien synnyttäjänä ja ammattimaisena julkisen keskustelun moderaattorina (Langer & Kruber 2021), erityisesti journalismissa on syytä miettiä, mitä voisi tehdä toisin.

Vaikka edellisissä alaluvuissa tuotiin esiin, että journalismin tulisi harkita tarkemmin, millaisiin kuumentuneisiin keskusteluihin se haluaa osallistua, ei ole realistista tai aina edes toivottavaa, etteikö journalismissa lainkaan uutisoitaisi tietystä huomiota herättävästä tapauksesta. Tarkoituksena ei ole siis esittää, etteikö uutismedian olisi pitänyt käsitellä Oulussa tapahtuneita seksuaalirikoksia.

Mediatapahtuman affektiiviseen dynamiikkaan ja journalismin agendavaltaan liittyvien kysymysten muistaminen voi kuitenkin sopivalla tavalla saada pohtimaan juuri kirjoitteilla olevan puheenvuoron kannattavuutta – sen tosiasiallisia haittoja ja hyötyjä. Sen sijaan, että toimittaja tuhlaisi keskustelusta viriävät aiheet suuntaamalla niistä tuotetut jutut bumerangina takaisin kohisevaan julkisuuteen, hän voi aina harkita, voisiko näkökulmaa käsitellä myöhemmin ajankohdassa, jolloin yleisön olisi helpompi myös ottaa vastaan monisävyistä ajattelua. Vielä tärkeämpää kuitenkin olisi, että journalismissa löydettäisiin tapoja tuottaa ennakoiden omaehtoista yhteiskunnallista keskustelua odottamatta, että jokin yksittäinen ulkoinen tapahtuma, kuten rikos- tai oikeustapaus, tekee aiheesta näennäisesti ajankohtaisen. Tämä tarkoittaisi erontekoa päivittäiseen *puheenaihebisnekseen* (Olkinuora 2006) ja negatiivisuutta painottaviin uutiskriteereihin sekä siirtymistä kohti *asiaperustaista uutisointia* (Rupar 2021) ja proaktiivista keskustelun asettamisen otetta.

Tämän kaltaista ajattelua on promotoitu etenkin rakentavan journalismin (*constructive journalism*) (Haagerup 2014; Gyldensted 2015; McIntyre & Gyldensted 2017, Bro 2019) tutkimuksessa jo joitakin vuosia. Rakentava journalismi voidaan nähdä eräänlaisena sateenvarjokäsitteenä tutkimussuunnille, joissa korostetaan, että journalismin tulisi operoida yhteiskunnassa enemmän rakentavana ja positiivista muutosta tuovana kuin konflikteja vahvistavana voimana, jollaisena se helposti nykyisten ammattikäytäntöjen ohjaamana toimii. Kattokäsitteen alta löytyy useita erilaisia ”journalismeja”, kuten rauhan journalismi (*peace*) (Galtung 2003; Horvit ym. 2018, Kalfeli ym. 2020, Aslam 2021), ratkaisukeinen journalismi (*solution*) (McIntyre 2019; Lough & McIntyre 2018, McIntyre Hopkinson & Dahmen 2021), yhteisökeskeinen journalismi (*community-centered*) (Wenzel 2020) tai sovittelujournalismi (*conciliatory*) (Hautakangas & Ahva 2018a & 2018b, Hautakangas ym. 2017). Yhteistä tutkimussuunnille on ajatus siitä, että journalismin pitäisi (etenkin hybridin mediaympäristön katalysoivassa ympäristössä) määritellä omat tehtävänsä uudelleen sekä tunnistaa sosiaalisen ja yhteiskuntavastuun näkökulmat osaksi työn eettisiä lähtökohtia.

Karen McIntyre ja Cathrine Gyldensted (2017) kirjoittavat, että perinteisten uutiskriteerien ohjaamana nykyinen journalismi tarkastelee maailmaa vinoutuneesti eräänlaisen *sairausmallin* ohjaamana: uutisissa ollaan ylikiinnostuneita virheistä, väärintekemisestä, heikkouksista ja patologisina esitettyjen tapahtumien syistä. He ehdottavat, että journalismi voitaisiin ymmärtää myös *hyvinvointimallin* tavoitteista käsin, jolloin keskeistä olisi juuri ratkaisuhakuisuus ja proaktiivisuus: konflikteja ja niitä ehkäiseviä toimia sekä ratkaisuja pyrittäisiin identifioimaan ennakoiden. Edellä esiteltyä journalismin tutkimusta on kritisoitu erheellisesti, että kyse olisi onnellisten uutisten tuottamista tavoilla, jossa ei olisi sijaa kriittisyydelle (Bro 2019). Tästä ei kuitenkaan ole kyse, vaan aikajänteen, painopisteen ja käsittelytapojen muutoksesta, jossa paikallistettuihin ongelmiin pyrittäisiin löytämään myös ratkaisuja (Gyldensted 2015). Journalismin tulisi siis siirtää uutisagendaa ajankohtaistapahtumien ulkopuolelle, laajentaa käytettyjen lähteiden valikoimaa sekä pyrkiä tuomaan esiin konfliktien syitä ja seurauksia (Kalfeli ym. 2020).

Jos Oulun seksuaalirikosjulkisuutta tarkastelee kyseisten tutkimussuuntien ehdottamalla tavalla, voi jälkiviisaasti todeta, ettei suomalaisessa journalismissa ole riittävästi käsitelty maahanmuuttoa tai pakolaisuutta, eikä etenkin ennakoiden muuttoliikkeeseen liittyviä huolia, ongelmia, maahanmuuttovastaisuutta tai rasismia. Oulun seksuaalirikoksista syntynyt mediatapahtuma oli helppo ymmärtää monenlaisten jännitteiden tiivistymäksi. Kyse oli paitsi lapsiin kohdistuneista rikoksista, vaaleihin liittyvästä poliittisesta kamppailusta ja erilaisista julkisista puheenvuoroista, myös vuoden 2015 tapahtumien heijastumasta, johon Oulusta käydyissä keskusteluissa useasti viitattiin. Tuolloin kytemään jäänyt ja osin sanoittamaton keskustelu turvapaikanhakijoihin liittyvistä uhkakuvista sai luvan purskahtaa esiin Oulun rikosten yhteydessä. Colin Craigin (2016) mukaan tietty näkyvä tapahtuma ei juuri koskaan olekaan konfliktin alkupiste, vaan syyt ovat pidemmällä: taustalta löytyy tyytymättömyyttä,

pinnan alla väreileviä narratiiveja ja tilanne kiristyy vähitellen, kunnes jokin yksittäinen, joskus verratun mitätönkin tilanne toimii viimeisenä pisarana. Tähän viittasi myös Helsingin Sanomien toimittaja Jussi Pullinen, joka kirjoitti, että ”Oulu nosti esiin sen keskustelun ytimen, josta Suomi katsoi syksyn 2015 jälkeen pois. Oulu on lupa ja velvollisuus puhua” (HS 14.1.2019).

Ajatus siitä, ettei journalismissa olisi käsitelty tarpeeksi maahanmuuttoon liittyviä huolenaiheita voi tuntua ristiriitaiselta johdantolukuun nähden, jossa todettiin länsimaisen journalismin tarkastelevan maahanmuuttoa nimenomaisesti vahvan ongelmakehyksen viitoittamana. Maahanmuuton ongelmat ovat toki olleet runsaastikin esillä, joten sikäli kyse ei ole ollut perussuomalaisen puolueen promo-toimasta ”vaikenemisen kulttuurista” (ks. luku 2.4.), mutta aiheen käsittely on painottunut (edelleen perinteisten uutiskriteerien ohjaamana) Oulun kaltaisten mediatapahtumien ja institutionaalisen politiikan yhteyteen eli Suomessa maahanmuuttoaiheella politikoiviin perussuomalaisiin. Käsittelytapaa on siis ohjannut yhtäältä voimakkaita tunteita esiin kutsuva käsittelytapa sekä toisaalta kansalliseen, puoluepoliittiseen valtakamppailuun muotoiltu puhe, jonka sanoittajina toimivat kärjekkyydellä näkyvyyttä tavoittelevat poliitikot. Keskustelulle onkin ollut tyypillistä esimerkiksi perussuomalaisten haastaminen rasistista kannanotoista ja väittely siitä, myöntääkö puolue tietyn lausuman ongelmalliseksi (Hatakka ym. 2018). Sen sijaan tavallisten kansalaisten huolenaiheet, maahanmuuttovastainen ajattelu tai aktivismi on tutkitusti edustanut journalismille vaikeasti käsiteltävää ilmiötä, joka on mieluummin sivuutettu ja käsitelty vasta sen saavuttaessa puoluepoliittisen tason (Benson 2013; Hagelund & Kjeldsen 2021).

Journalismissa maahanmuuton ongelmia on tarkasteltu pitkälti puoluepoliittisessa kehyksessä ja kohujen yhteydessä. Kansalaisten huolenaiheita ja maahanmuuttovastaista ajattelua on käsitelty vähän ja marginalisoivalla otteella. Tapa ei ole ollut toimiva, sillä samanaikaisesti maahanmuuttovastainen ajattelu on vahvistanut suosiotaan.

Pohjoismaisten uutismedioiden sisältöjä 1970-luvulta tähän päivään tarkastelleet Anniken Hagelund ja Jens E. Kjeldsen (2021) toteavatkin, että skandinaavinen, maahanmuuttovastaista ideologiaa ja aktivismia tarkasteleva uutisointi on keskittynyt populistisiin puolueisiin ja sille on ollut tyypillistä marginalisoiva ote. Puoluepolitiikan ulkopuolisia aiheita on käsitelty vähän ja keskitytty silloin lähinnä ääriilikkeisiin, joihin kuuluvia on kuvailtu trivialisoiden ja demonisoiden. Tavallisten kansalaisten maahanmuuttoa aiheisiin liittyvä huoli on journalismissa kehystetty usein irrationaalisena ksenofobiana. Hagelund ja Kjeldsen päättävätkin, että maahanmuuttovastaista ideologiaa käsittelevää uutisointia tyypittelee huomiota herättävä vieraannuttamisen pyrkimys (*conspicuous estrangement*). Tämä tarkoittaa, että aihetta käsittelevässä journalismissa on korostettu niin henkistä kuin moraalista

eroavaisuutta tavallisten ihmisten ja maahanmuuttovastaisten toimijoiden välillä. Journalismista paikallistettava oletuslukija ei yleensä ole maahanmuuttovastaista politiikkaa kannattava henkilö, vaan jutut kirjoitetaan yleisölle, jonka oletetaan vastustavan kyseistä ajattelua. Näin toimien maahanmuuttovastaiset tahot on asetettu normaalin keskustelun ulkopuolisiksi, oudoiksi hahmoiksi (*marginal oddities*) (em.) tai Daniel Hallin (1986) luokittelun mukaisesti *poikkeavuuden sfääriin* kuuluviksi, jolloin heidän ajatteluaan ei katsota julkisen keskustelun arvoiseksi.

Yhdenvertaisuuden edistämisen ja rasismien vastustamisen päämääristä tarkasteltuna vaarallisten tai ei-toivottujen ajatusten ja ideologioiden huomiotta jättämisen tai niiden sanoittamisen suoraan haitalliseksi voisi ajatella olevan kannatettavaa. Todellisuus ei kuitenkaan tue tämänkaltaista tulkintaa, sillä vieraannuttamaan pyrkivästä journalismista (Hagelund & Kjeldsen 2021) huolimatta maahanmuuttovastainen ideologia on vahvistanut suosiotaan ja laitoikeistolainen retoriikka on valtavirtaistunut (Mudde 2019). Etenkään huomiotalouden ympäristössä asia ei siis ole yksiselitteinen ja näyttää siltä, että käsillä on jälleen yksi ratkaisua odottava paradoksi: Yhtäältä mikä tahansa rassistiselle ideologialle tai maahanmuuttovastaiselle ajattelulle annettu huomio voi vahvistaa sen suosiota (Phillips 2018), mutta toisaalta ilmiöiden ja ideologioiden välttely ei etenkaan hybridissä mediaympäristössä ole toimiva taktiikka, sillä poliittisilla toimijoilla ja aktivisteilla on toisia keinoja välittää viestinsä ja voimaantua. Eristäminen voi lisätä maahanmuuttovastaisen politiikan suosiota, sillä ajatus ”vaikenemisen kulttuurista” on yksi populististen puolueiden perusväitteistä (Brubaker 2017), jota toisteltiin myös Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa. Tässäkin asetelmassa journalismi sanoitetaan helposti konfliktin osapuoleksi ja ”vastustajaksi”. Dynamiikkaa voi ymmärtää myös seuraavasti: jos maahanmuutosta huolta kantavat eivät yleensä tunnista itseään journalismin oletuslukijana tai koe tulevansa kuulluiksi, he etsivät ajatuksilleen ja tunteilleen vastakaikua toisaalta. Vastajulkisuuksissa ja -medioissa sekä maahanmuuttovastaisen aktivismin ja politiikan piirissä heidän huolenaiheensa tulevat sanoitetuksi monta astetta radikaalimmalla tavalla, mikä voi johtaa entistä jyrkempään ajatteluun.

Maahanmuuttovastaisen ajattelun käsittely lähinnä vain puoluepoliittisessa kehyksessä on ongelmallista myös hybridissä mediaympäristössä tapahtuvan vallan uudelleenjärjestäytymisen näkökulmasta. Luvussa 2.6. tuotiin esiin, miten Oulun seksuaalirikoksista syntyneen mediatapahtuman liikkeelle laittaneena voimana toimivat (kansainvälisesti verkostoituneet) maahanmuuttovastaiset digitaaliset aktivistit, mutta näitä viraaileita toimijoita ei kuitenkaan virallisessa narratiivissa huomioitu. Sen sijaan journalismissa viitattiin useaan otteeseen sosiaalisessa mediassa käytyihin keskusteluihin ikään kuin ne heijastaisivat laajasti kansalaisten tunteita ja yleistä mielipidettä. Tältä osin sosiaalinen media toimii uutismedialle saman tyyppisenä resurssina kuin analogiselta ajalta tutut katugallupit tai mielipidekyselyt. (McGregor 2019) Toimittajat poimivat verkosta vaikutteita ja osoituksia kansalaismielipiteestä esittäen niitä eteenpäin usein varsin huolettomasti ja ajattelematta, että internet toimii myös monien poliittisten liikkeiden kenttänä, jossa edistetään ideologisia tavoitteita hyödyntämällä verkon affektiivista potentiaalia. Perinteiset uutiskriteerit eivät helposti tunnista tämän kaltaista vallankäyttöä tai anna välineitä sen käsittelemiseksi ja näin journalismi tulee vahvistaneeksi digitaalisen aktivismin pyrkimyksiä esiintyä näkymättömästi kansalaismielipiteen edustajana. Koska digitaalisen aktivismin merkitys poliittisten reformien ja muutosten ajurina on nykyisissä yhteiskunnissa huomattava (Carragee 2019), kysymys journalismin ja poliittisen aktivismin välisestä suhteesta on entistä keskeisempi. Mikä on journalismin tehtävä perinteisenä vallan vahtikoirana, kun valta piiloutuu ja pirstaloituu ja lisäksi journalismin ja aktivismin roolit myös sekoittuvat? On selvää, että journalismissa tulisi löytää keinoja, joilla tämän kaltaista vallankäyttöä voitaisiin tehdä näkyväksi ja esimerkiksi eritellä usein hajanaisiltakin näyttävien, verkostoina hahmottuvien liikkeiden eettisiä toimintaperiaatteita ja keinovalikoimia, riippumatta siitä, millaista aktivismia tai poliittista ajattelua kyseinen liike edustaa. Sen sijaan, että journalismissa kutsutaan yleisöä samaistumaan epämääräisesti sosiaalisen median keskusteluista poimittuihin heittoihin, yleisölle tulisi siis selvittää, että osa keskusteluista on hyvinkin taitavasti organisoituja ja niillä on tietoisia poliittisia päämääriä. Luvussa 2.1. ilmiötä kutsuttiin huomiohakkeroinniksi ja propagandan demokratisoitumiseksi.

4.4 Polarisoivan keskustelun vastatoimet: poimi puhujat hiljaisten parista

"Mikäkö maahanmuuttokeskustelussa on vaikeaa? [– –] On semmoinen osa maahanmuuttokeskustelua, johon (toimittajan) tulisi reagoida ja **tavoittaa epäasukaslaisten huolipuhetta, jota tulee yleisöltä**. Mutta sitten on toinen osa, joka on **politisoinnut trollaamista**, joka on usein myös jollain tavalla järjestäytynyttä. [– –] Eli pitäisi pyrkiä jäsentämään, mikä osa maahanmuuttokeskustelusta on huolestunutta ja kriittistä, mutta **erottaa osa, joka on vaikkapa puhtaasti rasismia**. Eli siihen ei pidä mennä, että kertokaapa lisää teidän rasistisista mielipiteistä. [– –] Mutta (toimittajan) ei tarvitse myöskään ottaa sanasta sanaan sitä rasistista viestiä, vaan pyrkiä tulkitsemaan sen takana olevaa huolta. [– –] **Pyritään sanottamaan auki, että tämä on huoli ja mihin se kohdistuu**. Huoli on aina aika hyvä (journalismin) lähtökohta. Jos se huoli kohdistuu esimerkiksi nuorten naisten turvallisuuteen netissä, niin puhutaan jutussa sitten siitä. Mutta erotetaan se huolesta, joka liittyy maahanmuuttajien lisääntyneeseen näkymiseen katukuvassa. Silloin pystytään **välttämään yleistyksiä**; että kaikkihan tietää, että ongelmia syntyy, kun nuoria miehiä tuodaan ja ovat keskenään vastaanottokeskuksissa. [– –] **Kun Oulua ajattelee, niin siitähän puhuttiin julkisuuksissa Oulun tilanteena**. Tuli sellainen käsitys, **että siellä Oulussa on nyt kauhea tilanne. Mutta mikä tarkalleen ottaen oli kauheaa?** [– –] Kyllähän se voi herättää kritiikkiä, että miten nyt Vihreä lankakin julkaisee tällaista persuhenkistä. Kyllä se vaatii tiettyä **riskinottoa, paksu-nahkaisuutta ja rohkeutta** sanoa, että **tämä ei ole rasismia, tämä on huolta**. Täytyy olla itse aika varma siitä, että tämä on legitimiä puhetta." Haastattelu, tutkija.

Rakentavamman maahanmuuttokeskustelun tuottamiseksi journalismissa tulisi siis käsitellä ennakoiden – ei mediatapahtumien yhteydessä – juuri niitä vaikeita ja epämiellyttäviltäkin tuntuvia asioita, jotka monet aiheen konfliktiherkkyiden vuoksi mieluusti sivuuttaisivat: maahanmuuttoon liittyviä ongelmia ja kansalaisten huolia, mutta myös ihmisten ennakkoluuloja, maahanmuuttovastaisuutta ja rasismia²⁸. Kansalaisten huolet voivat olla sekä perusteltuja että perusteettomia. On selvää, että vastaanottavissa maissa muuttoliikkeisiin ja pakolaisuuteen liittyy usein esimerkiksi segregaaion mukanaan tuomia ongelmia (Saukkonen 2020). Osa huolista kuitenkin perustuu lähinnä stereotyyppiin ennakkoluuloihin tai aiheettomiin pelkoihin. Yllä olevassa sitaatissa haastateltu tutkija korostaakin, etteivät huolet ja rasismi automaattisesti merkitse samaa asiaa sekä toteaa, että toimittajien tehtävänä olisi yrittää erottaa yleisöltä tuleva huolipuhe rasistisesta trollauksesta huomioiden lisäksi, etteivät ihmiset osaa aina sanoittaa huoltaan poliittisesti korrektilla tavalla. Sellaisissakin tapauksissa toimittajan on mahdollista yrittää paikallistaa todellinen huolenaihe kärjekkään puheen takaa ja sanoittaa se uudelleen. Haastatteluissa tuotiin esiin, ettei maahanmuutosta kriittisiä huomioita tai huolta esittäviäkään siis tulisi hahmottaa monoliittisena ryhmänä:

"Jos puhuu vaikka turvapaikkajärjestelmän väärinkäytön seurauksena syntyvistä sosiaalisista ja taloudellisista ongelmista, niin se on tavallaan sama asia, kun jotkut Teuvo Hakkaraisen pahimmat lausunnot. Se on tavallaan sama asia sitten. [– –] se (keskustelu) lähtee laukalle, että **nähdään liikaa sitä suunnitelmallisuutta** jopa niin,

28 Tässä raportissa on puhuttu Oulun rikoksista syntyneen mediatapahtuman virittämänä rakentavamasta maahanmuuttokeskustelusta. Minna Seikkula ja Suvi Keskinen (2021) kuitenkin muistuttavat, että maahanmuuttokeskustelu suuntaa katseen lähihistoriaan tavalla, jossa helposti voidaan unohtaa Suomessa asuneet, syrjintää kokeneet ryhmät, kuten romanit ja saamelaiset, ja samalla se, että rasistiset käsitykset ovat olleet suomalaista arkea jo vuosisatojen ajan.

että kaikki tavallaan, siis perussuomalaisten Riikka Purra ja Suomen kansa ensin Marco de Wittiin olisi jotenkin yhtenäistä ”maahanmuuttokriittistä kenttää”, se on **kaikki tätä äärioikeistoa ja uuden fasismin nousua.**” Haastattelu, poliitikko

Vaikka tässä raportissa on esitetty yksityiskohtaista tekstianalyysiä ja toimittajien journalismin ammattilaisina on tietenkin syytä lisätä ymmärrystään käyttämänsä kielen merkityksistä etenkin kirjoittaessaan maahanmuuton tai seksuaalisen väkivallan kaltaisista aiheista, useissa tämän hankkeen haastatteluissa tuotiin esiin, ettei maahanmuuttokeskustelussa tulisi antaa kohtuutonta merkitystä yleisön käyttämille yksittäisille sanoille. Sen sijaan tulisi yrittää tavoittaa, millaisia pyrkimyksiä, tahtoa ja asenteita keskusteluun osallistujalla on. Näin huonosti muotoiltujakin yleisön kannanottoja on mahdollista yrittää kuulla ja ymmärtää. Samalla tulee kuitenkin myös kuulla ja suojella rodullistettuja ryhmiä ja henkilöitä, joille rasismi on arkinen kokemus:

”[– –] Keskustelun käyminen on vaikeaa, jos huomiota kiinnitetään liikaa kyseenalaisiin sanoihin. Että keskustelu päättyy välittömästi, jos toinen ilmaisee itseään huonosti tai että teilataan heti sellaiset henkilöt, joilla voi olla ihan hyviä pyrkimyksiä, mutta tiedot vaikka siitä, mitä rasismi on, on puutteellisia. [– –] Sen sijaan, että vaan todetaan, että tämä on rasistista, eikä näin puhuta, olisi hyvä selittää, miksi tämä puhe tai tällainen toiminta on ongelmallista. **Silloin kun rasismia esiintyy, se on uskallettava suoraan nimetä rasismiksi, mutta samalla siis pitäisi selittää, miksi tämä ilmaisu on väärin, miksi se voidaan ymmärtää rasistiseksi.** Mutta sen sijaan **yksittäisten ihmisten kutsuminen rasisteiksi, se ei ole hedelmällistä tai kannattavaa.** Sana on niin vahva, että se saa ihmiset vaan välittömästi puolustuskannalle ja lukitsee kaiken vuorovaikutuksen. [– –] Kun mediassa yritetään synnyttää keskustelua, niin samalla on myös tärkeä muistaa, että **rodullistetuille ihmisille rasismi ei ole vain joku abstrakti käsite**, jonka sisällöistä väitellään, vaan se tarkoittaa konkreettisia asioita, vaikka sitä, että sukunimi on niin erikoinen, ettei saa töitä tai että tulee tönityksi kadulla siitä syystä, miltä näyttää. Ja sitten on historiasta tuleva painolasti, rasismi ei kohdistu vain itseen vaan myös läheisiin ihmisiin. Se on monilla osa yhteisöjen, perheiden ja sukujen kollektiivista kokemusta ja kertomusta. Eli pienestä asti on voinut kuulla traagisiakin tarinoita siitä, mitä omille perheenjäsenille tai sukulaisille on tapahtunut. Eli pitäisi pohtia myös sitä, kenellä on voimavaroja käydä julkisuudessa näitä keskusteluja, ketä tällaiseen keskusteluun pyydetään. **Ei voida olettaa, että kaikkien mustien ja ruskeiden ihmisten pitäisi jaksaa aina keskustella ja selittää asiallisesti**, miksi tämä tai tuo on rasismia, varsinkin kun **mediakeskustelu usein vaan provosoi ja tuottaa lisää heihin kohdistuvaa loukkaavaa puhetta.** [– –] Keskustelussa täytyy pitää huolta siitä, ettei ihmisten, jotka kokevat rasismia arjessaan, ettei heidän ajatuksiaan tai kokemuksiaan missään vaiheessa vähätellä tai ohiteta. [– –] Haastattelu, asiantuntija.

Yllä olevassa sitaatissa kuvaillun kaltaisen, erilaisia näkemyksiä huomioivan sekä käsitteitä ja käytäntöjä purkavan maahanmuutto- ja rasismikeskustelun tuottaminen journalismissa on yhtä paradoksaalisen hankalaa, kuin muutkin näihin teemoihin liittyvät kysymykset. Samoin kuin sitaatissa haastateltu asiantuntija, myös Gavin Titley (2021) huomauttaa, että hybridissä mediaympäristössä keskustelu maahanmuutosta tai rasismista tuottaa usein lisää rasismia, sillä mediaympäristön logiikka rakentuu loputtomalle sisältöjen ja merkitysten jakamiselle, muokkaamiselle ja kierrolle, ei niinkään argumentoivalle tai tiettyyn lopputulemaan pyrkivälle debatoinnille. (em.) On kuitenkin vaikea ajatella, millä muulla tavoin kuin erilaisia näkökulmia huomioivalla keskustelulla ihmisten tietoisuus rasismista tai

heidän omasta elämästään poikkeavista kokemusmaailmoista voisi vähitellen lisääntyä. Tehdyissä teemahaastatteluisa tuotiin esiin, että tällä hetkellä juuri rasismi on yksi keskeisimmistä keskustelua vaikeuttavista teemoista, sillä eri ihmisryhmät ymmärtävät sen sisällön hyvin eri tavoin. Samalla kun antirasistisista lähtökohdista tulisi tunnustaa, ettei valkoisilla ihmisillä voi olla sen kaltaista ymmärrystä rasismista kuin rodullistettuihin ryhmiin kuuluvilla (Delgado & Stefancic 2017; Sheikh 2021), tulisi kuitenkin hyväksyä, että keskustelua käydään monista eri lähtökohdista ja haparoivat ja epätoisuutta esiin tuovat keskustelutkin voivat olla hyödyllisiä (Seikkula & Keskinen 2021). Jos journalismissa ei näitä pohdita käydä, tulkintoja tehdään eriytyneesti joka tapauksessa toisaalla.

”[– –] jos lähtee tavallisen kansalaisen näkökulmasta, niin törmätään siihen, että ihmisillä on hyvin erilaisia koulutustasoja ja rasismin käsitettä käytetään eri ryhmissä eri tavoilla. Ja tämä on **kaduntallaajan näkökulmasta varmaan täysin kaoottista**, jos nyt vaikka ajattelee ihmistä, joka on syntynyt 60-luvulla. Että miten ihmeessä tiernapoikiin, Afrikan tähteen tai Eskimo-jäätelöpuikkoihin, tämmöisiin arkisiin asioihin hänen näkökulmastaan, yhtäkkiä heitetään rasismi. Ja sitten taas **akatemiassa sitä** (käsitettä) **käytetään faktisesti eri tavalla, se on muuttunut ja siitä keskustellaan paljon. Some-keskusteluissa sitä lyödään leimana**, jos käytät tietynlaista kieltä tai kritisoit tiettyjä aiheita [– –] Niin sä saat sen leiman, etkä pääse siitä oikeastaan mitenkään eroon, koska **kukaan ei enää suostu käymään normaalia merkitysneuvottelua siitä, mitä rasismilla edes tarkoittaa**. [– –] Merkitysneuvottelu on ihan normaali osa kaikkea kommunikaatiota, kun ihmiset keskustelee [– –]. Ainahan sitä, mistä puhutaan, täsmennetään keskustelun yhteydessä. Rautalankaesimerkki on, että jos joku kertoo, että minulla on mahtava virveli ja ajattelin mennä käyttämään sitä, niin jollet tunne kontekstia, sinun täytyy kysäistä, että mikä tämä virveli on; tarkoitatko rumpua vai onkivapaa. Tämä on yksinkertainen juttu, mutta ei enää, kun mennään yhteiskunnallisen keskustelun puolelle, jolloin nousee vielä abstraktilla tasolla [– –] Eli **pitäisi kysyä, mitä tarkoitat rasismilla** [– –]” Haastattelu, politiikka.

Koska maahanmuuttoon liittyvien ongelmien ja huolten, maahanmuuttovastaisuuden tai rasismin käsittelyyn kuitenkin liittyy hybridissä mediaympäristössä ilmeisiä rasismin voimistumiseen liittyviä riskejä, journalismissa tulisi pohtia, millaisissa juttuasetelmissä tai millä tavoilla nimeten teemoja olisi suotavaa lähestyä. Tarkoitus ei ole siis esittää, että journalismissa tulisi vahvistaa entisen kaltaista ongelmapainotteista uutisointia, vaan päinvastoin murtaa nykyisen mediajulkisuuden tuottamia asetelmia. Tutkimuksessa on kiinnitetty erityistä huomiota keskusteluiden kokoonpanojen vaikutuksiin. Esimerkiksi Yleisradion muutaman vuoden takaisissa A2-teemailloissa (ks. Niemi & Perälä 2018) keskusteltiin näkyvästi tämän tyyppisistä vaikeista kysymyksistä, mutta ohjelma soveltui huonosti yhteiskunnallisen keskustelun alustaksi, sillä studioon koottiin keskenään mahdollisimman erimielinen ja voimakkaista tulokulmista asiaa tarkasteleva joukko. Tuloksena oli usein riitaisa keskustelu, jossa huomiota saivat koväänisimmät ja kärjekkäimmät puhujat. Sittemmin A2-teemaillan konseptista on luovuttu, mutta edelleen journalismissa rakennetaan moninäkökulmaisuuksia ja tasapuolisuutta ymmärtämällä se lähinnä kahden vastakkaisen näkemyksen törmäyttämisenä²⁹. Haastateltavaksi valitaan erimielisiä puhujia, joiden mielipiteet ovat usein aseman vuoksi ennalta tiedossa ja näin verraten joustamattomia. Tässä ymmärryksessä perussuomalaiset ovat tyypillisesti saaneet esiintyä journalismissa maahanmuuttoon kriittisesti suhtautuvien tai muuttoliikkeestä huolta kantavien äänenä (em.).

29 Verica Rupar (2021) kirjoittaa, että perinteisessä journalistisessa ajattelussa kahden vastakkaisen näkökulman esille tuominen ymmärretään usein takeena uutisoinnin tasapuolisuudesta. Hän huomauttaa, että kyse on objektiivisuuden rituaalista, jonka avulla paitsi rakennetaan draamaa, myös tarjotaan toimittajalle keino väistää vastuuta ja tuottaa juttu julkaistavaksi deadline puitteissa silloinkin, kun hän ei ole ehtinyt selvittää ja verifioida faktoja riittävästi.

Yhteiskunnallisesta polarisaatiosta, konflikteista ja sovittelusta tehdyssä tutkimuksessa painotetaan, että juuri tämän kaltaisia asetelmia journalismissa tulisi kyseenalaistaa. Miriam Attias ja Bart Brandsma (2020a) luonnehtivat polarisoituneen julkisen keskustelun rakentuvan viiden toimijaroolin vuorovaikutuksessa, joita ovat 1. yllyttäjät, 2. liittyjät, 3. hiljaiset, 4. sillanrakentajat ja 5. syntipukit. Vastakkainasettelut eivät vähene kokoamalla keskusteluun tai väittelemällä eri näkökulmia edustavien yllyttäjien kanssa, sillä he esittävät julkisuuden välityksellä lähinnä monologia: heidän asemoitumisensa on identiteettipoliittinen, he kokevat olevansa moraalisesti oikeassa ja heidän intressissään on saada näkyvyyttä omille, usein ehdottomille mielipiteilleen. Sen sijaan tehokkain tapa polarisaation vastustamiseksi olisi sellaisten ihmisten kuuleminen, jotka nykyisessä keskustelussa eivät ole juuri esillä. Hiljaiset ovat mustavalkoisen ajattelun vastavoima. He löytyvät äänekkäiden ryhmien välimaastoista³⁰ ja usein ihmisistä, jotka eivät näkyvästi pyri esiintymään tiettyjen väestöryhmien tai ajatusten äänitorvena. (Attias & Brandsma 2020a & 2020b.) Heidän ajattelunsa on joustavampaa ja heidän näkemyksiään esittämällä voidaan välittää ilmiöiden kompleksisuutta tavalla, joka ei ole ilmeisellä tavalla kategorisoitavissa tai yhtä helposti kaapattavissa identiteettipoliittiseen kiistelyyn. Vaikka hiljaisten, olivatpa he viranhaltijoita tai lähiöäitejä, paikallistaminen on toki journalisteille työläämpää kuin tuttuihin tai esille pyrkiviin lähteisiin turvautuminen, se kannattaisi paitsi yhteiskuntavastuun myös toimittajan oman turvallisuuden ja hyvinvoinnin näkökulmasta, sillä voimakkaasti polarisoiva käsittelytapa usein lisää myös toimittajiin kohdistuvan häirinnän todennäköisyyttä.

”Mä olen jo muutaman vuoden pelännyt, koska äärioikeistolaiset toimijat löytää mut kohteekseen. [– –] Toisaalta kun asioita käsittelee niin, **ettei rakenna juttuja äärimmäisten näkökulmien kautta**, niin sellaiset jutut **herättää myös paljon vähemmän negatiivisia reaktioita**. Eli on todennäköisempää, että saa itse olla rauhassa. [– –] Haastattelu, toimittaja.

Tämän kaltaisissa asetelmissa olisi mahdollista tuottaa keskustelua, jossa esimerkiksi yleistävän kulttuuripuheen takana olevia huolenaiheita, arkiuskomuksia ja tosiasiallisia ongelmia voitaisiin paikallistaa, purkaa ja sanoittaa vähemmän polarisoivilla tavoilla. Oulun seksuaalirikosjulkisuudellehan oli tyypillistä rikosten selittäminen tekijöiden lähtömaiden kulttuurilla ja vastaava selitysmalli on läsnä useimmissa konflikteissa, joissa osapuolet edustavat erilaisia etnisiä väestöryhmiä. Maria Makweri (2020) kuitenkin kirjoittaa, että kun kulttuurikonfliktiksi nimettyä kiistaa aletaan sovittelun menetelmän avulla, kulttuuripuheella kuorutetun ristiriidan takaa löytyy miltei poikkeuksetta konkreettisia syitä, jotka eivät niinkään liity osallisten etnisiin identiteetteihin ja joihin on näin mahdollista löytää myös ratkaisuja. Luvussa 3.3. tuotiin esiin, millaisia syitä tutkimuksessa on paikallistettu esimerkiksi seksuaalirikollisuuden taustalta.

Maahanmuuton tai rasismien kaltaisten konfliktiherkkien aiheiden käsittelyyn journalismissa on hyvä valmistautua huolellisesti ja valmistella etukäteiskeskusteluilla aiheen käsittelyyn myös haastateltavat. Oulun seksuaalirikosten jälkeen *Black lives matter* -liikkeen myötä rasismikeskustelu on jo osin nousut sosiaalisesta mediasta valtavirtaiseen julkisuuteen ja journalismiin. Esimerkiksi Marja Sannikan cancel-kulttuuria ja rasismia käsittelevässä ajankohtaisohjelmassa (Yle 19.11.2021) haastateltavien konfrontaatio ja siitä seurannut kohu on hyvä esimerkki, mitä voi tapahtua, kun varmastikin hyvän-

30 Tätä ajattelua ei tule sekoittaa ns. keskitien harhaan eli ajatukseen, että totuus löytyisi automaattisesti ns. ääripäiden välistä. Rasismikeskustelussa huolimaton puhe ääripäistä voi synnyttää mielikuvan janasta, jonka toisessa päässä operoisivat yhteismitallisia ja samanarvoisia ryhminä rasistit ja toisessa antirasistit, ja heidän väliltään löytyisivät ns. tolkkua edustavat kansalaiset. Tällainen puhe osallistuu polarisaation tuottamiseen ja ”tolkun ihmisiä” on perusteltuakin kritisoida, jos ”tolkku” tarkoittaa vaikenemista vahingollisista ilmiöistä tai puhetavoista. Samalla on kuitenkin hyvä huomioda, että myös ”tolkun ihmisistä” on nykyisessä polarisoituneessa keskustelussa tullut yksi leimaava kategoria, jonka avulla maltillisia keskustelijoita yritetään pakottaa kärjekkäämpään ilmaisuun ja valitsemaan puolensa. Polarisaatiolle on tyypillistä, että maltillisuutta aletaan sietää huonosti. (Hautakangas ym. 2017.)

tahtoisista lähtökohdista ohjelmaan osallistuneet, erimieliset haastateltavat tuotiin keskustelemaan aiheesta riittämättömästi valmistautuneina (IS 21.11.2021). Tällaisessa tilanteessa journalismissa tulisi olla suunnitelmia jatkaa omaehtoista, vastakkainasettelujen purkamiseen pyrkivää keskustelua ja myös korjata tehtyjä virheitä, vaikka julkinen tila täyttyisi samanaikaisesti toisenlaisista pyrkimyksistä ja kriittisistä puheenvuoroista. Konfliktin näkyväksi tuleminen journalismissa ei sinänsä ole polarisaation vastustamisen näkökulmasta vahingollista tai ei-toivottavaa, vaan voi toimia kimmokkeena hyvinkin onnistuneelle julkiselle keskustelulle, jos tilanne hyödynnetään oikein ja keskustelua jatketaan (Attias & Brandsma 2020a). Lähtökohtaisesti tällaisten aiheiden tyhjentävä tai tuloksekas käsittely yhden jutun tai ohjelman puitteissa ei ole juuri mahdollista ja toimittajalla olisikin hyvä olla työtään koskeva suunnitelma, joka auttaisi häntä työstämään teemoja systemaattisesti ja pitkäkestoisesti.

Maahanmuuttoon liittyvien huolenaiheiden, maahanmuuttovastaisuuden tai rasismien käsittely olisi tärkeää paitsi ennakoiden, myös Oulun seksuaalirikosjulkisuuden kaltaisen mediatapahtuman jälkeen, sillä jos näin ei tehdä, seuraavassa kohussa äänenpainot ovat todennäköisesti astetta kovemmat. Oulun rikosten ajankohtana useat toimittajat arvioivat, että rikokset merkitsivät käännekohtaa suomalaisessa maahanmuuttojournalismissa ja -keskustelussa. Vaikka suomalaisessa journalismissa toki julkaistaan säännöllisesti myös hyvin tehtyjä maahanmuuttoa tai seksuaalista väkivaltaa käsitteleviä juttuja, erityisiä merkkejä murroksesta ei ole kuitenkaan näkynyt sen jälkeen, kun julkinen keskustelu Oulun rikoksista vaimeni toukokuussa 2019. Tältä osin Oulun seksuaalirikosjulkisuus edustikin monin tavoin toisintoa tyypillisestä suomalaisesta maahanmuuttokeskustelusta: perinteiset uutiskriteerit tunnistavat uutisoinnin arvoiseksi poikkeuksellisen rikos- tai oikeustapauksen, joka leimauttaa hetkellisesti esiin tunnepitoisen keskustelun. Kohun kestäessä keskustellaan runsaasti etenkin siitä, miten aiheesta tulisi keskustella (ks. esim. Cruz 2011), mutta tämän jälkeen teema väistyy toisten ajankohtaisten aiheiden tieltä. Juuri tämän kaltainen tapahtumaperustainen uutisointi ja keskustelusykli tuottaa kohu kohulta polarisoituneempaa ja jyrkempää keskustelua. Mediatapahtumat jättävät jälkiä ihmisten kollektiiviseen muistiin ja myös uutiskoneena toimiva journalismi virittäytyy uuden kohun käsittelyyn arkistoihinsa tukeutuen ja uusintaen edellisten mediatapahtumien tulkintoja ja toimintamalleja. Jotta ”uusi Oulu” ei olisi virheineen vanhan toisinto, mediatapahtumassa esiin nousseita aiheita tulisi käsitellä uusin tavoin ja riittävällä intensiteetillä mediamyrskyn jälkeen ja ennen seuraavaa mahdollista kohua.

4.5 Erilaisuuden tavoittamista: kuuntelua, kunnioittamista, ratkaisuja ja resilienssiä

Rasismien vastustamisen lähtökohdista maahanmuuton ongelmien ja huolenaiheiden käsittelyn korostaminen voi tuntua vieraalta ajatukselta. Journalismissakin on usein pyritty edistämään yhdenvertaisuutta lähinnä myönteisten, humanitaarisista lähtökohdista synnytettyjen juttutyyppeiden ja ohjelmakonseptien avulla (Nikunen 2018). Polarisaatiosta tehty tutkimus kuitenkin osoittaa, että vastakkainasetteluille rakentuvassa ympäristössä positiivisiin mielikuviin keskittyvä vaikuttaminen ei ole erityisen tehokasta (Attias & Brandsma 2020a). Rasismien kaltaisia jäätyneitä tai kylmiä konflikteja (Shaw ym. 2011) on mahdollista lievennyttää vain ongelmia käsittelemällä, ei sivuuttamalla huolenaiheita. Huolten ja ongelmien käsittelyä tulisi kuitenkin ohjata ennakoivuus, kausaalisuhteiden paikallistaminen, pitkäkestoisten vaikutusten pohdinta sekä ratkaisuhakuisuus.

Rakentavan journalismin tutkimuksessa on tuotu esiin lukuisia ehdotuksia³¹, joita hyödyntäen toimittajien olisi mahdollista löytää työskentelyynsä ratkaisuhakuisempi ja vastakkainasetteluja purkava ote. Esimerkiksi sovittelujournalismin tutkimuksessa korostetaan kolmea periaatetta, joiden avulla

31 Raportin liitteisiin 1–3 on taulukoitu toimittajille suunnattuja mediaohjeita, jotka antavat konkreettisia vinkkejä maahanmuuton, seksuaalisen väkivallan tai muiden konfliktierkkien aiheiden käsittelyyn mm. sovittelujournalismin, rakentavan journalismin, rauhan journalismin ja inklusiivisen journalismin näkökulmista.

journalistin olisi mahdollista työskennellä rakentavammin maahanmuuton kaltaisten konfliktierkkien aiheiden parissa. Nimensä mukaisesti sovittelujournalismi yhdistää toimitustyöhön riita-asoiden sovittelusta omaksuttuja työvälineitä. Mikko Hautakangas kumppaneineen (2017) kirjoittavat, että työprosessi käynnistyy (1.) *jännitteen selkiyttämällä* eli toimittaja pyrkii paikallistamaan mahdollisimman tarkasti rajaten konkreettiset ristiriidat ja kipupisteet, joihin erimielisyys tai huolenaihe kohdistuu, sen sijaan että ongelmaa käsiteltäisiin monien erilaisten kiistojen sekavina kimppuina, yleistäen tai ylimalkaisesti. Toisena työvaiheena he tuovat esiin (2.) *kuunteluttamisen*, jolla tarkoitetaan sen kaltaista vuorovaikutusta toimittajan ja haastateltavan välillä, jossa haastateltava kokee, että juuri hänen huolenaiheensa on kuultu ja otettu vakavasti. Kunnioittava ja ei-moralisoiva kuuntelu voidaan ymmärtää radikaalina tekona (Attias & Brandsma 2020b), sillä samalla kun kuuntelu antaa luvan haastateltavalle olla olemassa sellaisena kuin hän on, se myös raivaa tilaa itsereflektiolle ja yhteistyöhalulle. Kolmantena periaatteena Hautakangas kumppaneineen (2017) korostavat (3.) *luottamuksen kannattelua*, joka käsittää niin yksittäiseen journalistiin kuin journalismi-instituutioon liittyviä toimia. Yksilötasolla tämä tarkoittaa avoimuutta, oman persoonan likoon laittamista, sovituista kiinnipitämistä ja kaikkien keskusteluun osallistuvien turvaamista ja kannattelua yhteisessä keskustelutilanteessa. Instituutiotasolla taas rehdin ja tasapuolisen journalistisen julkisuuden tuottamista tavoilla, jossa eri tavoilla ajattelevat voivat kokea, että heillä on mahdollista puolustaa journalismissa näkemyksiään. (em.)

Tavoite ei ole yksimielisyyden tai konsensuksen synnyttäminen, vaan julkinen keskustelu, jossa olisi tilaa erilaisuudelle ja rakentavalle erimielisyydelle.

Sovittelujournalismin tutkimuksessa korostetaan, ettei tämän kaltaisen työskentelyn tavoitteena ole konsensuksen tai yksimielisyyden saavuttaminen, vaan julkisen keskustelun tuottaminen, jossa olisi tilaa rakentavalla erimielisyydelle ja erilaisuudelle (Hautakangas ym. 2017). Lähestymistapa on siis toinen kuin monissa vastakkainasettelujen purkamiseen nimellisesti tähtäävissä keskusteluissa, joissa erimielisiltä puhujilta tiristetään näkemyksiä siitä, mistä he kuitenkin voisivat olla yhtä mieltä. Sovittelujournalistinen lähtökohta tukeutuu konfliktitutkimuksessa esitettyihin näkemyksiin siitä, ettei erilaisuus ole yhteiskunnallinen ongelma,

joka tulisi yrittää poistaa tai ratkaista. Konfliktien voi nähdä pohjimiltaan johtuvan enemmänkin ihmisten samankaltaisuudesta kuin erilaisuudesta – ihmisryhmät ovat kiinnostuneita ja kamppailevat samoista taloudellisista ja sosiaalisista resursseista sekä heille tärkeiden arvojen ja normien tunnustamisesta. Näin konfliktit voidaan nähdä ihmiskunnan normaalitilana, johon liittyviä mekanismeja tulee vain oppia käsittelemään. (Attias & Brandsma 2020b.)

”Tätä (maahanmuuttokeskustelun vaikeutta) voi tarkastella ihan puhtaan kommunikaation ja viestinnän mekaniikan ongelmana, siis mikä kaikki menee pieleen näissä keskusteluissa. Ja sitten on tietyn tietysti nämä aiheet, siis seksuaalirikokset, rasismi tai terrorismi, **nämä on hyvin tunteita herättäviä aiheita ja kytkeytyy ihmisyyden synkkiin puoliin. Ja sitten kolmantena nämä ongelmat kytkeytyvät poliittisiin kysymyksiin ja aika laajoihin filosofisiin tai maailmankatsomuksellisiin erimielisyyksiin, joita meillä on aika monella muullakin saralla yhteiskunnassa.** [– –] Haastattelu, poliitikko.

Myös rakentavan journalismin tutkimuksessa on hahmoteltu uutistyön uudistamiseen tähtääviä periaatteita. Esimerkiksi Karen McIntyre ja Cathrine Gyldensted (2017) ehdottavat työskentelyä viiden näkökulman ohjaamana, joita ovat 1. journalismin hyvinvointimallin omaksuminen, 2. positiivisten tunteiden herättäminen uutisten avulla, 3. ns. PERMA-elementtien³² sisällyttäminen uutisointiin, 4. rakentavien haastattelutekniikoiden käyttäminen sekä 5. ratkaisuihin keskittyminen. He tuovat esiin, että muutoksessa on pitkälti kyse arkisista näkökulmavalinnoista ja kysymyksenasetteluista. On esimerkiksi toimittajan valittavissa, kysyykö hän haastateltavalta, mihin tämä on (vaikeassa) tilanteessa tyytymättömin ja mikä häntä pelottaa vai kysyykö hän, mihin haastateltava on (vaikeasta tilanteesta huolimatta) tyytyväisin tai mikä häntä rohkaisee ja auttaa jatkamaan. Näinkin yksinkertainen näkökulman vaihtaminen muuttaa uutisen synnyttämiä näkymiä. Itse asia (esimerkiksi seksuaalirikos) tulee käsitellyksi, eikä kyse ole näin ”onnellisten uutisten” tuottamisesta, mutta haastateltavan hahmottelemat ratkaisuehdotukset ja selviytymiskeinot tulevat nekin osaksi toimittajan kokoamaa informaatiota. (em.)

Rakentavan journalismin tavoitteena on virittää toivon ja selviytymisen näkymiä. Perinteisessä, ”sairausmallin” mukaan toimivassa journalismissa lähtökohdat ovat päinvastaisia ja huomio korostuneesti pelossa ja uhkakuvissa. Pelon tunneyhteisön tuottamisen päämäärä oli selkeästi läsnä myös Oulun seksuaalirikosten visuaalisessa ja sanallisessa representoinnissa (ks. luku 3.2.1). Vaikka pelon korostuminen journalismissa kytkeytyy perinteisiin negatiivisuutta painottaviin uutiskriteereihin, pelon diskursseja voimakkaasti korostava julkinen keskustelu on tutkimuksessa paikallistettu erityisesti 2000-luvun yhteiskunnallisten keskustelujen ilmiöksi (Linjakumpu 2010). Maahanmuuton lisäksi monet muut globaalit ja ylirajaiset teemat ympäristöongelmista, sotiin, pandemioihin ja finanssi-kriiseihin ovat vähitellen tuottaneet länsimaissa globaalin pelon metanarratiivin, joka on läsnä niin tieteessä, politiikassa, yksittäisten ihmisten kokemuksissa kuin uutistoiminnassa. Sara Ahmed (2018) puhuu pelon globaalista taloudesta, jolla hän viittaa erityisesti syyskuun 11. päivän terrori-iskujen muuttamaan läntiseen maailmaan, jota yhdistää turvattomuuden kokemus. Pelon narratiivilla tai taloudella tarkoitetaan, että yhteiskunnallinen elämä kuvataan lähtökohtaisesti täynnä riskejä olevana ja vaarallisena.

Pelon narratiiveissa keskeistä on myös pelon tietoinen käyttäminen taloudellisten tai poliittisten pyrkimysten välineenä. Maahanmuuttoa käsittelevässä tutkimuksessa puhutaankin pelon politiikasta (politics of fear), jolla viitataan maahanmuuttovastaisten liikkeiden ja populististen puolueiden tapaan perustella poliittisia vaatimuksiaan välittämällä maahanmuuttoon liittyviä, pelkoa lietsovia uhkakuvia (Wodak 2015; Ekman 2015; Saresma 2019). Vaikka tällä hetkellä elämme niin koronapandemian kuin eurooppalaisen sodan maisemassa, on tärkeä huomata, ettei pelon narratiivien kiihtymisessä ole useinkaan kyse siitä, että maailmasta olisi tullut faktisesti vaarallisempi (Rosling 2018). Pelon narratiivien kiihtymisessä on enemmän kyse siitä, että pelosta on tullut maailman tarkastelemisen tapa, identiteettien perusta ja pelon lähtökohdat saavat runsaasti mediahuomiota. Journalismissa pelko on integroitunut itsestään selvästi etenkin rikostapausten uutisointiin. (Altheide 2013.)

Koska pelon talous on informaatiovälityksen tuottama vinouma, johon nojautuen tehdään usein myös merkittäviä poliittisia päätöksiä, journalismissa tulisi oikeasuhtaisen uutisoinnin tuottamiseksi haastaa pelon narratiiveja. Tämä tapahtuu kiinnittämällä tietoisesti huomiota journalismin hyvinvointimallin mukaisesti saavutuksiin, ratkaisuihin, mahdollisuuksiin, kasvuun, hyviin suhteisiin, positiivisiin tunteisiin, trauman jälkeiseen selviytymiseen ja resilienssiin. Tämän kaltaisia hopeareunuksia (McIntyre & Gibson 2016) on mahdollista yhdistää sinänsä negatiivisiin ja vaikeisiin uutisaiheisiin.

32 PERMA = positive emotions, engagement, good relations, meanings & achievement. Hyvinvointia tutkinut Martin Seligman (2011) on listannut positiiviset tunteet, sitoutumisen, hyvät suhteet, tarkoituksen tunteen ja saavutukset merkitykselliseltä tunteen elämän edellytyksiksi.

Rauhan journalismin lähtökohdat kehottavat puolestaan tarkastelemaan maahanmuuttoon liittyviä huolenaiheita ja ongelmia nykyistä laajemmassa ja kontekstualisoidussa katsannossa. Verica Rupar (2021) toteaa, että länsimaaisessa journalismissa maahanmuuttoa tavataan käsitellä vastaanottavan maan lähtökohdista ja kotimaanpoliittisena kysymyksenä. Vaikka maahanmuutto aktualisoituu keskusteltavaksi tietyssä kansallisessa kontekstissa, olemuksellisesti se on globaali kysymys, joka tänä päivänä koskettaa noin 3.5 prosenttia maailman väestöstä³³. Rukhsana Aslam (2021) korostaakin, että miljoonia ihmisiä koskevien globaalien aiheiden tasapuolinen käsittely edellyttäisi globaalin oikeudenmukaisuuden periaatteen omaksumista journalistisen etiikan lähtökohdaksi. Aslam haastaa toimittajia tarkastelemaan ilmastonmuutoksen, maahanmuuton tai terrorismin kaltaisia, koko kansainvälistä yhteisöä koskevia aiheita globaalin kansalaisen perspektiivistä. Jos maahanmuuton pelkistää kotimaanpolitiikan kysymykseksi, aihetta on vaikea tarkastella eettisesti. Maahanmuutosta kirjoittavan journalistin tulisi ajatella yleisökseen koko ihmiskunta rajatun kotimaan yleisön sijasta (Bell & Cervantez 2021).

Globaalin oikeudenmukaisuuden lähtökohta tarkoittaisi, että journalismissa tulisi tarkastella maahanmuuttoa samanaikaisesti kolmella tasolla: kansallisena, kansainvälisenä ja ylikansallisena kysymyksenä (Soniewicka 2011). Käytännössä kansainvälinen ja ylikansallinen näkökulma tarkoittaisivat, että journalismissa tulisi yrittää hahmottaa nykyistä paremmin globaalin ympäristön lainalaisuuksia, geopoliittisia kehityskulkuja ja konflikteja sekä muita monimutkaisia tekijöitä, joiden seurauksena ihmiset päättävät jättää alkuperäisen kotimaansa. Rauhan journalismi siis peräänkuuluttaa todellisten ongelmien paikallistamista maahanmuuton taustalta sen sijaan, että uutismedia esittäisi liikkeelle lähteneet ihmiset ongelmana. Näihin todellisiin ongelmiin journalismissa tulisi myös etsiä ratkaisuja ja vastauksia. (Kalfeli ym. 2020). Ibrahim Shaw (2011) korostaakin, että rauhan journalismin tulisi identifioitua ihmisoikeuksia puolustavaksi journalismiksi ja keskittyä konstruoimaan maahanmuuton varsinaisia syitä, kuten köyhyyttä, nälänhätää, nuorten syrjäytymistä tai ihmiskauppaa sen sijaan, että se välittää pelkistettyjä maahanmuuton kuvastoja sekä kansallisten eliittien reaktioita ja julkilausumia. Megatrendejä ja ilmiöitä tulisi lisäksi pyrkiä kuvaamaan tavoilla, joissa tuntevina ja ajattelevina henkilöinä esiin tulevien maahanmuuttajien, siirtolaisten ja pakolaisten elämäntarinat tulevat näkyviksi. Tämä tapahtuu kertomalla, millaisia vaiheita heidän matkaansa liittyy, millaiselta heidän arkensa uudessa maassa näyttää sekä pohdintaa myös siitä, miten he voisivat elää hyvää elämää. (Rupar 2021, Kalfeli ym. 2020.)

Journalismietiikan lähtökohdaksi tulisi omaksua globaalin oikeudenmukaisuuden periaate. Maahanmuuttoa tulisi tarkastella samanaikaisesti kansallisena, kansainvälisenä ja ylikansallisena kysymyksenä ja toimittajien kuvitella yleisökseen koko ihmiskunta kotimaan yleisön lisäksi.

33 <https://www.un.org/development/desa/pd/news/international-migration-2020>

Etenkin rauhan journalismin tavoitteet kääntävät katseen kohti ulkomaalaistaustaisten ja maahanmuuttajien yhteisöjä. Maahanmuuttoon liittyvät ongelmat ja huolenaiheet ovat todennäköisesti heidän näkökulmastaan hyvin erilaisia kuin valkoista enemmistöä edustavan valtaväestön huolenaiheet. Vastaanottavassa maassa kerrotut tarinat maahanmuutosta ovatkin harvoin samoja kuin maahan saapuvien tai heidän lähtömaansa kertomukset (Bell 2021). Tällaisten tarinoiden löytämiseksi uutismedian olisi synnyttävä luottamuksellisia suhteita erilaisiin etnisiin ryhmiin. Rauhan journalismissa korostetaan, että maahanmuuttoa käsittelevien uutisten tulisi välittää ulkomaalaistaustaisten ihmisten näkökulmia, käyttäen mieluusti mahdollisimman paljon suoria sitaatteja ja myös natiivi-ilmauksia (Kalfeli ym. 2020). Catherine Squires (2014) peräänkuuluttaakin uutismedialta rodullista rohkeutta, jolla hän tarkoittaa raportoimista sellaisista aiheista ja näkökulmista, jotka ovat tärkeitä rodullistetuille ryhmille.

”Asianosallisuuden käsite on hyvä muistaa. Meillä on tässä tämä aihe – **keitä tämä aihe oikeasti koskee?** Eli että ainakin nämä tahot pääsisivät jotenkin ääneen. **Heillä on siihen asiaan puheoikeus.** Ja eikä vain oikeutta päästä ääneen vaan tulla myös kuulluiksi ja ymmärretyksi oikein. Ja vastaavasti, etteivät sellaiset tahot, joita aihe ei koske, pääsisi kaappaamaan keskustelua. Tämä voisi olla yksi rajaava näkökulma.”
Haastattelu, tutkija.

Ulkomaalaistaustaiset ihmiset voidaan siis ajatella asianosaisina, joita maahanmuuttoa käsittelevässä journalismissa tulisi kuulla. Tätä periaatetta voitaisiin käyttää yllä olevassa sitaatissa puhuvan tutkijan mukaan yhtenä journalismia rajaavana näkökulmana. Vaikka ajatus on hyvä ohjenuora, Oulun seksuaalirikosjulkisuuden analyysi osoittaa, ettei rajausta voi kuitenkaan soveltaa mekanistisesti tai pohtimatta. Esimerkiksi seksuaalisesta väkivallasta keskusteltaessa varsinaiset asianosaiset eli tekijät ja tekojen kohteeksi joutuneet, eivät useinkaan osallistu käytyyn keskusteluun. Tilanteissa, joissa asianosaisten kuuleminen on esimerkiksi yksityisyydensuojan tai aiheen arkaluontoisuuden vuoksi vaikeaa, on syytä harkita tarkasti, millaiset tahot valitaan puhumaan heidän puolestaan ja millaisia merkityksiä valinnat tuottavat. Kuten luvussa 3.4. tuotiin esiin, ulkomaalaistaustaisten kategorinen käyttäminen lähteenä rikostapausten yhteydessä rakentaa helposti käsitystä epäiltyjen yhteisöstä (van Meeteren & van Oostendorp 2019), jonka parista potentiaaliset rikolliset löytyvät. Myös Miriam Attias ja Bart Brandsma (2020a) toteavat, että esimerkiksi muslimien rutiininomainen haastatteleminen terrori-iskujen jälkeen on omiaan lisäämään muslimien ja ei-muslimien välistä vastakkainasettelua. Sen sijaan, että journalismissa pyrittäisiin vain representaatioiden tasolla lisäämään etnisten vähemmistöjen läsnäoloa, tulisikin kiinnittää huomiota toimijapositioihin, joita ulkomaalaistaustaisille julkisessa keskustelussa tarjotaan: ovatko he journalismissa läsnä vain ulkomaalaisuuden ja erilaisuuden tulkkeina vai avautuuko heille omaehtoisia mahdollisuuksia kehystää käytyä keskustelua. Heille journalismissa tarjolla olevaa puhetilaa voi myös pyrkiä avartamaan puhumalla etukäteiskeskustelussa haastateltavan kanssa avoimesti juttuun liittyvistä odotuksista:

”Miten sitten esimerkiksi Oulu-keississä pystyttäisiin antamaan ulkomaalaisille toisenlainen rooli tai kehys kuin mitä yleensä annetaan? Se ei välttämättä ole ihan helppoa, vaikka toimittajalla olisikin sellainen aikomus. **Vähemmistöasemaansa tai -rooliinsa tottunut henkilö saattaa oma-aloitteisesti puhua ennalta annetusta roolista käsin, koska on tottunut siihen tai olettaa toimittajan haluavan sitä.** Tai hän **kokee paineita edustaa koko vähemmistöryhmää**, ja asettelee siksi sanansa siten kuin **kuvittelee suurimman osan vähemmistöstään ajattelevan.** Ja muunkinlaisia paineita tai psykologisia malleja voi olla. Eli haastateltavalle lankeava rooli jutussa on monen muuttujan summa, ei pelkästään toimittajan antama. [– –] Jos itse haluaisin

tehdä erilaisen jutun Oulu-keissistä, **satsaisin mahdollisimman paljon etukäteiskeskusteluihin** haastateltavien kanssa. **Kertoisin etukäteen, että en ole ajatellut heille mitään tietynlaista roolia juttuun**, tai että **minulla ei ole valmiina ajatuksia siitä, mitä oletan heidän kertovan**. Keskustelisin siitä, **miten he ovat kokeneet aiemman uutisoinnin asiasta ja mikä siinä heidän mielestään on onnistunut ja mikä epäonnistunut**. Eli panostaisin kuunteluun ja dialogiin, jotta voisimme, sekä toimittaja että haastateltavat, ikään kuin **nousta sen perusasetelman yläpuolelle** ja käydä keskustelua puhtaalta pöydältä. Luottamuksen rakentaminen toimittajien ja haastateltavan välille on tässä olennaista.”
Sähköpostikeskustelu, toimittaja.

Ulkomaalaistaustaisten läsnäolo maahanmuuttoa käsittelevässä journalismissa tulee vahvasti esiin myös inklusiivisen journalismin periaatteissa, joissa korostetaan, että journalismin tulisi heijastella lukijayhteisönsä monimuotoisuutta sekä taata tasapuolinen pääsy kaikenlaisille äänille ja toimijoille uutismediaan (Gonzales & Ford 2019, Ford ym. 2020). Samantyyppistä eettistä periaatetta tähdentävät Karina Horsti ja Kaarina Nikunen (2013), jotka käyttävät vieraanvaraisuuden (*hospitality*) käsitettä kuvataksaan journalismia, jossa jokaisella olisi paitsi oikeus esittää huolenaiheitaan, myös tulla kuuluksi ja ymmärretyksi oikein. Nämä päämäärät ovat sinänsä journalismissa tuttuja, mutta inklusiivinen journalismi sisällyttää periaatteisiinsa myös kritiikin: nykyisessä journalismissa inklusiivisuus toteutuu heikosti, osin syystä, että journalismin historialliset lähtökohdat ovat samoissa kolonialistisissa käytännöissä kuin muidenkin läntisten instituutioiden ja organisaatioiden (Bell & Cervantez 2021). Katherine Bell ja Andrea Cervantez (2021) kirjoittavatkin kriittisesti, että monet journalistiset käytännöt eliittilähteisiin tukeutumisesta objektiivisuuden ideaaliin sitovat uutistoiminnan sen kaltaiseen viralliseen antirasismiin, joka itse asiassa vahvistaa normatiivista valkoisuutta ja uusliberaalia käsitystä monikulttuurisuudesta ja diversiteetistä. He kirjoittavat, että tässä katsannossa esimerkiksi rasismi tulee helposti ulkoistetuksi anomaliaksi, yksilön moraaliseksi epäonnistumiseksi ja valtavirtaisista arvoista erillään olevaksi. Tämän kaltainen käsittely tarjoaa progressiivisille ryhmille mahdollisuuden kuvitella, että lähinnä erilaiset ääriilikkeet olisivat yhdenvertaisuuden ja demokratian uhka, vaikka syrjivät asenteet ovat punoutuneet valtavirtaisiin käytäntöihin. (em.)

Inklusiivinen journalismi haastaakin journalisteja reflektomaan omaa toimintaansa ja toimitusorganisaationsa käytäntöjä. Koska toimittajan oma identiteetti vaikuttaa siihen, millaisia uutisia hän kirjoittaa (Hanitzsh 2017), etenkin valkoisten ja keskiluokkaista valtaväestöä edustavien toimittajien tulisi olla tietoisia diversiteetin puutteesta ja sen vaikutuksista toimituksissa sekä omasta asemoitumisestaan, rajoitteistaan ja väärinymmärtämisen mahdollisuuksista kirjoittaessaan maahanmuutosta ja etnisistä vähemmistöistä.

Sovittelujournalismin tavoin myös inklusiivinen journalismi tähdentää erilaisuutta ihmiskuntaa määrittelevänä normaalina tilana, jota ei tulisi yrittää väistää tai vältellä. Robert C. Maynardin mukaan jännitteitä ja ristiriitoja tuova erilaisuus paikallistuu yhteiskunnassa erityisesti viidelle seismiselle siirrosalueelle (*faultline*), joita ovat 1. rotu; 2. (sosiaalinen) sukupuoli (*gender*); 3. luokka; 4. sukupolvi sekä 5. maantiede (kaupunki, lähiö, maaseutu, maa, maanosa). Geologiasta poimittu siirroksen metafora implikoi, että samoin kuin maaperästä paikallistettava siirrosalue lisää maanjäristyksen todennäköisyyttä, yhtä luonnollisesti sosiaaliset siirrosalueet toimivat jännitteiden ja konfliktien kasvualustana. Sosiaalisten siirrosalueiden tarkastelun omaksuminen rutiininomaiseksi käytännöksi erityisesti monimutkaisista aiheista raportoituessa voisi Maynardin mukaan syventää toimittajan ymmärrystä ja analyysiä käsiteltävästä aiheesta. Siirrosalueiden listaus toimii yksinkertaisena tukena myös lähteiden kirjoa ja näkökulmia pohdittaessa tai reflektoidessa toimitusorganisaation ja esitystapojen vinoumia. (Lehrman 2017.)

Rasismien ulkoistaminen anomaliaksi antaa edistyksille ryhmille mahdollisuuden kuvitella, että lähinnä ääriliikkeet olisivat demokratian ja yhdenvertaisuuden uhka, vaikka syrjivät asenteet ovat punoutuneet valtavirtaisiin käytäntöihin.

Tämä alaluku lähti liikkeelle maahanmuutosta huolta kantavan kantaväestön näkemysten käsittelystä ja päätyi puhumaan ulkomaalaistausten asianosaisuudesta maahanmuuttoa käsittelevässä journalismissa sekä heille tärkeiden näkökulmien ja huolenaiheiden huomioinnista. Molemmat tahot lukuisten muiden ohella ovat maahanmuutosta kirjoittavan tai aihetta sosiaalisessa mediassa kommentoivan toimittajan potentiaalista yleisöä, riippumatta siitä muistaako toimittaja heidät juttunsa oletuslukijoina vai ei. Toive rakentavammasta maahanmuuttoa käsittelevästä journalismista palautuu-kin näin luontevasti aiheesta kirjoittavan toimittajan yleisösuhteeseen: millainen on toimittajan kuvittelema yleisö (*imagined audience*) (Nelson 2021; Coddington ym. 2021), kenelle journalisti ajattelee tuottavansa maahanmuutosta kertovaa sisältöä ja millaisia vaikutuksia hän näkee tuottamallaan tekstillä olevan tämän yleisöryhmän tai yhteisön parissa? Rakentava ja samalla yhteiskuntavastuullinen keskustelu edellyttäisi, että toimittaja pyrkisi aktiivisesti huomioimaan hyvin erilaisten yleisöryhmien samanaikaisen läsnäolon, arvot ja intressit, sen sijaan, että hän tuottaisi journalismia intuitiivisesti lähinnä itsensä tai oman viiteryhmänsä kaltaisille ihmisille.

Journalismin tutkimuksessa on todettu, että julkisen keskustelun homogeenisuus ja erilaisten vähemmistöryhmien ja erilaisuuksien stereotyyppinen esittäminen johtuvat pitkälti siitä, että toimittajilla on vahva taipumus kuvitella rationaalisen yleisön koostuvan niin sosiaalisesti, taloudellisesti kuin kulttuurisesti heitä itseään muistuttavista ihmisistä³⁴. Tämän vakavasti otettavan yleisön lisäksi toimittajat hahmottavat myös irrationaaliseksi katsomansa yleisöryhmän, joka tulee määritellyksi lähinnä aktiivisesti verkossa kirjoittelevien ja häiritsevää yleisöpalautettava antavien toiminnan välityksellä. (Coddington ym. 2021). Molemmat yleisö kategorisoinnit ovat läsnä tuotetussa tekstissä ja näkyvät halki journalistisen prosessin lähteiden valinnasta puhuttelutapoihin. Erilaisuutta tunnistavan ja kuulevan journalismin tuottamiseksi toimittajien tulisikin reflektoida millaisten parametrien välityksellä heidän kuvittelemansa yleisö rakentuu ja millaiset ryhmät jäävät tämän kuvittelun ulkopuolelle.

4.6 Intersektionaalinen näkökulma: Miten seksuaalisesta väkivallasta voisi uutisoida monisävyisemmin?

”Haluaisin alleviivata metoo-liikkeen merkitystä. **Se oli todella merkittävä käännekohta**, joka nosti seksuaalisen häirinnän **suuren yleisön tietoisuuteen** sellasella tavalla, jota ei enää voitu ohittaa. Somestahan se lähti liikkeelle, mutta naisten ja tyttö-

34 Näin toimivat toimittajien lisäksi muutkin julkiseen keskusteluun osallistuvat: samanlaisuus on ihmiskommunikaation lähtöoletus, sillä se tekee vuorovaikutuksesta vaivattomampaa. Hybridissä mediaympäristössä kontekstit kuitenkin luhistuvat ja tekstien pariin kokoontuu ennakoimattomasti toisilleen vieraita ja erimielisiä yleisöjoukkoja.

jen tarinoiden ja sen **joukkovoiman** vuoksi myös media tarttui aiheeseen ja kyllähän siitä puhutaan ja siitä uutisoidaan enemmän ja matalammalla kynnyksellä kuin vielä muutamia vuosia sitten. Etenkin monet nuoret on näissä asioissa hyvin tiedostavia. Eli **kyllä mä uskon tarinoiden muutospotentialiin**, vaikka samalla on sanottava, **ettei se rakenteisiin juurtunut epätasa-arvo ja ne asenteet, ei niiden murtaminen tai muuttaminen ole mitenkään yksinkertaista. Kyllähän metoo on synnyttänyt myös vastustusta** ja kaikenlaista vastaliikehdintää. Seksuaalista häirintää ja väkivaltaa esiintyy yhä, ei se mihinkään ole kadonnut, päinvastoin. Viime vuosina ollaan saatu nähdä, ettei tasa-arvo ole mikään pysyvä, saavutettu etu, vaan se on jatkuvaa kamppailua ja siinä on totta kai perinteisellä mediallykin tärkeä rooli. Vielä nykyistä enemmän pitäisi nostaa esiin erilaisia keissejä ja ympäristöjä, missä väkivaltaa esiintyy, että sitä on todella joka puolella yhteiskunnassa. Ja antaa väkivaltaa kokeneille ääni. Kuulla väkivallasta heidän näkökulmastaan.” Haastattelu, asiantuntija.

Raportin viimeisessä alaluvussa on vielä syytä pohtia, miten seksuaalista väkivaltaa olisi mahdollista käsitellä journalismissa monisävyisemmin. Journalismiin yhteiskuntavastuun näkökulmasta teema on keskeinen, sillä seksuaalirikosuutisointi vaikuttaa oleellisesti siihen, millaiseksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi väkivalta ymmärretään ja millaisin keinoin sitä pyritään torjumaan. Oulun seksuaalirikosjulkisuus edusti varsin tyypillistä tapaa, jolla aiheita käsitellään uutismediassa. Seksuaalinen väkivalta nousee keskusteluun yleensä poikkeuksellisten rikos- tai oikeustapausten tai tunnettuihin henkilöihin liittyvien skandaalien yhteydessä. Luvussa 3.2.1 tuotiin esiin, että huomion keskiössä ovat lähinnä seksuaalirikosten tekijät, joiden taustaa tarkastelemalla yritetään löytää syitä rikoksille. Rikosuutisissa tekijän normaalius on ongelma, joka pyritään ratkaisemaan. (Boshoff & Brinsloo 2015, O’Hara 2012; Cockbain 2013).

Vaikka seksuaalisen väkivallan uutisoinnissa on ollut viime vuosien aikana ollut nähtävissä esimerkiksi #metoo-kampanjan aikaan saamia muutoksia, joihin luvun alun sitaatissa haastateltu asiantuntijakin viittaa, ja aiheesta keskustellaan julkisuudessa entistä enemmän (ks. myös Elan 2019), tutkimusten mukaan journalismi tuottaa yhä varsin stereotyyppistä raiskauskuvastoa, jossa seksuaalisen väkivallan esitetään tapahtuvan julkisessa tilassa ja teon sisältävän sukupuoliyhdynnän sekä voimankäyttöä. Tällaisessa ”raiskausmyytissä” teon kohteeksi joutunut on yleensä valkoinen, heteroseksuaali nainen ja tekijä hänelle tuntematon, usein toista etnisyyttä edustava mies. (Sutherland ym. 2016; Messinger 2017, Kessel 2021.) Mitä enemmän ”raiskausmyyttiä” rikollinen teko muistuttaa, sitä enemmän huomiota se uutismediassa yleensä saa (Patil & Purkayashtha 2015). Oulun seksuaalirikosjulkisuuden analyysi osoitti, että stereotyyppinen ymmärrys seksuaalisesta väkivallasta vaikuttaa uutisointikynnykseen, käsittelytapoihin sekä myös rikosten visuaaliseen esittämiseen. Ulkomaalaistaustaisten rikoksiin siis kiinnitetään helposti enemmän huomiota kuin valtaväestöön kuuluvien tekoihin (Saresma 2019), mutta väkivallan kohteeksi joutuneiden tilanne on päinvastainen: marginalisoituihin ryhmiin kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa käsitellään julkisuudessa varsin vähän, vaikka näissä ryhmissä väkivallan todennäköisyys on valtaväestöön verrattuna moninkertainen (Messinger 2017, Mellins ym. 2017; Lehti ym. 2014). Tämän kaltaiseen raportointiin journalismia ohjaavat nykyiset uutiskriteerit ja ammattikäytännöt, ja käsittelytapaa voi kritisoida keskiluokkaista valkoisuutta puolustavaksi³⁵. Väkivaltaa kokevat

35 Käsitykset seksuaalisesta väkivallasta ovat kehittyneet historiallisesti ja niihin liittyviä merkityskamppailuja käydään ajassa jatkuvasti. Nykyisen uutisoinnin alavireitä voikin pohtia kolonialismin aikakauden käsityksiin heijastaen, jolloin monissa maissa valkoisen naisen raiskausrikosta käsiteltiin miehen omaisuuden varastamisena (Armstrong ym. 2018), eikä alkuperäiskansoihin kuuluvilla tai orjilla ollut oikeutta keholliseen koskemattomuuteen, vaan heidän seksuaalinen hyväksikäyttönsä oli laillista ja rutiininomainen osa tuolloista valtajärjestystä (Feinstein 2017). Alisia Kessel (2021) puolestaan kirjoittaa, että mustan raiskaajan myytti eli kertomus valkoisia naisia uhkaavista mustista miehistä on jäljitettävissä erityisesti Yhdysvaltojen sisällissodan jälkeiseen aikakauteen ja se toimi moraalisenä oikeutuksena lynkkausten kaltaisille, väkivaltaisille kontrollointitoimille

saavat huomiota erityisesti, jos he ovat valtaväestöön kuuluvia valkoisia naisia ja väkivallan tekijät, jos ovat joitakuuta toisia kuin valtaväestöön kuuluvia, valkoisia miehiä.

Käsittelytapa ei heijastele oikeasuhtaisesti seksuaalisen väkivallan ongelmaa yhteiskunnassa ja vaikeuttaa näin myös oikeiden ratkaisukeinojen löytämistä. Niin tutkimuksessa (esim. Morgan & Simons 2017; Simons & Morgan 2017, Sutherland ym. 2017) kuin kansalaisjärjestöjen ja organisaatioiden tuottamissa materiaaleissa³⁶ tuodaan esiin, että oikeastaan mitkä tahansa edellä esitetyn kuvaston kyseenalaistavat käsittelytavat monipuolistaisivat jo käytyä keskustelua. Ohjeistuksissa peräänkuulutetaan seksuaalisen väkivallan moninaisuuden ja kaikkialla läsnäolevuuden näkyväksi tekemistä. Lisäksi tätäkin teemaa tulisi lähestyä journalismissa asiaperustaisesti, proaktiivisesti ja ratkaisuhakuisesti.

Seksuaaliseen väkivaltaan liittyvää problematiikkaa on tutkittu ja käsitteellistetty etenkin kriittisessä rotuteoriassa ja feministisessä tutkimuksessa, joissa tähdennetään, että ilmiön moninaisuuden paikallistamiseksi aiheutta tulisi tarkastella *intersektionaalisesti*³⁷ (Crenshaw 1989; Hill Collins & Bilge 2016; Gill 2018; Kessel 2021). Eriasteiset väkivallan teot bruttaaleista raiskauksista verkkoahdisteluun voidaan pohjimmiltaan ymmärtää valtaan ja *risteävään epätasa-arvoon* kytkeytyvinä ongelmina. Epätasa-arvon risteävyydellä tarkoitetaan, että sukupuolen lisäksi monet muutkin yhteiskunnalliset tekijät ja erot, kuten ikä (nuoruus/vanhuus), seksuaalinen suuntautuminen, rotu, uskonto, kansalaisuus, yhteiskuntaluokka (köyhyys), terveys tai toimintakyky vaikuttavat ihmisen yhteiskunnalliseen asemaan.

Yhteiskunnalliset erot voivat risteytyä ja vaikuttaa sekä yhdessä että erikseen. Mitä useammassa eroja tuottavassa todellisuudessa henkilö elää samanaikaisesti, sitä haavoittuvampi ja alttiimpi myös seksuaaliselle väkivallalle hän tavallisesti on. (Armstrong ym. 2018; Delgado ja Stefancic 2017.) Esimerkiksi vammaisten naisten todennäköisyys kokea seksuaalista väkivaltaa on kaksin- tai kolminkertainen (Sisäministeriö 2018) ja maahanmuuttajanaisten kaksinkertainen valtaväestön naisiin verrattuna (Lehti ym. 2014). Homoseksuaalien todennäköisyys joutua seksuaalisen väkivallan kohteeksi on puolestaan viisitoistakertainen heteromiehiin verrattuna (Rothman ym. 2011). Natalia Ollus kumppaneineen (2019) kirjoittavat, että intersektionaalisuus tulee havainnollistetuksi hyvin myös huntuja käyttävien musliminaisten kokemuksissa, jotka joutuvat julkisissa tiloissa vihamielisen kommentoinnin, koskettelun tai seksuaalisesti loukkaavan käytöksen kohteiksi. Tällaisissa tapauksissa sukupuolesta, uskonnosta ja etnisyydestä kumpuavat syrjinnän muodot risteävät niin, ettei seksuaaliselle väkivallalle ole mahdollista nimetä vain yhtä selkeää syytä.

tilanteessa, jossa laillinen järjestelmä ei enää mahdollistanut mustien orjuuttamista tai pakkotyötä. Ennen orjuuden lopettamista mustia miehiä ei niinkään tavattu esittää uhkana valkoisille naisille. (ks. myös Davis 1981)

36 Liitteessä 2. on taulukoitu toimittajille suunnattuja mediaohjeita seksuaalisen väkivallan käsittelemiseksi

37 Intersektionaalisuuden käsitteellä hahmotetaan risteävää, poliittista eriarvoisuutta yhteiskunnassa. Väkivallan kohteen näkökulmasta käsite tekee näkyväksi useiden samanaikaisten, toisiinsa vaikuttavien syiden verkoston, jotka altistavat kaltoinkohtelulle. Käsitteellä on historiallinen tausta mustien naisten aktivismissa (Crenshaw 1989), mutta se on sittemmin omaksuttu kriittiseksi yhteiskunnallisten valtasuhteiden tarkastelun välineeksi myös muissa liikkeissä ja tutkimuksessa. Nykyisissä identiteettipoliittisissa kiistoissa käsite on osin siirtynyt arkiseen puheeseen ja politisoitunut. Käsitettä on myös kritisoitu essentialistisesta ryhmäidentiteettien nimeämisestä ja vastakkainasettelujen tuottamisesta. Samalla kun käsitettä voi käyttää työkaluna epätasaisesti jakautuvien, materiaalistien resurssien hahmottamiseksi, onkin hyvä muistaa kaikenlaisten identiteettien liikkuvuus. (Hill Collins & Bilge 2016.)

Seksuaalinen väkivalta

- Maailman terveysjärjestön (WHO) mukaan seksuaalinen väkivalta tarkoittaa mitä tahansa seksuaalisia tekoja, kommentteja tai lähestymisiä, jotka tapahtuvat vastoin tai ilman teon kohteen suostumusta ja loukkaavat tämän itsemääräämisoikeutta.
- Termiä on myös kritisoitu, sillä teon kohteeksi joutuneen näkökulmasta kyse ei ole seksuaalisesta kokemuksesta.
- Seksuaalinen väkivalta ei edellytä fyysistä voimankäyttöä, sillä seksuaaliseen toimintaan voi pakottaa myös sanallisella uhkailulla, kiristämällä, manipuloinnilla tai uhrin puolustuskyvyttöntä tilaa hyväksikäyttämällä.
- Tutkimusten mukaan vain harva seksuaalisen väkivallan teko vastaa arkkityyppistä ”raiskausmyyttiä”. Useimmissa tapauksissa tekijä ei käytä fyysistä väkivaltaa tai uhkaa voimankäytöllä. Useimmat teon kohteeksi joutuvat tuntevat jollain tavalla tekijän, eivätkä välttämättä vastustele tätä fyysisesti. Suurin osa teoista tapahtuu yksityisasunnoissa, ei julkisissa tiloissa.
- Useimmat väkivaltaa kokeneet eivät ilmoita tapahtuneesta, eivätkä kaikki välttämättä edes tunnista seksuaaliseksi väkivallaksi tekoja, jotka ovat kriminalisoituja.
- Vuoden 2018 rikosuhritutkimuksen (Danielsson & Näsi 2019) mukaan Suomessa noin 50 000 alle 74-vuotiaasta naista kokee vuosittain seksuaalista väkivaltaa. Arviolta noin 90 prosenttia seksuaalisesta väkivallasta jää raportoimatta ja rikostilastojen ulkopuolelle.
- THL:n kansainvälisessä vertailututkimuksessa (Luoma ym. 2011) noin 4.6 prosenttia yli 60-vuotiaista suomalaisista naisista kertoi kokeneensa seksuaalista väkivaltaa. Luku oli tutkittujen maiden korkein.
- Vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn³⁸ mukaan yläkouluikäisistä tytöistä 13 prosenttia, ammattioppilaitoksissa opiskelevista 19 prosenttia ja lukiossa opiskelevista 14 prosenttia oli kokenut seksuaalista väkivaltaa. Kyselyssä seksuaalinen häirintä ja ahdistelu oli eroteltu omiksi kysymyksiksi. Yläkouluikäisistä julkisessa tilassa tapahtuvaa häirintää oli kokenut 21 prosenttia ja ahdistelua 48 prosenttia. Ammattioppilaitoksissa opiskelevilla vastaavat prosenttiluvut olivat 25 ja 50 prosenttia, lukiolaisilla 29 ja 51 prosenttia.
- Globaalisti noin yksi nainen kolmesta kokee elämänsä aikana seksuaalista väkivaltaa. Suurin osa uhreista on naisia, mutta myös muut sukupuolet voivat joutua seksuaalisen väkivallan kohteiksi.
- Tekojen vakavuusaste vaihtelee. Seksuaalista väkivaltaa ovat esimerkiksi raiskaus, seksuaalinen ahdistelu, raiskausyritys, seksuaalisiin tekoihin pakottaminen, häirintä, vainoaminen, tirkistely, insesti, pari- ja lähisuhdeväkivalta, seurusteluväkivalta, seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rajoittaminen, ihmiskauppa, seksin ostaminen alaikäiseltä, kunniaväkivalta, pakkoavioliitto, henkinen väkivalta, verkkoahdistelu, virtuaaliraiskaus, puhelinterrori, kostoporno, kuviin liittyvä väkivalta, salakuvaus, sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan esityksen seuranta, itsensäpaljastaminen, kiristäminen, lapsikauppa, pakkoabortit, pakkosterilisaatiot tai sukuelinten silvonta.
- Seksuaalista väkivaltaa on myös toimintakyvyltään heikentyneen henkilön taivuttelu seksuaaliseen tekoon, kun tämä ei pysty ilmaisemaan tahtoaan esimerkiksi sairauden, vammaisuuden tai muun avuttomuuden tai heikkoudentilan vuoksi. Kyseessä voi olla hyväksikäyttö, vaikka uhri ajattelisi seurustelewansa tekijän kanssa.

38 <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimus-ja-seuranta/kasvuympariston-turvallisuus>

Alisia Kessel (2021) tähdentää, että intersektionaalinen katsanto auttaa hahmottamaan seksuaalisen väkivallan poliittisena tekona, jota tulisi tarkastella laajemmin kuin vain sukupuolten eriarvoisuuteen liittyvänä ongelmana tai maskuliinisen dominanssin muotona. Hänen mukaansa seksuaalista väkivaltaa pitäisi lähestyä myös kapitalismin, kolonialismin, misogynian, nationalismin, rasismien tai heteronormatiivisuuden kehyksissä ja tarkastella erilaisten poliittisten dominanssin muotojen risteämistä keskenään. Seksuaalisen väkivallan tarkastelu edellyttääkin hyvin kompleksisten ja kätkeytyvien yhteiskunnallisten valtarakenteiden hahmottamista.

Käytännössä intersektionaalisen näkökulman omaksuminen tarkoittaisi journalismissa erilaisten marginalisoitujen ja seksuaaliselle väkivallalle alttiiden ryhmien paikallistamista ja näihin ryhmiin kuuluvien kokemusten näkyväksi tekemistä. Myös marginalisoituihin ryhmiin kuuluvia tulisi tarkastella intersektionaalisesti eli kiinnittämällä huomiota heidän yksilöllisiin, sosiohistoriallisiin taustoihinsa ja tarinoihinsa sekä pitäytymällä heidän sijoittamisestaan liian ahtaisiin identiteettilokeroihin (Gill 2018). Marian Meyersin (2013) mukaan intersektionaalinen ote auttaisiikin toimittajia välttämään sen kaltaista stereotyyppistä esittämistä, joka pahimmassa tapauksessa kyseenalaistaa väkivallasta kertovan kokemuksen tai tulee vähätelleeksi väkivallan tekoa.

Intersektionaalisessa ymmärryksessä siis esimerkiksi raiskatun romaninaisen, pahoinpidellyn transnaisen, ympärileikatun maahanmuuttajanaisen, uskonnollisessa yhteisössä parisuhdeväkivaltaa kokevan naisen, vanhusten palvelutalossa hyväksikäytetyn naisen, virtuaaliraiskauksen kohteeksi joutuneen nettipelaajan, opettajansa ahdisteleman yliopisto-opiskelijan, nuorisokodista karanneen teinitytön tai päihdeasunnossa raiskatun naisen seksuaalisen väkivallan kokemuksissa on sekä yhtymäkohtia että eroavaisuuksia, joita tulisi kuulla, paikallistaa ja sanoittaa. Lähestymistavalla pyritään tavoittamaan sosiaalisten ilmiöiden kompleksisuutta ja samalla tekemään näkyväksi seksuaalisen väkivallan lähtökohtia ja dynamiikkaa: jollain tavalla valtaa omaava tekijä etsii kohteekseen haavoittuvuutta ja teot marginalisoivat edelleen heitä, jotka ovat usein jo valmiiksi haavoittuvia.

Intersektionaalisen lähestymistavan huomion keskiössä ovat siis yhtäältä seksuaalisesta väki-vallasta selviytyneiden tarinat, joiden kertomisella ajatellaan olevan poliittista muutosvoimaa. Erityisesti journalismissa tulisi välittää moninkertaisesti marginalisoituihin ryhmiin kuuluvien selviytymiskertomuksia. (Gill 2018.) Näiden tarinoiden kertominen on tärkeää, jotta ilmiön laajuus ja tavallisuus tulisi selväksi niin kansalaisille kuin poliittisille päättäjille. Tarinoita kertomalla voidaan herättää myös myötätuntoa, jolloin kollektiivinen vaatimus ongelmaan tarttumiseksi kasvaa (Morgan & Simons 2017).

Selviytymisen näkökulman korostaminen on yhteistä intersektionaalisuudelle ja rakentavalle journalismille, jossa myös tähdennetään toivoa ja parantumista tukevien narratiivien välittämistä (esim. McIntyre & Gyldensted 2017). Tämän kaltaisia näkymiä voitaisiin tuottaa esimerkiksi seuraamalla journalismissa seksuaalisen väkivallan kohteiden elämää tapahtumien jälkeen sekä kertomalla resilienssistä ja keinoista, joiden avulla he ovat pystyneet jatkamaan elämäänsä. Selviytymisen näkökulman korostamiseksi monissa eettisissä ohjeistuksissa kehoitetaan välttämään esimerkiksi uhri-sanan käyttöä ja puhumaan sen sijaan seksuaalista väkivaltaa kokeneista tai siitä selviytyneistä.

Ilmiön laajuutta ja moninaisuutta voidaan tuoda ilmi keskittymällä rikosten tekijöiden sijasta väkivaltaa kokeneisiin. Seksuaalisesta väkivallasta selviytyneiden tarinoilla ajatellaan olevan poliittista muutosvoimaa.

Miten väkivallasta selviytyneen kertomus tulisi kehystää?

Seksuaalista väkivaltaa kokeneiden tarinat ovat tavallisesti vähemmistössä aihetta käsittelevässä journalismissa. Yksi syy on se, että ”raiskausmyytissä” on korostettu naisen vastuuta turvallisuudestaan ja heitä on myös syyllistetty rikoksista (Ali 2020, Sutherland ym. 2017, O’Hara 2012). Paitsi että väkivalta on traumaattinen kokemus, siitä kertomiseen liittyy siis häpeää sekä leimautumisen ja kyseenalaistetuksi tulemisen pelkoa. Seksuaalisesta väkivallasta selviytyneiden tarinoiden välittäminen edellyttääkin journalistilta valmistelevaa työtä luottamuksen saavuttamiseksi. Myös aiheen käsittely kysyy erityistä vastuullisuutta. Jutun julkaisemisen seurauksia on syytä ajatella tarinansa jakavan kannalta. Keskeinen kysymys on se, kuinka yksityiskohtaisesti tapahtumista tulisi kertoa ja miten tarinansa jakavan yksityisyys turvataan.

Journalisteille suunnatut eettiset ohjeet tähdentävät, että seksuaalista väkivaltaa käsittelevät jutut tulisi rakentaa tarinansa kertovan näkökulmasta. Jotta väkivaltaa kokeneella olisi mahdollisuus hallita narratiiviaan ja kehystää tapahtunut haluamallaan tavalla, jutussa tulisi käyttää suoria sitaatteja aina kun se on mahdollista. Myös jutun kokonaistoteutuksesta kuvituksesta otsikointiin on syytä keskustella. Lisäksi toimittajan tulisi välttää kielenkäytössään tunnepitoisia ilmaisuja sekä sanoja, jotka voivat raskauttaa selviytynyttä. Haastateltavan fyysisiä ominaisuuksia tai pukeutumista ei ole syytä kuvailla, eikä rikoksesta tulisi puhua epämääräisesti ja tekijän häivyttävässä passiivimuodossa. Esimerkiksi parisuhdeväkivaltaa kuvatessa olisi tärkeää tuottaa tekstiin elementtejä, jotka selittävät lähtemisen vaikeutta, eivätkä syyllistä uhria tilanteesta. Kokemuksensa jakava tulisi esittää uskottavana, joka myös pystyy teoretisoimaan, mitä on tapahtunut. Ajattelemattomalla uutisoinnilla journalismi voi uusintaa väkivaltateon tuottamia kokemuksia. (Unesco 2019 & 2022.)

Tässä hankkeessa tutkituista lehdistä vain Ilta-Sanomissa (16.1.2019) julkaistiin seksuaalirikoksesta selviytyneen ”Idan” kertomus. Tarina yhdistettiin Oulun tapahtumiin kertomalla Idan seuranneen Oulun rikosjulkisuutta sekä tuomalla esiin, että myös Idan raiskanneet miehet olivat ulkomaalaistaustaisia. Vaikka juttu tuo esiin väkivallan inhimillisiä seurauksia sekä myös resilienssin ja toivon näkökulmia, sen toteutus eettisiin ohjeisiin verraten synnyttää kysymyksen, tuliko Idan tarina kehystetyksi lopulta hänen toivomallaan tavalla. Jutussa Ida näyttäisi haluavan puhua ensisijaisesti omista tuntemuksistaan. Hän kritisoi seksuaalista väkivaltaa käsittelevän journalismin keskittymistä rikosten tekijöihin ja toivoo tarinansa toimivan vertaistukena. Tästä huolimatta Ilta-Sanomat päätti nostaa tekijät ja heidän vieraskielisyydestään kertovan sitaatin etukanteensa. Tumman kannen tuottama kehystys on myyvä ja synnyttää mielikuvia itse rikostilanteesta käydyistä keskusteluista, vaikka jutusta käy ilmi, että Ida kuvailee sitaatin sanoilla hetkeä, jolloin hänen mukaansa ”mitään pahaa ei ollut vielä tapahtunut”. Rikoksen tehneiden miesten etninen tausta on itse jutussa vähäisessä osassa, mutta kannen valinnat kehystävät Idan nimenomaisesti ulkomaalaistaustaisten tekemän seksuaalirikoksen uhriksi.

Journalismissa seksuaalirikoksista selviytyneiden tarinoiden kehystykseen on syytä kiinnittää erityistä huomiota myös siksi, että hybridissä mediaympäristössä sisällöt kiertävät ja kokemuksistaan kertovien on muutenkin vaikea hallita niistä viriäviä tulkintoja. Esimerkiksi islamvastaisessa blogosfäärissä meemiytyneen, raiskatun ruotsalaisnaisen kuvaa tutkinut Karina Horsti (2017) kirjoittaa, että kuvan julkaisseen ”Marian” alkuperäisenä tarkoituksena oli viestiä, että uhrin näkökulmasta tekijöiden kansallisuus on usein yhdentekevää. Tämä viesti jäi kuitenkin välittymättä kuvan levitessä kansainväliseen verkkojulkisuuteen muslimiraiskaus-aihetunnisteella varustettuna.

Selviytymistarinoiden lisäksi intersektionaalisessa ajattelussa korostetaan toisaalta myös seksuaalisen väkivallan rakenteellisuutta³⁹ ja tähdenetään, ettei ilmiön tarkastelua tulisi pelkistää episodimaisesti käsitellyiksi henkilökuviksi. Berkeley Media Studies Groupin (2018) tuottamassa oppaassa todetaan, että rakenteita voidaan tehdä näkyviksi tarkastelemalla erilaisia sosiaalisia konteksteja, yhteisöjä ja maisemia, joissa väkivaltaa tapahtuu. Yhteisöjen näkökulma on merkittävä, sillä vankasti individualistisissa länsimaissa seksuaalinen väkivalta tulee helposti selitetyksi yksilöiden ominaisuuksista ja heidän valinnoistaan johtuvaksi. Laajempia sosiaalisia konteksteja käsittelemällä uutismedian olisi mahdollista vaikuttaa siihen, ettei väkivaltaa koettaisi ensisijaisesti yksityiseksi ja häpeälliseksi tapahtumaksi, vaan yhteiskunnalliseksi ongelmaksi, jota olisi mahdollista myös ennaltaehkäistä (Sutherland ym. 2017).

Seksuaalista väkivaltaa yhteisöllisesti käsiteltäessä voidaan ensinnäkin hahmottaa, millaisia naisena ja miehenä olemisen tapoja tietty ympäristö tukee ja tuottaa sekä millaisia seksuaalisen väkivallan riskitekijöitä yhteisössä ilmenee. Toisaalta näkökulma tekee mahdolliseksi tarkastella myös muiden yhteiskunnallisten kysymysten, kuten alkoholipolitiikan tai köyhyyden yhteyksiä väkivaltaan. Lisäksi seksuaalista väkivaltaa voidaan lähestyä yhteisötason riskinä ja pohtien, millaisia seurauksia väkivallasta on yhteisön dynamiikalle, eheydelle ja toiminnalle tai kuinka kauan siitä toipuminen yhteisön tasolla kestää. Tyypillisesti uutismedia pyyhältää paikkakunnalle tekemään juttuja yhteisössä paljastuneesta rikoksesta ja lähtee paikalta yhtä nopeasti, kun taas osalliset elävät tapahtumien ja tekojen vaikutusten kanssa pitkään.

Yhteisöjen ja seksuaalista väkivaltaa sisältävien maisemien, kuten oppilaitosten, yritysten, poliittisten puolueiden, palvelukotien tai harrastusseurojen, käsittelyssä huomiota tulisi antaa myös niille konkreettisille toimille, joita ympäristöissä on tehty tai tehdään seksuaalisen väkivallan torjumiseksi. Seksuaalisesta väkivallasta kehittyvissä mediatapahtumissa erilaiset toimijat painottavat yleensä ennaltaehkäisevien toimien merkitystä, mutta käyty keskustelu jää usein yleiselle tasolle, eikä toimia tai keinoja eritellä. Konkreettisten ja selkeiden esimerkkien esilletuominen olisi tärkeää, sillä se auttaa näkemään väkivallan torjunnan myös mahdollisena tehtävänä. (Mejia ym. 2015.)

Seksuaalisen väkivallan torjunnan kannalta kohujulkisuus ei ole välttämättä tuloksekasta. Häirintäkohun keskelle joutunut yhteisö pyrkii yleensä eroon mainekriisistä mahdollisimman nopeasti. Väkivallan mahdollistanutta dynamiikkaa ja toimintamalleja ei välttämättä käsitellä.

39 Feministisessä tutkimuksessa seksuaalisen väkivallan rakenteellisuutta kuvataan usein raiskauskulttuurin käsitteellä, jolla tarkoitetaan ympäristöä ja käytäntöjä, jossa valkoinen heteroseksuaalinen miehinen väkivalta naisia kohtaan normalisoidaan (Kessel 2021; Murphy 2016.) Journalismissa aihetta käsiteltäessä on hyvä huomata, että myös seksuaalisen väkivallan ja tasa-arvon kysymykset nivoutuvat osaksi identiteettipoliittista kiistelyä. Intersektionaalisuuden tai raiskauskulttuurin kaltaiset termit ovat politisoituneita ja niiden käyttöä kannattaa journalismissa välttää, jos pyrkimyksenä on käsitellä aihetta mahdollisimman ei-polarisoivalla tavalla.

Kun seksuaalista väkivaltaa käsitellään yhteisötason ongelmana, uutistyössä olisi tärkeä irrottautua perinteisistä uutiskriteereistä ja tapahtumaperustaisesta uutisoinnista sekä tukeutua edellisissä alaluvuissa esiteltyihin, rakentavan journalismin proaktiivisuuden ja ratkaisuhakuisuuden periaatteisiin. Tavallisesti tietyssä yhteisössä ilmenevää seksuaalista väkivaltaa on journalismissa käsitelty uutiskriteerien tahdittamana ja äkillisesti paljastuvien rikostapausten yhteydessä. Tämän kaltainen käsittely tuottaa usein hetkellisen skandaalin, joka merkitsee kohun keskiöön joutuvalle yhteisölle mainekriisiä, josta se puolestaan pyrkii eroon mahdollisimman nopeasti. Seksuaalisen väkivallan torjunnan kannalta kohujulkisuus ei olekaan kovin tuloksekasta. Kriisin keskelle joutunut yhteisö yleensä sulkeutuu ja tiivistää rivinsä, tukeutuu ulkoiisiin mielikuviin keskittyvään kriisiviestintään sekä pyrkii eroon yksittäisistä rikoksiin syyllistyneistä. Puolustusasetelmassa myös väkivallan kohteeksi joutuneen tarinalla on suuri mahdollisuus joutua kyseenalaistetuksi. Kohun keskellä yhteisö ei yleensä valmis tai kykenevä puimaan tapahtumia avoimesti ja näin seksuaalisen väkivallan takana oleva dynamiikka ja juurtuneet toimintamallit voivat jäädä käsittelemättä. Yhteen yhteisöön voimakkaasti kohdistuva kohujulkisuus synnyttää myös samankaltaisia vinouman ongelmia kuin mitä tapahtui Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa, jossa rikoksia selitettiin kulttuurieroilla ja tekijöiden ulkomaalaistaustalla. Yhden ryhmän tai yhteisön voimakas normalisointi rikollisena tai ongelmallisena, vähentää yleisön tietoisuutta vastaavasta toiminnasta toisessa ryhmässä tai yhteisössä (Bernhardsson & Borgen 2012).

Journalismissa ei siis tarvitse odottaa, että tietyssä yhteisössä tulee ilmi kohauttavia seksuaalirikoksia, vaan käsitellä aihetta tutkivasti, teemallisesti ja pitkäkestoisesti siitä lähtöoletuksesta käsin, että seksuaalinen väkivalta on merkittävä yhteiskunnallinen ongelma, jota esiintyy kaikissa yhteisöissä ja ympäristöissä. Tämän kaltainen temaattinen, asiaperustainen uutistyö voidaan ymmärtää myös kampanjoivaksi journalismiksi (Kovach & Rosentiel 2014), jonka pyrkimyksenä ei ole enää vain äänen antaminen äänettömille, vaan myös yhteiskunnallisen muutoksen tuottaminen kysymyksessä, jonka ajatellaan olevan moraalisesti väärin. (Morgan & Simons 2017; Simons & Morgan 2017.) Temaattinen uutisointi erillisistä rikosuutisista tai seksiskandaaleista kerittyjen kohujen sijaan identifioisi seksuaalisen väkivallan kaikkialla läsnäolevaksi sosiaalseksi ongelmaksi, jolloin myös sen torjuntaan olisi luonteva osoittaa enemmän resursseja ja voimavaroja. Seksuaalista väkivaltaa torjumaan pyrkivän kampanjoivan journalismin etuna olisi myös sen saavuttama huomio: yksittäiset, ansiokkaatkin seksuaalista väkivaltaa käsittelevät jutut häviävät huomiokamppailussa vinoutuneita näkökulmia välittävälle mediatapahtumille.

Yhteisöjen ja ennaltaehkäisyn näkökulma voisi auttaa journalismia myös laajentamaan seksuaalisesta väkivallasta puhuvien lähteiden kirjoa. Etenkin feministisessä tutkimuksessa on kritisoitu journalismissa vallitsevia nykyisiä lähdekäytäntöjä, jossa seksuaalisesta väkivallasta puhujina toimivat ensisijaisesti poliisi, lainsäädännöstä vastaavat poliitikot tai juridiikan asiantuntijat. Nämä lähteet tuottavat kehystystä, jossa käsittelyn fokus on rikosten selvittämisessä tai lainsäädännöllisen sanktioinnin pelotevaikutuksissa. Tässä kehystyksessä muiden ennaltaehkäisyn ja väkivallan torjunnan keinojen käsittely jää vähäiseksi. Koska suurin osa seksuaalisesta väkivallasta jää niin Suomessa kuin muissakin maissa tehtyjen uhritutkimusten mukaan raportoimatta, kritiikissä painotetaan, että poliisiin ja rikostilastoihin nojautuminen voi johtaa vääränlaiseen kuvaan väkivallasta ongelmana. Kriittisimmät äänet toteavat tällaisen uutisoinnin olevan suoranaista misinformaation välittämistä. (Morgan & Simons 2017; Simons & Morgan 2017.)

Journalismissa onkin syytä pohtia, missä määrin poliisin seksuaalirikostilastot sopivat rutiininomaiseksi uutisten tuottamisen lähtökohdaksi tai juttujen vahvojen kärkiväitteiden perusteluiksi. Oulun seksuaalirikosjulkisuudessa tästä problematiikasta oltiin ainakin osin tietoisia, sillä joissakin jutuissa tuotiin esiin myös rikostilastoja täydentävien ja niitä haastavien rikosuhritutkimusten tuloksia. Ilmiön kehystämisen kannalta ongelmallista kuitenkin on, että rikosuhritutkimuksia ei tuoteta vuosittain,

eivätkä ne tarjoa yhtä helposti otsikoihin nostettavia pelkistyskäsitteitä. Niinpä journalismissa yleensä viitataankin uhritutkimusten tuloksiin leipätekstissä taustoittavina sivuhuomioina, otsikoiden yhä kerratessa virallisten rikostilastojen esittämiä prosenttilukuja.⁴⁰

Yhteisöjen ja ennaltaehkäisyn näkökulmista journalismissa olisi mahdollista löytää lähteikseen kirjo uusia toimijoita lääkäreistä mielenterveyden ammattilaisiin, vertaistukihenkilöihin, opettajiin, kriisityöntekijöihin tai esimiehiin, ja samalla tehdä näkyväksi, kuinka suurta ihmisjoukkoa seksuaalinen väkivalta tosiasiallisesti koskettaa varsinaisten tekijöiden ja väkivallan kohteiden lisäksi. Tutkimuksessa korostetaan etenkin seksuaalisen väkivallan ennaltaehkäisemisen parissa työtä tekevien huomioimista journalistisen julkisuuden lähteenä. Kuten Oulun seksuaalirikosjulkisuuden analyysi luvussa kolme osoitti, tämän aihealueen asiantuntijoita käytettiin journalismissa lähteinä verraten vähän. He pyrkivät esiin lähinnä yleisönosastoissa.

Koska vain noin 10 prosenttia seksuaalisesta väkivallasta päättyy virallisiin rikostilastoihin, journalismissa on syytä kyseenalaistaa tilastojen rutiininomaista käyttöä uutisoinnin lähtökohtana.

”Tällaiset (Oulun) tapaukset on kyllä monella tavalla todella turhauttavia. Kohujulkisuudessa, jossa seksuaalisen väkivallan kysymys rajautuu vain maahanmuuttaja-taustaisiin rikollisiin, niin sitä vastaan on todella vaikea siinä tilanteessa taistella. Siinä on puhetilaa lähinnä poliisille tai poliitikoille. En muista lukeneeni montaakaan tai en tiedä luinko välttämättä edes yhtäkään juttua, jossa olisi haastateltu sellaisia henkilöitä, jotka tekevät työtä seksuaalisen väkivallan ennaltaehkäisyn parissa tai sellaisten tutkijoiden haastatteluja, jotka olisivat perehtyneet sukupuolittuneen väkivallan kysymyksiin. Keskustelun spektri on kapea.” Haastattelu, asiantuntija.

40 Tutkimusaineistossa yhdessä Helsingin Sanomien (18.1.) jutussa oli käsitelty suoraan tätä teemaa vertailemalla virallisten rikostilastojen ja rikosuhritutkimusten toisistaan poikkeavia tietoja. Lehdessä haastatellun tutkijan mukaan uhritutkimusten ja rikostilastojen väliset erot selittyvät viranomaiskontrollin tehostumisella: vaikka rikosuhritutkimukset osoittavat, ettei seksuaalinen väkivalta ole oleellisesti lisääntynyt ja esimerkiksi lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on jopa vuodesta 1988 lähtien vähentynyt, viranomais-tilastojen samanaikaisesti kasvavat luvut kertovat siitä, että rikoksista kiinnijäämisen riski on lisääntynyt. Lehti myös otsikoi juttunsa poikkeuksellisen maltillisesti: ”Seksuaalirikoksista ilmoitus yhä useammin”.

104 seksuaalirikosuutista joka päivä

Oulun seksuaalirikoksista kehkeytnyt mediatapahtuma tukeutui virallisiin seksuaalirikostilastoihin, joissa ulkomaalaistaustaiset rikolliset ovat yliedustettuina suhteelliseen väestömääräänsä nähden. Esimerkiksi tuore valtioneuvoston selvitys tuo esiin, että vuonna 2019 ulkomaalaistaustaisten osuus raiskausrikoksista oli noin 30 prosenttia⁴¹ (Vauhkonen ym. 2021). Samanaikaisesti tutkimuksessa kuitenkin korostetaan, että rikostilastojen kyky heijastella seksuaalisen väkivallan ongelmaa on puutteellinen, sillä valtaosa teoista jää tilastoinnin ulkopuolelle. Niinpä tilastoja tulisikin käyttää journalismissa viitteellisesti ja tulkita niitä maltillisesti. Ulkomaalaistaustaisten osuus rikosten tekijöinä ja uhreina on vain yksi relevantti näkökulma muiden seksuaalista väkivaltaa käsittelevien näkökulmien ohella. Sitäkin voi ja on syytä käsitellä journalismissa, mutta oleellista on, missä yhteydessä ja sävyssä teemaa käsitellään, kenen näkökulmista aihetta lähestytään sekä keitä jutussa ja jutulla puhutellaan: tehdäänkö journalismissa pelkistäviä prosenttilukuja ja kansallisuuksia esiin nostavia kohujuttuja vai käsitelläänkö aihetta ratkaisuhakuisesti ja tavoilla, joka mahdollisesti hyödyttää myös kyseistä yhteisöä. Yhtä oleellista on pitää myös uutisointi mittasuhteissaan. Koska ulkomaalaistaustaisten rikokset eivät rikostilastojenkaan mukaan edusta seksuaalirikosten valtavirtaa, aiheen ei tulisi dominoida myöskään julkista keskustelua.

Huomion jakautumisen ja oikeasuhtaisuuden problematiikkaa voi havainnollistaa tekemällä leikillisen laskutoimituksen oheisesta Helsingin Sanomien (15.1.2019) julkaisemasta infografiikasta. Kuvan siniset ruudut osoittavat, että noin 75 prosenttia rikostilastoihin päätyvistä seksuaalirikoksista on etniseltä taustaltaan suomalaisten tekemiä ja 25 prosenttia muiden kansallisuuksien tekemiä rikoksia. Vaikka tämän kaltaiset kuvat auttavat ymmärtämään ilmiön kokonaisuutta, niiden avulla ei voi väistää vastuuta uutisoinnin synnyttämistä vaikutelmista, sillä yksittäisen informatiivisen kuvan vaikuttavuus massiiviseen mediatapahtumaan nähden on vaatimatonta. Jos esimerkiksi Helsingin Sanomat haluaisi tarjota vastaavaa näkyvyyttä jokaiselle kuviossa näkyvälle kantasuomalaisen tekemälle seksuaalirikokselle kuin Oulun seksuaalirikoksille, lehden pitäisi julkaista noin 104 näitä rikoksia käsittelevää uutista joka päivä.⁴²

41 Alkuperäisessä julkaisussa ulkomaalaistaustaisen osuuden seksuaalirikostilastoissa kerrotaan olevan 38 prosenttia, mutta muutama päivä myöhemmin tullessa oikaisussa kerrotaan, että poliisin tekemästä tilastointi-virheestä johtuen oikea luku on arviolta 30 prosenttia.

42 Helsingin Sanomat julkaisi kahden kuukauden tutkimusajanjaksolla 67 Oulun rikoksia käsittelevää uutista. Oulussa rikoksista epäiltyinä oli yhteensä 21 ulkomaalaistaustaista miestä. Näin yhtä epäiltyä kohden julkaistujen juttujen lukumäärä kuukaudessa oli 1.6. Kun tällä lukumäärällä kertoo kuvassa näkyvien kantasuo-malaisten epäiltyjen määrän 2006, saadaan tulokseksi 3210 juttua kuukaudessa eli noin 104 juttua päivässä.

Lähteet

Aalberg, T.; de Vreese, C.H. & Strömbäck, J. (2017) Strategy and game framing. Teoksessa C.H. de Vreese, F. Esser & D.N. Hopmann (toim.) *Comparing Political Journalism*. Abingdon, UK: Routledge.

Aaltola, M. (2000) Lumottu aika. Peli, aika ja kansainvälinen politiikka Wittgensteinin valossa. Teoksessa Kia Lindroos, & Kari Palonen (toim.) *Politiikan aikakirja. Ajan politiikan ja politiikan ajan teoretisointia*. Tampere: Vastapaino.

Abji, S.; Korteweg, A. & Williams, L. (2019) Culture Talk and the Politics of the New Right: Navigating Gendered Racism in Attempts to Address Violence against Women in Immigrant Communities. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 44(3), 797-822.

Adamson, G. (2020) Migrants and Crime in Sweden in the Twenty-First Century. *Society*, 57(1), 9-21.

Adelman, L.; Yogeewaran, K. & Lickel B. (2019) They're all the same, sometimes: Prejudicial attitudes toward Muslims influence motivated judgement of entitativity and collective responsibility for individual actions. *Journal of Experimental Social Psychology*, 80, 31-38.

Ahmed, S. (2018) *Tunteiden kulttuuripolitiikka*. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura.

Aldridge, M. (1995) Contemplating the Monster: UK National Press Treatment of the Frank Beck Affair. *The Sociological Review* 1995. Oxford & Cambridge: Blackwell Publishers.

Ali, S. (2020) Analyzing the News Media Practices Concerning Sexual Exploitation of Women. *Multicultural Education*, 6(4), 90-99.

Altheide, D.L. (2013) Media Logic, Social Control and Fear. *Communication Theory*, 23(3), 223-238.

Andersson, B. (2006) *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.

Anttiroiko, A.-V. (2004) Yhteiskuntavastuu ja sen määrittelyprosessi. Teoksessa Raija Järvinen (toim.) *Yhteiskuntavastuu: Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen*. Tampere: Tampere University Press.

Armstrong, E.A.; Gleckman-Krut, M. & Johnson, L. (2018) Silence, Power and Inequality: An Intersectional Approach to Sexual Violence. *Annual Review of Sociology* 44, 99-122.

Aslam, R. (2021) Global Patriotism: Is Peace Journalism the Solution? Teoksessa Stephen E. Ward (toim.) *Handbook of Global Media Ethics*. Springer Verlag.

Asunta, M. & Seppänen, E. (2020) *Turvapaikka uutisissa. Mediakatsaus 2015-2020*. Turku: Kivasana Kustannus.

Attias, M. & Brandsma, B. (2020a) Polarisaatio ja konfliktit – eli kuinka me ja ne -ajattelu vaikuttaa keskinäisissä konflikteissamme. Teoksessa Miriam Attias & Jonna Kangasoja (toim.) *Me ja ne. Välineitä vastakkainasettelujen aikaan*. Helsinki: Into Kustannus.

Attias, M. & Brandsma, B. (2020b) Työkalupakki polarisaation ja konfliktien käsittelyyn: vastakkainasetteluja purkava työote. Teoksessa Miriam Attias & Jonna Kangasoja (toim.) *Me ja ne. Välineitä vastakkainasettelujen aikaan*. Helsinki: Into Kustannus.

Austin, J.L. (1962) *How to do things with words. The William James Lectures delivered at Harvard University in 1955*. Oxford: Clarendon Press.

Balibar, E. (1991) *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities*. London: Verso.

Baker, C. (2002) *Media, Markets and Democracy*. New York: Cambridge University Press.

Barnet, B. (2008) Framing Rape: An Examination of Public Relations Strategies in the Duke University Lacrosse Case. *Communication, Culture & Critique*, 1(2), 179-202.

Bauman, Z. (2015) *The Migration Panic and Its (Mis)uses*. Osoitteessa: www.socialeurope.eu/migration-panic-misuses.

Bednared, M. & Caple, H. (2014) Why do news values matter? *Discourse & Society*, 25(2), 135-158.

Bednarek, M. & Caple, H. (2017) *The Discourse of News Values: How News Organizations Create Newsworthiness*. New York: Oxford University Press.

Bell, K.M. & Cervantez, A. (2021) News Coverage of Racism, White Supremacy and Hate Speech. Teoksessa Stephen A. Ward (toim.) *Handbook of Global Media Ethics*. Switzerland: Springer Nature Switzerland AG.

Benedict, H. (1992) *Virgin or Vamp: How the Press Covers Sex Crimes*. New York: Oxford University Press.

Benson, R. (2013) *Shaping immigration news: A French-American comparison*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

Benson, R. & Wood, T. (2015) Who Says What or Nothing at All? Speakers, Frames, and Frameless Quotes in Unauthorized Immigration News in the United States, Norway and France. *American Behavioral Scientist*, 59(7), 802-821.

Bernhardsson, J. & Borgen, A. (2012) Drink Sluts, Brats and Immigrants as Others. An analysis of Swedish media discourse on gender, alcohol and rape. *Feminist Media Studies*, 12(1), 1-16.

Besley, T. & Peters, M.A. (2020) Terrorism, trauma, tolerance: Bearing witness to white supremacist attack on Muslims in Christchurch, New Zealand. *Educational Philosophy and Theory*, 52(2), 109-119.

Bonnes, S. (2013) Gender and Racial Stereotyping in Rape Coverage. An Analysis of Rape Coverage in a South African Newspaper, Grocott's Mail. *Feminist Media Studies*, 12(2), 208-227.

Boshoff, P. & Prinsloo, J. (2015) Expurgating the Monstrous: An analysis of the South African Daily Sun's coverage of gang rape. *Feminist media studies*, 15(2), 208-222.

Boulila, S. & Carri, C. (2017) On Cologne: Gender, migration and unacknowledged racisms in Germany. *European Journal of Women's Studies*, 24(3), 286-293.

Bowdle, B. & Gentner, D. (2005) The Career of Metaphor. *Psychological review*, 112(1), 193-216.

Boyd, d. (2017) *Did Media Literacy Backfire? Points*. Osoitteessa: <https://points.datasociety.net/did-media-literacy-backfire-7418c084d88d>.

Boyle, M.P.; McLeod D.M. & Armstrong, C.L. (2012) Adherence to the Protest Paradigm: The Influence of Protest Goals and Tactics on News Coverage in U.S. and International Newspapers. *The International Journal of Press/Politics*, 17(2), 127-144.

Bradley, N. (2018) Essentialism in the Concept of Culture: Gauging Belief. *Journal of Intercultural Communication*, No21, 1-21.

Brandao, R.F. (2019) Challenging Data-Driven Journalism. *Journalism Practice*, 13(8), 927-930.

Brandsma, B. (2017) *Polarisation: Understanding the dynamics of Us versus Them*. Schoonrewoerd: BB in Media 2017.

Braun, J. & Gillespie, T. (2011) Hosting the public discourse, hosting the public. *Journalism Practice*, 5(4), 383-398.

Brenton, S. (2012) Scandals as a Positive Feature of Liberal Democratic Politics: A Durkheimian perspective. *Comparative Sociology*, 11(6), 815-844.

Bro, P. (2019) Constructive Journalism: Proponents, precedents and principles. *Journalism*, 20(4), 504-519.

Brubaker, R. (2017) Between nationalism and civilizationism: the European populist moment in comparative perspective, *Ethnic and Racial Studies*, 40(8), 1191-1226.

Bruns, A. & Nuernbergk, C. (2019) Political journalists and their social media audiences: New power relations. *Media and Communication*, 7(1), 198-212.

Bucher, T. (2018) *If...Then: Algorithmic Power and Politics*. Oxford: Oxford University Press.

Burroughs, B. (2020) Fake Memetics: Political Rhetoric and Circulation in Political Campaigns. Teoksessa Melissa Zimdars & Kembrew Mcleod (toim.) *Fake news: Understanding Media and Misinformation in the Digital Age*. Cambridge, Massachusetts, London, England: The MIT Press.

- Butler, J. (1993) *Bodies That Matter. On discursive limits of "sex"*. New York: Routledge.
- Cappella, J.N. & Jamieson, K. (1997) *The Cognitive Bases for Framing Effects*. New York: Oxford University Press.
- Caron, J.E. (2016) "The Quantum Paradox of Truthiness: Satire, Activism, and the Postmodern Condition," *Studies in American Humor*, 4(2) 153-181.
- Carragee, K.M. (2019) Communication, Activism and the News Media: An agenda for Future Research. *Communication & Society*, 32(4), 361-378.
- Carvalho, A. (2010) Media(ted) discourses and climate change: a focus on political subjectivity and (dis) engagement. *Wires*, 1(2), 172-179.
- Chippindale, P. & Horrie, C. (1990) *What is Islam?* London: W.H. Allen.
- Cockbain, E. (2013) Grooming and the "Asian sex gang predator"; the construction of a racial crime threat. *Race & Class*, 54(4), 22-32.
- Cockbain, E. & Waqas, T. (2020) Failing victims, fuelling hate: challenging the harms of the Muslim grooming gang narrative. *Race & Class*, 61(3), 3-32.
- Coddington, M.; Lewis, S.C. & Belair-Gagnon, V. (2021) The Imagined Audience for News: Where Does a Journalist's Perception of the Audience Come From? *Journalism Studies*, 22(8), 1028-1046.
- Coleman, R. (2009) Framing the Pictures in Our Heads: Exploring the Framing and Agenda-Setting Effects of Visual Images. Teoksessa Paul D'Angelo & Jim A. Kuypers (toim.) *Doing News Framing Analysis*. New York: Routledge.
- Colley, T. & Moore, M. (2020) The challenges of studying 4chan and the Alt-Right: "Come on in the waters fine". *New Media & Society*, 24(1), 5-30.
- Couldry, N. & Hepp, A. (2010) Introduction: Media events in globalized media cultures. Teoksessa Nick Couldry, Andreas Hepp & Friedrich Krotz (toim.) *Media Events in a Global Age*. London & New York: Routledge.
- Chadwick, A. (2017) *The hybrid media system* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Charteris-Black, J. (2006) Britain as a Container: Immigration Metaphors in the 2005 Election Campaign. *Discourse & Society*, 17(5), 563-581.
- Charteris-Black, J. (2018) *Analysing Political Speeches: Rhetoric, Discourse and Metaphor*. Basingstoke & New York: Palgrave-MacMillan. 2nd edition.
- Chilton, P. (2004). *Analysing Political Discourse: Theory and Practice*. London: Routledge.

Clarke, R.V. (2005) Seven misconceptions of situational crime prevention. Teoksessa Nick Tilley (toim.) *Handbook of crime prevention and community safety*. Cullompton, UK: Willan.

Colley, T. & Moore, M. (2020) The challenges of studying 4chan and the Alt-Right: "Come on in the water's fine". *New Media & Society*, 24(1), 5-30.

Councilor, K.C. (2017) Feeding the body politic: metaphors of digestion in Progressive Era US immigration discourse. *Communication and Critical/Cultural Studies*, 14(2), 139-157.

Craig, C. (2016) Iceberg model. Osoitteessa: http://practitionersgatheringslo2016.weebly.com/uploads/4/8/5/7/48574943/iceberg_model.pdf

Crenshaw, K. (1989) Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. *The University of Chicago Legal Forum*, 140, 139-167.

Creuz, K.; Helander, M. & Pyrhönen, N. (2011) Monimuotoistuva työväenluokka ja kilpailu matalapalkka-aloilla. Teoksessa Mika Helander (toim.) *Totta toinen puoli? Työperäisen maahanmuuton todelliset ja kuvitellut kipupisteet*. Helsingin yliopisto, Svenska social- och kommunalhögskolan, SSKH Skrifter 31.

Dahlgren, S. (2016) Mikä on taharrush gama'iy? *Haaste. Asiantuntevasti rikosentorjunnasta ja kriminaalipolitiikasta*. 2/2016.

Danielsson, P. (2019) Rikollisuuden rakenne ja kehitys. Teoksessa Petri Danielsson (toim.) *Rikollisuustilanne 2018. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, katsauksia 36/2019.

Danielsson, P. & Näsi, M. (2019) *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2018 - kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, katsauksia 35/2019.

Davenport, T.H. & Beck, J.C. (2001) *The Attention Economy: Understanding the New Currency of Business*. Boston: Harvard Business School Press.

Davis, A. (1981) *Women, race & class*. New York: Random House.

De Cillia, B. & McCurdy, P. (2020) No Surrender. No Challenge. No Protest Paradigm: A Content Analysis of the Canadian News Media Coverage of the "Yellow Vest Movement" and the "United We Roll Convoy". *Canadian Review of Sociology*, 57(4), 656-680.

Deem, A. (2019) The Digital Traces of #whitegenocide and Alt-Right Affective Economies of Transgression. *International Journal of Communication*, 13, 3183-3202.

Delgado, Richard, and Jean Stefancic (2017) *Critical Race Theory: An Introduction*. New York: New York University Press.

Deuze, M. (2005) What is journalism? Professional Identity and Ideology of Journalists Reconsidered. *Journalism*, 6(4), 442-464.

Deuze, M. (2019) What Journalism is (Not). *Social Media + Society*, 5(3), 1-4.

Dubois, E.; Gruz, A. & Jacobson, J. (2018) Journalists' Use of Social Media to Infer Public Opinion: The Citizens' Perspective. *Social Science Computer Review*, 38(1), 57-74.

Dyer, R. (1999) The role of stereotypes. Teoksessa Paul Marris & Sue Thornham (toim.) *Media Studies: A Reader*. 2nd Edition. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Eastal, P.; Blatchford, A.; Holland, K. & Sutherland, G. (2021) Teaching Journalists About Violence Against Women Best Reportage Practices: An Australian Case Study. *Journalism Practice*, DOI: 10.1080/17512786.2021.1886866

Eide, E. & Nikunen, K. (2011) *Media in Motion. Cultural Complexities and Migration in the Nordic Region*. Farnham: Ashgate.

Ekman, M. (2015) Online Islamophobia and the politics of fear: manufacturing the green scare. *Ethnic and Racial Studies*, 38(11), 1986-2002.

Ekman, M. & Krzyzanowski, M. (2021) A Populist turn? News editorials and the recent discursive shift on immigration in Sweden. *Nordicom Review*, 42(1), 67-87.

Ekström, M. (2002) Epistemologies of TV journalism: A theoretical framework. *Journalism*, 3(2), 259-282.

Elnan, T.S. (2019) After #MeToo: How the Campaign Changed the Way Norwegian Journalists Write About Rape. Reuters Institute Fellowship Paper, University of Oxford. Osoitteessa: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2019-08/Elnan_2019_journalist_fellowship_RISJ.pdf

Emmelkamp, P.M.G. & Kraanen, F.L. (2017) Alcohol and drugs in relation to sexual offending. Teoksessa Teela Sanders (toim.) *The Oxford handbook of sex offences and sex offenders*. Oxford: Oxford University Press.

Enli, G. (2016) Trust Me, I Am Authentic! Authenticity Illusions in Social Media Politics. Teoksessa Axel Bruns, Gunn Enli, Eli Skogerbo, Ander Olof Larsson & Christian Christensen (toim.) *Routledge Companion to Social Media and Politics*. London: Routledge.

Entman, R. (1993) Framing: Towards clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51-58.

Entman, R. (2004) *Projections of power: Framing news, public opinion and U.S. foreign policy*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

Erbel, J-M.; Meltzer, C.E.; Heidenreich, T.; Herrero, B.; Theorin, N.; Lind, F.; Berganza, R., Boomgaarden, H.G.; Schemer, C. & Strömbäck, J. (2018) The European media discourse on immigration and its effects: a literature review. *Annals of the International Communication Association*, 42(3), 207-223.

Fairclough, N. (1992) Discourse and Text: Linguistic and Intertextual Analysis within Discourse Analysis. *Discourse & Society*, 3(2), 193-217.

Farkas, J. & Neumayer, C. (2020) Mimicking News. How the credibility of an established tabloid is used when disseminating racism. *Nordicom Review*, 41(1), 1-17.

Farris, S.R. (2017) *In the Name of Women 's Rights: The Rise of Femonationalism*. Durham & London: Duke University Press.

Fazel, S.; Sjöstedt, G., Långström, N. & Grann, M. (2007) Severe mental illness and risk of sexual offending in men: a case-control study based on Swedish national registers. *J Clin Psychiatry*, 68(4), 588-596.

Feinstein, R. (2017). Intersectionality and the role of white women: an analysis of divorce petitions from slavery. *Journal of Historical Sociology*, 30(3), 545-60.

Feldman, A. (1994) The Cultural Anesthesia: From Desert Storm to Rodney King. *American Ethnologist*, 21(2), 404-418.

Felson, M. & Clarke, R. (1998) Opportunity Makes the Thief Practical theory for crime prevention. *Police Research Series, Paper 98*. Home Office, London; 1998.

Ferreday, D. (2015) Game of Thrones, Rape Culture and Feminist Fandom. *Australian Feminist Studies*, 30(83), 21-36.

Flusberg, S.; Matlock, T. & Thibodeau P.H (2018) War metaphors in public discourse. *Metaphor and Symbol*, 33(1), 1-18.

Ford, R.; Gonzales, S. & Quade, V. (2020) Collaborative and Inclusive Journalism: More Than Words. *Journalism & Mass Communication Educator*, 75(1), 58-63.

Forsberg, T. (2020) Sodassa koronavirusta vastaan? Covid19 ja metaforien pandemia. *Kosmopolis*, 50(2), 104-115.

Fraser, Nancy (2009/ 1992) Uusi katse julkisuuteen: Vallitsevan demokratian arvostelua. Suomentanut Veikko Pietilä. *Media & Viestintä*, 32(3), 8-30. Alkuperäisartikkeli: Rethinking the public sphere: A contribution to critique of actually existing democracy, teoksessa Craig Calhoun (toim.) (1992) *Habermas and the Public Sphere*, Cambridge: The MIT Press.

Fukuyama, Francis (2020) *Identiteetti. Arvostuksen vaatimus ja kaunan politiikka*. (suom. Antti Immonen) Jyväskylä: Docendo.

Galtung, J. & Holmboe Ruge, M. (1965) The structure of foreign news. *Journal of Peace Research*, 2(1), 64-91.

Galtung, J. (2003) Peace Journalism. *Media Asia*, 30(3), 177-180.

Gans, H.J. (2011) Multiperspective news revisited: Journalism and representative democracy. *Journalism*, 12(1), 3-13.

Gill, A. (2018) Survivor-Centered Research: Towards an Intersectional Gender-Based Violence. *Journal of Family Violence*, 33(8), 559-562.

Gillespie, T. (2017) Governance of and by platforms. Teoksessa Jean Burgess, Thomas Poell j& Alice Marwick (toim.) Sage Handbook of Social Media. London: Sage.

Goffmann, E. (1974) *Frame Analysis: An essay on the organization of experience*. Harvard: Harvard University Press.

Goldberg D. T. (2009) Racial comparisons, relational racisms: some thoughts on method. *Ethnic and Racial Studies*, 32 (7), 1271 – 1282.

Gonzales, S. & Ford, R. (2019) Collaborative and inclusive community journalism: How high schools, colleges and universities can help with the diversity pipe and enhanced inclusive storytelling across faultlines. White paper, Syndicate 9, WJEC5, Paris, France.

Gorman, C.S. & Culcasi, K. (2020) Invasion and colonization: Islamophobia and anti-refugee sentiment in West Virginia. *Environment and Planning C: Politics and Space*, 39, 168-183.

Greene, V.S. (2019) "Deplorable" Satire: Alt-Right Memes, White Genocide Tweets and Redpilling Normies. *Studies in American Humor*, 5(1), 31-69.

Grillo, R.D. (2003) Cultural Essentialism and Cultural Anxiety. *Anthropological Theory*, 3(2), 157-173.

Gullestad, M. (2006) Blind slaves of our prejudices: Debating "culture" and "race" in Norway. *Ethnos*, 69(2), 177-203.

Gyldensted, C. (2015) *From Mirrors to Movers: Five Elements of Positive Psychology in Constructive Journalism*. Charleston, SC: Group Publishing.

Haapasalo, J. (2008). *Kriminaalipsykologia*. Juva: WS Bookwell Oy.

Haara, P.; Reunanen, E.; Näsi, M. & Kivivuori, J. (2017) *Väkivalta pirstaloituvassa mediamaisemassa. Fokusryhmätutkimus uhkan kokemuksesta ja rikostiedon lähteistä*. Tampere: Journalismien, median ja viestinnän tutkimuskeskus COMET.

Haagerup, U. (2014) *Constructive News: How to Save the Media and Democracy with Journalism of Tomorrow*. New York: Innovatio Publishing.

Haavisto, C. (2011) *Conditionally one of 'us': a study of print media, minorities and positioning practices*. University of Helsinki, Swedish School of Social Sciences: SSKH Skrifter 30.

- Hagelund, A. & Kjeldsen, J.E. (2021) The other other. Representations and rhetorical estrangement of anti-immigration positions in Scandinavian print media, 1970-2016. *Poetics*, 85, <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2021.101529>. Osoitteessa: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0304422X21000012>
- Hallin, D.C. (1986) *The "Uncensored War": The Media and Vietnam*. New York: Oxford University Press.
- Hall, S. (1978) *Policing the Crisis: Mugging the State, and Law and Order*. Basingstone: MacMillan.
- Hall, S. (2019) *Mitä on tekeillä? Esseitä vallasta, uusliberalismista ja monikulttuurisuudesta*. Tampere: Vastapaino.
- Hanitzsch, T. (2017). Professional identity and roles of journalists. The Online Publication of Oxford Research Encyclopedia of Communication: Journalism Studies. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.95>
- Hannertz, U. (2003) Kulttuurin määritelmien yhteentörmäys. (suom. Olli Löytty) Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.) *Erilaisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Hannula, M. (2011) *Maassa maan tavalla. Maahanmuuttokritiikin lyhyt historia*. Helsinki: Otava.
- Harcup, T. & O'Neill, D. (2001) What is News? Galtung and Ruge revisited. *Journalism Studies*, 2(2), 261-280.
- Hart, C. (2017) Metaphor and Intertextuality in Media Framings of the (1984-85) British Miners' Strike: A Multimodal Analysis. *Discourse & Communication*, 11(1), 3-30.
- Hart, C. (2021) Animals vs. armies. Resistance to extreme metaphors in anti-immigration discourse. *Journal of Language and Politics*, 20(2), 226-253.
- Hart de, B. (2017) Sexuality, race and masculinity in Europe's refugee crisis. Teoksessa Carolus Grutters, Sandra Mantu & Paul Minderhoud (toim.) *Migration on the move: essays on the dynamics of migration*. Leiden: Brill.
- Hatakka, N.; Niemi, M.K. & Välimäki, M. (2018) "Perussuomalaiset ei ole rasistinen puolue". Näin populistipuolue vastaa rasismisyytöksiin mediassa. Teoksessa Mari K. Niemi & Topi Houni (toim.) *Media & Populismi. Työkaluja kriittiseen journalismiin*. Tampere: Vastapaino.
- Hatakka, N. (2019) *Populism in the hybrid media system. Populist radical-right online counterpublics interacting with journalism, party politics and citizen activism*. Akateeminen väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja, sarja B. Turku: Painosalama Oy.
- Hautakangas, M.; Ahva, L. & Haara, P. (2017) *Sovittelujournalismin käsikirja*. Tampere: Journalismin, median ja viestinnän tutkimuskeskus COMET. Avoimesti saatavilla verkosta: sovittelujournalismi.fi
- Hautakangas, M. & Ahva, L. (2018a) *Sovittelujournalismi kirkastaa keskustelua*. Teoksessa Mari K. Niemi & Topi Houni (toim.) *Media & Populismi. Työkaluja kriittiseen journalismiin*. Tampere: Vastapaino.

Hautakangas, M. & Ahva, L. (2018b) Introducing a New Form of Socially Responsible Journalism. Experiences from the Conciliatory Journalism Project. *Journalism Practice*, 12(6), 730-746.

Hedman, U. (2016) When Journalists Tweet: Disclosure, Participatory and Personal Transparency. *Social Media & Society*, 2(1), 1-13.

Helén, I. & Jauho, M. (2003) Terveyskansalaisuus ja elämän politiikka. Teoksessa Ilpo Helén, Ilpo & Mikko Jauho (toim.) *Kansalaisuus ja kansanterveys*. Helsinki: Gaudeamus.

Hellsten, I. (1997) Metaforien Eurooppa. Näkökulma suomalaiseen EU-journalismiin. Lisensiaatin tutkielma. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos. Julkaisuja A 90/1997.

Hellsten, I. (2002) *The Politics of Metaphor. Biotechnology and Biodiversity in the Media*. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 876. Tampere: Tampere University Press.

Heikkilä, H. (1998) Luottamus ja epäluulo. Valtion ja kansalaisuuden ideat Helsingin Sanomien EU-keskustelussa. Teoksessa Marja, Keränen (toim.) *Kansallisvaltion kielioppi*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Henricks, V.F. & Verstergaard, M. (2019) *Reality Lost: Markets of Attention, Misinformation and Manipulation*. Switzerland: Springer Open.

Herkman, J. (2015) Pelkkää retoriikkaa? Populismien kehykset Helsingin Sanomissa ja Ilta-Sanomissa vuoden 2011 eduskuntavaalien yhteydessä. *Media & Viestintä*, 38(2), 74-89.

Heywood, A. (2003) *Political Ideologies: An Introduction*. New York: Palgrave.

Hill Collins, P. & Bilge, S. (2016) *Intersectionality*. Cambridge, UK: Polity Press.

Hiltunen, I.; Suuronen, A & Pöyhtäri, R. (2022) Journalistien painostus ja uhkailu Suomessa: yleisyys ja vaikutukset. *Media & Viestintä*. (vielä julkaisematon artikkeli)

Hobbes, T. (1651/1999) *Leviathan eli kirkollisen ja valtiollisen yhteiskunnan aines, muoto ja valta*. (Leviathan or the matter, forme and power of a commonwealth ecclesiasticall and civil) (suom. Tuomo Aho) Tampere: Vastapaino.

Holliday, A. (2016) Studying Culture. Teoksessa Zhu Hua (toim.) *Research Methods in Intercultural Communication. A Practical Guide*. USA & UK: Wiley Blackwell.

Holm, M. (2019) *The Rise of Online Counterpublics? The limits of inclusion in a digital age*. Akateeminen väitöskirja. Uppsala University, Department of Government. Osoitteessa: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1329534/FULLTEXT01.pdf>

Holton, A.E. & Molyneux, L. (2015) Identity lost? The personal impact of brand journalism. *Journalism*, 18(2), 195-210.

Horsti, K. (2002) Maahanmuuttojournalismi - välivaihe monikulttuuriseen journalismiin. Teoksessa Pentti Raittila (toim.) *Etnisyys ja rasismi journalismissa*. Tampere: Suomen journalistiliitto/ Tampere University Press.

Horsti, K. (2005) *Vierauden rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.

Horsti, K. & Nikunen, K. (2013) The ethics of hospitality in changing journalism: A response to the rise of the anti-immigrant movement in Finnish media publicity. *European Journal of Cultural Studies*, 16(4), 489-504.

Horsti, K. (2017) Digital Islamophobia: The Swedish woman as a figure of pure and dangerous whiteness. *New Media & Society*, 19(9), 1400-1457.

Horvit, B.; Cortés-Martínez, C.A. & Kelling, K. (2018) Journalism, war, and peace. Teoksessa Tim Vos (toim.) *Journalism*. Berlin: De Gruyter.

Howard, A.B. (2014) The Art and Science of data-driven Journalism. Tow Center for Digital Journalism. Osoitteessa: <https://towcenter.org/wp-content/uploads/2014/05/Tow-Center-Data-Driven-Journalism.pdf>

Hudson, K. (2005) *Offending identities: Sex offenders' perspectives of their treatment and management*. Willan Publishing.

Huhtala, H. & Hakala, S. (2007) *Kriisi ja viestintä: yhteiskunnallisten kriisien johtaminen julkisuudessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Ikonen, R. & Halme, N. (2018) *Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta: kouluterveyskyselyn 2017 tuloksia*. THL, tutkimuksesta tiiviisti: 6/2018. Osoitteessa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-091-4>

Joenniemi, P. (1993) Euro-Suomi: Rajalla, rajojen välissä vai rajaton? Teoksessa Pertti Joenniemi, Risto Alapuro & Kyösti Pekonen (toim.) *Suomesta Euro-Suomeen. Keitä me olemme ja mihin matkalla*. Tutkimustiedote No. 53. Tampere: Rauhan- ja konfliktitutkimuslaitos, 17-48

Jukes, S. (2017) *Affective Journalism - uncovering the affective dimensions of practice in the coverage of traumatic news*. PHD Thesis. Department of Media & Communication, University of Goldsmith, London. Osoitteessa: https://research.gold.ac.uk/id/eprint/20635/1/MED_thesis_JukesS_2017.pdf

Kalfeli, N.; Frangonikolopoulos, C. & Gardikiotis, A. (2020) Expanding peace journalism: A new model for analyzing media representations of immigration. *Journalism*, 1-18, <https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1177/1464884920969089>

Kantola, A. & Vesa, J. (2013) Mediated scandals as social dramas: Transforming moral order in Finland. *Acta Sociologica*, 56(4), 295-308.

Karttunen, L. (2020) Kokemuksellinen kertomuskäsitys. Teoksessa Maria Mäkelä, Samuli Björninen, Ville Hämäläinen, Laura Karttunen, Matias Nurminen, Juha Raipola & Tytti Rantanen (toim.) *Kertomuksen vaarat. Kriittisiä ääniä tarinataloudessa*. Tampere: Vastapaino.

Kepplinger, H.M. & Viererbl (2018) Borderline Journalism: Why do journalists accept and justify questionable practices that establish scandals? A quantitative survey. *Journalism*, 22(3), 650-670.

Kilgo, D.K. & Harlow, S. (2019) Protests, Media Coverage and a Hierarchy of Social Struggle. *The International Journal of Press/ Politics*, 24(4), 508-530.

Khan, O. (2021) When is free speech not about freedom? When it's about racism. Teoksessa Charlotte Riley (toim.) *The free speech wars: How did we get here and why does it matter?* Manchester: Manchester University Press.

Kraidy, M.M. (2005) *Hybridity. Or the Cultural Logic of Globalization*. Philadelphia: Temple University Press.

Keskinen, S. (2005) *Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt*. Tampere: Tampere University Press.

Keskinen, S. (2011) Borders of the Finnish Nation: Media, politics and rape by foreign perpetrators. Teoksessa Elisabet Eide (toim.) *Media in Motion: Cultural complexity and Migration in Motion*. Farnham: Ashgate.

Keskinen, S. (2012) Limits to speech? The racialized politics of gendered violence in Denmark and Finland. *Journal of Intercultural Studies*, 33(3), 261-274.

Keskinen, S.; Mkwesha, F. & Seikkula, M. (2021) Teoreettisen keskustelun avaimet - rasismi, valkoisuus ja kolonialisuuden purkaminen. Teoksessa Suvi Keskinen, Minna Seikkula & Faith Mkwesha (toim.) *Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja kolonialisuus Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Kessel, A. (2021) Rethinking Rape Culture: Revelations of Intersectional Analysis. *American Political Science Review*, 116(1), 131-143.

Knuutila, A.; Kosonen, H.; Saresma, T.; Haara, P. & Pöyhtäri R. (2019) *Viha vallassa: vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:57. Osoitteessa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161812>

Knuutila, A. & Laaksonen, S-M. (2020) Viraali vihaisuus ja tahmea nauru: tunteet ja algoritmit digitaalisessa vaalikampanjoinnissa. Teoksessa Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen ja Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastomuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita. Helsinki: Oikeusministeriö.

Kokko, J. (2018) Kun poliittinen korrektius katosi: Donald Trumpin vaalikamppailun retoriikka. Teoksessa Mari K. Niemi & Topi Houni (toim.) *Media & Populismi. Työkaluja kriittiseen journalismiin*. Tampere: Vastapaino.

Koljonen, K. (2013) *Kriisi journalismissa: Kansakunnan katastrofit ja muuttuva professio*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Tiedotusoppi. Tampere: Tampere University Press.

Koskela, H. & Pain R. (2000) Revisiting fear and place: women's fear of attack and the built environment. *Geoforum*, 31, 269-280.

Kovach, B. & Rosenstiel, T. (2014) *The Elements of Journalism. What Newspeople Should Know and the Public Should Expect*. New York: Three Rivers Press.

Kraidy, M.M. (2005) *Hybridity or the Cultural Logic of Globalization*. Philadelphia: Temple University Press.

Krzyżanowski, M. & Ledin, P. (2017) Uncivility on the web: Populism in/and the borderline discourses of exclusion. *Journal of Language and Politics*, 16(1), 566-581.

Krämer, B. (2014) Media Populism: A Conceptual Clarification and Some Theses on its Effects. *Communication Theory*, 24(1), 42-60.

Kunelius, R., Noppari, E. & Reunanen, E. (2009) *Media vallan verkoissa*. Tampere: Tampere University Press.

Kuutti, H. (2015) *Todenmukainen journalismi*. Jyväskylä: Grano.

Kuypers, J. & D'Angelo, P. (2009) *Doing News Framing Analysis. Empirical and Theoretical Perspectives*. New York: Routledge.

Laaksonen, S-M. & Pöyry, E.I. (2018) Pahastumista vai politiikkaa: Sosiaalisen median kohtu affektiivisessä keskustelukulttuurissa. *Wider Screen*, 11(3), Osoitteessa: <http://widerscreen.fi/assets/Laaksonen-P%C3%B6yry-3-2018.pdf>

Lakoff, G. (1993). The contemporary theory of metaphor. Teoksessa A. Ortony (toim.) *Metaphor and thought* (2nd ed.) New York: Cambridge University Press.

Lakoff, G. & Johnson, M. (1980) *Metaphors we live by*. Chicago & London: The University of Chicago Press.

Langer, A.I. & Gruber, J.B. (2020) Political Agenda Setting in the Hybrid Media System: Why Legacy Media Still Matter a Great Deal. *The International Journal of Press/ Politics*, 26(2), 313-340.

Lappi-Seppälä, T.; Autio, T-L & Karjala, A. (2012) *Selvityksiä raiskausrikoksista*. Oikeusministeriön selvityksiä 13/2012. Helsinki: Oikeusministeriö.

Lee, J.J. (2013) *The Effects of Journalists' Social Media Activities on Audience Perceptions of Journalists and their News Products*. Dissertation. Ohio State University. (Order No. 3734622). Available from ProQuest Central.

Lee, J. (2015) The Double-Edged Sword: The Effects of Journalists' Social Media Activities on Audience Perceptions of Journalists and Their Products. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 20(2015), 312-329.

Lehti, M.; Salmi, V.; Aaltonen, M.; Danielsson, P.; Hinkkanen, V.; Niemi, H.; Sirén, R. & Suonpää, K. (2014) *Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 265. Helsinki: Tammerprint.

Lehtonen, M. & Löytty, O. (2003) *Erilaisuus*. Tampere: Vastapaino.

Lehtonen, M. & Löytty, O. (2007) *Suomiko toista maata?* Teoksessa Joel Kuortti, Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.) *Kolonialismin jäljet. Keskustat, periferiat ja Suomi*. Helsinki: Gaudeamus.

Lehtonen, M. (2015/2004a) *Johdatus: Säiliöstä suhdekimppuun*. Teoksessa Mikko Lehtonen, Olli Löytty & Pekka Ruuska (toim.) *Suomi toisin sanoen*. Tampere: Vastapaino.

Lehtonen, M. (2015/ 2004b) *Vieraus ja viisaus*. Teoksessa Mikko Lehtonen, Olli Löytty & Pekka Ruuska (toim.) *Suomi toisin sanoen*. Tampere: Vastapaino.

Lentin, A. & Titley, G. (2011) *The Crises of Multiculturalism: Racism in a Neoliberal Age*. London & New York: Zed Books.

Lentin, A. (2014) Post-race, post politics: the paradoxical rise of culture after multiculturalism. *Ethnic and Racial Studies*, 37(8), 1268-1285.

Levine, D.N. (1995) The organism metaphor in sociology. *Social Research*, 62, 239-265.

Lewis, R. & Marwick, A. (2017) *Media Manipulation and Disinformation Online*. Data & Society, Report, May 15, 2017. Osoitteessa: https://datasociety.net/wp-content/uploads/2017/05/DataAndSociety_MediaManipulationAndDisinformationOnline-1.pdf

Lewis, G. (2006) Imaginaries of Europe. Technologies of gender, economies of power. *European Journal of Women's Studies*, 13(2), 87-102.

Lindholm, A. & Lundbom, P. (2010) Tunteet yhteiskunnallisissa liikkeissä. Teoksessa Esa Konttinen & Jukka Peltokoski (toim.) *Verkostojen liikettä*. Jyväskylän yliopisto: Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali.

Linjakumpu, A. (2010) Kaltio-tapaus pilakuvakriisin ylikansallisenä muotona. *Media & Viestintä*, 33(4), 27-42.

Lough, K. & McIntyre, K. (2018) Journalists perceptions of solutions journalism and its place in the field. *#ISOJ*, 8(1), 33-53.

Luhtakallio, E. & Ylä-Anttila, T. (2011) Julkisen oikeuttamisen analyysi sosiologisena tutkimusmenetelmänä. *Sosiologia*, 1/2011, 34-51.

Luoma, M-L.; Koivusilta, M.; Lang, G.; Enzenhofer, E.; De Donder, L.; Verte, D.; Reingarde, J.; Tamutiene, I.; Ferreira-Alves, J.; Santos, A.J. & Penhale, B. (2011) Prevalence Study of Abuse and Violence against Older Women. Results of a Multi-cultural Survey in Austria, Belgium, Finland, Lithuania, and Portugal (European Report of the AVOW Project). Finland: National Institute for Health and Welfare (THL).

Lähdesmäki, T. (2017) Perussuomalaisten Eurooppa. Teoksessa Emilia Palonen & Tuija Saresma (toim.) *Jätkät & jytkyt. Perussuomalaiset ja populismin retoriikka*. Tampere: Vastapaino.

Maasilta, M.; Rahkonen, J. & Raittila, P. (2008) *Islam suomalaisissa joukkoviestimissä*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos. Julkaisuja Sarja A103.

Maasilta, M. (2010) *Suomen televisio ja monikulttuuriset yleisöt*. Tampere: Tampere University Press.

Maasilta, M. (2011) Commercial Television, Multicultural Drama and Migrant Audiences in Finland. In Elisabeth Eide & Kaarina Nikunen (Eds.) *Media in Motion. Cultural Complexity and Migration in the Nordic Region*. Farnham: Ashgate.

Maasilta, M. (2018) Maailma tulee kylään – vastaanottokeskuksen aikaansaama tunnekeskustelu. Teoksessa Mari Maasilta ja Kaarina Nikunen (toim.) *Media, tunteet ja pakolaisuus*. Tampere: Vastapaino.

Makweri, Marie (2020) Suomi, on peiliin katsomisen paikka. Teoksessa Miriam Attias & Jonna Kangasoja (toim.) *Me ja ne. Välineitä vastakkainasettelujen aikaan*. Helsinki: Into Kustannus.

Maly, I. (2019) New Right Metapolitics and the Algorithmic Activism of Schild & Vrienden. *Social Media + Society*, 5(2), 1-15.

Mancini, P.; Mazzoni, M.; Barbieri, G.; Damiani, M. & Gerli, M. (2019) What shapes the coverage of immigration. *Journalism*, 22(4), 845-866.

Marchionni, D. (2015) Journalism-as-a-conversation: An experimental test of socio-psychological/ technological dimensions in journalist-citizen collaborations. *Journalism*, 16(2), 218-237.

Markus, H.R. & Kitayama, S. (2009) Cultures and Selves: A Cycle of Mutual Constitution. *Perspectives on Psychological Science*, 5(4), 420-430.

Marshall, D. P. (1997) *Celebrity and Power. Fame in Contemporary Culture*. London & Minneapolis: University of Minneapolis Press.

Masini, A.; Van Aelst, P. & Zerback, T. (2017) Measuring and explaining the diversity of voices and viewpoints in the news. *Journalism Studies* 19: 2324-2343.

Massanari, A.L. (2018) Rethinking Research Ethics, Power and the Risk of Visibility in the Era of the "Alt-Right" Gaze. *Social Media + Society*, 4(2), 1-9.

Massey, D. (2008) *Samanaikainen tila*. Mikko Lehtonen, Pekka Rantanen & Jarno Valkonen (toim.), Janne Rovio (suom.) Tampere: Vastapaino.

Massoumi, B. (2005) Fear (The Spectrum Said) *East Asia Cultures Critique*, 13(1), 31-48.

Mattila, M. (2003) Rotuhygienia ja kansalaisuus. Teoksessa Ilpo Helen & Mikko Jauho (toim.) *Kansalaisuus ja kansanterveys*. Helsinki: Gaudeamus.

McCoy, J. & Somer, M. (2021) Overcoming Polarization. *Journal of Democracy*, 32(1), 6-21.

McCloskey, D. N. (1998/ 1985) *The rhetoric of economics*. (2nd edition) Madison, Wisconsin: The University of Wisconsin Press.

McGregor, S.C. (2019) Social media as public opinion: How journalists use social media to represent public opinion. *Journalism*, 20(8), 1070-1086.

McIntyre, K. & Gibson, R. (2016) Positive News Makes Readers Feel Good: A "Silver-Lining" Approach to Negative News Can Attract Audiences. *Southern Communication Journal*, 81(5), 304-315.

McIntyre, K. & Gyldensted, C. (2017) Constructive Journalism: Applying Positive Psychology Techniques to News Production. *The Journal of Media Innovations*, 4(2), 20-34.

McIntyre, K. (2019) Solutions journalism: The Effects of including solution information in news stories about social problems. *Journalism Practice*, 13(1), 16-34.

McIntyre Hopkinson, K. & Dahmen, N.S. (2021) *Reporting Beyond the Problem: from civic journalism to solution journalism*. Peter Land Publishers.

McKinnon, S.L.; Johnsson, J. & Asen R. (2016) Rhetoric and ethics revisited: what happens when rhetorical scholars go into the field. *Cultural Studies, Critical Methodologies*, 16(6), 560-570.

McNair, B. (2016) *Communication and Political Crisis. Media, Politics and Governance in a Globalized Public Sphere*. New York: Peter Lang.

Mejia, P.; Somji, A.; Nixon, L., Dorfman, L. & Quintero, F. (2015) What's missing from the news on sexual violence? An analysis of coverage, 2011-2013. Issue 22. Berkeley Media Studies Group publications. Osoitteessa: <http://www.bmsg.org/resources/publications/issue-22-whats-missing-from-the-news-on-sexual-violence-an-analysis-of-coverage-2011-2013/>

Mellins, C.A.; Walsh K.; Sarvet A.L.; Wall M. & Gilbert L. (2017). Sexual assault incidents among college undergraduates: prevalence and factors associated with risk. *PLOS ONE* 13(1): e0192129 <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0192129>

Messinger, A.M. (2017) *LGBTQ Intimate Partner Violence: Lessons for Polity, Practice and Research*. Berkeley: University of California Press.

Mestrovic, S.G. (1997) *Postemotional Society*. London: Sage.

Meyers, M. (2013) *African American women in the news: Gender, race and class in journalism*. New York: Routledge.

Mio, J.S. (1996) Metaphor, politics and persuasion. Teoksessa J.S. Mio & A.N. Katz (toim.) *Metaphor: Implications and Applications*. Mahwah, NJ: Erlbaum.

Moffit, B. (2015) How to Perform Crises: A Model for Understanding the Key Role of Crisis in Contemporary Populism. *Government and Opposition*, 52(2), 189-217.

Morgan, J. & Simons, M. (2017) Changing Media Coverage of Violence Against Women. The role of individual cases and individual journalists. *Journalism Practice*, 12(9), 1165-1182.

Morris, M. (2014) Values as the Essence of Culture: Foundation or Fallacy? *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 45(1), 14-24.

Mourao, R. (2018) From Mass to Elite Protests: News Coverage and the Evolution of Antigovernment Demonstrations in Brazil. *Mass Communication and Society*, 22(1), 49-71.

Mourao, R. & Chen, W. (2019) Covering Protests on Twitter: The Influence on Journalists' Social Media Portrayals of Left- and Right-Leaning Demonstrations in Brazil. *The International Journal of Press/ Politics*, 25(2), 260-280.

Mudde, C. (2019) *The Far Right Today*. Cambridge, UK: Polity Press.

Musolff, A. (2010) *Metaphor, Nation and the Holocaust: The Concept of the Body Politic*. London, New York: Routledge.

Ng, E. (2020) No ground pronouncements here...: Reflections on cancel culture and digital media participation. *Television and New Media*, 21(6), 621-627.

Nelson, J.L. (2021) *Imagined Audiences: How Journalists Perceive and Pursue the Public*. Oxford: Oxford University Press.

Nielsen, R.K. & Selva, M. (2019) More Important, But Less Robust? Five Things Everybody Needs to Know about the Future of Journalism. Reuters Institute Report, January 2019, osoitteessa: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2019-01/Nielsen_and_Selva_FINAL_0.pdf

Niemi, M.K. & Perälä, A. (2018) Keiden ääni kuului, keiden "kriisistä" puhuttiin? Ylen journalistiset valinnat turvapaikanhakijoita käsittelevissä ohjelmissa. Teoksessa Mari K. Niemi & Topi Houni (toim.) *Media & Populismi. Työkaluja kriittiseen journalismiin*. Tampere: Vastapaino.

Niemi, M.K.; Ahva, L.; Hatakka, N.; Hautakangas, M.; Herkman, J.; Hiltunen, I.; Houni, T.; Kokko, J.; Noppari, E.; Perälä, A.; Suonpää, M. & Välimäki, M. (2018) Kuinka harjata populismia. Askelmerkkejä toimittajille ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Teoksessa Mari K. Niemi & Topi Houni (toim.) *Media & Populismi. Työkaluja kriittiseen journalismiin*. Tampere: Vastapaino.

Nikunen, K. (2010) Rakastamisen vaikeudesta: Internet, maahanmuuttokeskustelu ja tunteet. *Media & Viestintä*, 33(4), 7-26.

- Nikunen, K. (2015) Politics of irony as emerging sensibility of anti-Immigrant debate. Teoksessa Rikke Andreassen & Kathrine Vitus (toim.) *Affectivity and race: Studies from the Nordic Context*. Franham: Ashgate.
- Nikunen, K. (2018) Pakolaisuus tositelevisiossa: eettisen viihteen tunnetalous. Teoksessa Mari Maasilta & Kaarina Nikunen (toim.) *Pakolaisuus, tunteet ja media*. Tampere: Vastapaino.
- Nikunen, K. (2019) *Media solidarities. Emotions, power and justice in the digital age*. London: Sage.
- Nikunen, K. & Pantti, M. (2018) Tapaus Ku Klux Klan: Affektiivinen julkisuus, moraaliset tunteet ja tahmaiset kuvat. Teoksessa Mari Maasilta & Kaarina Nikunen (toim.) *Pakolaisuus, tunteet ja media*. Tampere: Vastapaino.
- Nilsson, G. (2018) Rape in the news: on rape genres in Swedish news coverage. *Feminist Media Studies*, 19(8), 1178-1194.
- Noël, L. (1994). *Intolerance: A general survey* (A. Bennett, Trans.). Montreal, Ontario, Canada: McGill-Queen's University Press.
- Noppari, E. & Hiltunen, I. (2018) Populistinen vastamedia eliittejä haastamassa. Teoksessa Mari K. Niemi & Topi Houni (toim.) *Media & Populismi. Työkaluja kriittiseen journalismiin*. Tampere: Vastapaino.
- Noppari, E.; Hiltunen, I. & Ahva, L. (2019) User profiles for populist counter-media websites in Finland. *Journal of alternative and community media*, 4(1), 23-37.
- Nousiainen, R. (2012) Poliisi syöttää ja säännöstelee. Teoksessa Johanna Vehkoo (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2012*, Media & Viestintä 1/2012. Journalismien, viestinnän ja median tutkimuskeskus Comet, Tampereen yliopisto.
- Nurminen, M. (2020) Kun poliisi kertoo ja Kela vaikenee: Viranomaiskerronnan vaikeus. Teoksessa Maria Mäkelä, Samuli Björninen, Ville Hämäläinen; Laura Karttunen; Matias Nurminen; Juha Raippola & Tytti Rantanen (toim.) *Kertomuksen vaarat. Kriittisiä ääniä tarinataloudesta*. Tampere: Vastapaino.
- Nyhan, Brendan (2017) Media Scandals Are Political Events: How Contextual Factors Affect Public Controversies over Alleged Misconduct by U.S. Governors. *Political Research Quarterly*, 70(1), 223-236.
- O'Brien, G. (2003) Indigestible food, conquering horders and waste materials: Metaphors of immigrants and the early immigration restriction debate in the U.S. *Metaphor and Symbol*, 18(1), 33-47.
- O'Brien, G. (2018) Introduction to Metaphor Theory: Its Use in Public Policy. London: Routledge.
- O'Hara, S. (2012) Monsters, playboys, virgins and whores: Rape myths in the news media's coverage of sexual violence. *Language and Literature: International Journal of Stylistics*, 21(3), 247-259.
- Oikeusministeriö (2012) *Selvityksiä raiskausrikoksista*. Selvityksiä ja ohjeita, Utredningar och anvisningar, 13/2012. Helsinki: Oikeusministeriö. Osoitteessa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76353/omso_13_2012_selvityksia_raiskausrikoksista_214_s.pdf

Ojala, M. & Pöyhtäri, R. (2019) Watchdogs, Advocates and Adversaries: Journalists' relational role conceptions in Asylum Reporting. *Media & Communication*, 6(2), 168-178.

Olkinuora, H. (2006) Minne menet media? Elinkeinoelämän valtuuskunta, EVA, raportteja. Osoitteessa: <https://www.eva.fi/blog/2006/05/18/minne-menet-media/>

Ollus, N.; Tanskanen, M.; Honkatukia, P. & Kainulainen, H. (2019) Sukupuolistunut vihapuhe, seksuaalinen häirintä ja risteävät yhteiskunnalliset erot. Teoksessa Mia Teräsaho & Johanna Närvi (toim.) *Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon. Analyysejä tasa-arvobarometristä 2017*. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL), raportti 6/2019. Osoitteessa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137765/URN_ISBN_978-952-343-314-4.pdf?sequence=1

Pantti, M. (2010) The value of emotion: An examination of television journalists' notions on emotionality. *European Journal of Communication*, 25(2), 168-181.

Pantti, M. (2016) "Despicable, disgusting, repulsive!!!" Public emotions and moralities in online discussions about violence towards refugees. *Javnost: The Public*, 23(4), 363-381.

Pantti, M.; Nelimarkka, M.; Nikunen, K. & Titley, G. (2019) The meanings of racism: Public discourses about racism in Finnish news media and online discussion forums. *European Journal of Communication*, 34(5), 503-519.

Pantti, M. & Ojala, M. (2019) Caught between sympathy and suspicion: journalistic perceptions and practices of telling asylum seekers' personal stories. *Media, Culture & Society*, 41(8), 1031-1047.

Pantti, M. & Wieten, J. (2005) Mourning Becomes the Nation: Television Coverage of the Murder of Pim Fortuyn. *Journalism Studies* 6(3), 301-313.

Papacharissi, Z. (2015) *Affective Publics. Sentiment, Technology, and Politics*. Oxford: Oxford University Press.

Parikka, T. (2018) Female Bodies Adrift: Violation of the Female Bodies in Becoming a Subject in the Western Media. *Media and Communication*, 6(2), 158-167.

Parks, P. (2020) The Ultimate News Value: Journalism textbooks, the U.S. Presidency and the Normalization of Donald Trump. *Journalism Studies*, 21(4), 512-529.

Patil, V. & Purkayastha, B. (2015) Sexual Violence, Race and Media (In)Visibility: Intersectional Complexities in a Transnational Frame. *Societies*, 5(3), 598-617.

Phillips, W (2018) *The oxygen of amplification: better practices for reporting on extremists, antagonists and manipulators*. Osoitteessa: : <https://datasociety.net/output/oxygen-of-amplification/>

Pietilä, V. (1995) *Tv-uutisista, hyvää iltaa*. Tampere: Vastapaino.

Piller, I. (2011) *Intercultural communication: A critical introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Piñero Piñero, G.; Díaz-Peralta, M. and García-Domínguez, M. (2014) Metaphors of Irregular Immigration in the Spanish Language Press in the United States. *Studia Neophilologica*, 86(1), 51-65.

Pirani, B.M. & Smith, T.S. (2016) *Embodiment and cultural differences*. Cambridge: Cambridge Scholar Publishing.

Poliisin viestintästrategia (2015) Poliisin viestintä. Nykytila, strategia ja kehittämisaalueet 2015-2018. Osoitteessa: https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/37186_Poliisin_viestinta_Poliisihallituksen_julkaisusarja_2-2015.pdf?7c6b75a9fc6ed588

Pollack, E.; Sigurd, A.; Kantola, A. & Orsten, M. (2018) The New Normal: Scandals as a Standard Feature of Political Life in Nordic Countries. *International Journal of Communication*, 12, 3087-3108.

Powell, T.E.; Boomgaarden, H.G.; De Swert, K. & de Vreese, C.H. (2015) A Clearer Picture: The Contribution of Visuals and Text to Framing Effects. *Journal of Communication*, 65(6), 997-1017.

Puuronen, V. (2011) *Rasistinen Suomi*. Helsinki: Gaudeamus.

Pyrhönen, Niko (2015) *The True Colors of Finnish Welfare Nationalism: Consolidation of Neo-Populist Advocacy as a Resonant Collective Identity through Mobilization of Exclusionary Narratives of Blue-and-White Solidarity*. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto, Svenska social- och kommunalhögskolan. saresma

Pöyhtäri, R. (2004) *Toiseksi tehdyt. Analyysi suomalaisesta ja hollantilaisesta ylioppilaslehdessä*. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.

Pöyhtäri, R. (2011) Lajityypin ehdoilla – maahanmuuton ja maahanmuuttajien artikulaatiot aikakauslehdissä. *Media & Viestintä*, 34(3), 40-64.

Pöyhtäri, R. (2018) Raiskausuutisista vihapuheeseen: uutismedian eettistä harkintaa. Teoksessa Mari Maasilta & Kaarina Nikunen (toim.) *Pakolaisuus, tunteet ja media*. Tampere: Vastapaino.

Pöyhtäri, R.; Nelimarkka, M.; Nikunen, K.; Ojala, M.; Pantti, M. & Pääkkönen J. (2019) Refugee debate and networked framing in the hybrid media environment. *International Communication Gazette*, 83(1), 81-101.

Raine, L. & Andersson, J. (2017) *The fate of online trust in the next decade*. Pew Research Center, 10 August. Osoitteessa: <https://www.pewinternet.org/2017/08/10/the-fate-of-online-trust-in-the-next-decade/>.

Raittila, P. (2004) *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä*. Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö.

Raittila, P. (2009) Journalismin maahanmuuttokeskustelu. Hymistelyä, kriittisyyttä vai rasismien tukemista? Teoksessa Suvi Keskinen, Anna Rastas & Salla Tuori (toim.) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino.

Raittila, P. & Kutilainen, T. (2000) *Rasismi ja etnisyys Suomen sanomalehdissä syksyllä 1999*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, julkaisu C31.

Rantasila, A. (2018) Tahmaiset affektit. Fukushima Daiichin ydinonnettomuus Yle:n uutisoinnin verkkokommenteissa. *Lähikuva*, 31(3), 30-45.

Rantasila, A. (2020) Circulating Emotions, Sticky Feelings: Affective dynamics of the Fukushima Daiichi nuclear disaster in a hybrid media environment. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta. Tampere: Yliopistopaino.

Rastas, A. (2005) Rasismi - oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia. Teoksessa Anna Rastas, Laura Huttunen, Olli Löytty (toim.) *Suomalainen vieraskirja*. Tampere: Vastapaino.

Reese, S.D. (2021) The institution of Journalism: Conceptualizing the Press in a Hybrid Media System. *Digital Journalism*, 10(2), 253-266.

Rosling, H.; Rosling, O. & Rosling Rönlund A. (2018) Faktojen maailma. Asiat ovat paremmin kuin luulet. Helsinki: Otava.

Ruist, J. (2019) *Global migration – orsaker och konsekvenser*. Stockholm: SNS Förlag.

Rukhsana, A. (2021) Global Patriotism: Is Peace Journalism the Solution? Teoksessa Stephen A. Ward (toim.) *Handbook of Global Media Ethics*. Switzerland: Springer Nature Switzerland AG.

Ruotsalainen, J. & Heinonen, S. (2016) *Intiimi journalismi. Diginatiivit mediat tulevaisuuden journalismin edelläkävijöinä*. Tulevaisuuden tutkimuskeskus TUTU, eJulkaisu 7/2016. Turku: Turun yliopisto.

Rupar, V. (2021) Revisiting the Public Interest: Journalism and the Global Immigration Crisis. Teoksessa Stephen A. Ward (toim.) *Handbook of Global Media Ethics*. Switzerland: Springer International Publishing.

Salter, M. & Dagistanli, S. (2015) Cultures of Abuse: "Sex Grooming", Organised Abuse and Race in Rochdale, UK. *Crime Justice Journal*, 4(2), 50-64.

Saresma, T. (2018) Gender populism: three cases of Finns party actors' traditional anti-feminism. Teoksessa Urpo Kovala, Emilia Palonen, Maria Ruotsalainen & Tuija Saresma (toim.) *Populism on the loose*. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja, 122.

Saresma, T. (2019) Politics of Fear and Racialized Rape: Intersectional Reading of the Kempele Rape Case. Teoksessa Peter Hervik (toim.) *Racialization, Racism and Anti-Racism in the Nordic Countries. Approaches to Social Inequality and Difference*. New York: Palgrave Macmillan.

Saresma, T., & Tulonen, U. (2020). Halla-ahon ahdistus ja ironia: ulossulkeva suomalaisuus ja ahdas nationalismi Scripta-blogissa. Teoksessa E. Nykänen, & R. Rossi (toim.), Suomalaiset ahdistukset: Kansallinen omakuva ja kielteiset tunteet (pp. 141-164). Helsingin yliopisto. Joutsen : Erikoisjulkaisuja, 4. <https://doi.org/10.33347/jses.85310>

Saresma, T.; Pöyhtäri, R.; Knuutila, A.; Kosonen, H.; Juutinen, M.; Haara, P.; Tulonen, U.; Nikunen, K. & Rauta, J. (2022) Verkkoviha. Vihapuheen tuottajien ja levittäjien verkostot, toimintamuodot ja motiivit. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:48. Osoitteessa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164244/VNTEAS_2022_48.pdf

Saukkonen, P. (2020) *Vimmainen maailma. Kirjoituksia muuttoliikkeestä, monikulttuurisuudesta ja nationalismista*. Siirtolaisinstituutti, Julkaisuja 35. Turku: Siirtolaisinstituutti.

Schilperoord, J. (2018) Ways with pictures. Visual incongruities and metaphor. Teoksessa Gerard Steen (toim.) *Visual Metaphor: Structure and Process*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Seikkula, M. & Keskinen, S. (2021) Johdanto: Muutautuva rasismi ja moninainen antirasismi. Teoksessa Suvi Keskinen, Minna Seikkula & Faith Mkwsha (toim.) *Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja kolonialisuus Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Semino, E. (2008) *Metaphor in Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sheedharan, C. & Thorsen, E. (2021) *Sexual Violence and the News Media. Issues, challenges and guidelines for journalists in India*. Unesco, India. Osoitteessa: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378325.locale=en>

Shaw, I. (2011) Human rights journalism: a critical conceptual framework of a complementary strand of peace journalism. Teoksessa Ibrahim Shaw, Jake Lynch & Robert Hacket (toim.) *Expanding peace journalism: comparative and critical approaches*. Sydney: Sydney University Press.

Sheikh, L. (2021) Keskiluokan valkoiset tilat. Teoksessa Suvi Keskinen, Minna Seikkula & Faith Mkwesha (toim.) *Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja kolonialisuus Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Siebers, H. & Dennissen, M. (2015) Is it cultural racism? Discursive exclusion and oppression of migrants in the Netherlands. *Current Sociology*, 63(3), 470-489.

Simola, A. (2008) *Tervetullut työvoimaksi. Työperäinen maahanmuutto mediassa*. Tampereen yliopiston Tiedotusopin laitoksen julkaisuja A109. Tampere: Tampereen yliopisto.

Simons, M. & Morgan, J. (2017) Changing Media Coverage of Violence Against Women. Changing sourcing practices? *Journalism Studies*, 19(8), 1202-1217.

Sisäministeriö (2018) Onko Suomi maailman turvallisimaa kaikille? Turvallisuuden toteutuminen eri sukupuolten ja väestöryhmien kannalta. Osoitteessa: <https://intermin.fi/documents/1410869/4024872/Turvallisuuden+yhdenvertaisuus+selvitys+310518.pdf/9091cbbf-6dd9-4d8a-b337-01be26de818a/Turvallisuuden+yhdenvertaisuus+selvitys+310518.pdf.pdf>

Smith, G. (2019) Cattle, progress and a victimized nation: Exploring metaphors in current and past immigration discourse. *Metaphor & the Social World*, 9(2), 263-284.

Song, M. (2014) Challenging a culture of racial equivalence. *The British Journal of Sociology*, 65(1), 107-129.

Soniewicka, M. (2011) Patriotism and Justice in the Global Dimension: A Conflict of Virtues? *Eidos*, 14, 50-71.

Sonnevend, J. (2016) *Stories without Borders. The Berlin Wall and the Making of a Global Iconic Event*. New York: Oxford University Press.

Sontag, S. (1991) *Sairaus vertauskuvana & Aids ja sen vertauskuvat*. Hämeenlinna: Karisto.

Souto, A-M.; Honkasalo, V. & Suurpää, L. (2015) Kuuntelemista, sanoittamista ja näkyväksi tekemistä. Tutkijat kiistellyn rasismien äärellä. Teoksessa Antti Häkkinen & Mikko Salasuo (toim.) *Salattu, hävetty, vaiettu. Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä*. Tampere: Vastapaino.

Spivak, G. (1987) *In Other Worlds: Essays in Cultural Politics*. Taylor and Francis.

Stolcke, V. (1995) Talking culture. New boundaries, new rhetoric of exclusion in Europe. *Current Anthropology* 36, 1-13.

Stranberg, K. & Borg, S. (2020) Internet ja sosiaalinen media osana vaalikampanjaa. Teoksessa Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen ja Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita. Helsinki: Oikeusministeriö.

Strömbäck, J. (2005) In search of a standard: Four models of democracy and their normative implications for journalism. *Journalism Studies*, 6(3), 331-345.

Sumiala, J.; Valaskivi, K.; Tikka, M. & Huhtamäki, J. (2018) *Hybrid media events: the Charlie Hebdo attacks and global circulation of terrorist violence*. Bingley, UK: Emerald Publishing.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto (2020) (verkkopublication). Helsinki: Tilastokeskus. Osoitteessa: www.stat.fi/til/rpk/2020/index.html

Sutherland, G.; Simons, M. & Blatchford, A. (2017) News media and the primary prevention of violence against women and their children. Emerging evidence, insights and lessons. Evidence Paper. Melbourne: Our Watch. Melbourne: University of Melbourne.

Suuronen, A.; Grönlund K. & Sirén, R. (2020) Puolueiden äänestäjät. Teoksessa Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen ja Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita. Helsinki: Oikeusministeriö.

Tador, C.T.; Chao, M.M.; Hong, Y.Y. & Polzer, J.T. (2013) Not just for stereotyping anymore: Racial essentialism reduces domain-general creativity. *Psychological Science*, 24(1), 99-105.

Tamminen, J. (2013) *Häiriköt. Kulttuurihäirinnän aakkoset*. Helsinki: Into Kustannus.

Terranova, T. (2012) Attention, economy and the brain. *Culture Machine*, 13, 1-19.

Tilastokeskus (2020) Rikos- ja pakkokeinotilasto 2019. Osoitteessa: <https://www.stat.fi/til/rpk/2019/index.html>

Tilli, J. (2017) *Miten puhumme, kun puhumme politiikkaa?* Jyväskylä: Atena.

Titley, G. (2019) *Racism and Media*. Los Angeles, Lontiteldon, New Delhi, Singapore, Washington, Melbourne: Sage Publications.

Titley, G. (2019b) Taboo news about Sweden: the transnational assemblage of a racialized spatial imaginary. *The International Journal of Sociology and Social Policy*, 39(11/12), 1010-1023.

Titley, G. (2020) *Is free speech racist?* Oxford & New York: Polity Press.

Titley, G. (2021) Free speech, freer noice. Keynote speech. Comet 25 years: Discussing futures of journalism, media and communication research. Juhlaseminaari. Tampereen yliopisto. 2.12.2021.

Trere, E. (2019) *Hybrid Media Activism. Ecologies, Imaginaries, Algorithms*. London & New York: Routledge.

Tuchman, G. (1972) Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of Newsmen's Notions of Objectivity. *American Journal of Sociology*, 77(4), 660-679.

Tufekci, Z. (2013) "Not This One": Social Movements, the Attention Economy and Microcelebrity Networked Activism. *American Behavioral Scientist*, 57(7), 848-870.

Tumber, H. & Waisbord, S. (2019) Media and Scandal. Teoksessa H Tumber ja Silvio Waisbord (toim.) *The Routledge Companion to Media and Scandal*. Oxford, UK: Routledge.

Tyler, I. & Marciniak, K. (2013) Immigrant protest: an introduction. *Citizenship Studies*, 17(2), 143-156.

Utych, S. (2018) How Dehumanization Influences Attitudes toward Immigrants. *Political Research Quarterly*, 71(2), 440-452.

Uusitalo, N. & Valaskivi, K. (2020) The Attention Apparatus: Conditions and Affordances of News Reporting in Hybrid Media Events of Terrorist Violence. *Journalism Practice*, DOI:10.1080/17512786.2020.1854052

Ylikangas, K. (2018) Pietististä humanistiksi? Olavi Kares herännäisyyden, kirkon ja yhteiskunnan muutoksen keskellä 1945-1974. Helsinki: Unigrafia.

Ylä-Anttila, T.; Gwenaëlle B. & Pyrhönen, N. (2019) Politicization of migration in the countermedia style: A computational and qualitative analysis of populist discourse. *Discourse, Context & Media* 32, 1-8.

YZerbyt, V.Y; Leyens, J-P. & Schadron, G. (1997) Social Judgeability and the Dilution of Stereotypes: The Impact of the Nature and Sequence of Information. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(12), 1312-1322.

Vallone, R.P; Ross, L. & Lepper, M.R. (1985) The hostile media phenomenon: biased perception and perceptions of media bias in coverage of the Beirut massacre. *J Pers Soc Psychol*. 49(3), 577-585.

Vainikka, E.; Kanner, A.; Era, R.; Harju, A.; Koivunen, A.; Seuri, O. & Mäkelä, E. (2021) Kilpailukykyloikasta ruutitynnnyriin: Metaforat ja affektiivisuus poliittisen kriisin journalismissa. *Media & Viestintä*, 43(4), 247-271.

Vainikka, E. (2014) Toimittaja yksityisen ja julkisen leikkauspisteessä – Yksityisyyden, verkko-osallistumisen ja ammatillisen minän suhde. Teoksessa Heikki Luostarinen & Pentti Raittila (toim.) *Journalistin vapaus*. Tampere: Vastapaino.

Vainikka, E. (2016) Avaimia nettimeemien tulkintaan. Meemit transnationaalina mediaailmiönä. *Lähikuva*, 3/2016, 60-77.

Vainikka, E.; Kanner, A.; Era, R.; Harju, A.; Koivunen, A.; Seuri, O. & Mäkelä, E. (2021) Kilpailukykyloikasta ruutitynnnyriin: Metaforat ja affektiivisuus poliittisen kriisin journalismissa. *Media & Viestintä*, 43(4), 247-271.

Van Aelst P, Strömbäck, J. & Aalberg, T. (2017) Political communication in a high-choice media environment: a challenge for democracy? *Annals of the International Communication Association*, 41(1), 3-27.

Van Aelst, P. & Walgrave, S. (2016) Information and Arena: The Dual Function of the News Media for Political Elites. *Journal of Communication* 66 (3), 496–518.

Van Dijk, T. (2000) New(s) Racism: A Discourse Analytical Approach. Teoksessa Simon Cottle (toim.) *Ethnic Minorities and the Media*. Philadelphia: Open University Press.

Van Gorp, B.; Vercruyse, T & Van den Bulck, J. (2009) Challenging the frame in the news: The role of issue involvement, attitude and competing frames. *Journal of Media Psychology*, 21(4), 161-170.

Van Meeteren, M.J. & van Oostendorp, L.N. (2019) Are muslims in the Netherland constructed as a suspect community? An analysis of Dutch political discourse on terrorism in 2004-2015. *Crime, Law and Social Change*, 71, 525-540.

Van Weelden, L.; Maes, F. & Schilperoord, J. (2018) How visual form affects metaphoric conceptualization. The role of shape similarity. Teoksessa Gerard Steen (toim.) *Visual Metaphor: Structure and Process*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Vauhkonen, T.; Kaakinen M. & Hoikkala, T. (2021) *Seksuaalirikosten tekijät, tekoilanteet ja ennaltaehkäisemisen mahdollisuudet*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:56. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Vehkalahti, P. (2016) Ilmastonmuutoksen ydinasiat. Ilmastokonsensus Fennovoima kirjoittelussa 2007-2013. *Media & Viestintä*, 39(2), 93-116.

Vertovec, S. & Wessendorf, S. (2010). Introduction: assessing the backlash against multiculturalism in Europe. Teoksessa Steven Vertovec & Susan Wessendorf (toim.) *The multiculturalism Backlash. European discourses, policies and practices*. London: Routledge.

von Sikorski, C. & Kubin, E. (2022) Are We Living in a Post-scandal Era? High-Choice Media Environments, Political Polarization and Their Consequences for Political Scandals. Teoksessa Andre Haller, Hendrik Michael & Lucas Seeber (toim.) *Scandalogy* 3, 45-57. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-85013-5_1

Vuorela, T. (2019/ 1960) *Paha silmä - Suomalaisen perinteen valossa*. Kirjokansi 210. 2. uudistettu laitos. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Wahl-Jorgensen, K. (2019): *Emotions, media and politics*. New Jersey: John Wiley & Sons.

Walgrave, S., Boydston, A.E., Vliegenthart, R. & Hardy, A. (2017). The Nonlinear Effect of Information on Political Attention: Media Storms and U.S. Congressional Hearings. *Political Communication*, 34 (4), 548–70.

Warren, D.M. (2013) Color-Blind Racism in Post-Obama America: An Examination of Attitudes Toward Hurricane Katrina Evacuees in Houston, Texas. *Race and Social Problems*, 5, 213-225.

Wells, C.; Shah, D. & Lukito, J. (2020) Trump, Twitter and news media responsiveness: A media system approach. *New Media & Society*, 22(4), 659-682.

Wenzel, A. (2020) *Community-Centered Journalism: Engaging People, Exploring Solutions and Building Trust*. Champaign, IL: University of Illinois Press.

Wigger, I. (2019) Anti-Muslim racism and the racialization of sexual violence: "intersectional stereotyping" in mass media representations of male Muslim migrants in Germany. *Culture and Religion*, 20(8), 1-24.

Wodak, R. (2020) *The politics of fear. The Shameless normalization of far-right discourse*. 2nd edition. Los Angeles, London, New York, Singapore, Washington DC: Sage.

Worthington, N. (2013) Explaining Gang Rape in a "Rough Town": Diverse Voices in Gender Violence News Online. *Communication, Culture & Critique*, 6(1), 103-120.

Wilken, R. (2013) An exploratory comparative analysis of the use of metaphors in writing on the Internet and mobile phones. *Social Semiotics*, 25(5), 632-647.

Witte, D. (2017) The precarity of critique: Cultures of mistrust and the refusal of justification. *Filozofija i Društvo* 28(2):231-249

Zizek, S. (2008) *Pehmeä vallankumous. Psykoanalyysi, taide, politiikka*. Helsinki: Gaudeamus/ Helsinki University Press.

Zizek, S. (2017) *Uusi luokkataistelu. Terrorismin ja pakolaisuuden todelliset syyt*. Helsinki: Intokustannus.

Verkkolähteet

BBC News (24.2.2017) *Reality check: Is Malmo the "rape capital" of Europe?* Osoitteessa: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-39056786>

Breitbart (6.10.2015) Anne-Marie Waters: *Europes rape epidemic: Western women will be sacrificed at the altar of mass migration*. Osoitteessa: <http://breitbart.com/london/2015/10/06/europes-rape-epidemic-western-women-will-be-sacrificed-at-the-altar-of-mass-migration>

Chimamanda, N.A. (2009) Yhden tarinan vaara. TEDGlobal 2009. Osoitteessa: https://www.ted.com/talks/chimamanda_ngozi_adichie_the_danger_of_a_single_story?language=fi

Demokraatti (5.12.2018) *"Lapsiin ja nuoriin kohdistuneet seksuaaliset rikokset ovat iljettäviä ja tuomittavia" - Rinne järkyttyi Oulun epäillyistä raiskauksista*. Osoitteessa: <https://demokraatti.fi/lapsiin-ja-nuoriin-kohdistuneet-seksuaaliset-rikokset-ovat-iljettavia-ja-tuomittavia-rinne-jarjyttyi-oulun-epaillyista-raiskauksista/>

Demokraatti (10.12.2018) Mikko Salmi: *"Perkele, ne jätteet on ajettava Suomesta"*. Osoitteessa: <https://demokraatti.fi/perkele-ne-jatteet-on-ajettava-suomesta?fbclid=IwAR1OochGbOzZxsBt4hilgEuwo33MV-VNA3aOa7JcvGSO2R0fHIMDuil54t4>

Demokraatti (17.1.2019) Mikko Salmi: *Valtapuolueet saavat syyttää itseään persupaniikista - minäkin olen saanut osani vihasta*. Osoitteessa: <https://demokraatti.fi/valtapuolueet-saavat-syyttaa-itseaan-persupaniikista-minakin-olen-saanut-osani-vihasta>

Helsingin Sanomat (4.2.2019) Paavo Teittinen: *Oulu toi pintaan helpot tarinat: Toiset syyttävät hallitusta sinisilmäiseksi, toiset unohtavat naisia sortavat rakenteet turvapaikanhakijoiden lähtömaissa*. Osoitteessa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005988094.html>

Ilta-lehti (29.9.2021) Mika Koskinen: *Selvitys: Raiskauksista epäillyistä 38 prosenttia ulkomaalaistaustaisia - "Ei selittynyt huono-osaisuudella"*. Osoitteessa: <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/f688370a-224e-4184-b942-ea1ece91f970>

Ilta-Sanomat (1.12.2018) Petri Turunen: *Uutta tietoa lapsen kohdistuneista seksuaalirikoksista Oulussa: 7 miestä tunsivat toisensa*. Osoitteessa: <https://www.is.fi/oulun-seutu/art-2000005918251.html>

Ilta-Sanomat (3.12.2018) Mirja Rintala: *Oulussa tapahtunut useita seksuaalirikoksia - poliisi rauhoittelee huhumyllyä*. Osoitteessa: <https://www.is.fi/oulun-seutu/art-2000005919559.html>

Ilta-Sanomat (28.1.2019) Lasse Lehtinen: *Pahalla on monet kasvot*. Osoitteessa: <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005976793.html>

Ilta-Sanomat (30.10.2019) Mirja Rintala: *Ilmoitukset seksuaalirikoksista lähes tuplaantuivat Oulussa - tutkinnassa toistasataa juttua*. Osoitteessa: <https://www.is.fi/oulun-seutu/art-2000006290062.html>

Ilta-Sanomat (21.11.2021) Nita Makkonen: Mitä tapahtui, kun kamerat menivät kiinni? Esko Valtaoja kertoo nyt oman näkemyksensä Sannikka-kohusta. Osoitteessa: <https://www.is.fi/viihde/art-2000008420796.html>

Journalisti (4.12.2016) Manu Marttinen: *Milloin etninen tausta on syytä kertoa?* Osoitteessa: <http://www.journalisti.fi/artikkelit/2016/2/milloin-etninentausta-on-syyt-kertoa/>

Journalisti (31.1.2019) Heini Kilpamäki: *Vihaviestien vyörytyksessä.* Osoitteessa: <https://journalisti.fi/artikkelit/2019/1/vihaviestien-vyrytyksess/>

Kansalainen (30.11.2018) Petri Saarela: *Oulun poliisi tutkii törkeää raiskausta ja vapaudenriistoa.* Osoitteessa: <https://www.kansalainen.fi/oulu-polii-tutkii-viime-viikonlopun-aikana-tapahtunutta-raiskausta-ja-vapaudenriistoa/>

Lännen Media (14.1.2019) Aki Taponen: *Kommentti: Hallituksen arvopoliitikasta maksetaan nyt Oulussa kovaa hintaa.* Osoitteessa: <https://www.ts.fi/uutiset/4446016>

Mediayhteiskunta (2019) Janne Seppänen: *Miksei #metoo Oulu?* Blogikirjoitus. Osoitteessa: <https://medykblog.wordpress.com/> (alkuperäinen blogiteksti poistettu)

MTV3 (15.1.2019) Ivan Puopolo: *Raiskausrikokset eivät kotouttamalla pienene.* Osoitteessa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/ivan-puopolon-kolumni-raikaustilastot-eivat-kotouttamalla-pienene/7241522#gs.n3efw3>

MV-lehti (1.12.2018) *7 ulkomaalaista pidätetty törkeästä lapsen raiskauksesta Oulussa!* Osoitteessa: <https://mvlehti.net/2018/12/01/7-ulkomaalaista-pidatetty-torkeasta-lapsen-raiskauksesta-oulussa/>

MV-lehti (7.2.2019) *Oulu, Suomen raiskauspääkaupunki taas maailmankartalla.* Osoitteessa: <https://mvlehti.net/2019/02/07/oulu-suomen-raikauspaakaupunki-taas-maailmankartalla-kotimaiset-horhomediat-vaikenevat/>

MV-lehti (26.3.2019) *Suomen raiskauspääkaupungin pedaririkosvyyhdistä tuomio: matu raikasi 14-vuotiaan metsässä, palkkioksi pari vuotta paapomista.* Osoitteessa: <https://mvlehti.net/2019/03/26/suomen-raikauspaakaupungin-pedaririkosvyyhdistä-tuomio-matu-raikasi-14-vuotiaan-metsassa-palkkioksi-pari-vuotta-paapomista/>

Naisunioni.fi (23.1.2019) 23 ihmisoikeusjärjestön allekirjoittama essee: Seksuaalirikokset ja poliittisten pisteiden keräily. Osoitteessa: <https://naisunioni.fi/23-ihmisoikeusjarjeston-allekirjoittama-essee-seksuaalirikokset-ja-poliittisten-pisteiden-keraily/>

Oulun perussuomalaiset (2.12.2018) *Kannanotto: Oulun koulujen valistettavia nuoria erilaiseen kulttuuriin liittyvistä vaaroista.* Osoitteessa: <https://oulu.perussuomalaiset.fi/kannanotto/kannanotto-oulu-koulujen-valistettava-nuoria-erilaiseen-kulttuuriin-liittyvista-vaaroista/>

Oulun poliisilaitos tiedotteet (1.12.2018) *Seitsemän henkilöä vangittu Oulussa törkeään lapsen kohdistuvaan seksuaalirikokseen epäiltyinä.* Osoitteessa: https://poliisi.fi/oulu/tiedotteet/1/0/seitsemän_henkilöä_vangittu_oulussa_torkeaan_lapsen_kohdistuvaan_seksuaalirikokseen_epailtyina_76238

Oulun poliisilaitos tiedotteet (4.12.2018) *Lapsia houkuteltu kontaktiin netin kautta*. Osoitteessa: https://www.poliisi.fi/oulu/tiedotteet/1/0/lapsia_on_houkuteltu_kontaktiin_netin_kautta_76315

Poliisihallitus (2015) *Poliisin viestintä. Nykytila, strategia ja kehittämisalueet 2015–2018*. Poliisihallituksen julkaisusarja, 2/2015. Osoitteessa: https://poliisi.fi/documents/25235045/42553324/julkaisu_2_2015.pdf/7b0e9d51-2a51-c572-6a96-25cd47e06165/julkaisu_2_2015.pdf?t=1605254202072

Sarastus (29.2.2019) Tiina Wiik: *Oulun raiskauskriisi* (Avoin kirje Oulun päättäjille ja Maria Ohisalolle) Osoitteessa: <https://sarastuslehti.com/2020/02/29/oulu-raiskauskriisi-avoin-kirje-oulu-paattajille-ja-maria-ohisalolle/>

Savon Sanomat (14.1.2019) Ari Helminen: *Kommentti: Kaikkien puolueiden reivattava linjaansa, yhtä lukuun ottamatta*. Osoitteessa: <https://www.savonsanomat.fi/paikalliset/2876196>

Suomen Kuvalehti (25.1.2019) Anu Koivunen: *Turvallisuushka*. Kolumni. Suomen Kuvalehti Osoitteessa: <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kulttuuri/mita-saadaan-kun-seksuaalirikokset-turvapaikanhakijat-ja-perussuomalaisten-gallupnousu-kohtaavat-tolkuton-mediapaniikki/?shared=1059892-60bafb74-4>

Suomen uutiset (3.12.2018) Halla-aho Oulun äärimmäisen törkeistä lapsiraiskauksista: "Presidentti on hiljaa. Ministerit ovat hiljaa. Feministit ja lapsiasiavaltuutettu ovat hiljaa". Osoitteessa: <https://www.suomenuutiset.fi/halla-aho-oulu-aarimmaisen-torkeista-lapsiraiskauksista-presidentti-on-hiljaa-ministerit-ovat-hiljaa-feministit-ja-lapsiasiavaltuutettu-ovat-hiljaa/>

Talouselämä (14.1.2019) Seija Holttari: *Nyt menivät vaalit uusiksi: Käsiin räjähti ongelma, jota puolueet vimmaisesti ratkovat - takkia on pakko kääntää*. Osoitteessa: <https://www.talouselama.fi/uutiset/nyt-menivat-vaalit-uusiksi-kasiin-rajahti-ongelma-jota-puolueet-vimmaisesti-ratkovat-takkia-on-pakko-kaantaa/940d9898-7c4d-3e48-9b5f-b2cc0410feba>

The Guardian (13.6.2015) Revealed: how the world turned its back on rape victims of Congo. Osoitteessa: <https://www.theguardian.com/world/2015/jun/13/rape-victims-congo-world-turned-away>

Yleisradio (3.12.2018) A-studio. *Radikalisoituuko äärioikeisto Suomessa? Maahanmuuttajien tekemät seksuaalirikokset kuohuttavat*. (Ohjelman katseluaika on päättynyt)

Yleisradio (5.12.2018) Pyöreä pöytä: *Mikä on Suomen seuraava suuri kansallinen tarina?* Osoitteessa: <https://areena.yle.fi/audio/1-4582702>

Yleisradio (16.1.2019) Rajkumar Sabanadesan: *Oulun tapahtumista on vaikea puhua, mutta juuri siksi niistä puhua – rehellisesti*. Kolumni. Osoitteessa: <https://yle.fi/uutiset/3-10598218>

Yleisradio (18.1.2019) Päivi Happonen: *Onko Oulu ainoa paikka, jossa tutkitaan seksuaalirikoksia? Mitä Oulun poliisin tiedotuskampanja sai aikaan?* Osoitteessa: <https://yle.fi/uutiset/3-10602010>

Yleisradio (4.9.2019) Hanna Holopainen: *Oulun kaupunki aikoo perustaa oman median: vertaaminen journalismiin on asiantuntijoille liikaa, kaupunkilaisia risoo esiintyminen S-ryhmän kanssa*. Osoitteessa: <https://yle.fi/uutiset/3-10951808>

Yleisradio (4.12.2019) Kirsi Karppinen: Vuosi sitten selvisi, että useita lapsia on käytetty hyväksi Oulussa - siitä alkoivat tapahtumat, jotka muuttivat koko yhteiskuntaa. Osoitteessa: <https://yle.fi/uutiset/3-11092939>

Liitteet

Liite 1. Mediaohjeita maahanmuuton, pakolaisuuden ja rasismien käsittelyyn

Taustataho	Ohjeen nimi	Linkki
Open Media Hub/ EU	Migration and Media: A Journalist's handbook (2019)	https://openmediahub.com/wp-content/uploads/2019/06/Migration-and-Media-A-Journalists-Handbook.pdf
Ethical Journalism Network	Moving Stories. International Review of How Media Cover Migration. (2016)	https://dev.ethicaljournalismnetwork.org/wp-content/uploads/2016/09/moving-stories-ejn.pdf
EU/ UNHCR/ UN	Reporting on Migration and Refugees (2022)	https://www.unhcr.org/see/wp-content/uploads/sites/57/2022/01/lzvjestavanje-o-migracijama-Eng-rev5.pdf
The Aspen Institute	Reporting on race in the 21st century (2015)	https://assets.aecf.org/m/resourcedoc/TAI-Reportingon-Race-2015.pdf
IOM, UN Migration	Media Coverage on Migration (2018)	https://migrantnarratives.org/fileadmin/user_upload/IFJ/Media_Toolkit_2018_-_EN_RO_Dakar__1_.pdf
The UN Refugee Agency UNHCR	Reporting on Migration and Refugees (2018)	https://migrantnarratives.org/fileadmin/user_upload/IFJ/Reporting_on_migration_and_refugees_%E2%80%93_Guidelines_for_journalists.pdf
Oikeusministeriö	Antirasistinen sanasto	https://yhdenvertaisuus.fi/sanasto
Respect Words, Ethical Journalism Against Hate Speech	Reporting on Migration & Minorities. Approach and Guidelines (2017)	https://www.respectwords.org/wp-content/uploads/2017/10/Reporting-on-Migration-and-Minorities..pdf
UN, Unesco	Reporting on migrants and refugees: handbook for journalism educators (2021)	https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377890

Liite 2. Mediaohjeita seksuaalisen väkivallan ja raiskausten käsittelyyn

Taustataho	Ohjeen nimi	Linkki
Dart Center for journalism & Trauma.	Trauma ja journalismi (2009)	https://dartcenter.org/content/trauma-ja-journalismi-4?section=all
National Sexual Violence Resource Center	Media Packet: Crime Reports of Sexual Violence (2015)	https://www.nsvrc.org/sites/default/files/publications_nsvrc_media-packet_1.pdf
Femifesto	Checklist when reporting on sexual assault: framework & imagery	http://www.femifesto.ca/wp-content/uploads/2015/11/FrameworkChecklist.pdf
RI Coalition against domestic violence	Telling the Full Story (2012)	http://dvonlineguide.org/en/
Dart Centre Europe	Reporting sexual violence in conflict (2021)	https://www.coveringcrsv.org/
Berkeley Media Studies Group	Moving toward prevention. A guide for reframing sexual violence (2018)	https://www.nsvrc.org/sites/default/files/publications/2018-10/Movingtowardprevention_FINAL508.pdf
Kaisa Beltran/ FinnWidi	Ihmiskauppa ja journalismi. Toimittajan opas (2022)	https://drive.google.com/file/d/1KI-xdpXp8AFo9e-eE4N6DA7CG-HOcBxlw/view
Chicago Taskforce on Violence Against Girls & Young Women	Reporting On Rape and Sexual Violence. A Media Toolkit for Local and National Journalists to Better Media Coverage. (2009)	http://www.chitaskforce.org/wp/wp-content/uploads/2012/10/Chicago-Taskforce-Media-Toolkit.pdf
Global Investigative Journalism Network	Investigating Sexual Abuse: Reporting Tips and Tools (2020)	https://gijn.org/investigating-sexual-abuse-reporting-tips-and-tools/
Global Protection Cluster	Media guidelines for reporting on gender-based violence in humanitarian contexts	https://www.refworld.org/pd/5c3701d27.pdf
IFJ	IFJ Guidelines for Reporting on Violence Against Women	https://www.ifj.org/fileadmin/user_upload/IFJ_Guidelines_for_Reporting_on_Violence_Against_Women_EN.pdf
Unesco, UN	Sexual violence and the news media: guidelines for journalists in India (2022)	https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381836.locale=en
Unesco, UN	Reporting on violence against women and girls: a handbook for journalists (2019)	https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000371524
Calcasa. California coalition against sexual assault.	Ending sexual violence: an intersectional approach. (2017)	https://www.calcasa.org/wp-content/uploads/2017/03/SAAM-2017-reduced-size-edited.pdf
Equalpress	Reporting on gender-based violence. A Guide of Journalists. (2020)	http://equalpress.ca/wp-content/uploads/2020/02/EP_Guide-book.pdf

Liite 3. Rakentavan journalismin ja keskustelun linkkejä

Taustataho	Ohjeen nimi	Linkki
Tampereen yliopisto, Comet	Sovittelujournalismin käsikirja (2018)	https://sovittelujournalismi.fi/
Media Diversity Institute	Inclusive Journalism Handbook (2022)	https://www.media-diversity.org/wp-content/uploads/2022/03/Inclusive_Journalism_Handbook-2.pdf
Reynolds Journalism Institute	10 Steps to More Inclusive Reporting (2021)	https://rjionline.org/rji/wp-content/uploads/sites/2/2021/03/10_Steps_to_More_Inclusive_Reporting.pdf
Seattle Times	Guidelines for inclusive journalism (2019)	https://company.seattletimes.com/wp-content/uploads/2017/09/Seattle-Times-diversity-guidelines.pdf
Solutions Journalism Network (US)	Solutions Journalism Toolkit (2015)	https://static1.squarespace.com/static/5720d8a201dbaeb824e55c72/t/57710f7cf7e0abe5ca05dc5f/1467027376314/THE+SOLUTIONS+JOURNALISM+TOOLKIT.pdf
Constructive Institute. Journalism for tomorrow.	How to do Constructive Journalism? (2022)	https://constructiveinstitute.org/how/#contributions
Udo Jacob, University of Nigeria	Peace Journalism Handbook (2016)	https://static1.squarespace.com/static/5720d8a201dbaeb824e55c72/t/572760eb2fe1315d3934b621/1462198507690/PEACE+JOURNALISM+HANDBOOK+2016.edited.pdf
Mozilla, New York Times, Washington Post	Coral Project- hanke yleisöyhteisöjen rakentamiseksi	https://guides.coralproject.net/about/
Society of Professional Journalists	Diversity Toolbox	https://www.spj.org/dtb.asp
Trusting News	Pluralism network	https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSejpYQ3HikGcxnpWutqEE9X9yeR6DXS3MoRnSW4ZLV5ZQdafA/viewform
Erätauko-säätiö	Erätauko-hanke	https://www.eratauko.fi/
Yleisradio	Hyvin sanottu	https://yle.fi/aihe/hyvin-sanottu

